อำนาจระหว่างหญิงชายกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง

วลัยพร วงศ์สอน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2555

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

Copyright by Mahidol University

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

อำนาจระหว่างหญิงชายกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง

.....

นางสาววลัยพร วงศ์สอน

ผู้วิจัย

.....

รองศาสตราจารย์ นาถฤดี เด่นดวง, M.A.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

.....

รองศาสตราจารย์ มัลลิกา มัติโก, Ph.D.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....

รองศาสตราจารย์ สุพจน์ เด่นดวง, Ph.D.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....

ศาสตราจารย์บรรจง มไหสวริยะ,

พ.บ., ว.ว. ออร์โธปิดิคส์

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

.....

รองศาสตราจารย์ พิมพวัลย์ บุญมงคล, Ph.D.

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาสังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

Copyright by Mahidol University

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

อำนาจระหว่างหญิงชายกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข)
วันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

.....

นางสาววลัยพร วงศ์สอน
ผู้วิจัย

.....

รองศาสตราจารย์ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์, Ph.D.
ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

รองศาสตราจารย์ มัลลิกา มัติโก, Ph.D.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

รองศาสตราจารย์ นาถฤดี เด่นดวง, M.A.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทวีวัฒน์ ปุณฑริกวิวัฒน์, Ph.D.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

รองศาสตราจารย์ สุพจน์ เด่นดวง, Ph.D.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ศาสตราจารย์บรรจง มไหสวริยะ,
พ.บ., ว.ว. ออร์โธปิดิคส์
คณบดี
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

.....

รองศาสตราจารย์วริยา ชินวรรโณ, Ph.D.
คณบดี
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

Copyright by Mahidol University

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้น ไม่ได้ใช้เวลาเพียงชั่วข้ามคืนและทุกความสำเร็จจำเป็นต้องมีผู้รู้คอยชี้แนะ ดังเช่นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากไม่ได้รับความกรุณาจากผู้มีพระคุณ รศ.นาถฤดี เด่นดวง ผู้ซึ่งเป็นทั้งครูและแม่ในคนๆเดียวกัน ท่านมีส่วนสำคัญอย่างมากในการผลักดันข้าพเจ้าจนมีวันนี้ คอยชี้แนะแนวทาง ตักเตือน ให้กำลังใจและให้ข้อคิดทั้งในการทำวิทยานิพนธ์และการใช้ชีวิตส่วนตัว ทำให้ข้าพเจ้าผ่านพ้นความท้อแท้ และอุปสรรคต่างๆมาโดยตลอด นอกจากนี้ผู้มีพระคุณอีกสองท่านคือ รศ.ดร.สุพจน์ เด่นดวง และ รศ.ดร.มัลลิกา มัติโก ซึ่งเสียสละเวลาตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง ให้กำลังใจ และให้คำชี้แนะต่างๆ รวมถึงให้ความห่วงใยถามไถ่การทำงานเสมอมา จนข้าพเจ้าประสบความสำเร็จด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ กราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่มอบวิชาความรู้และประสบการณ์ต่างๆแก่ข้าพเจ้า ขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องกิจการนักศึกษาที่อำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆและเพื่อนๆพี่ๆน้องๆนักศึกษา ที่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีเสมอมา

ขอขอบพระคุณเพื่อนร่วมงานของข้าพเจ้า ณ หอผู้ป่วย 72 ปีชั้น8 ตะวันออกร.พ.ศิริราช ทุกๆท่าน ซึ่งไม่สามารถเอ่ยชื่อได้ทั้งหมด ที่ได้ให้กำลังใจ คำอวยพร และความอนุเคราะห์ในการแลกเปลี่ยนเวรกับข้าพเจ้า เพื่อทุ่มเทเวลาส่วนใหญ่ให้กับการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณแรงงานหญิงทุกท่านที่เสียสละเวลาบอกเล่าประสบการณ์ ให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้และเข้าใจถึงปัญหาต่างๆจนถ่ายทอดผ่านวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ออกมาเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคม และขอเป็นกำลังใจให้แรงงานหญิงทุกท่านก้าวข้ามผ่านความยากลำบากนี้ไปได้

ขอขอบคุณครอบครัวของข้าพเจ้าที่ให้กำเนิดและเลี้ยงดูด้วยความรักความเอาใจใส่ เข้าใจ ให้กำลังใจ ขัดเกลาและหล่อหลอมข้าพเจ้าให้เป็นผู้มีความมุมานะ อุตสาหะและปฏิบัติตนอยู่ในครรลองที่ดีเสมอมา

ท้ายสุด ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ที่ข้าพเจ้ามิได้เอ่ยชื่อ ขอบคุณทุกคำถามและทุกคำตอบที่เกิดขึ้นในงานชิ้นนี้ ทุกคำแนะนำของทุกท่านล้วนมีความหมายและให้คุณค่ากับชีวิตของข้าพเจ้าอย่างยิ่ง ขอบคุณวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ที่สอนอะไรหลายๆอย่างให้กับชีวิตข้าพเจ้า และเปลี่ยนแปลงทัศนคติใหม่ๆในการเข้าใจสังคม นอกเหนือจากที่มีในตัวหนังสือแต่ละหน้า จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

วลัยพร วงศ์สอน

Copyright by Mahidol University

อำนาจระหว่างหญิงชายกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง
THE GENDER POWER AND BREASTFEEDING EXPERIENCES AMONG WOMEN WORKERS

วลัยพร วงศ์สอน 5136342 SHMS/M

ศศ.ม. (สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : นาถฤดี เด่นดวง M.A. (MEDICAL AND HEALTH SOCIAL SCIENCES), สุพจน์ เด่นดวง, Ph.D. (HEALTH SOCIOLOGY), มัลลิกา มัติโก, Ph.D. (HEALTH SOCIOLOGY)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง ผ่านอำนาจระหว่างหญิงชายภายใต้ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ ในแนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยมโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ศึกษาแรงงานหญิงที่มีประสบการณ์หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทั้งหมด 10 ราย พบว่า

ในโรงพยาบาลแรงงานหญิงทุกคนไม่สามารถปฏิเสธการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ โดยนโยบายที่สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่บังคับและจัดการผู้หญิงด้วยวิธีการต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงสิทธิ และข้อจำกัดของชีวิตผู้หญิงแต่ละคน ทั้งยังไม่ให้โอกาสผู้หญิงเลือกและตัดสินใจด้วยตนเอง เมื่อผู้หญิงออกจากโรงพยาบาลเงื่อนไขและข้อจำกัดต่างๆในโครงสร้างชีวิตก็กระทำและกดดันต่อผู้หญิงจนต้องหยุดการให้นมแม่ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือกลุ่มที่1 หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล ผู้หญิงกลุ่มนี้มีปัญหาหนักกดดันรอบด้าน ทั้งขาดรายได้ อยู่ตัวคนเดียว มีภาระที่ต้องดูแลลูก ถูกนายจ้างกดดัน และยังต้องเผชิญปัญหาความรุนแรงจากสามีจนต้องหลบหนีเอาตัวรอด ทำให้ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล กลุ่มที่ 2 หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 1 เดือนเนื่องจากโครงสร้างชีวิตมีปัญหาทั้งภาระงานในบ้านที่ต้องทำควบคู่กับการเลี้ยงลูก และงานนอกบ้านที่หนัก ต้องทำทั้งวัน ไม่มีเวลาพัก ได้ค่าจ้างน้อย และยังมีปัญหาหนี้สินรุมเร้าที่ต้องชดใช้ในเวลาที่จำกัดเป็นตัวเร่งรัดให้ต้องหารายได้และหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน1 เดือน กลุ่มที่ 3 สามารถให้นมแม่ได้นานที่สุด แต่โครงสร้างชีวิตก็มีภาวะกดดันในเรื่องหนี้สิน งาน ภาระในบ้านเช่นเดียวกับกลุ่มอื่นๆ ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่สม่ำเสมอ และที่สำคัญผู้หญิงต้องกลับไปทำงานภายในเวลา 3 เดือนตามเงื่อนไขการลาคลอดจึงต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เช่นกัน ดังนั้นสาเหตุหลักที่ทำให้แรงงานหญิงทั้ง 3 กลุ่มหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะเวลาแตกต่างกันคือ ระดับความรุนแรงของอำนาจระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ที่กระทำต่อโครงสร้างชีวิตผู้หญิง

ข้อเสนอแนะของการวิจัยนี้คือ รัฐต้องส่งเสริมบทบาทและอำนาจการตัดสินใจให้กับผู้หญิง สนับสนุนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ เข้าไปบทบาทในสหภาพแรงงานในเชิงรุกอย่างจริงจัง แก้ปัญหาแรงงานหญิงที่ถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง ผลักดันนโยบายลาคลอด6 เดือน และไม่ใช้นโยบายที่เคร่งครัดกับผู้หญิงเกินไป ควรศึกษารายละเอียดชีวิตของผู้หญิงบนความเข้าใจว่า แต่ละคนมีเงื่อนไขและความจำเป็นในชีวิตแตกต่างกัน

คำสำคัญ : การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่/แรงงานหญิง/อำนาจระหว่างหญิงชาย/ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่

214 หน้า

Copyright by Mahidol University

THE GENDER POWER AND BREASTFEEDING EXPERIENCES AMONG WOMEN WORKERS

WALAIPORN WONGSORN 5136342 SHMS/M

M.A. (MEDICAL AND HEALTH SOCIAL SCIENCES)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: NARTRUEDEE DENDOUNG, M.A. (MEDICAL AND HEALTH SOCIAL SCIENCES), SUPHOT DENDOUNG, PH.D. (HEALTH SOCIOLOGY), MALLIKA MATTIKO, PH.D. (HEALTH SOCIOLOGY)

ABSTRACT

The objective of this study was to examine women workers' breastfeeding experiences, in the context of gender power within patriarchal capitalism, using a socialist feminist perspective and qualitative methodology. In-depth interviews were conducted with 10 women workers who had discontinued breastfeeding.

In the maternity ward, these women workers were unable to refuse breastfeeding due to hospital policies forcing women to breastfeed, without considering their rights or the circumstances of their lives. After they had left the hospital, various preconditions and limitations in the structure of their lives further oppressed them and forced them to discontinue breastfeeding. There were three main groups. Women in the first group had discontinued breastfeeding as soon as they were out of the hospital. They faced various severe problems: too little income, being all alone, having to take care of their child while facing pressure from their employers, and having had to flee their violent husband. These factors made it necessary for them to discontinue breastfeeding upon leaving the hospital. Women in the second group had discontinued breastfeeding within 1 month due to structural life issues such as facing a heavy housework burden while also having to take care of their child and work full time, with no time to rest, having minimal income, and facing a burden of debt forcing them to attempt to earn as much as possible. Women in the third group had the longest process of breastfeeding, but the structure of their lives also entailed pressure from debts, works, and household responsibilities. This pressure made their breastfeeding inconsistent and forced them to return to work after 3 months, as specified by their maternity leave provisions, which meant they, too, had to discontinue breastfeeding. The main cause that forced all of them to discontinue breastfeeding was the violence perpetrated against their lives by patriarchal capitalism.

The state should improve the role of women, increase their decision making power, wholeheartedly and proactively support their participation in labor union activities, assist women exploited by their employers, campaign for a 6-month maternity leave, and refrain from implementing unreasonably draconian policies on women. The details of women's lives should be studied while keeping in mind that each woman has the different conditions and limitations of lives themselves.

KEY WORDS: BREASTFEEDING/WOMEN WORKERS/GENDER POWER/PATRIARCHAL CAPITALISM.

214 pages.

Copyright by Mahidol University

สารบัญ

		หน้า
กิตติกรรมประกาศ		**ค**
บทคัดย่อภาษาไทย		**ง**
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		**จ**
สารบัญตาราง		**ฐ**
บทที่ 1	**บทนำ**	**1**
	1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	1.2 คำถามการวิจัย	5
	1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	5
	1.4 ขอบเขตงานวิจัย	5
	1.5 ที่คาดว่าจะได้รับ	6
	1.6 นิยามศัพท์	6
บทที่ 2	**ทบทวนวรรณกรรม**	**10**
	2.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ตามแนวความคิดต่างๆ	10
	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คือการให้สารอาหารแก่ทารก	10
	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คือสิ่งที่ดีที่สุด	12
	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นสิ่งแสดงถึงความรักความผูกพัน	15
	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คือการทำหน้าที่แม่	17
	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นสิ่งที่ภาครัฐให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่	20
	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิง เป็นมาตรฐานอย่างหนึ่งของสังคม	24
	การสร้างกรอบการวิจัย	32
	2.2 กรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิจัย	32

Copyright by Mahidol University

สารบัญ(ต่อ)

		หน้า
	กรอบแนวคิดการวิจัยที่นำมาใช้	32
	แนวคิดทฤษฎีสตรีนิยมคืออะไร	33
	แนวคิดสตรีนิยมสายต่างๆ	34
	ระบบทุนนิยมและระบบชายเป็นใหญ่	38
	ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่คืออะไร	38
	ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่กับความไม่เท่าเทียมระหว่างกันระหว่างเพศ	39
	อำนาจระหว่างหญิงชาย	41
	2.3 ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงกับแนวคิดเรื่อง	
	อำนาจระหว่างหญิงชายอธิบายผ่านโครงสร้างชีวิตแรงงานหญิงในมิติต่างๆ	43
	ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง	43
	โครงสร้างต่างๆในชีวิตผู้หญิงกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	47
	1.การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับโครงสร้างการผลิต	47
	2. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับโครงสร้างการเจริญพันธุ์	55
	3.การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับโครงสร้างการเพศสัมพันธ์	58
	4. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับโครงสร้างการขัดเกลาทางสังคม	60
	5.การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับนโยบายรัฐ	69
	6. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับปัญหาเศรษฐกิจ	70
บทที่ 3	**ระเบียบวิธีวิจัย**	**73**
	3.1 การเลือกพื้นที่	73
	3.2 กลุ่มตัวอย่าง	73
	3.3 ระยะเวลาที่ทำการศึกษา	74
	3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	74
	3.5 กระบวนการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล	75
	3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	76
	3.7 จริยธรรมในการวิจัย	76

Copyright by Mahidol University

สารบัญ(ต่อ)

		หน้า
บทที่ 4	**ผลการศึกษา**	**77**
	กลุ่มที่ 1. ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีระยะเวลาสั้นมาก สิ้นสุดทันทีเมื่อออกจากโรงพยาบาล	78
	1.1 การถูกกดดันให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาล	80
	1.1.1 ห้ามไม่ให้กินนมผสม	80
	1.1.2 ถ้าดูดนมแม่จากเต้าไม่ได้ ก็ให้ใช้แก้วป้อน	80
	1.1.3 ถึงไม่ใช่เวลาให้นมแม่ ก็ต้องอยู่กับลูกตลอดเวลา	81
	1.2 ปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัว	81
	1.2.1 ต้องคอยหลบหนีสามี เพราะถูกทำร้ายร่างกาย	81
	1.2.2 ถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียว	82
	1.3 ปัญหาด้านเศรษฐกิจของผู้หญิง	82
	1.3.1 ไม่มีเงินติดตัว	82
	1.3.2 ต้องส่งเสียลูกอีก 2 คน	83
	1.4 ปัญหาเกี่ยวกับงาน	83
	1.4.1 งานหนัก ไม่มีเครื่องทุ่นแรง	83
	1.4.2 ได้เงินเดือนน้อย	84
	1.4.3 ค่าล่วงเวลาน้อย แต่ก็ต้องทำ	84
	1.4.4 นายจ้างขู่ว่าจะไล่ออก	85
	1.4.5 ไม่มีสวัสดิการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่ทำงาน	85
	ก. ไม่ให้เวลาพัก เพื่อบีบน้ำนมระหว่างวัน	85
	ข. บริเวณที่ทำงานสกปรก ชื้น แฉะ ไม่เหมาะจะบีบน้ำนม	86
	1.5 คิดว่านมผสมดี	87
	1.5.1 นมผสมก็มีสารอาหารเหมือนนมแม่	87
	1.5.2 นมผสมชงง่าย ได้กินไว	87
	1.6 อยากให้ลูกได้รับการเลี้ยงดูที่ดี	87
	1.7 อยากให้ลูกอีก 2 คนเรียนสูงๆ	88

Copyright by Mahidol University

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
1.8 ไม่อยากเป็นภาระพ่อแม่	88
1.9 ความรู้สึกของผู้หญิง	89
1.9.1 รู้สึกผิด	89
1.9.2 กลุ้มใจ	89
กลุ่มที่ 2. ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีระยะเวลา สิ้นสุดภายใน 1 เดือน	91
2.1 การถูกกดดันให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในโรงพยาบาล	94
2.1.1 โรงพยาบาลควบคุมเวลาการให้นมแม่ทุก 3 ชั่วโมง	94
2.1.2 ให้ผู้หญิงเลี้ยงลูกเอง เฉพาะตอนกลางวัน	95
2.1.3 ทำอย่างไรก็ได้ ให้น้ำนมไหล	95
2.1.4 โรงพยาบาลนำลูกมาให้ผู้หญิงโอบกอดทันทีหลังคลอดและเน้นย้ำให้ผู้หญิงโอบกอดลูกสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการแสดงความรัก	96
2.2 การตัดสินใจ/ต่อรองภายในครอบครัว	97
2.2.1 สามีต้องการให้กลับมาทำงาน	96
2.2.2 แม่สามีต้องการเลี้ยงหลานเอง	97
2.3 ปัญหาเศรษฐกิจของผู้หญิง	97
2.3.1 ได้ค่าจ้างรายวัน หยุดเลี้ยงลูก แล้วไม่มีรายได้	97
2.3.2 ติดหนี้นายจ้าง ต้องทำงานชดเชย	98
2.3.3 มีภาระหนี้สินในครอบครัวตนเอง และครอบครัวพ่อแม่	98
2.4 ปัญหาเกี่ยวกับงาน	99
2.4.1 ทำงานบ้านตั้งแต่วันแรกที่ออกจากโรงพยาบาล	99
2.4.2 งานหนัก ทำทั้งวัน ไม่มีเวลาพัก	100
2.4.3 งานมีแต่ฝุ่นละอองและของสกปรก	100
2.4.4 ทำงานเกินหน้าที่ เกินเวลา แต่ได้ค่าจ้างเพิ่มนิดเดียว	101
2.4.5 นายจ้างกดดันให้กลับมาทำงาน	101
ก.ขู่ว่าจะจ้างคนใหม่	101

Copyright by Mahidol University

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
ข. ขู่ว่าไม่ให้เงินชดเชย	102
ค. มีบุญคุณ เกรงใจ	102
2.4.6 ไม่มีสวัสดิการส่งเสริมการให้นมแม่	103
ก. สถานที่บีบน้ำนมไม่เป็นส่วนตัว	103
ข. ไม่มีตู้เย็นให้เก็บน้ำนมที่บีบ	103
2.5 กลับไปทำงาน ก็เพื่อลูก	104
2.6 เป็นลูกสาว ต้องดูแลพ่อแม่	104
2.7 ความสุขของสามี เป็นหน้าที่ของภรรยา	105
2.8 เห็นโฆษณาเด็กที่กินนมผสม มีสุขภาพแข็งแรง	105
2.9 ได้รับแจกนมบำรุงแม่ ยี่ห้อเดียวกับนมผสมเด็ก	106
2.10 ความรู้สึกผู้หญิง	106
2.10.1 เสียดายนมแม่	107
2.10.2 รู้สึกกดดัน	107
2.10.3 ไม่รู้จะตอบคำถามคนอื่นอย่างไร	108
2.10.4 เวลาเหนื่อยๆ ก็ขี้เกียจให้นม	108
กลุ่มที่ 3. ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีระยะเวลา สิ้นสุดภายใน 3 เดือน	109
3.1 การถูกกดดันให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาล	115
3.1.1 โรงพยาบาลเริ่มให้ผู้หญิงเตรียมตัวให้นมแม่ ตั้งแต่ตั้งครรภ์	114
3.1.2 ควบคุมกิจกรรมต่างๆ ในโรงพยาบาลให้ผู้หญิงมีหน้าที่เลี้ยงลูกอย่างเดียว	115
3.1.3 ให้ใช้เครื่องปั๊มนม เมื่อผู้หญิงไม่มีน้ำนม	116
3.1.4 สร้างสิ่งแวดล้อม โน้มน้าวให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่	117
3.1.5 นโยบายรัฐ สนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานถึง 6 เดือน	117
3.2 การต่อรอง/ ตัดสินใจภายในครอบครัว	118
3.2.1 ไม่กล้าบอกสามีให้ช่วยเลี้ยงลูก เพราะเป็นหน้าที่ของเรา	118
3.2.2 ปรึกษาสามีแล้ว สามีบอกให้หยุดเลี้ยง	119

Copyright by Mahidol University

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
3.2.3 เกรงใจครอบครัวสามี	119
3.3 ปัญหาเศรษฐกิจของผู้หญิง	119
3.3.1 ค้างหนี้สินต้องผ่อนชำระ	119
3.3.2 ต้องจ่ายค่าทำนาให้พ่อแม่	120
3.3.3 รายได้จากสามีคนเดียวไม่เพียงพอ	121
3.4 ปัญหาเกี่ยวกับงาน	121
3.4.1 ทำงานบ้านคนเดียวทุกอย่างตลอด 3 เดือน	121
3.4.2 นั่งทำงานตลอด จนมีปัญหาสุขภาพ	122
3.4.3 ทำงานเกี่ยวกับสารพิษ ไม่อยากให้ลูกกินนมแม่	123
3.4.4 บังคับทำงานล่วงเวลาจนดึกดื่น และไม่ทราบล่วงหน้า	123
3.4.5 นายจ้างกดดันให้กลับไปทำงาน	124
ก. ขู่ว่าจะไม่ขึ้นค่าแรง	124
ข. ขู่ว่าจะลดเบี้ยขยัน	125
ค. ขู่จะให้ย้ายไปแผนกอื่น	125
3.4.6 ไม่มีสวัสดิการส่งเสริมการให้นมแม่	126
ก. ถ้าต้องการบีบน้ำนม ต้องทำงานชดเชยตอนเย็น	126
ข. ไม่มีสถานที่ให้บีบน้ำนม	126
ค. บีบน้ำนม ถูกนายจ้างมองว่าอู้งาน	127
ง. บีบน้ำนม เพื่อนร่วมงานมองว่าเป็นภาระ	127
3.5 กลัวลูกกินนมแม่ไม่อิ่ม จนต้องหาเงินซื้อนมผสมราคาแพง	128
3.6 กลับมาช่วยสามีทำมาหากิน	128
3.7 กลัวเต้านมหย่อนยาน	129
3.8 ไม่สะดวก เวลาเดินทางไปไหนมาไหน	129
3.9 คิดว่าเป็นผู้หญิงทำงาน ก็ต้องให้ลูกกินนมผสม	130
3.10 ได้รับแจกนมผสมก่อนออกจากโรงพยาบาล	130
3.11 ความรู้สึกของผู้หญิง	131

Copyright by Mahidol University

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
3.11.1 เบื่อหน่าย ที่ต้องให้นมแม่อยู่บ้าน	131
3.11.2 คิดว่า 3 เดือน ก็น่าจะให้นมแม่พอแล้ว	132
3.11.3 ถ้าไม่มีน้ำนม ก็ไม่น่าจะบังคับกัน	132
3.11.4 หมอไม่เข้าใจ	133
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	**136**
5.1 สรุป	136
5.2 อภิปรายผล	143
5.3 ข้อเสนอแนะ	146
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาไทย	**149**
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาอังกฤษ	**169**
บรรณานุกรม	**195**
ภาคผนวก	**199**
ภาคผนวก ก แนวคำถามในการสัมภาษณ์	**200**
ภาคผนวก ข การรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน	**210**
ภาคผนวก ค หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย โดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ	**211**
ภาคผนวก ง เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมวิจัย	**212**
ประวัติผู้วิจัย	**214**

Copyright by Mahidol University

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
2.1 สรุปการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงเปรียบเทียบตามมุมมองแนวความคิดต่างๆ	30
2.2 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของลูกจ้าง จำแนกตามขนาดของสถานประกอบการ, ระดับตำแหน่ง และเพศ พ.ศ. 2541	53

Copyright by Mahidol University

บทที่ 1
บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จำนวนแรงงานหญิงในประเทศไทยปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ยากจน ทำให้ผู้หญิงต้องออกมาดิ้นรนทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกับผู้ชาย ซึ่งเป็นงานที่เพิ่มเติมจากภาระเดิมที่ผู้หญิงต้องรับผิดชอบอยู่ทั้งงานในบ้าน ดูแลพ่อแม่ ดูแลสามี หรือแม้แต่การเลี้ยงลูกก็ตาม โดยเฉพาะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่สังคมสนับสนุนมองว่าเป็นสิ่งที่ดีและคาดหวังให้ผู้หญิงต้องทำหน้าที่ แต่สำหรับแรงงานหญิงที่มีภาระงานทั้งภายในบ้านและนอกบ้าน ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่เป็นไปตามที่สังคมต้องการให้รับผิดชอบ เมื่อแรงงานหญิงตัดสินใจไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่และเลือกที่จะกลับไปทำงาน จึงมักถูกสังคมมองและกล่าวตำหนิว่าเป็นแม่ที่ไม่รักลูก ไม่ทำหน้าที่ของคนเป็นแม่ที่ควรจะทำ และยังไม่ห่วงสุขภาพของลูกที่จะได้รับสารอาหารต่างๆที่ดีจากนมแม่ นำไปสู่ความรู้สึกขัดแย้งในตนเอง เกิดความรู้สึกเสียใจ ทุกข์ใจ รู้สึกผิด และยังสับสนกับทางออกที่ตนเองเลือก โดยที่ไม่มีใครมองเห็นและเข้าใจ ส่วนสังคมเองก็มองข้ามและไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าว

ข้อมูลจากสำนักสถิติแห่งชาติ สำรวจภาวะการมีงานทำของประชากรปี พ.ศ. 2554 พบว่าในประเทศไทยมีจำนวนผู้ที่ทำงาน 38.46 ล้านคน เป็นชาย 20.81 ล้านคน และเป็นหญิง 17.65 ล้านคน ซึ่งมีสัดส่วนไม่แตกต่างกันมากนัก แรงงานหญิงดังกล่าวทำงานในภาคเกษตรกรรม 5.8 ล้านคนและนอกภาคเกษตรกรรม 11.38 ล้านคน โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานหญิงในภาคอุตสาหกรรมการผลิตมากที่สุด รองลงมาเป็นการขายส่ง และขายปลีก ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554)

นอกจากนี้ข้อมูลสภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ. 2550 โดยสำนักสถิติแห่งชาติ ระบุว่า สถานภาพการทำงานของแรงงานหญิงในปัจจุบัน มีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างภาครัฐร้อยละ 42.93 ลูกจ้างภาคเอกชนร้อยละ 45.48 ทำงานส่วนตัวร้อยละ 37.57 และที่สำคัญทำงานให้ครอบครัวโดยไม่ได้รับค่าจ้างร้อยละ 64.59 และเมื่อจำแนกแรงงานนอกระบบทั้งหมดพบว่ามีแรงงานหญิงเป็นแรงงานนอกระบบถึงร้อยละ 46.8 โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบที่เป็นลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคลมีสูงถึงร้อยละ 92.9 งานบริการและพนักงานในร้านค้าและตลาด ร้อยละ 68.47 การผลิตอื่น ๆ ร้อยละ 57.7 การเกษตรกรรม ร้อยละ 45.3 นอกจากนี้การรับงานมาทำที่

Copyright by Mahidol University

บ้าน จัดว่าเป็นแรงงานนอกระบบอีกประเภทหนึ่งที่มีแรงงานเป็นผู้หญิงจำนวนมาก นั่นคือร้อยละ 76.3 และเป็นชายเพียงร้อยละ 23.7 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ , 2550)

ส่วนหนึ่ง การที่แรงงานหญิงเริ่มมีบทบาททำงานมากขึ้นในปัจจุบัน อาจเป็นเพราะปัจจุบันประชากรเพศหญิงมีจำนวนมากกว่าเพศชาย รวมทั้งกระแสการตื่นตัวเรื่องเรียกร้องสิทธิเสรีภาพทั้งหญิงและชายให้มีความเท่าเทียมกัน ฝ่ายหญิงจึงออกมาทำงานนอกบ้านมากขึ้น การเติบโตทางเศรษฐกิจได้สร้าง ความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยห่างกันมากขึ้น และสถานภาพของผู้หญิงก็ไม่ดีขึ้น ผู้หญิงในประเทศด้อยพัฒนายังคงทำงานหนักแต่ไม่ได้รับค่าตอบแทน และงานหนักส่วนใหญ่นั้นเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว (นาถฤดี เด่นดวง, 2550)

ในทางกลับกันเมื่อผู้หญิงเข้าสู่บทบาทการทำงานมากขึ้น แทนที่จะทำให้สถานภาพของผู้หญิงดีขึ้น กลับส่งผลให้ชีวิตผู้หญิงเหล่านี้ย่ำแย่ลง ตกอยู่ภายใต้สถานะที่เป็นรอง ต้องยอมและต้องรับภาระเพิ่มมากกว่าที่เป็นอยู่ เนื่องจากยังคงต้องรับผิดชอบงานในบ้านเช่นเดิมควบคู่ไปด้วย ยิ่งไปกว่านั้นผู้หญิงที่เป็นแม่หลังคลอด โดยเฉพาะในช่วง 6 เดือนแรกซึ่งถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่แม่ที่ดี โดยต้องเลี้ยงลูกและให้นมแม่ ยิ่งต้องพบกับความยากลำบากมากขึ้นในการต้องตัดสินใจที่จะเลี้ยงลูกต่อหรือกลับไปทำงาน เพราะหากตัดสินใจหยุดทำงานและเลี้ยงลูกก็อาจถูกมองว่า เอาแต่เลี้ยงลูกอยู่บ้านให้สามีหาเลี้ยง เป็นภรรยาที่บกพร่องไม่ช่วยเหลือสามีทำมาหากิน รักสบาย ขี้เกียจ เป็นต้น ส่วนผู้หญิงอีกจำนวนหนึ่งที่ตัดสินใจหยุดให้นมตนเองแล้วกลับไปทำงาน และให้นมผสมทั้งที่อยู่ในช่วงของการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ก็มักจะถูกมองว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี ไม่ให้นมลูกเอง ไม่เลี้ยงลูกเอง ไม่มีความสามารถ ทำหน้าที่แม่ไม่สมบูรณ์ เป็นต้น

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ถูกสังคมมอบหมายให้เป็นภาระหน้าที่ของผู้หญิงที่ต้องรับผิดชอบ เนื่องจากเป็นเรื่องของความอ่อนโยนที่ต้องดูแลเอาใจใส่ ประกอบกับสรีระของผู้หญิงที่มีมดลูก มีเต้านม จึงจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการเลี้ยงลูก ปัจจุบันหน่วยงานรัฐจึงมีนโยบายต่างๆ ออกมาสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากขึ้น โดยมองในเรื่องของสุขภาพ การเจริญเติบโตและสารอาหารที่ทารกจะได้รับจากนมแม่ โดยมีองค์กรตั้งแต่ในระดับประเทศจนถึงระดับชุมชนที่รับเอานโยบายมาใช้และร่วมกันเผยแพร่ข้อมูล จนครอบงำคนในสังคมให้เชื่อ ยอมรับ และมองว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม การที่สังคมมีความเชื่อดังกล่าวทำให้เกิดความคาดหวังจนกลายเป็นการสร้างบรรทัดฐานให้กับสังคมว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คือสิ่งที่ดีที่สุดและเป็นภาระหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้หญิงที่เป็นแม่ต้องรับผิดชอบเพียงผู้เดียว เช่นเดียวกับบทบาทหน้าที่อื่นๆ ที่เป็นของผู้หญิงเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการดูแลทำความสะอาดบ้าน ทำอาหาร ปรนนิบัติสามี ดูแลคนแก่ คนป่วย เป็นต้น

Copyright by Mahidol University

ข้อมูลการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของประเทศไทย จากกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ที่สำรวจปี 2006 พบว่ามีทารกที่ได้รับนมแม่อย่างเดียวในช่วง 3 เดือนแรกร้อยละ 7.6 และลดลงเหลือร้อยละ 5.4 เมื่อเด็กอายุ 5 เดือน และจากการศึกษาอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย ปี 2548 พบว่าทั่วประเทศมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวร้อยละ 14.5 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดมาตรฐานคือร้อยละ 25 ทั้งที่ได้มีการรณรงค์ส่งเสริม ตามนโยบายของ WHO และ UNICEF ซึ่งประกาศตั้งแต่ พ.ศ.2545 ให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตั้งแต่แรกคลอดจนกระทั่งลูกอายุครบ 6 เดือน หลังจากนั้นจึงเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ควบคู่กับอาหารเสริมตามวัยจนกระทั่งลูกอายุครบ 2 ปี หรือนานกว่านั้น (UNICEF, 2003 อ้างใน จิรา ขอบคุณ, 2553)

นอกจากนี้การศึกษาอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในประเทศไทย พ.ศ. 2545 มีอัตราส่วนทารกที่กินนมแม่เพียงอย่างเดียวอย่างน้อย 4 เดือน มีเพียงร้อยละ 16.3 (ศิริพร กัญชนะ อ้างในจิรา ขอบคุณ, 2553) และเมื่อเปรียบเทียบอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในเด็กอายุ 0-5 เดือนในปี พ.ศ. 2551 พบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 0-5 เดือนในประเทศไทยมีร้อยละ 43.32 น้อยกว่าประเทศอื่นๆในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิค โดยประเทศอื่นๆ เช่น ประเทศเกาหลีมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร้อยละ 65 ประเทศกัมพูชาร้อยละ 60 ประเทศจีนร้อยละ 48 ประเทศฟิลิปปินส์ร้อยละ 34 ประเทศติมอร์ร้อยละ 31 และประเทศเวียดนาม ร้อยละ 19 เป็นต้น (สำนักสารนิเทศ กระทรวงสาธารณสุข, 2551)

จากรายงานสถิติต่ำกว่าเป้าหมายที่รัฐตั้งกรอบไว้ นำมาซึ่งการสำรวจที่มาของปัญหาจึงได้มีการทำรายงานการวิจัย ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความคิดและพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ : กรณีศึกษาแม่ที่มีลูกอายุแรกเกิดถึง 1 ปีในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทยร่วมกับ ABAC Poll เมื่อ พ.ศ. 2549 ผลพบว่า แม่ร้อยละ 96.4 รู้ว่านมแม่ดีกว่านมผสม แต่ปัญหาที่ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คือแม่ต้องทำงานคิดเป็นร้อยละ44 นอกเหนือจากนั้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการให้นมของแม่ เช่น ปัญหาที่หัวนมแม่ หรือ ปัญหาสุขภาพและความเจ็บป่วยต่างๆ

นอกจากนี้ยังพบข้อมูลในระหว่าง พ.ศ. 2550-2551 ที่ทางศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทยร่วมกับเครือข่ายได้แก่ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และกรมอนามัย จัดโครงการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการ ในพื้นที่นำร่อง 3 จังหวัดคือ ชลบุรี พระนครศรีอยุธยา และสมุทรปราการ โดยได้จัดสรรพื้นที่ในสถานประกอบการจัดทำมุมนมแม่ เพื่อให้แรงงานหญิงได้บีบเก็บน้ำนมในช่วงที่ทำงาน แต่พบว่าจากโรงงานที่เข้าร่วมทั้งหมดจำนวน 38 แห่ง มีมุมนมแม่ที่ได้มาตรฐานและมีนโยบายสนับสนุนจำนวน 27 แห่ง และมีพนักงานหญิงที่มาใช้มุมนมแม่เพื่อการบีบเก็บน้ำนม ประมาณร้อยละ 10 เท่านั้น(ศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทย, 2551)

Copyright by Mahidol University

จะเห็นได้ว่าแม้จะมีการรณรงค์ ส่งเสริม ด้วยวิธีการและสื่อต่างๆ จากหลากหลายหน่วยงานเข้ามาโน้มน้าวให้ผู้หญิงที่เป็นแม่ทุกคนเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แต่จากสถิติในประเทศไทยยังมีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ค่อนข้างน้อย และยังมีแม่จำนวนมากที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ตามที่นโยบายรัฐสนับสนุน ซึ่งผู้หญิงที่ประสบปัญหาดังกล่าวคือ กลุ่มผู้หญิงที่ทำงานหาเช้ากินค่ำ ทำงานหนัก รายได้น้อย มีหนี้สิน การศึกษาต่ำ ฐานะยากจน ไม่มีความสามารถหรือทักษะการทำงานสูงๆ อีกทั้งเป็นผู้หญิงที่มีภาระต้องรับผิดชอบมากมาย เช่น ต้องดูแลลูก ดูแลพ่อแม่ เป็นต้น

ปัจจุบันในสังคมไทยยังให้ความสำคัญน้อยมาก กับการเข้าไปทำความเข้าใจความรู้สึกหรือการอธิบายปัญหาของผู้หญิงอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่สังคมมองว่าเป็นภาระความรับผิดชอบของผู้หญิงที่ต้องกระทำอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง และผู้หญิงเองก็ไม่กล้าปฏิเสธบทบาทดังกล่าวด้วยอำนาจของรัฐที่ครอบงำอยู่ ดังนั้นจึงต้องยินยอมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แต่ก็ทำได้เพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ เมื่อมีภาวะกดดันจากอำนาจและอุดมการณ์ต่างๆในระบบทุนนิยมและชายเป็นใหญ่ที่ครอบงำอยู่ ผู้หญิงก็ต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และผลที่ตามมาคือการถูกตำหนิจากสังคม

ผู้วิจัยได้มองเห็น และตระหนักถึงปัญหาของการไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงและพบว่าจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และครอบครัวแรงงานที่ต้องหาเช้ากินค่ำ ทำให้ชีวิตผู้หญิงเหล่านี้ต้องออกมาดิ้นรนและรับบทบาทหน้าที่ต่างๆ เพื่อให้มีความอยู่รอดทั้งที่ชีวิตก็ยังเหมือนย่ำอยู่กับที่ ทางรัฐเองก็มุ่งแต่จะสนับสนุนและจัดการให้ผู้หญิงได้ให้นมแม่ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นแม่ได้อย่างสมบูรณ์ การที่สังคมได้คาดหวังและตีกรอบให้ผู้หญิงอยู่ในมาตรฐานที่สังคมสร้างขึ้นมาโดยไม่ได้มองเห็นปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่ทำให้เกิดความทุกข์ยากลำบากทั้งทางร่างกายและจิตใจแรงงานหญิง ซึ่งต้องรับภาระทั้งสองด้าน สถานการณ์เหล่านี้ เป็นสิ่งที่สังคมต้องตระหนักให้เข้าใจถึงรากลึกที่มาของปัญหาอย่างแท้จริง และควรให้อิสระกับการตัดสินใจเลือกของผู้หญิงที่จะเลี้ยงหรือไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยที่ไม่เข้าไปควบคุม บังคับ หรือจัดการ

ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ามีงานวิจัยทางวิชาการจำนวนมากจากส่วนงานต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวกับสถานการณ์ของแรงงานหญิงโดยตรงในเชิงประชากร และเกี่ยวกับน้ำนมแม่ในด้านสาธารณสุข แต่พบว่ายังไม่มีการศึกษาใด ที่ลงลึกในรายละเอียดทั้งสองด้านด้วยประเด็นเกี่ยวกับสิทธิของผู้หญิงในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้วิจัยจึงต้องการเปิดเผยประสบการณ์ดังกล่าวซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทางโครงสร้างสังคม กับความคิดในตัวตนของผู้หญิงที่เป็นภาวะกดดัน การถูกบีบคั้นด้วยเงื่อนไขต่างๆ ผ่านการอธิบายด้วยแนวคิดเรื่องอำนาจระหว่างหญิงชาย ภายใต้ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ในแนวคิดสตรีนิยม เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงของปัญหาที่แรงงานหญิงถูกกระทำด้วยอำนาจต่างๆและถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์มากมายในสังคม จนเกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศอย่างไร จึงทำให้ไม่

Copyright by Mahidol University

สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ อีกทั้งผู้วิจัยยังต้องการค้นหาทางออกที่เหมาะสมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้กับแรงงานหญิง ให้สามารถมีสิทธิในการเลือกและตัดสินใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ด้วยตนเองต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

ทำไมแรงงานหญิงจึงไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

คำถามย่อย

1.แรงงานหญิงมีประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นอย่างไร

2. แรงงานหญิงมีปัญหาอย่างไรจนต้องหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3.อำนาจระหว่างหญิงชาย ภายใต้ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1.เพื่อศึกษาประสบการณ์ของแรงงานหญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

2.เพื่อศึกษาประสบการณ์ของแรงงานหญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับอำนาจระหว่างหญิงชายภายใต้ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ผ่านโครงสร้างต่างๆในชีวิตผู้หญิง

1.4 ขอบเขตงานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาประสบการณ์ของแรงงานหญิง ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยจะเริ่มศึกษาจากความรู้สึกนึกคิดของแรงงานหญิงในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งผู้วิจัยแบ่งเป็นช่วงเริ่มตั้งแต่ช่วงที่หนึ่งคือ ช่วงเวลาที่แรงงานหญิงตั้งครรภ์ซึ่งมีการรับรู้ เกี่ยวกับข้อมูลการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และถูกบอกให้เตรียมความพร้อม ช่วงที่สองคือหลังคลอดซึ่งต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่โรงพยาบาลภายใต้การควบคุมของแพทย์และพยาบาล ช่วงที่สามคือช่วงที่ออกจากโรงพยาบาล เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ที่บ้าน และช่วงสุดท้ายคือช่วงเวลาที่ตัดสินใจกลับไปทำงาน หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในช่วงอายุลูกที่แตกต่างกัน ทั้งนี้กำหนดให้อายุลูกก่อนครบ 6 เดือน

Copyright by Mahidol University

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.เพื่อให้ผู้หญิงได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้สึกนึกคิด จนทำให้ทราบถึงประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง และความทุกข์ยากลำบากที่เป็นอุปสรรคให้ต้องหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลง

2.เพื่อให้ผู้หญิงและคนในสังคมรับทราบถึงระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ ที่เข้ามามีบทบาทและส่งผลต่อประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงอย่างไรบ้าง

3.เป็นการเปิดมุมมองและเพิ่มความเข้าใจ ในประเด็นความไม่เท่าเทียมกันทางเพศในสังคมระหว่างเพศหญิงและเพศชาย โดยใช้การอธิบายผ่านประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของชีวิตแรงงานหญิง

4.เพื่อเป็นแนวทางในการจัดสรรสวัสดิการขององค์กรต่างๆ หรือปรับเปลี่ยนนโยบายด้านสุขภาพสำหรับแรงงานหญิงทั้งในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และด้านอื่นๆมากขึ้น

5.เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุน และสามารถนำไปใช้ต่อยอดในแนวทางการพัฒนาขับเคลื่อนงานอื่นๆที่มีความเกี่ยวข้องในประเด็นทางด้านผู้หญิง

1.6 นิยามศัพท์

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หมายถึง การให้น้ำนมเพื่อป้อนเป็นอาหารแก่ทารกด้วยน้ำนมที่ผลิตและหลั่งจากเต้านมของแม่ ทั้งที่เป็นการดูดกลืนโดยตรงของทารกเอง หรือจากการบีบน้ำนมแม่ออกมาแล้วป้อนทารกด้วยวิธีอื่น เช่น ใช้ขวดนม ช้อน หรือแก้วขนาดเล็ก นอกจากนี้ในการเลี้ยงลูกยังมีความหมายครอบคลุมไปถึงการดูแลเอาใจใส่ ทะนุถนอม สัมผัสปลอบโยน การจัดการเรื่องสุขอนามัย การขับถ่าย การหลับนอน การละเล่นหรืออื่นๆ ให้ทารกได้รับความสุขสบายอีกด้วย

ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หมายถึง ประสบการณ์ชีวิตในช่วงการเลี้ยงลูกด้วยการให้นมแม่จนหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างเป็นกระบวนการ มีลำดับขั้นตอนการรับรู้ ตอบสนองและดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง รวมถึงอุดมการณ์ ตัวตน ความคิด ความรู้สึกต่างๆของการเป็นแม่ที่เกิดขึ้นในระหว่างประสบการณ์ นับตั้งแต่ช่วงเวลาก่อนคลอดที่แรงงานหญิงตั้งครรภ์และได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากเจ้าหน้าที่แพทย์และพยาบาลให้เตรียมพร้อมช่วงหลังคลอดซึ่งต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่โรงพยาบาล ช่วงที่ออกจากโรงพยาบาลแล้วเลี้ยงลูกด้วย

Copyright by Mahidol University

นมแม่อยู่ที่บ้าน และช่วงสุดท้ายที่หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันและหยุดเลี้ยงในระยะเวลาที่แตกต่างกันด้วย

การหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หมายถึง การที่ผู้หญิงตัดสินใจยุติการให้นมแม่อย่างสิ้นเชิงในทุกรูปแบบ ทุกวิธีการ ทั้งการดูดจากเต้า และการบีบนมแม่ออกมาแล้วป้อนด้วยวิธีอื่นๆก็ตาม ซึ่งผู้หญิงจะให้ลูกกินนมผสมทดแทนนมแม่ไปตลอด ซึ่งแต่ละคนจะมีช่วงเวลาที่แตกต่างกันออกไป และภายหลังการหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ผู้หญิงมักจะมีอาการคัดเต้านมได้ เนื่องจากมีน้ำนมคั่งอยู่ภายในจำนวนมากและเมื่อไม่ได้ให้ลูกกินจึงต้องบีบน้ำนมเหล่านั้นทิ้งไป

แรงงานหญิง

แรงงานหญิง หมายถึง ผู้หญิงที่ใช้ทั้งแรงกายและแรงความคิดในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อแลกกับค่าจ้างจากนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ ห้างร้าน โรงงานต่างๆ เป็นผู้จ่ายให้ แรงงานหญิงในที่นี้ มีการจ้างทั้งนอกระบบและในระบบ โดยแรงงานนอกระบบคือ แรงงานที่มีการตกลงค่าว่าจ้างกันเองระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง มักเป็นการจ้างที่ไม่แน่นอน ไม่ระบุปริมาณงาน และไม่มีสวัสดิการที่คุ้มครองชัดเจน เช่น แม่บ้าน คนใช้ ลูกจ้างร้านอาหาร ร้านตัดผม ร้านซักรีด แรงงานเย็บผ้าตามกิจการเล็กๆของนายจ้างทั่วๆไป เป็นต้น ส่วนแรงงานในระบบจะมีการรับสมัครภายใต้ข้อกำหนดกฎเกณฑ์ของสถานประกอบการนั้นๆ มักเป็นกิจการที่มีขนาดปานกลางและใหญ่ ซึ่งมีรายได้มั่นคง มีระเบียบเวลางานชัดเจน มีสวัสดิการรองรับ เช่น สาวโรงงานในสถานประกอบการต่างๆ พนักงานห้างร้าน พนักงานทำความสะอาด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีรูปแบบแรงงานหญิง ที่ผู้หญิงทำเองทั้งการหาทุนและหารายได้ด้วยตนเองทั้งหมด เช่น หาบเร่แผงลอย ขายอาหาร ขายเสื้อผ้า เป็นต้น

นโยบายรัฐ

นโยบายรัฐ หมายถึง นโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่นการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่นาน 6 เดือน นโยบายบันไดสิบขั้นเพื่อความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อาทิเช่น การมีนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เป็นลายลักษณ์อักษร การให้บุคคลากรทางการแพทย์นำนโยบายไปปฏิบัติกับผู้หญิง การให้ผู้หญิงตั้งครรภ์ทุกคนรับทราบประโยชน์และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การให้ลูกดูดนมภายในครึ่งชั่วโมงแรกหลังคลอด การสอนให้แม่รู้วิธีเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และวิธีทำให้น้ำนมคงมีปริมาณพอเพียง การไม่ให้นมผสม น้ำ หรืออาหารอื่นแก่เด็กแรกคลอดนอกจากนมแม่ การให้แม่และลูกอยู่ในห้องเดียวกันตลอด การสนับสนุนให้ลูกได้ดื่มนมแม่ตามต้องการ การไม่ให้ลูกดูดหัวนมยางและหัวนมปลอม และนโยบายส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นต้น

Copyright by Mahidol University

อุดมการณ์

อุดมการณ์ หมายถึง ความคิดความเชื่อที่ถูกสร้างและกำหนดจากกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีอำนาจเหนือกว่าบุคคลอื่นในสังคม เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดคนอื่นๆให้อยู่ภายใต้การควบคุมของตน ทั้งนี้ผู้ที่มีอำนาจด้อยกว่ามักจะยอมรับและเชื่อจนปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไข เนื่องจากเป็นความเชื่อของคนที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ไม่กล้าปฏิเสธเพราะเกรงว่าจะถูกกล่าวโทษ จึงต้องเชื่อและยอมทำตามอย่างที่อุดมการณ์กล่าวไว้ ซึ่งในการกำหนดบทบาทและควบคุมสมาชิกคนอื่นๆ ที่อยู่ภายใต้อุดมการณ์ก็เพื่อสร้างอำนาจและความเหนือกว่าให้กับกลุ่มของตนในการแสวงหาผลประโยชน์และกดขี่ผู้ที่ด้อยกว่า

Copyright by Mahidol University

บทที่ 2
ทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมในที่นี้แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่งคือ ส่วนทบทวนวรรณกรรม ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และส่วนที่สองคือ กรอบแนวคิดในการวิจัยที่ใช้ตอบคำถามว่า ทำไมแรงงานหญิงไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

ส่วนแรกทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของแรงงานหญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ตามแนวความคิดต่างๆการทบทวนวรรณกรรมในส่วนนี้ เป็นการทบทวนประเด็นแนวคิดด้านต่างๆในสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านโภชนาการที่เห็นว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คือการให้สารอาหารแก่ทารก ด้านการแพทย์ที่เห็นว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คือสิ่งที่ดีที่สุด ด้านจิตวิทยา ที่บอกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นการแสดงออกถึงความรักที่แม่มีต่อลูก ด้านความเชื่อที่กล่าวว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คือหน้าที่แม่ที่สมบูรณ์ ด้านสิทธิในทางกฎหมาย ที่เห็นว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก็เป็นสิ่งที่ภาครัฐให้การสนับสนุน และแนวคิดด้านสตรีนิยมสายหลังทันสมัยที่มองว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงเป็นวาทกรรมอย่างหนึ่งของสังคม

ส่วนที่สอง กรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แนวคิดทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism Theory)
    - 1.1สตรีนิยมคืออะไร
    - 1.2แนวคิดสตรีนิยมสายต่างๆ
2. ระบบทุนนิยมและระบบชายเป็นใหญ่
    - 2.1ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่คืออะไร
    - 2.2ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ กับความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ
    - 2.3อำนาจระหว่างหญิงชาย
3. โครงสร้างต่างๆในชีวิตผู้หญิงกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง ภายใต้อำนาจระหว่างหญิงชายในระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่
    - 3.1 ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง
    - 3.2โครงสร้างต่างๆในชีวิตผู้หญิงกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

Copyright by Mahidol University

2.1 การทบทวนวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ตามแนวความคิดต่างๆ ดังนี้

1. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คือการให้สารอาหารแก่ทารก

การทบทวนวรรณกรรมในส่วนนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับนมแม่ ที่เป็นข้อมูลด้านสารอาหารหรือโภชนาการ นพ. วิชัย ตันไพจิตร ได้กล่าวถึงความหมายของโภชนาการอาหารและสารอาหารว่า สารอาหารเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิด และเมื่อเข้าสู่ร่างกายคนแล้วก็สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในด้านการเจริญเติบโต การค้ำจุนและการซ่อมแซมส่วนต่างๆ ของร่างกาย และด้านโภชนาการก็มองว่าสำหรับทารกแล้วมีอาหารเพียงอย่างเดียวเท่านั้นคือ น้ำนม และน้ำนมที่ทารกรับประทานก็มี 2 ชนิดคือ นมแม่และนมผสม

นมแม่ (Breast milk)

นมแม่ เป็นของเหลวที่ผลิตออกมาจากต่อมน้ำนม มีสภาพเป็นกรดหรือเป็นกลาง ปราศจากเชื้อโรค ประกอบด้วยคาร์โบไฮเดรต โปรตีน เกลือแร่และวิตามินต่าง ๆ น้ำนมแม่จะให้พลังงานเท่ากับน้ำนมวัวคือ ประมาณ 20 แคลอรี ต่อนม 1 ออนซ์ ในแม่ที่มีสุขภาพและภาวะโภชนาการดี น้ำนมจะมีปริมาณและคุณภาพ เพียงพอกับความต้องการของลูก โดยเฉพาะ 6 เดือนแรก หลังจากนั้นปริมาณและคุณภาพจะลดเรื่อย ๆ (องค์การอนามัยโลก, 2004) ลักษณะของน้ำนมแม่จะมีการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบตามระยะเวลาโดยแม่ที่คลอดวันแรกๆ สีน้ำนมจะเป็นสีเหลือง และเมื่อคลอดหลายวันจะเปลี่ยนมาเป็นสีขาว ช่วงที่มีมีลักษณะสีเหลือง จะมีความเข้มข้นของสารอาหารต่างๆสูงกว่าน้ำนมปรกติ และมีจำนวนประมาณ 100 ซีซี ใน 24 ชั่วโมงแรกหลังคลอด เนื่องจากมีภูมิต้านทานที่สูงป้องกันการติดเชื้อ จึงจำเป็นที่สุดสำหรับทารกแรกเกิด

คุณค่าทางโภชนาการของสารต่างๆที่ได้ในนมแม่ จะเปลี่ยนแปลงไปโดยขึ้นกับปัจจัยต่างๆ เช่น ความถี่ ระยะเวลา ที่แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งขึ้นกับช่วงของการให้นมว่าเป็นช่วงแรกหรือช่วงท้ายของการให้นมลูก โดยถ้าเป็นช่วงท้ายๆของการให้นมลูก สัดส่วนของปริมาณไขมันในนมแม่จะมีสูงกว่าในช่วงเริ่มต้นของการให้นมลูก ซึ่งกลิ่นและสีของน้ำนมแม่แต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำ ชนิดของอาหารที่แม่รับประทานในแต่ละวันด้วย ทำให้ทารกแต่ละคนเกิดความคุ้นเคยกับรสชาตินม ที่จำเพาะกับแม่ของตนซึ่งมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าลักษณะของนมแม่จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ก็ยังมีสารอาหารที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการเจริญเติบโตของทารกอยู่ นายแพทย์วีระพงษ์ ฉัตรานนท์ คณะกรรมการที่ปรึกษาศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทย กล่าวว่า นมแม่ยังมีปัจจัยกำหนดการเจริญเติบโต(Growth modulating factors) ที่ควบคุมบางอวัยวะให้เจริญเติบโตโดยรวดเร็วและสมบูรณ์ที่สุดทั้งภูมิคุ้มกันโรค และปัจจัยดังกล่าวมีเฉพาะในนมแม่เท่านั้น

Copyright by Mahidol University

นมผสม (Formula milk)

นมผสม หรือที่เราเรียกว่า นมผง นมกระป๋อง นมชง เป็นนมที่มีการดัดแปลงเพื่อทารกโดยเฉพาะ เป็นนมที่ได้จากการนำน้ำนมวัว นมแพะ หรือนมถั่วเหลือง ไปผ่านกรรมวิธีต่างๆและให้ส่วนที่เป็นน้ำระเหยออกไปหมด จนเหลือส่วนที่เป็นผงแห้งซึ่งมีไขมัน โปรตีนเป็นส่วนประกอบหลัก และอาจใส่สารที่มีประโยชน์บางอย่างลงไป เช่น ดีเอชเอ โอเมก้า3-6-9 เพื่อให้มีคุณลักษณะใกล้เคียงนมแม่มากที่สุด (องค์การอนามัยโลก, 2004) และในบางยี่ห้อก็มีการเติมน้ำตาลเพิ่มอีกเล็กน้อย นมผสมที่ได้จะมีโปรตีนลดลงแต่มีการเติมเกลือแร่และวิตามินเพิ่มขึ้น และนำมาให้ทารกรับประทานโดยการชงผสมกับน้ำในอัตราส่วนที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความเข้มข้นที่ผู้ผลิตกำหนดสัดส่วนการผสมไว้

จุดเริ่มต้นในการผลิตนมผสมเกิดขึ้นมาในหลายศตวรรษ และจุดประสงค์ก็เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพแม่ที่ไม่สามารถให้นมแม่แก่ทารกได้ ในขณะนั้นก็เป็นการใช้ทดแทนนมแม่ในระยะสั้นๆ แต่ปัจจุบันผู้ผลิตต่างๆได้ทุ่มทุนมหาศาล เพื่อผลิต แข่งขันและทำโฆษณาให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจและมีแรงจูงใจในการซื้อสินค้าประเภทนมผสมอย่างแพร่หลายและเป็นที่นิยมจนทุกวันนี้

จากข้อมูลคำแนะนำขององค์การอนามัยโลก ปี 2004 กล่าวถึงอาหารที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุดสำหรับทารก โดยเรียงตามลำดับดังนี้ การดูดนมแม่จากอก การดื่มนมแม่ที่บีบหรือปั๊มออกมาด้วยวิธีอื่น (ใช้ขวด ช้อนหรือถ้วย) การให้ทารกดื่มนมจากแม่คนอื่น ซึ่งในต่างประเทศมีการบริจาคน้ำนมเป็นธนาคารน้ำนม และสุดท้ายคือการให้ทารกดื่มนมผสม

อย่างไรก็ดีข้อมูลจากแนวคิดทางด้านอาหารและโภชนาการ เป็นการบอกให้แม่และผู้คนในสังคมรับรู้ว่า ในน้ำนมแม่มีส่วนประกอบและสารอาหารที่มีความสำคัญต่อสุขภาพของทารกมากเพียงใด และมีสารอาหารต่างๆตามช่วงเวลาอย่างไรบ้างโดยเฉพาะในช่วงแรกหลังเกิดจนถึง 6 เดือน ทางโภชนาการบอกว่าคุณค่าของสารอาหารในนมแม่จะมีมากที่สุดและจะลดลงเรื่อยๆเมื่อลูกเติบโตขึ้น เพื่อให้แม่ตระหนักในความสำคัญต่อสุขภาพของลูกในช่วงวัยทารกและต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในช่วงแรกเกิดถึง 6 เดือนนั้น และแม่เองก็ต้องรู้จักบำรุงสุขภาพของตนเอง รับประทานอาหารที่ดี พักผ่อนให้มากเพื่อให้ร่างกายตนเองมีการผลิตน้ำนมที่มากและเพียงพอสำหรับลูกทั้งนี้น้ำนมที่ได้จะมีคุณค่าทางโภชนาการสูง

ความรู้และข้อมูลเหล่านี้ทำให้ผู้หญิงที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต้องให้ความสำคัญกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างมาก ซึ่งหากแม่พลาดโอกาสนี้ไป ก็เท่ากับว่าลูกก็จะไม่มีโอกาสได้รับสารอาหารที่สำคัญที่สุดในชีวิต สะท้อนให้เห็นว่าความรู้เหล่านี้ ได้เข้ามาโน้มน้าวชีวิตของผู้หญิงให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งท้ายสุดผู้หญิงเองก็ถูกครอบด้วยอำนาจความเชื่อทางโภชนาการ

Copyright by Mahidol University

แต่สำหรับในชีวิตแรงงานหญิงโอกาสที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตลอดระยะเวลา 6 เดือนนั้น อย่างไรก็เป็นไปไม่ได้ เมื่อแรงงานหญิงพลาดโอกาสดังกล่าวจึงเกิดเป็นความทุกข์ทางใจ ทั้งจากตัวเองที่รู้สึกว่าไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และจากฝ่ายโภชนาการที่โทษว่าการที่ลูกซูบผอม สุขภาพไม่แข็งแรง เจ็บป่วยบ่อย เป็นเพราะไม่ได้กินนมแม่จึงไม่ได้รับสารอาหารครบถ้วนและเพียงพอ ในแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามความรู้ทางโภชนาการ ก็จะถูกสังคมยอมรับและยกย่องจากสังคมว่าเป็นแม่ที่มีความรู้ให้ความสำคัญกับสุขภาพตนเองและลูก ในทางตรงกันข้ามแม่ที่ไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ก็จะถูกตำหนิจากสังคมว่าเป็นแม่ที่ไม่มีความรู้ ไม่ห่วงสุขภาพลูก ไม่สนใจสุขภาพลูก ทั้งที่ทางโภชนาการก็กล่าวแล้วว่า นมแม่มีสารอาหารต่างๆที่มีประโยชน์ต่อลูกมากเพียงใด

2.การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คือสิ่งที่ดีที่สุด

คำกล่าวที่ว่า นมแม่คือสิ่งที่ดีที่สุด เป็นคำกล่าวของแนวคิดทางการแพทย์ที่กล่าวถึงนมแม่ว่า นมแม่เกิดจากกลไกการผลิตและการตอบสนองทางร่างกายแม่ที่จะสร้างน้ำนมให้ลูกตั้งแต่อยู่ในครรภ์ โดยเริ่มมีการผลิตน้ำนมจากต่อมน้ำนมประมาณ 15-20 ต่อม และมีฮอร์โมนโปรแลกตินและฮอร์โมนอ็อกซิโตซินเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ดังนั้นในน้ำนมจะมีทั้งฮอร์โมนและภูมิต้านทานที่จำเป็นกับลูก นอกเหนือจากไขมันโปรตีนและสารอาหารทั่วๆไป ซึ่งจะทำให้ลูกไม่เจ็บป่วย โดยทางการแพทย์ถือว่า นมแม่เป็นวัคซีนที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับทารก

ข้อดีของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่มีต่อลูก

- **การป้องกันความเจ็บป่วย**

พญ.ศิราภรณ์ สวัสดิวร กล่าวว่า ทารกที่กินนมแม่ตั้งแต่แรกเกิดจะได้รับภูมิคุ้มกันที่ผ่านมาทางน้ำนมแม่ ตลอดในทุกระยะของการให้นม แต่ประสิทธิภาพและความสามารถในการปกป้องการเจ็บป่วย จะสูงสุดในระยะที่ได้รับนมแม่อย่างเดียว ในทางการแพทย์เชื่อว่ายิ่งเมื่อทารกได้รับอาหารอื่นเพิ่ม ก็มีโอกาสรับเชื้อที่ปนเปื้อนมากับอาหารนั้นด้วยโดยเฉพาะเชื้อที่ทำให้เกิดอาการท้องเสีย ดังนั้นการให้ทารกได้รับนมแม่อย่างเดียวถึงอายุ 6 เดือนเต็ม จะให้ประโยชน์เรื่องลดโอกาสเจ็บป่วยได้ชัดเจน (ศิราภรณ์ สวัสดิวร, 2550 :12)

นอกจากนี้งานวิจัยของ Deweyและคณะ ในปี ค.ศ. 2001พบว่าในสหรัฐอเมริกาครอบครัวที่มีฐานะดี เด็กทารกมักจะได้รับนมแม่ และจะมีโอกาสท้องเสียน้อยกว่าทารกที่ได้รับนมผสม 50% (Dewey,1995 อ้างใน ศิราภรณ์ สวัสดิวร, 2550 : 14) เช่นเดียวกับการศึกษาของ Kramer ซึ่งพบว่า ในชุมชนที่ให้นมแม่อย่างเดียว 6 เดือน จะมีโอกาสท้องเสีย น้อยกว่า 40% (Kramer, 2001 อ้างใน ศิราภรณ์ สวัสดิวร, 2550 :14)

มีข้อมูลสนับสนุนว่า ในประเทศบังกลาเทศช่วงปี 1970 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเริ่มเลี้ยงลูกด้วยนมผสม พบอัตราการตายของทารกที่กินนมผสมเพิ่มสูงขึ้นกว่าทารกที่กินนมแม่

Copyright by Mahidol University

เนื่องจากภาวะขาดสารอาหารและการติดเชื้อ และในช่วงปี 1990 จึงเริ่มมีการรณรงค์ให้กินนมแม่อย่างเดียว หลังจากนั้นพบว่ามีความสัมพันธ์ว่าอัตราการตายลดลง จากโรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจและอุจจาระร่วงในเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับทารกที่กินทั้งนมแม่และนมผสมร่วมกัน (Arifeen, 2001อ้างใน ศิราภรณ์ สวัสดิวร, 2550:14)

- **ด้านระบบการย่อยอาหารและการแพ้อาหาร**

ในด้านระบบย่อยอาหาร พบว่าการให้นมแม่อย่างเดียวถึงอายุ 6 เดือน ช่วยทำให้ลดโอกาสการแพ้อาหาร เพราะระยะอายุ 4-6 เดือน เซลล์เยื่อบุทางเดินอาหาร ยังอยู่กันหลวมๆ ซึ่งภาวะนี้ช่วยให้ภูมิคุ้มกันที่มากับนมแม่ผ่านเข้าระบบหมุนเวียนโลหิตของทารกได้สะดวก ดังนั้นถ้าทารกได้รับอาหารอื่น เช่น นมผสม ข้าว กล้วย หรือแม้แต่น้ำ ก็มีโอกาสนำสิ่งแปลกปลอมเข้าสู่ร่างกายทารก และส่งผลต่อการย่อยที่ไม่ดีและก่อให้เกิดการแพ้ได้ง่าย (ศิราภรณ์ สวัสดิวร, 2550 : 15)

มีการศึกษาของ Blanca-Maria และคณะ พบว่าทารกที่มีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดโรคภูมิแพ้ เช่น มีประวัติเป็นโรคภูมิแพ้ในครอบครัว ถ้าได้รับนมผสมร่วมด้วยจะมีโอกาสเกิดโรคแพ้โปรตีนนมวัว 20% ในขวบปีแรก และพบว่าถ้าได้รับนมแม่อย่างเดียวมีโอกาสเกิดอาการเพียงร้อยละ 0.5-1.5 เท่านั้น และการเพิ่มระยะการให้นมแม่เพียงอย่างเดียวเป็นเวลา 6 เดือน จะช่วยลดปัญหาการแพ้โปรตีนนมวัวและแพ้อาหารอื่นได้ โดยที่น้ำย่อยที่ย่อยโปรตีนจะมีเพียงพอเมื่ออายุ 4-6 เดือน ส่วนน้ำย่อยที่ย่อยแป้งจะสมบูรณ์เมื่ออายุประมาณ 7 เดือน และพบว่าน้ำย่อยไขมันในทารกจะสมบูรณ์เหมือนผู้ใหญ่เมื่อทารกอายุประมาณ 6-9 เดือน ดังนั้นเมื่อดูจากข้อมูลหลายๆ ด้าน พบว่าทารกน่าจะมีความพร้อมในการรับประทานอาหารอื่นได้ ก็เมื่ออายุใกล้ 6 เดือน(Blanca-Maria ,2002 อ้างใน ศิราภรณ์ สวัสดิวร, 2550: 15)

- **ด้านผลต่อการเจริญเติบโตของสมองและพัฒนาการ**

ในทางการแพทย์เชื่อว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีส่วนทำให้สมองของทารก มีพัฒนาการที่ดีขึ้น เห็นได้จาก ในค.ศ. 2001 การแพทย์ตะวันตกได้ทำการวิจัยด้านระดับIQกับนมแม่ พบว่าทารกที่กินนมแม่ จะมีพัฒนาการทางร่างกาย เช่น การทรงตัว เช่น เริ่มนั่งได้ สามารถตวัดลิ้นผลักอาหารลงสู่ลำคอ (loss of extrusion reflex) ทำท่าอยากเคี้ยว แสดงความสนใจอาหารได้ดี และมีเชาว์ปัญญาที่ดีกว่าทารกที่ได้รับนมผสมแตกต่างกัน ตั้งแต่ 2-3 จุด จนถึง 8-11 จุด (ศิราภรณ์ สวัสดิวร, 2550:15)

งานวิจัยของ Quinn-PJ, et al ได้ศึกษาและติดตามเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 5 ปี จำนวน 3,880 คน พบว่าเด็กที่ได้รับนมแม่นาน 6 เดือน มีระดับพัฒนาการดีกว่าเด็กที่ไม่ได้รับนมแม่เลย 5.8-8.2 จุด (Quinn-PJ,2001) และ งานของ Rao MR, et al ได้ ติดตามพัฒนาการของ

Copyright by Mahidol University

เด็กน้ำหนักตัวน้อยตั้งแต่แรกเกิดจำนวน 220 ราย พบว่า เด็กที่ได้รับนมแม่นาน 6 เดือน เมื่ออายุ 5 ปี มีระดับเชาว์ปัญญาเบื้องต้นดีกว่าเด็กที่ได้รับนมแม่เพียง 3 เดือน ถึง 11 จุด (Rao MR,2002 อ้างใน ศิราภรณ์ สวัสดิวร, 2550: 15)

ข้อมูลที่ได้จึงเป็นการสนับสนุนองค์ความรู้ทางการแพทย์ที่ว่า การได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นระยะเวลานาน จะมีผลดีต่อพัฒนาการเด็ก นอกเหนือจากเรื่องของพันธุกรรม และการเลี้ยงดูที่ช่วยกระตุ้นพัฒนาการด้วย

ข้อดีของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่มีต่อแม่

- **ด้านร่างกายของแม่**

ในด้านสุขภาพหรือทางการแพทย์มีการศึกษาว่า การให้ทารกกินนมแม่ จะทำให้มีการหลั่งฮอร์โมนโปรแลคติน (Prolactin) และ ออกซิโตซิน(Oxytocin) ซึ่ง Oxytocin จะทำให้เกิดการหดตัวของมดลูก ส่งผลให้ให้มดลูกเข้าอู่เร็ว และลดอุบัติการณ์ของการเกิดมะเร็งเต้านม ในช่วงก่อนหมดประจำเดือนได้ (Newcombe, 1994 อ้างใน www.breastfeedingbasics.org) นอกจากนี้ยังช่วยให้น้ำหนักแม่ลดลง เนื่องจากระหว่างตั้งครรภ์ หญิงตั้งครรภ์มักจะได้รับคำแนะนำให้เพิ่มน้ำหนักตัวประมาณ 11-13 กิโลกรัม โดยน้ำหนักที่เพิ่มขึ้นจะเพิ่มในเรื่องของ น้ำหนักของทารก น้ำหนักของ รก น้ำคร่ำ และไขมัน ซึ่งคือส่วนที่จะเผื่อไว้สำหรับแม่ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ต้องการพลังงานเพิ่มขึ้นจากปกติ และการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะทำให้ระยะการมีบุตรคนต่อไปยาวขึ้นมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยประจำเดือนจะมาช้าลงหลังคลอด ซึ่งวิธีการทำให้ประจำเดือนไม่มาด้วยการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่เรียกว่า Latational Amenorrhea Method (LAM) โดยวิธีการทำมีดังนี้

1. ให้ลูกกินนมแม่อย่างเดียวเป็นเวลา 6 เดือน
2. ต้องให้ลูกกินนมบ่อยเท่าที่ต้องการ โดยแต่ละครั้งต้องไม่เกิน 6 ชั่วโมง
3. ไม่ให้อาหารเสริมอื่นๆแก่ทารก

ข้อแนะนำดังกล่าว จะทำให้การจะมีประจำเดือนและตั้งครรภ์ในครั้งถัดไปนั้นเป็นไปได้ยาก (Perez, 1992 อ้างใน www.breastfeedingbasics.org) แต่ก็ไม่ใช่วิธีการคุมกำเนิดที่แพทย์แนะนำ เนื่องจากก็ยังมีโอกาสตั้งครรภ์ได้ ดังนั้นหญิงหลังคลอดที่ให้นมลูกก็ควรที่ใช้วิธีการคุมกำเนิดอย่างอื่นร่วมด้วย ภายหลังคลอด 1 เดือน

- **ด้านเศรษฐกิจ**

ในแง่ของภาครัฐ จากการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ช่วยประหยัดต้นทุนในการเลี้ยงลูกด้วยนมผสมถึง 2.5 ดอลลาร์ต่อวัน หรือ 75 ดอลลาร์ต่อเดือน และพบว่าต้นทุนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในประเทศที่กำลังพัฒนาก็ใช้ต้นทุนที่ไม่ต่าง

Copyright by Mahidol University

จากประเทศสหรัฐอเมริกามากนัก ในขณะที่รายได้ต่อครัวเรือนประมาณ 200 ดอลลาร์ต่อเดือน ในขณะที่ต้นทุนในการซื้อนมผงมีประมาณ 75 ดอลลาร์ ซึ่งเกือบร้อยละ 40 ของรายได้ครัวเรือน และการให้นมแม่ยังเป็นการประหยัดเงินระยะยาว ในการไม่ต้องรักษาเด็กที่ป่วยบ่อยจากการที่ไม่ได้กินนมแม่ด้วย จากการศึกษาในประเทศ สกอตแลนด์และสหรัฐอเมริกาพบว่า ทารกที่กินนมแม่อย่างเดียวใน 3 เดือนแรก จะประหยัดเงินในการไม่ต้องไปรักษาเพราะไม่ป่วยประมาณ 300-475 ดอลลาร์ในขวบปีแรก (Ball,1999 อ้างใน www.breastfeedingbasics.org)

ดังข้อมูลที่รวบรวมข้างต้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดด้านการแพทย์ เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างจริงจัง ทั้งประโยชน์ต่อลูกและประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อแม่อีกด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการยืนยันว่า นมแม่ดีที่สุด ซึ่งผู้หญิงตั้งครรภ์ทุกคนจะได้รับคำแนะนำให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตั้งแต่เริ่มฝากครรภ์จนกระทั่งหลังคลอด โดยทันทีที่หลังคลอด ลูกจะได้ดูดนมแม่ให้เร็วที่สุดเพื่อกระตุ้นการหลั่งของน้ำนม และมีการกระตุ้นต่อเนื่องตลอดเวลาที่แม่อยู่โรงพยาบาล โดยที่การแพทย์เองมองว่าตนเองนั้นเป็นเจ้าของสถานที่คือโรงพยาบาล เป็นผู้มีความรู้ที่สามารถถ่ายทอดกับแม่หรือจัดการกับแม่ตามแผนการรักษาของตน และทำให้เห็นว่าวิธีการรักษาพยาบาลหรือการดูแลสุขภาพในแบบของตน คือ วิธีที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นการมองเพียงด้านเดียว ทั้งที่ชีวิตผู้หญิงเองยังมีอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมอื่นๆด้านสังคมเข้ามาในชีวิต อีกทั้งความคิด ความเชื่อในตัวผู้หญิงเอง ก็ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้หญิง ซึ่งหลังกลับจากโรงพยาบาลแล้วอิทธิพลต่างๆภายนอกก็เข้ามามากขึ้น แต่การแพทย์ก็ยังตามมาควบคุมการปฏิบัติการตัดสินใจ ของผู้หญิงอยู่ดี

เมื่อการแพทย์พบว่าแม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้ ก็วินิจฉัยว่าเกิดจากความผิดปกติในพยาธิภาพของร่างกายโดยเฉพาะเต้านมของแม่ เช่น ภาวะเต้านมอักเสบ หัวนมบอด หัวนมแตก เป็นต้น ทำให้เกิดความเจ็บปวดขณะให้นมแก่ลูกแม่จึงไม่อยากให้ กรณีที่แม่ภาวะน้ำนมน้อย ไม่เพียงพอกับลูกซึ่งต้องใช้นมผสมเพิ่ม หรือความเจ็บป่วยไม่สบายจากโรคบางอย่างจากทั้งแม่และลูก ทำให้จำเป็นต้องหยุดชะงักการให้นมแม่ ก็จะถูกสังคมมองว่าทั้งที่นมแม่มีประโยชน์มากมายทำไมแม่ถึงปล่อยให้ตนเองมีปัญหาสุขภาพจนให้นมลูกไม่ได้ ดังนั้นการแพทย์จึงมองการที่แรงงานหญิงไม่สามารถให้นมแม่ว่าเป็นเพราะแม่เอง ที่ทำหน้าที่บกพร่อง

3. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นสิ่งแสดงถึงความรักความผูกพัน

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เกี่ยวข้องในเรื่องของจิตใจนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่กล่าวถึงสภาวะจิตใจของแม่ที่เป็นความรู้สึก และความเครียดที่ส่งผลต่อการหลั่งน้ำนม และส่วนในด้านความสัมพันธ์ทางจิตใจระหว่างแม่และลูกในด้านความรัก ความผูกพันซึ่งเชื่อว่าจะส่งผลต่อการเลี้ยงดูเด็กให้เติบโตในอนาคต ดังนี้

Copyright by Mahidol University

- **สภาวะจิตใจของแม่กับการหลั่งน้ำนม**

ในมุมมองนี้กล่าวว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้น จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพจิตใจระหว่างแม่และลูก เกิดความผูกพัน ความรัก ความอบอุ่น ซึ่งจะถ่ายทอดจากแม่สู่ลูก พญ.นภาพรรณ วิริยะอุตสาหกุล กุมารแพทย์ กล่าวว่าในระหว่างทารกดูดนมจากอกแม่ อารมณ์ของแม่มีผลต่อการไหลของน้ำนม หัวใจของการหลั่งน้ำนมขึ้นอยู่กับ ฮอร์โมนออกซีโตซิน (Oxytocin) ที่บางคนเรียกว่า Love hormone เป็นหลัก หากกำลังมีความทุกข์ ความเครียด รวมทั้งแม่ที่มีอาการซึมเศร้าหลังคลอด ฮอร์โมนนี้ก็จะไม่หลั่ง ทำให้น้ำนมไม่ไหลแม้ว่าจะมีน้ำนมอยู่เต็มเต้าก็ตาม ในทางกลับกันหากแม่มีอารมณ์ดีฮอร์โมนออกซีโตซินก็จะหลั่งดี น้ำนมก็จะไหลดี

กรณีที่แม่มีความเครียด วิตกกังวล อารมณ์เศร้าหมองหดหู่ โดดเดี่ยว ในระยะหลังคลอดที่เกิดจากการอดหลับอดนอน และการเปลี่ยนแปลงต่างๆทางร่างกาย ด้านจิตวิทยาเรียกว่า ความรู้สึกซึมเศร้าหลังคลอด (Postnatal Depression) จะเกิดขึ้นในช่วง 6 สัปดาห์แรกหลังคลอดลูก แต่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาจนกว่าลูกจะถึงวัยเตาะแตะ และมีแนวโน้มมากขึ้นหากครอบครัวของแม่มีประวัติการซึมเศร้า แม่มักมีอาการตื่นตระหนกหรือหวั่นกลัว รู้สึกกังวลเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยของตนเองและคนรอบข้าง รู้สึกว่าตนเป็นแม่หรือเป็นคนที่ไม่ดี หดหู่หม่นหมอง น้อยใจ รู้สึกหมดหวังตลอดเวลา ร้องไห้บ่อยๆ เป็นต้น ซึ่งมีสาเหตุหลักๆจากความผิดปกติของฮอร์โมนและสารเคมีในสมองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะเป็นตัวการสำคัญที่จะทำให้การทำงานฮอร์โมนโปรแลกติน (ซึ่งทำหน้าที่ผลิตและหลั่งน้ำนม) และอ็อกซีโตซิน (เกี่ยวข้องกับกลไกน้ำนมพุ่ง) เป็นไปได้ไม่ดีพอ จึงทำให้แม่พบความลำบากในการให้นม และยังส่งผลต่อลูก ทำให้ทักษะทางสังคมของลูกมักจะมีปัญหาด้วย อาจจะออกมาในรูปแบบของเด็กขี้อายหรือตรงกันข้ามอาจจะเป็นเด็กที่ก้าวร้าวได้(ปรียาภรณ์ หาญเวียง,2552)

- **นมแม่กับความสัมพันธ์ทางจิตใจระหว่างแม่และลูก**

ในด้านความสัมพันธ์ทางจิตใจเชื่อว่า แม่ควรโอบกอดลูกไว้ในอ้อมอกและมีการสื่อสารกันด้วยการสัมผัส รอยยิ้ม แววตา โดยเฉพาะเวลาลูกกินนมแม่ควรให้ตาแม่จ้องตาลูก (Eyes to Eyes Contact) เนื้อของทารกแนบเนื้อของแม่ (Skin to skin touch) และคำพูดปลอบโยนที่นุ่มนวล ซึ่งจะทำให้ทารกได้ความอบอุ่นจากแม่ ทางจิตวิทยาเชื่อว่ามีผลทำให้จิตใจทารกมีความอ่อนโยน เลี้ยงง่าย ไม่ดื้อ ไม่ซน เมื่อเติบโตขึ้นจะมีบุคลิกภาพที่ดี อารมณ์จิตใจแจ่มใสทั้งแม่และลูก เมื่อจิตใจผ่อนคลายจึงส่งผลต่อการผลิตน้ำนมแม่อย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพจิตใจระหว่างแม่และลูก เกิดความผูกพัน ความรัก ความอบอุ่น ซึ่งจะถ่ายทอดจากแม่สู่ลูก (ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์, 2545)

Copyright by Mahidol University

นอกจากนี้ทางจิตวิทยายังกล่าวว่า นักวิทยาศาสตร์ได้พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกจะมีผลต่อการเจริญและพัฒนาการของสมองเป็นอย่างมาก เป็นสัมผัสที่ให้ความรักและความอบอุ่นสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพ่อแม่และลูก จะทำให้เด็กสามารถปรับตัวกับความเครียดในชีวิตประจำวันทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้ เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีความรักและความอบอุ่นจะสามารถควบคุมสถานการณ์เมื่อเกิดความเครียดได้

ผู้เชี่ยวชาญหลายคนเชื่อว่าเด็กที่เลี้ยงด้วยนมแม่และได้รับการสัมผัสตั้งแต่แรกคลอดจะฉลาด มีไอคิวสูงกว่าเด็กที่ไม่ได้รับนมแม่ หรือขาดการกระตุ้นหรือขาดการสัมผัสตอนแรกคลอด(ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์, 2545)

ในแนวคิดทางด้านจิตใจหรือจิตวิทยา เป็นแนวคิดที่มีการมองปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากสภาพจิตใจของบุคคล ซึ่งเป็นการคิดแบบปัจเจก(Individual) และยังมองร่วมกับแนวคิดการแพทย์ที่สนับสนุนว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ดีที่สุด เพราะดีต่อสภาวะอารมณ์และจิตใจ ที่จะเกิดทั้งแม่และลูก ดังนั้นเมื่อแม่ที่ทำงานอย่างเช่น แม่ที่เป็นแรงงานหญิงประสบความลำบากในการให้นมแม่ ด้านจิตวิทยาก็เพียงแต่เห็นว่า เป็นภาวะความผิดปกติของสารเคมีในร่างกายที่เชื่อมโยงผลกระทบสู่สภาวะจิตใจ ความรู้สึก เช่นความเครียด ความกังวล หากจะแก้ไข ก็ต้องหาทางออกในทางจิตวิทยานั่นคือการปรับสภาวะทางจิตใจ เช่น การรู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง การหันเหความสนใจให้รู้จักผ่อนคลาย ไม่เครียด ไม่ทำงานหนักไป หาที่พึ่งทางจิตใจสำหรับยึดเหนี่ยว หรือหากมีอาการต่อเนื่องเป็นเวลานานก็ให้ปรึกษาจิตแพทย์ บทความของ นายแพทย์นิวตัน กล่าวว่า เนื่องจากการที่แม่ภาวะทางอารมณ์ ความรู้สึกไม่ดีก็จะส่งผลเสียต่อลูกได้ ทั้งทำให้น้ำนมแม่หลั่งออกมาน้อย และทำให้ลูกรับรู้อารมณ์ไม่ดีเหล่านั้น ส่งผลต่อการเลี้ยงลูกทำให้เป็นเด็กที่เติบโตมีปัญหาได้ ยิ่งในแม่มือใหม่ที่เพิ่งเคยเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต้องตระหนักว่า ควรให้เวลากับลูกมากๆ บางครั้งต้องใช้เวลาเป็นอาทิตย์กว่าที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้เป็นอย่างดี และแม่ควรทำใจให้สบายและค่อยๆเรียนรู้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไปพร้อมๆกับลูก และความเครียดของแม่ก็จะเป็นการลดการไหลของน้ำนม (Milk Letdown) (Newton,1948 อ้างใน www.breastfeedingbasics.org)

4. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คือการทำหน้าที่แม่

มุมมองแนวความคิดความเชื่อ เชื่อว่าหน้าที่ของแม่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม ในที่นี้ได้แบ่งเป็น 2 แนวความคิดความเชื่อหลักๆ คือ แนวคิดความเชื่อทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับนมแม่ ซึ่งเชื่อในรากฐานสังคม ประเพณี โดยผ่านการเรียนรู้และถ่ายทอดจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตและทำให้คนในสังคมและแม่เชื่อว่าต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และอีกแนวคิดคือ แนวคิดความเชื่อการแพทย์แผนไทย ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องของสุขภาพร่างกายและที่มาของความเจ็บป่วยจากสิ่งต่างๆ เข้ามาร่วมกับความเชื่อเคารพนับถือที่เป็นไทยดั้งเดิม เช่น การกระทำของธรรมชาติ หรือแม้แต่ภูตผี ปีศาจ เป็นต้น

Copyright by Mahidol University

- **แนวคิดความเชื่อทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับนมแม่**

วัฒนธรรม เป็นความคิดร่วมและค่านิยมทางสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ทีละเล็กทีละน้อยเปรียบเสมือน “มรดกทางสังคม” ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม มีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ ซึ่งช่วยให้มนุษย์สามารถเก็บรวบรวมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติอย่างเป็นระบบ และสามารถถ่ายทอดความรู้นั้นไปยังคนรุ่นต่อไป เป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา เป็นกระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับสิ่งต่างๆรอบตัวเรา และเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง (ยศ ตันติสมบัติ, 2537)

ในแนวคิดความเชื่อทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คือ วัฒนธรรมในหน้าที่ผู้หญิงเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกร่วมกับการปลูกฝังในข้อดีของการให้น้ำนมแม่ ซึ่งมีการเขียนไว้ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2475 ในนโยบายสาธารณสุขเป็นข้อควรรู้เกี่ยวกับแม่ๆลูกๆคือ การปลูกฝังให้จำไว้ว่า น้ำนมแม่นั้นเป็นอาหารที่เหมาะสมและดีที่สุดสำหรับเลี้ยงลูก และแม่ทุกคนจะสามารถเลี้ยงลูกให้เจริญเติบโตได้ดี ถ้าแม้ว่าใช้ความพยายามให้ลูกได้กินนมของแม่

นอกจากความเชื่อในคุณค่าน้ำนมแล้ว ความเชื่อในลักษณะของ เต้านม ก็เป็นอีกหนึ่งในความเชื่อที่สังคมให้ความสำคัญ โดยเห็นว่าการมีเต้านมขนาดใหญ่จะเป็นแม่พันธุ์ที่ดี เนื่องจากจะทำให้มีน้ำนมในปริมาณมากไว้สำหรับเลี้ยงลูก นอกจากนี้ยังนำมาผูกโยงกับเรื่องเพศอีกว่าแม่พันธุ์ที่ดีนอกจากจะมีหน้าอกขนาดใหญ่หรือเต้านมขนาดใหญ่สำหรับเลี้ยงลูกแล้ว การมีสะโพกผาย เอวคอด ก็เป็นลักษณะแม่พันธ์ที่ดีด้วย เพราะจะทำให้สามารถคลอดลูกได้ง่าย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นความเชื่อเหล่านี้ก็ล้วนถูกโยงเข้ากับเรื่องเพศ เพราะการมีรูปร่างดังกล่าวไว้ก็เป็นการสร้างความพึงพอใจให้ผู้ชายโดยเฉพาะสามีในการมีเพศสัมพันธ์

การปลูกฝังความเชื่อเรื่องหน้าที่แม่ของการเป็นแม่ และการให้นมแม่ตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น ในระยะหลังได้มีการรับเอาแนวคิดการแพทย์ตะวันตกเข้ามาปรับเปลี่ยนมากขึ้น กลายเป็นจุดเริ่มของการเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยแบบสมัยใหม่ แต่ถึงจะมีการเปิดกว้างในสิ่งต่างๆ แต่ในบทบาทของผู้หญิงในทางสังคมยังคงถูกทำให้เป็นผู้ตามอยู่ เนื่องจากส่วนหนึ่งวัฒนธรรมไทยยังหล่อหลอมให้ผู้หญิงเป็นเพศที่เชื่อฟังและยอมทำตาม ดังนั้นผู้หญิงจึงยังถูกจำกัดให้อยู่ในพื้นที่ แม้แต่การเป็นแม่ก็ถูกทำให้เป็นนโยบาย กำหนดให้เป็นหน้าที่ เพื่อควบคุมผู้หญิงให้อยู่ในบ้าน ในขณะที่ผู้ชายไม่มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการเป็นพ่อเอาไว้

- **แนวคิดความเชื่อการแพทย์แผนไทย**

ตามความเชื่อการแพทย์แผนไทย วีรพัฒน์ เงาธรรมทรรศน์ ได้กล่าวถึงนมแม่ จากบันทึกในพระคัมภีร์ปฐมจินดา ที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล

Copyright by Mahidol University

เฉลิมพระชนมพรรษาครบ 6 รอบของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปีพ.ศ. 2542 เกี่ยวกับแม่นมและนมแม่ถึง “ลักษณะแห่งแม่นมที่ดี” ซึ่งกุมารสามารถดื่มน้ำนมได้โดยมิเป็นโทษมี 4 จำพวก ดังนี้

1) หญิงจำพวกหนึ่ง มีกลิ่นตัวหอมดังกล้วยไม้ไหล่ผาย เสียงดังเสียงสังข์ สะเอวรัด หลังราบ สัณฐานตัวดำแลเล็กแก้มใส มือแลเท้าเรียว ผิวเนื้อแดง เต้านมดังอุบลพึงแย้ม รสน้ำนมนั้นหวานมันเจือกัน ลักษณะหญิงอย่างนี้ท่านจัดเป็นหญิงเบญจกัลยาณี ให้เลือกเอาไว้ให้กุมารบริโภคดีนัก

2) หญิงจำพวกหนึ่ง มีกลิ่นตัวดังดอกอุบล เสียงดังเสียงแตร ไหล่ผาย ตะโพกรัด แก้มพอง นิ้วมือแลนิ้วเท้าเรียวแฉล้ม เต้านมดังบัวบาน ผิวเนื้อเหลือง น้ำนมข้นมีรสหวาน ลักษณะหญิงอย่างนี้ท่านจัดเป็นหญิงเบญจกัลยาณี ให้เลือกเอาไว้ให้กุมารบริโภคดีนัก

3) หญิงจำพวกหนึ่ง มีกลิ่นตัวไม่ปรากฏหอมหรือเหม็น เอวกลม ขนตางอน จมูกสูง เต้านมกลม หัวนมงอนดังดอกอุบลพึงจะแย้ม รสน้ำนมนั้นหวาน มันสักหน่อย ลักษณะหญิงอย่างนี้ท่านว่าเป็นหญิงเบญจกัลยาณี ให้เลือกเอาไว้ให้กุมารบริโภคน้ำนมดีนัก

4) หญิงจำพวกหนึ่ง มีกลิ่นตัวหอมเผ็ด เสียงดังเสียงจักกระจั่น ปากดัง ปากเอื้อน ตาดังตาทราย ผมแข็งชัน ไหล่ผาย ตะโพกผาย หน้าผากส้วย ท้องดังกาบกล้วย นมเป็นพวง น้ำนมขาวดังสังข์ รสน้ำนมมันเข้มสักหน่อย เลี้ยงลูกง่าย ลักษณะหญิงจำพวกนี้ท่านจัดเป็นเบญจกัลยาณี ให้เลือกเอาไว้ให้กุมารบริโภคน้ำนมดีนัก

ลักษณะแม่นม 4 จำพวกนี้เป็นแม่นมเบญจกัลยาณี ควรจัดสรรเอาไว้สำหรับถวายพระมหาบุรุษราชเจ้าได้เสวยครั้งนั้น มีน้ำนม เรียกว่าทิพยโอสถประโยธร ดุจน้ำสุรามฤต ถ้าแลกุมารกุมารีผู้ใดได้บริโภค ดุจดื่มกินซึ่งโอสถอันเป็นทิพย์ น้ำนมที่กล่าวมาทั้ง 4 จำพวก ถึงว่ากุมารผู้นั้นจะมีโรคก็อาจบำบัดเสียได้ซึ่งโรคให้วินาศฉิบหายทุกประการ เพราะน้ำนมมีคุณดังโอสถแลมิได้แสลงโรคดีนัก(คัมภีร์ปฐมจินดา อ้างใน วีรพัฒน์ เงาธรรมทรรศน์ ,2550)

นอกจากนี้ในคัมภีร์ปฐมจินดาสมัยนั้นยังกล่าวถึงการรักษากุมารว่า “ถ้าแพทย์ผู้ใดจะรักษากุมารไปเบื้องหน้า ให้พิจารณาดูน้ำนมแห่งแม่นม แลน้ำนมแห่งมารดานั้นก่อน ถ้าเห็นว่าน้ำนมนั้นยังเป็นมลทินอยู่ ท่านให้แต่งยาประสระน้ำนมนั้นเสียก่อน จึงจะสิ้นมลทินโทษทั้งปวง ถ้าแพทย์จะพิจารณาดูน้ำนมดีแลร้ายนั้น ให้เอาน้ำใส่ขันลงแล้วให้แม่นมนั้นหล่อน้ำนมลงดู ถ้าแลสีน้ำนมขาวดังสังข์แลจมลงในขัน สัณฐานเหมือนดังลูกบัวเกราะ นมอย่างนี้จัดเป็นน้ำนมอย่างเอก ถ้าหล่อน้ำนมลง แลน้ำนมนั้นกระจาย แต่ว่าข้นจมลง ถึงก้นขันแต่ไม่กลมเข้า น้ำนมอย่างนี้จัดเอาเป็นน้ำนมอย่างโท” (คัมภีร์ปฐมจินดา อ้างใน วีรพัฒน์ เงาธรรมทรรศน์ ,2550)

ในพระคัมภีร์ปฐมจินดายังเขียนถึงลักษณะน้ำนมที่บกพร่องไว้อีกว่า ถ้าพ้นจากน้ำนม 2 ประการนี้แล้ว ถึงจะมีลักษณะประกอบไปด้วยยศศักดิ์ชาติตระกูลปานใดก็ดี ถ้ามี

Copyright by Mahidol University

กุศลหนหลังยังติดตามบำรุงรักษาไม่ให้เกิดโรคาพยาธิ รสน้ำนมนั้นเปรี้ยว ขม ฝาด จืด จาง แลมีกลิ่นอันคาวนั้นก็จัดเป็นน้ำนมโทษทั้งสิ้น ยังมีน้ำนมพิการอีก 3 จำพวก คือ สตรีขัดฤดูจำพวกสตรีอยู่ไฟมิได้จำพวกสองแลน้ำนมเป็นน้ำนมดิบ จำพวกสามสตรีมีครรภ์อ่อนเป็นน้ำเหลืองไหลหลั่งลงในน้ำ เป็นสายโลหิตกับน้ำนมระคนกัน ถ้าสตรีมีลักษณะแลน้ำนมอันชั่วดุจกล่าวมานี้ ถ้าแลกุมารกินเข้าไป ดุจหนึ่งให้บริโภคยาพิษ ก็จะบังเกิดโรคาพยาธิต่าง

นอกจากนี้ความเชื่อการแพทย์แผนไทยยังให้แนวทางรักษาแก้ไขไว้อีกว่า ถ้าแพทย์จะพยาบาลให้พึงพิจารณาโรคาพยาธิ แลชาตินรลักษณ์แห่งแม่นมนั้นก่อน ถ้าประกอบไปด้วยโทษประการหนึ่งประการใดก็ดี ให้ประกอบยาประจุโลหิตแลน้ำนม บำรุงธาตุ ให้โลหิตแลน้ำนมนั้นบริบูรณ์ก่อนจึงจะสิ้นโทษร้าย ถ้าแลน้ำนมลอยเรี่ยรายอยู่ไม่คุมกันเข้าได้ ท่านว่าเป็นเพราะโลหิตกำเริบ ให้แต่งยาประจุโลหิตร้ายเสียก่อน โลหิตจึงจะงามน้ำนมจึงจะบริบูรณ์ (วีรพัฒน์ เงาธรรมทรรศน์, 2550)

จะเห็นได้ว่าจากประวัติศาสตร์ความเชื่อภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย มีความละเอียดอ่อนในการช่างสังเกต และบอกวิธีการรักษาแก้ไขปัญหาของนมแม่ที่ไม่สามารถให้ลูกรับประทานได้ และเน้นการให้ความหมายต่อนมแม่ในหน้าที่ของแม่นม ที่ต้องมีความอุดมสมบูรณ์ในสุขภาพร่างกาย เชื่อมโยงกับการให้ความหมาย ความเชื่อถึงคุณลักษณะความเป็นผู้หญิงไทยแบบเบญจกัลยาณีที่ทำให้มีน้ำนมที่ดี เป็นการให้ความหมายที่ซ้อนทับลงในตัวผู้หญิง และถ้าแม่นมผู้ใดผลิตน้ำนมไม่ได้ หรือผลิตได้แต่ให้น้ำนมที่ไม่ดีออกมา ก็จะถูกมองว่าเป็นนมพิการ แม่ผู้นั้นไม่เป็นเบญจกัลยานี การตัดสินคำตอบในผู้หญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ตามแนวคิดแพทย์แผนไทย ยึดถือตามความเชื่อและการให้ความหมาย จากอิทธิพลของสังคมแบบไทยซึ่งเชื่อมาแต่โบราณอย่างเคร่งครัด ทำให้สร้างแรงกดดัน มีการตีตราให้กับผู้หญิงทั้งที่เป็นผู้ให้กำเนิดแต่เมื่อให้นมลูกไม่ได้ หรือให้น้ำนมที่ไม่เป็นไปตามตำราดั้งเดิมก็จะถูกมองว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ลูกเจ็บป่วยไม่สบาย และแม่ก็จะถูกโยนความผิดให้กลายเป็นแม่ที่ผิดปกติ

5. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นสิ่งที่ภาครัฐให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่

ในด้านสิทธิในทางกฎหมาย มีความคิดในการเรียกร้องสิทธิเท่าเทียมระหว่างเพศหญิงและชายเกิดขึ้นชัดเจนในแนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal feminism) ที่เห็นว่าผู้หญิงควรมีโอกาสที่จะทำทุกอย่างให้ได้เหมือนผู้ชาย เรียกร้องให้ผู้หญิงมีโอกาสที่เท่าเทียม ให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย ทางการเมือง เพื่อสิทธิของปัจเจกบุคคลในการแข่งขันในตลาดสาธารณะ เพราะเชื่อว่าถ้าผู้หญิงมีโอกาสที่เท่าเทียมแล้ว ผู้หญิงจะเป็นเหมือนผู้ชายได้ทุกอย่าง (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545) การต่อสู้หลักของสตรีนิยมสายนี้ มีการต่อสู้ผ่านการแก้ไขกฎหมายหรือในแนวสังคม ดังนั้นจึงถูกวิจารณ์ค่อนข้างมากโดยเฉพาะการให้ความสำคัญเฉพาะประเด็นของ

Copyright by Mahidol University

กฎหมาย เพราะความด้อยโอกาสของผู้หญิงหลายประการ ไม่สามารถแก้ไขผ่านทางการแก้ไขกฎหมายได้ เช่น ไม่มีกฎหมายใดระบุว่าผู้หญิงต้องเป็นหลักในการดูแลลูก แต่ผู้หญิงกลับต้องทำแม้ว่าอาจจะไม่ต้องการทำก็ตาม (Eisenstein, 1981 อ้างใน วารุณี ภูริสินสิทธิ์,2545)

นอกจากนี้นโยบายเกี่ยวกับการเลี้ยงลูก ยังได้รับอิทธิพลจากนโยบายสร้างชาติในสมัยก่อน โดยในยุคของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกิดกระแสนโยบายสร้างชาติ กระแสเร่งพัฒนาประเทศในทัดเทียมตะวันตก ทำให้ผู้หญิงก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคมและพื้นที่สาธารณะมากขึ้น ในส่วนของการเป็นแม่มีการมอบสิทธิ์ให้กับผู้หญิงไว้ว่า “ผู้หญิง มีส่วนในการสร้างชาติด้วยการเป็นแม่ที่ดีของลูก เพราะหญิงเป็นแม่เมื่อมีลูก และลูกก็ย่อมเป็นไปตามแม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า หญิงเป็นแม่พิมพ์ในการสร้างชาติ” (จอมพล ป. พิบูลสงคราม อ้างใน,นันทิรา ขำภิบาล, 2530) และได้กำหนดให้หน้าที่ในการเลี้ยงดูลูกนั้นเป็นของผู้หญิงดังนโยบายที่ว่า “ทางฝ่ายชายเป็นผู้หารายได้มาให้ ทางฝ่ายหญิงมีหน้าที่เลี้ยงลูก” (จอมพล ป. พิบูลสงคราม อ้างใน นันทิรา ขำภิบาล, 2530)

แต่ในยุคปัจจุบันจากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2541 เป็นต้นมา ได้มีข้อกฎหมายสำหรับแรงงานหญิงที่ระบุไว้และใช้ในปัจจุบันถึงงานที่ห้ามลูกจ้างหญิงทำมีดังต่อไปนี้

- งานเหมืองแร่หรืองานก่อสร้างที่ต้องทำใต้ดิน ใต้น้ำ ในถ้ำ ในอุโมงค์ หรือปล่องในภูเขา เว้นแต่ลักษณะของงานไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือร่างกายของลูกจ้างหญิง
- งานที่ต้องทำบนนั่งร้านที่สูงกว่าพื้นดินตั้งแต่ 10 เมตร ขึ้นไป
- งานผลิตหรือขนส่งวัตถุระเบิดหรือวัตถุไวไฟ

<u>กรณีลูกจ้างหญิงทำงาน ระหว่างเวลา 24.00 น - 06.00 น.</u>

กรณีลูกจ้างหญิงทำงานระหว่างเวลา 24.00 น. ถึง 06.00 น. และพนักงานตรวจแรงงานเห็นว่างานนั้นอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของหญิงนั้น ให้รายงานต่ออธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายเพื่อพิจารณา และมีคำสั่งให้เปลี่ยนเวลาทำงานหรือลดชั่วโมงทำงานได้

<u>สิทธิลูกจ้างชายและหญิง</u>

- ให้นายจ้างปฏิบัติต่อลูกจ้างชายหญิงเท่าเทียมกันในการจ้างงาน เว้นแต่ลักษณะหรือสภาพของงานไม่อาจปฏิบัติเช่นนั้นได้

-ในกรณีที่งานมีลักษณะและคุณภาพอย่างเดียวกันและปริมาณเท่ากัน นายจ้างต้องกำหนดค่าจ้าง ค่าล่วงเวลาและค่าทำงานในวันหยุดให้ลูกจ้างเท่าเทียมกันไม่ว่าลูกจ้างนั้นจะเป็นชายหรือหญิง

Copyright by Mahidol University

งานลักษณะพิเศษที่กฎหมายให้ลูกจ้างหญิงทำได้

งานวิชาชีพหรือวิชาการเกี่ยวกับการสำรวจ การขุดเจาะ การกลั่นแยกและการผลิตผลิตภัณฑ์จากปิโตรเลียม หรือปิโตรเคมี ถ้าสภาพหรือลักษณะของงานนั้นไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือร่างกายของลูกจ้างหญิงนั้น

งานที่ห้ามผู้หญิงมีครรภ์ทำ

ห้ามลูกจ้างซึ่งเป็นหญิงมีครรภ์ทำงานในระหว่างเวลา 22.00 น ถึง เวลา 06.00 น. ทำงานล่วงเวลา ทำงานในวันหยุดหรือทำงานอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- งานเกี่ยวกับเครื่องจักร หรือเครื่องยนต์ที่มีความสั่นสะเทือน
- งานขับเคลื่อนหรือติดไปกับยานพาหนะ
- งานยก แบก หาม หาบ ทูน ลาก หรือเข็นของหนักเกิน 15 กิโลกรัม
- งานที่ทำในเรือ
- งานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

นอกจากข้อกฎหมายในการทำงานแล้ว ในส่วนของการลาคลอดและหลังคลอดเพื่อเลี้ยงลูกนั้น พบว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 กำหนดให้ลูกจ้างหญิงมีสิทธิลาคลอดได้ไม่เกิน 90 วัน โดยมีสิทธิได้รับค่าจ้างเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานตลอดระยะเวลาที่ลา แต่ไม่เกิน 45 วัน ซึ่งวันดังกล่าวจะนับรวมวันหยุดที่มีในระยะวันลาด้วย

การที่กฎหมายใช้คำว่า “ไม่เกิน 90 วัน” นั้น หมายความว่า แม่อาจจะใช้สิทธิลาคลอดน้อยกว่า 90 วัน ก็ได้ ดังนั้นในทางปฏิบัติจึงมีนายจ้างเลี่ยงกฎหมายด้วยการเสนอเงื่อนไข สร้างแรงจูงใจว่าจะให้ค่าจ้าง เงินเดือน เพื่อไม่ให้แรงงานหญิงใช้สิทธิลาคลอดเต็มที่และกลับมาผลิตสินค้าให้กับตน

ในทางกฎหมายที่กำหนดให้ช่วงที่ลาคลอดได้รับค่าจ้างในวันทำงานเพียง 45 วันนั้น ทำให้แรงงานหญิงส่วนใหญ่ ตัดสินใจไม่ใช้สิทธิลาคลอดเต็ม 90 วันตามที่กฎหมายกำหนด เนื่องจากตามพระราชบัญญัติ ประกันสังคม พ.ศ. 2533 จะกำหนดให้ลูกจ้างหญิงได้รับสิทธิประโยชน์ทดแทนในการลาคลอดในอัตราร้อยละ 50 ของค่าจ้าง มีการกำหนดระยะเวลาจ่าย 90 วัน เท่ากับว่าหากจะลาคลอด 90 วัน แม่ก็จะได้รับเงินทดแทนซึ่งเป็นค่าจ้างที่ประกันสังคมและนายจ้างร่วมกันรับผิดชอบ และอีก 45 วันที่เหลือ ไม่ได้ระบุเงินชดเชยไว้ให้ ทำให้มีแม่หลายรายกลับมาทำงานเมื่อครบกำหนด 45 วัน เพื่อให้ได้รับค่าจ้างจากนายจ้างตามปกติ

ปัจจุบันองค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) และ องค์การยูนิเซฟ (UNICEF) ได้มีนโยบายสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวเป็นระยะเวลานาน 6 เดือน ก่อนที่จะเริ่มให้อาหารอื่นพร้อมทั้งให้นมแม่ควบคู่กับอาหารแก่เด็กไปจนอายุ 2 ขวบหรือนานกว่า

Copyright by Mahidol University

นั้น และขณะเดียวกันองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization : ILO) ก็เขียน อนุสัญญาฉบับที่ 3 ว่าด้วยการคุ้มครองหญิงมารดา (Matemity Protection Convention) ฉบับแรก พ.ศ. 2462 (ค.ศ.1919) ด้วยเห็นถึงปัญหาที่แรงหญิงต้องเผชิญเมื่อตั้งครรภ์และมีภาระที่จะต้องเลี้ยงดูลูก เพื่อมุ่งที่จะคุ้มครองผู้หญิงก่อนและหลังการคลอด ซึ่งที่ผ่านมามีการปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดต่างๆ จนกระทั่งให้ผู้หญิงได้สิทธิลาคลอดนานถึง 14 สัปดาห์โดยได้รับค่าจ้าง ซึ่งจะต้องมีอย่างน้อย 6 สัปดาห์ที่เป็นการลาคลอดภายหลังการคลอดบุตร

นอกจากนี้ได้มีคำแนะนำว่าควรขยายระยะเวลาในการคลอดให้ได้ถึง 18 สัปดาห์แต่มีเพียง 11 ประเทศเท่านั้น ที่ยินยอมเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาฉบับนี้ ในส่วนประเทศไทยไม่ได้ให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีนี้ เพียงแต่ปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองหญิงทำงานเท่านั้น จากการทบทวนสิทธิลาคลอดในต่างประเทศ พบว่าระยะเวลาของสิทธิลาคลอดของประเทศต่าง ๆ เป็นดังนี้

- ประเทศออสเตรเลียกับประเทศอัลเบเนียเป็น 2 ประเทศที่ให้สิทธิลาคลอดสูงสุด 1 ปี

- ประเทศโครเอเซีย สาธารณรัฐเชค บัลแกเรีย ฝรั่งเศส ฮังการี อิตาลี รัสเซีย ให้สิทธิลาคลอดระหว่าง 5-7 เดือน

- ประเทศเวียดนามเป็นประเทศในเอเชียที่ให้สิทธิลาคลอดสูงสุดถึง 6 เดือนเต็ม โดยได้รับค่าจ้างเต็ม ตามจำนวนวันจากประกันสังคม

นอกจากนี้ยังมีอีก 11 ประเทศในเอเชียที่ให้สิทธิลาคลอด 4 เดือนครึ่ง ส่วนประเทศที่ให้สิทธิลาคลอดระหว่าง 3-4 เดือนมี 57 ประเทศ และมี 32 ประเทศที่ให้สิทธิลาคลอดน้อยกว่า 3 เดือน และประเทศตูนิเซีย เป็นประเทศที่ให้สิทธิลาคลอดน้อยที่สุดคือให้เพียง 1 เดือนเท่านั้น

การขาดการสนับสนุนด้านกฎหมายอย่างจริงจัง ขาดความจริงใจจากรัฐ ในการจัดสวัสดิการและบริการต่างๆ เช่น การฝากครรภ์ การลาคลอด การเลี้ยงดูลูก ค่ารักษาพยาบาล ค่าจ้างที่ควรได้รับตามจริง รวมทั้งโอกาสในความก้าวหน้าในการทำงาน เช่น ลู่ทางการพัฒนาฝีมือต่างๆ การจัดฝึกอบรม การจัดการศึกษา ทำให้แรงงานหญิงจำนวนมากที่เข้าสู่การเป็นแรงงาน ไม่มีความมั่นคงในชีวิต เนื่องจากเป็นแรงงานนอกระบบหรือแม้แต่แรงงานในระบบเอง เมื่อเจ็บป่วยต้องการการรักษาก็เข้าถึงบริการลำบาก ภาระการทำงานไม่เอื้ออำนวย เวลามีไม่พอ สถานพยาบาลที่อยู่ไกล การเดินทางไม่สะดวก หรือการรักษาและยาที่ได้รับไม่มีประสิทธิภาพ คุณภาพชีวิตไม่ดีจึงมักต้องตกอยู่ในภาวะความไม่เท่าเทียมอยู่ตลอด

ในปัจจุบันแม้จะมีการช่วยให้แม่ทำงานสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างต่อเนื่อง ก็คือ การที่ให้แม่ทำงานมีโอกาสไปให้นมระหว่างพักงาน หรือให้มีมุมนมแม่เพื่อให้แม่ได้มีโอกาสพักการทำงานเป็นครั้งคราว เพื่อบีบน้ำนมเก็บตุนไว้ให้ลูกดื่มโดยนำกลับไปเมื่อเลิกงาน แต่ในความเป็นจริงกฎหมายไทยยังไม่ได้มีการกำหนดหรือบังคับให้ทุกสถานประกอบการ มีมาตรการหรือ

Copyright by Mahidol University

สวัสดิการดังกล่าวให้แก่แรงงานหญิงอย่างจริงจัง ดังนั้น การที่แม่แรงงานหญิงจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้หรือไม่นั้น ส่วนสำคัญขึ้นอยู่กับทัศนคติและนโยบายของผู้บริหารหรือเจ้าของสถานประกอบการ เพราะเจ้าของกิจการมักมองว่าเป็นเรื่องเสียประโยชน์ เพราะแรงงานต้องเสียเวลาไปแทนที่จะได้ผลิตชิ้นงานให้กับตน

แม้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะเป็นสิทธิของผู้เป็นแม่ที่รัฐพยายามจัดการให้ แต่กฎหมายหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับแรงงานหญิง ก็มักมีช่องว่างในการควบคุมและสร้างบทลงโทษ โดยเฉพาะกับนายจ้าง ที่มักจ้องเอาผิดกับแม่ที่ไม่สามารถทำตามข้อกำหนดที่วางไว้ เช่น การหักเงินเดือน ไม่คงตำแหน่งงานเดิมไว้ งดเงินโบนัส ใช้แรงงานเกินกำหนด สิ่งเหล่านี้ทำให้แรงงานหญิงเกิดความลำบากใจในการต้องตัดสินใจเลี้ยงลูก

6. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิง เป็นมาตรฐานอย่างหนึ่งของสังคม

แนวคิดสตรีนิยมสายหลังทันสมัย (Postmodern feminism) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นหลังจากแนวคิดสตรีนิยมสายต่างๆเกิดขึ้นอย่างเฟื่องฟู และมีการเรียกร้องหาสิทธิและความเท่าเทียมระหว่างเพศจากสภาพเศรษฐกิจสังคมและการเมืองที่ไม่เป็นธรรม ขณะเดียวกันกลุ่มแนวคิดนี้ให้ความสำคัญในการวิเคราะห์ภาษาและวาทกรรมที่ครอบงำ โดยการสร้างความรู้หรือวาทกรรมใหม่ต่อสู้กับวาทกรรมเก่า

นักสตรีนิยมได้นำแนวคิดนี้ มาอธิบายประเด็นของ เพศสัมพันธ์ ความปรารถนาและร่างกาย ตัวอย่างได้แก่ การนำเอาภาษาและวัฒนธรรมมาอธิบายชีวิตของผู้หญิงในด้านที่เกี่ยวกับสัญลักษณ์ (Symbolization) ตัวแทน (Representative) การวิเคราะห์ทางถ้อยคำภาษา (Text analysis) ในขณะที่นักสตรีนิยมสายอื่นๆนิยมที่จะอธิบายในมิติของแนวคิดสสารนิยม ซึ่งเน้นประเด็นเศรษฐกิจ ตลาดแรงงาน และการแบ่งงานระหว่างเพศ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการเน้นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมภาษาเพิ่มมากขึ้น แต่ลดปรากฏการณ์ด้านสสารลง (Maynard อ้างใน นาถฤดี เด่นดวง ,2552: 30)

แนวคิดสตรีนิยมสายหลังทันสมัยกล่าวถึง นมแม่และการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยวิเคราะห์ผ่านวาทกรรมในทางการแพทย์ ทางจิตวิทยา และทางความเชื่อรวมกัน ดังงานของ Bernice L.Hausman ผู้เขียนหนังสือ Mother’s Milk ในแนวคิดสตรีนิยมกล่าวถึงนมแม่ในทางการแพทย์ว่าการแพทย์ได้ใช้บุคลากรที่มีอำนาจทางความรู้ สร้างวาทกรรมเกี่ยวกับนมแม่ขึ้น นั่นคือคำกล่าวที่ว่า “นมแม่ คืออาหารที่ดีที่สุดของลูก” นมแม่เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่ทำให้ร่างกายของมนุษย์สามารถเจริญเติบโตได้ และนมแม่ยังมีสารช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้ลูก ลดอุบัติการณ์เสียชีวิต ลดความเสี่ยงของการเป็นโรคเบาหวานและลูคิเมียในเด็ก นอกจากนี้ยังใช้การค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์บอกว่า น้ำนมแม่ที่เป็นน้ำนมเหลือง (colostrums) นั้น มีประโยชน์ต่างๆต่อทารก อาทิ

Copyright by Mahidol University

เช่น การขับน้ำดีและลดอาการตัวเหลืองในเด็ก ทำให้ย่อยได้ง่าย ช่วยกระตุ้นให้พัฒนาการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อปากทำงานดีขึ้น และยังสร้างวาทกรรมที่เกี่ยวกับแม่เพื่อสนับสนุนให้หันมาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อีกโดยกล่าวว่า การให้นมแม่จะช่วยลดความเสี่ยงของการเกิดโรคมะเร็งเต้านม มะเร็งรังไข่ก่อนวัยหมดประจำเดือน รวมถึงภาวะกระดูกพรุน ช่วยลดน้ำหนักส่วนเกินที่เกิดขึ้นในช่วงตั้งครรภ์ ทำให้รูปร่างแม่มีสัดส่วนกลับคืนดังเดิมรวดเร็วขึ้น เนื่องจากไขมันที่ถูกสะสมในร่างกายในช่วงตั้งครรภ์จะถูกใช้ในการผลิตน้ำนม และช่วยเลื่อนกระบวนการมีประจำเดือนออกไป ทำให้การตั้งครรภ์ไม่ถี่และไม่มีปัญหาเรื่องคัดเต้านมอีกด้วย (Hausman, 2003 : 19-20)

ในวาทกรรมด้านจิตวิทยา Housman กล่าวว่า จิตแพทย์ก็ได้สร้างวาทกรรมให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เช่นกัน โดยวาทกรรมดังกล่าวคือการบอกว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นเรื่องของจิตใจ เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความรัก ความผูกพัน เป็นสื่อสัมพันธ์ทางจิตใจที่เกิดจากการโอบอุ้ม หรือโอบกอด ซึ่งเป็นสัมผัสที่ทำให้เกิดความรักความอบอุ่นระหว่างคนสองคนนั่นคือแม่กับลูก ดังนั้นการที่แม่ได้อุ้มทารกให้กินนมจากเต้า จะช่วยทำให้ทารกเกิดความรักความผูกพันกับแม่ของตน ซึ่งเชื่อว่าสัมผัสที่นุ่มนวลนี้จะทำให้ทารกเลี้ยงง่าย ไม่ดื้อ ไม่ซน เมื่อเติบโตขึ้นจะมีบุคลิกภาพที่ดี อารมณ์จิตใจแจ่มใสทั้งแม่และลูก และระหว่างที่ให้ลูกกินนมแม่ หากแม่มีจิตใจผ่อนคลาย อารมณ์ดี ไม่เครียดก็จะส่งผลต่อการผลิตน้ำนมแม่ออกมาให้ลูกดูดได้อย่างต่อเนื่อง(Hausman, 2003: 147)

นอกจากวาทกรรมทางการแพทย์ วาทกรรมทางจิตวิทยาแล้ว Hausman ยังได้วิเคราะห์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมุมวาทกรรมด้านความเชื่อทางวิวัฒนาการอีกด้วย โดยกล่าวว่าการให้นมแม่ เป็นการสืบทอดเผ่าพันธุ์ของมนุษย์อย่างหนึ่ง ที่เติบโตมาด้วยน้ำนมจากเต้านมของแม่มนุษย์ด้วยกัน และสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะมนุษย์นี้มีชีวิตรอดมาได้จนทุกวันนี้จากน้ำนมของแม่มนุษย์ตนเองเท่านั้น ดังนั้นทารกจึงไม่ควรดื่มน้ำนมอื่น เช่น น้ำนมของสัตว์อย่างเช่นนมวัว นมแพะ หรือน้ำนมของหญิงอื่นที่ไม่ใช่แม่ของตนเอง และแม่ของทารกผู้นั้นก็ต้องมีหน้าที่ที่จะต้องเลี้ยงดู และให้นมแก่ทารกที่เป็นลูกของตนเองอย่างดีที่สุด ตามสัญชาตญาณของความเป็นแม่อีกด้วย

นอกจากนี้ Hausman ยังได้วิพากษ์วาทกรรมต่างๆที่ถูกสร้างขึ้นตามแบบแนวคิดสตรีนิยมสายหลังทันสมัย (Postmodern feminism) ด้วยว่าทั้งการแพทย์ จิตวิทยา และความเชื่อวิวัฒนาการต่างก็ตีความชีวิตผู้หญิงจากภาษาและวาทกรรม โดยภาษาและวาทกรรมเหล่านี้จะครอบงำชีวิตของผู้หญิงและคนทั้งสังคมให้อยู่ภายใต้อำนาจและความเชื่อที่ว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสิ่งที่ดี และเป็นมาตรฐานของสังคมอย่างหนึ่งที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติตาม ทั้งที่ในประสบการณ์ชีวิตการเป็นแรงงานหญิง อยู่ในภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยปัจจัยต่างๆ มีภาระต้องรับผิดชอบทั้งในบทบาทแม่เมีย ลูกสาว แต่ผู้หญิงก็ต้องไม่ลืมบทบาทที่สำคัญคือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เช่นกัน เมื่อวาทกรรมครอบงำอย่างเหนียวแน่นผู้หญิงก็ยากจะปฏิเสธได้

Copyright by Mahidol University

นอกจากนี้ Hausman ยังวิพากษ์ว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ถูกนำไปเชื่อมโยงเข้ากับมุมมองด้านศาสนาโดยเชื่อว่าการที่ครอบครัวมีทารกเกิดขึ้น นั้นคือสิ่งที่พระเจ้าประทานให้มา ส่วนการวางแผนครอบครัวก็คือการขัดขวางธรรมชาติ เช่นเดียวกับการมีเต้านมและการหลั่งน้ำนมก็คือภาวะธรรมชาติเช่นกัน ที่ต้องเกิดขึ้นในผู้ที่เป็นแม่และแม่จะต้องใช้น้ำนมนั้นในการเลี้ยงลูกการทำหน้าที่แม่ทั้งที่แท้จริงแล้ว การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสัญชาติญาณ แต่เกิดจากการเรียนรู้ การได้รับคำแนะนำจากผู้รู้ การเห็นสืบทอดกันมาแล้วผ่านกระบวนการตัดสินใจและความช่วยเหลือหรือแนะนำจากพยาบาลในการดูแลในช่วงการตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอดและเลี้ยงลูก หรือการเห็นยายและแม่ของตนเองปฏิบัติตามกันมา การเป็นแม่ของผู้หญิงต้องอาศัยการเสียสละทุ่มเททั้งพลังงานและเวลาอย่างมาก ในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างแม่และลูกในช่วงการเลี้ยงดู และนมแม่กลับมีจุดเน้นอยู่ที่ตัวเด็กหรือลูกซึ่งมีการเจริญเติบโตเปลี่ยนแปลงให้เห็น ส่วนความเป็นแม่ในตัวของมันเองนั้นไม่ได้มีความหมายใด ๆ เลย ซึ่งแม่ที่ดีที่สังคมสร้างอุดมการณ์ขึ้นมานั้นควรมีหน้าที่ปฏิบัติในการให้นมลูก โดยต้องเข้าใจว่าเมื่อธรรมชาติได้สร้างเต้านมแม่มาเพื่อให้เป็นแหล่งให้อาหารแก่ลูก ๆ ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์จนถึงปัจจุบันแล้ว แม่ก็ต้องรู้จักคิดว่านี่คือตัวแทนที่แสดงถึงการเป็นหน้าที่ของแม่ และต้องสามารถทำได้เพื่อที่จะรักษาคุณค่าของแหล่งของสารอาหารนี้ไว้ให้ดีและอุดมสมบูรณ์เท่าที่จะทำได้ เพื่อลูกของตนเอง

และไม่ว่าจะเป็นวาทกรรมจากการแพทย์ จิตวิทยา หรือความเชื่อวิวัฒนาการ ต่างก็มุ่งสนับสนุนและทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ แต่ยิ่งให้ความสำคัญมากเท่าไหร่ความสำคัญกลับตกอยู่ที่ความเป็นลูก ความเป็นทารกที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษจากแม่ โดยที่มองข้ามภาระซึ่งผู้หญิงต้องแบกรับซึ่งไม่ว่าอย่างไรก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้แต่ผู้หญิงในชนชั้นกลาง ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจมากพอที่ไม่สามารถให้นมแก่ลูกได้ ก็ต้องรับผิดชอบที่จะจ้างพยาบาลหรือแม่นม มาช่วยแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงลูกจนได้ แต่แม่ที่ยากจน เป็นแรงงานซึ่งขัดสนในปัจจัยทุกๆด้านกลับถูกมองว่าเป็นแม่ที่แย่ที่ไม่สามารถดูแลลูกได้ดี และนี่คือผลของวิวัฒนาการของชีวิตมนุษย์ที่ถูกทำให้เชื่อมาจากบรรพบุรุษรุ่นก่อน ๆ เปลี่ยนแปลงเป็นทอด ๆ และแต่ละรุ่นก็จะปรับเปลี่ยนให้อยู่รอดได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะสอดคล้องกับทฤษฎีวิวัฒนาการของชีวิตบนโลก แต่ไม่ว่าจะเปลี่ยนไปเท่าใด ชีวิตของแม่ก็ยังคงรับภาระ ต้องทำหน้าที่ที่ได้รับมอบในการให้กำเนิดและเลี้ยงดูลูกอยู่ตราบเท่าที่ยังมีสิ่งมีชีวิตอยู่บนโลกใบนี้(Hausman, 2003)

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้ง 6 แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้วิจัยจะสรุปเนื้อหาหลักของแนวคิดและสาเหตุของการไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงตามแนวคิดต่างๆ ดังนี้

Copyright by Mahidol University

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในมุมมองแนวคิดทางโภชนาการ มองว่าการให้นมแม่เป็นการให้อาหารแก่ทารก ซึ่งน้ำนมแม่นั้นถือว่าเป็นอาหารเพียงอย่างเดียวที่ทารกจำเป็นต้องได้รับตั้งแต่แรกเกิด เนื่องจากมีส่วนประกอบของสารอาหารที่มีประโยชน์ต่างๆที่หลากหลายและมีความสำคัญต่อการสร้างอวัยวะ รวมถึงเจริญเติบโตของร่างกายทารกอีกด้วย

สาเหตุที่แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้ ในมุมมองแนวคิดด้านโภชนาการเห็นว่า เป็นเพราะปริมาณน้ำนมแม่ที่เป็นอาหารนี้ไม่เพียงพอกับการดูดของลูก ทั้งนี้เป็นเพราะแม่ไม่ได้ดูแลหรือบำรุงสุขภาพร่างกายของตนเองให้มีน้ำนมออกมามากพอสำหรับเลี้ยงลูก หรือกลไกการผลิตน้ำนมไม่สมบูรณ์ ส่งผลให้ทารกไม่ได้รับสารอาหารที่มีความจำเป็นและไม่สามารถเจริญเติบโตได้เป็นปกติ ส่งผลต่อร่างกายแคระแกร็น ซูบผอม กลายเป็นเด็กขาดสารอาหาร มีภาวะทุพโภชนาการได้ และยังส่งผลระยะยาวต่อคุณภาพของประชากรในด้านสาธารณสุขอีกด้วย

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในมุมมองแนวคิดทางการแพทย์ มองว่าเป็นการให้น้ำนมแม่ที่เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับทารก นมแม่ได้จากกระบวนการผลิตในร่างกายแม่และหลั่งได้ด้วยการดูดจากลูก นมแม่ดีที่สุดเพราะมีการวิจัยค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ว่าเป็นทั้งวัคซีน ภูมิคุ้มกันโรคต่างๆที่ทารกมีความจำเป็นจะต้องได้รับ มีสารป้องกันความเจ็บป่วย ภูมิแพ้ มีสารที่ช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายและสมอง ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้เด็กมีความฉลาดมากขึ้น นอกจากนี้การแพทย์ยังเชื่อว่านอกจากประโยชน์ของนมแม่ที่มีต่อทารกแล้ว ยังมีเป็นประโยชน์ต่อตัวแม่เองด้วย เนื่องจากร่างกายของแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะมีการปรับตัวในด้านสรีระที่เข้าสู่ภาวะปกติได้เร็วขึ้น เช่น มดลูกจะเข้าอู่เร็ว น้ำหนักลดลงทรวดทรงมีความสมส่วน เป็นต้น

สาเหตุที่แม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ตามแนวคิดทางการแพทย์มองว่า เป็นเพราะแม่หรือลูกมีปัญหาความผิดปกติทางสุขภาพ เช่น แม่มีความเจ็บป่วยทางร่างกาย เช่น โรคติดเชื้อบางชนิดที่ถ่ายทอดทางน้ำนม หรือมีความผิดปกติของเต้านม เช่น หัวนมแตก อักเสบ ทำให้ลูกพลาดโอกาสที่จะได้รับวัคซีนหยดแรกของชีวิต ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของร่างกาย เจ็บป่วยง่าย มีพัฒนาการไม่เหมาะสมตามวัย เป็นภูมิแพ้ มีโรคภัยต่างๆรบกวนให้ต้องเข้ารับการรักษาเสมอ ส่วนแม่เองเกิดผลกระทบคือมดลูกเข้าอู่ช้า ร่างกายอ้วนไม่กระชับสมสัดส่วน เป็นต้น การไม่ได้ให้นมแม่จึงถือเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดผลเสียระยะยาวในทางการแพทย์ทั้งต่อแม่และทารก

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในมุมมองแนวคิดทางจิตวิทยา มองว่าเป็นการให้น้ำนมแม่แก่ทารกไม่ได้เป็นเพียงการให้อาหารเพื่อการเจริญเติบโตเท่านั้น แต่ยังเป็นการให้ความรักความผูกพันระหว่างแม่และลูก ซึ่งจะเกิดขึ้นระหว่างที่แม่อุ้มทารกไว้ในอ้อมอกขณะที่ลูกดูดนมจากเต้านมของแม่ ทำให้จิตใจแม่และลูกมีความอ่อนโยน และรับรู้ถึงความรักระหว่างกันและกัน

Copyright by Mahidol University

สาเหตุที่แม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ในมุมมองแนวคิดทางจิตวิทยามองว่าเป็นเพราะแม่มีความเครียด แล้วส่งผลต่อฮอร์โมนที่ขัดขวางการหลั่งน้ำนม จึงทำให้ไม่มีน้ำนมมาให้ลูก และแม่ก็เกิดความกังวล ท้อใจ น้อยใจ ไม่อยากให้นมลูก ส่งผลให้แม่และลูกไม่มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ไม่เกิดความผูกพัน นอกจากนี้อีกด้านของความเชื่อ ยังกล่าวว่าในลูกที่ไม่ได้กินนมแม่จะไม่เชื่อฟัง เลี้ยงยาก ยิ่งทำให้แม่หมดกำลังใจที่จะเลี้ยงลูกต่อไป

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในมุมมองแนวความคิดความเชื่อ มองว่าเป็นการทำหน้าที่ของผู้หญิงที่เป็นแม่ซึ่งเมื่อมีเต้านมก็เชื่อว่าต้องให้นมแก่ลูกได้ และนอกจากการให้นมแล้ว ยังต้องดูแลลูกให้ดีที่สุด ไม่ว่าจะเป็น การดูแลที่หลับที่นอน ความสุข ความสะดวกสบาย การอบรมสั่งสอน กิริยาอาการต่างๆ ตามแบบความเชื่อยึดถือมาแต่โบราณของสังคมไทย นอกจากนี้การเป็นแม่ในมุมมองความเชื่อโบราณยังเชื่อว่าผู้หญิงที่เป็นแม่ ต้องเป็นแม่แบบเบญจกัลยาณี คือต้องมีเต้านมที่สมบูรณ์ ขนาดใหญ่ อวบอิ่ม หัวนมชูตั้ง เพื่อให้ลูกดูดนมได้ดีและต้องมีน้ำนมข้นจึงจะถือว่าสมบูรณ์พร้อม และผลของการที่ลูกได้กินนมแม่จากแม่ที่เป็นเบญจกัลยาณีนั้น ก็จะทำให้ลูกเป็นคนดี ว่านอนสอนง่าย มีร่างกายอนามัยสมบูรณ์ ซึ่งถือได้ว่าแม่ผู้นั้นมีคุณสมบัติในการเป็นแม่ที่ทำหน้าที่ได้อย่างครบถ้วน

สาเหตุที่แม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ แนวความคิดความเชื่อเห็นว่าเป็นเพราะแม่และสังคมมีความเชื่อที่ยึดติดในภาพของเต้านมที่ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ ในการเป็นแม่แบบโบราณที่เลี้ยงลูกอยู่กับบ้านกับเรือน และเมื่อแม่คนใดที่ไม่ได้เลี้ยงลูกอย่างสมัยโบราณหรือแม่คนใดที่มีเต้านมผิดปกติที่ลูกดูดนมไม่ได้ หรือลักษณะของน้ำนมที่แตกต่างออกไปจากที่โบราณว่าไว้ ก็จะถูกกล่าวว่าและตำหนิจากสังคมว่าเป็นแม่ที่ไม่สมบูรณ์ และเมื่อลูกมีความเจ็บป่วยไม่สบาย แม่ก็จะได้รับการกล่าวโทษอีกว่าเป็นเพราะเต้านมของแม่มีลักษณะผิดแปลก พิการ ทำให้ลูกดูดไม่ได้ กินไม่อิ่ม และน้ำนมไม่ดี น้ำนมเป็นพิษ ซึ่งการกล่าวโทษนี้สร้างความเจ็บปวด และกดดันจนผู้หญิงไม่กล้าให้ลูกกินนมตนเอง เพราะเชื่อว่าตนเองไม่มีคุณสมบัติของความเป็นแม่ที่ดีพอ

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในมุมมองแนวคิดทางด้านสิทธิทางกฎหมาย กล่าวว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามกฎหมายของไทยนั้น เป็นสิทธิ์อย่างหนึ่งของผู้หญิงที่ต้องได้รับการคุ้มครอง และมีการกำหนดนโยบายอย่างเป็นทางการตั้งแต่ยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง จนถึงยุคปัจจุบัน ได้มีกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้หญิงในการลาคลอด เพื่อเอื้ออำนวยต่อแม่ที่ตั้งครรภ์ให้ได้รับการคุ้มครองด้านต่างๆ เช่น ให้ได้รับเงินชดเชยช่วงที่ลาคลอด ให้สถานประกอบการยินยอมให้แม่หยุดพักเพื่อบีบเก็บน้ำนมได้ในระหว่างการทำงาน เป็นต้น

สาเหตุที่แม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ เพราะสิทธิต่างๆไม่ได้ครอบคลุมแท้จริง เนื่องจากสิทธิประกันสังคมให้เงินชดเชยเพียงครึ่งหนึ่งของเงินเดือน และอีกครึ่งหนึ่งให้นายจ้าง

Copyright by Mahidol University

รับผิดชอบจ่ายให้ สิ่งนี้กลายเป็นช่องว่างให้นายจ้างเอาเปรียบ โดยพบว่ามีบางสถานประกอบการให้เงินชดเชยที่ให้ไม่ครบหรือมีความล่าช้า แม้แต่การไม่เก็บตำแหน่งงานที่เคยทำไว้ให้ ในบางสถานประกอบการ ที่มีการจัดสถานที่บางส่วนไว้เป็นพื้นที่สำหรับแม่หลังคลอดให้บีบน้ำนมระหว่างทำงาน แต่ในการที่จะบีบน้ำนมนั้นต้องใช้เวลาช้าๆ และนานเพียงพอให้น้ำนมค่อยๆไหล ซึ่งในแต่ละวันกลไกร่างกายผู้หญิงแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนอาจสามารถบีบน้ำนมได้วันละครั้ง แต่บางคนสามารถบีบได้บ่อยเกือบทุก 2-3 ชั่วโมง ทั้งนี้แรงงานหญิงโดยเฉพาะเป็นแรงงานในสายพานการผลิตต้องรบกวนเพื่อนร่วมงานให้เข้าทำงานแทนที่ตน ซึ่งส่งผลกระทบต่อเพื่อนร่วมงานที่อาจมองว่าเป็นการถ่วงเวลางานเอาผลประโยชน์ของตนและเป็นภาระกับคนอื่น ส่วนนายจ้างก็มักใช้เหตุผลนี้ในการพิจารณาปรับลดค่าจ้าง หรือสวัสดิการ โดยกล่าวหาว่าทำงานไม่เต็มที่ เป็นต้น

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมุมมองแนวคิดแบบสตรีนิยมสายหลังทันสมัย กล่าวว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นวาทกรรม นั่นคือ นมแม่คือสิ่งที่ดี ที่ควรให้ผู้หญิงเป็นแม่ทุกคนต้องทำ และการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้นก็เป็นสิ่งที่สำคัญเหลือเกินที่ไม่ว่ากี่ยุคสมัยแม่ก็ยังคงต้องมีหน้าที่สำคัญนี้ต่อไป และไม่ว่าแม่คนใดที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือลูกคนใดที่เติบโตมาจากการกินนมแม่ ก็ให้ความรู้สึกว่าตนเองได้อยู่ในมาตรฐานของสังคมที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าดี มีคุณค่า เห็นว่าถูกต้องและยอมรับ ส่วนสังคมเองก็มองการปฏิบัตินี้ว่าเป็นสิ่งที่ควรได้รับการยกย่องและภาคภูมิใจอย่างยิ่ง

สาเหตุของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้ ในมุมมองแนวคิดแบบสตรีนิยมสายหลังทันสมัยกล่าวว่า เป็นเพราะแม่ถูกครอบด้วยวาทกรรมนมผสมแทนที่วาทกรรมนมแม่ เนื่องจากวาทกรรมต่างๆเกี่ยวกับนมแม่ที่สร้างขึ้นมาเพื่อครอบงำความคิดความเชื่อของแม่และคนอื่นๆในสังคมเป็นความรู้ที่มีการค้นพบในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เมื่อใดก็ตามที่โลกมีความรู้ใหม่ ภาษาใหม่ต่อสู้หรือครอบงำวาทกรรมเดิม คนก็เปลี่ยนความเชื่อตามทำให้เข้าใจว่าตนสามารถมีเสรีภาพได้มากมาย โดยมองข้ามไปว่า นั่นก็ยังเป็นการตกอยู่ภายใต้อำนาจวาทกรรมใหม่อยู่ดี เช่นเดียวกับวาทกรรมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เกิดขึ้นมาก่อนนมผสมและครอบงำให้คนทั้งโลกเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แต่เมื่อมีวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เข้ามา วาทกรรมนมผสมก็เกิดขึ้นและกล่าวว่า การเลี้ยงลูกให้เจริญเติบโตนั้นไม่ได้จำกัดแค่วิธีการให้นมแม่เพียงอย่างเดียว และยังตอบสนองชีวิตที่เร่งรีบของผู้หญิงทำงานในสังคมทันสมัยมากขึ้น เมื่อแม่ที่ทำงานเลือกนมผสมจึงหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไป แต่ทางเลือกดังกล่าวกลับถูกแย้งจากบุคลากรการแพทย์และองค์กรด้านสุขภาพด้วยกันเอง ที่บางส่วนยังยึดมั่นในวาทกรรมนมแม่มาแต่ดั้งเดิม

Copyright by Mahidol University

ตาราง 2.1 สรุปการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง เปรียบเทียบตามมุมมองแนวความคิดต่างๆ

แนวคิด	สาเหตุที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้ ในมุมมองแนวคิดต่างๆ	ข้อดีและข้อด้อย ของแนวคิด
แนวคิดด้านโภชนาการ **เนื้อหาแนวคิด** นมแม่คือสารอาหารเพื่อการเจริญเติบโตของทารก	-น้ำนมแม่มีไม่พอ -น้ำนมที่ได้ไม่มีคุณภาพ -แม่ไม่กินอาหารที่เหมาะสมแก่การผลิตน้ำนม -แม่พักผ่อนไม่เพียงพอ -นมผสมก็นมทดแทนนมแม่ได้	ให้ความสำคัญกับสารอาหารในนมแม่เพื่อการเจริญเติบโตของลูก **แต่**กล่าวโทษแม่ที่ไม่บำรุงร่างกายให้มีน้ำนมที่ดีและเหมาะสมกับลูก
แนวคิดด้านการแพทย์ **เนื้อหาแนวคิด** นมแม่คือสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อสุขภาพของทารก	-แม่มีความเจ็บป่วย/ ร่างกายอ่อนแอ/มีโรคประจำตัว ให้นมลูกไม่ได้ -แม่มีเต้านมผิดปกติ เช่น หัวนมบอด/ บุ๋ม/ หัวนมแตก ให้นมลูกไม่ได้ -ลูกมีเกิดมามีความเจ็บป่วย/ผิดปกติ ที่ทำให้กินนมแม่ไม่ได้	ให้ความสำคัญกับสุขภาพและความเจ็บป่วยในเนื้อตัวร่างกายของแม่กับลูก **แต่**ขาดการวิเคราะห์ร่วมกับมุมมองด้านสังคม ที่มีส่วนทำให้เกิดปัญหาสุขภาพ
แนวคิดด้านจิตวิทยา **เนื้อหาแนวคิด** นมแม่คือความรักความผูกพัน	-แม่มีภาวะความเครียด /ซึมเศร้า/หดหู่หลังคลอด ทำให้ปริมาณน้ำนมหลั่งออกมาน้อย -แม่ไม่รู้สึกผูกพันกับลูกด้วยปัญหาภาวะทางจิตใจ เช่น สามีทอดทิ้งต้องเลี้ยงลูกคนเดียว/ เป็นลูกที่ไม่ต้องการให้เกิด	ให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในความรู้สึกของแม่ที่เป็นปัญหาหลัก **แต่**มองข้ามคนรอบข้าง สิ่งแวดล้อม สังคมที่เข้ามามีอิทธิพลและกระทำกับชีวิตผู้หญิงจนเกิดความเครียด

Copyright by Mahidol University

ตาราง 2.1 สรุปการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง เปรียบเทียบตามมุมมองแนวความคิดต่างๆ (ต่อ)

แนวคิด	สาเหตุการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้ในมุมมองแนวคิดต่างๆ	ข้อดีและข้อด้อยของแนวคิด
แนวความคิดความเชื่อ **เนื้อหาแนวคิด** การจะเป็นแม่ที่สมบูรณ์แบบต้องทำให้ดีที่สุด	-แม่มีเต้านมพิการรูปร่างไม่ตรงตำราเบญจกัลยาณี -แม่มีน้ำนมน้อย สีและกลิ่นไม่ตรงตำรา ห้ามให้ลูกกิน -น้ำนมแม่เป็นพิษเป็นสาเหตุให้ลูกเจ็บป่วยไม่สบายต่างๆ -เป็นแม่ที่ไม่สมบูรณ์	ให้ความสำคัญกับความหมายของเต้านมกับคำว่าเบญจกัลยาณีที่สังคมสร้างขึ้น**แต่**กลายเป็นการกล่าวโทษและควบคุมบทบาทของผู้หญิงให้ตกอยู่ในการเป็นแม่ตามตำราความเชื่อ
แนวความคิดด้านสิทธิทางกฎหมาย **เนื้อหาแนวคิด** การให้นมแม่เป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่รัฐจัดสวัสดิการให้	-นโยบายไม่เป็นกลาง ไม่จริงใจในการให้สิทธิและสวัสดิการกับผู้หญิง -ระยะเวลาในการลาคลอดและเงินที่ได้ชดเชยไม่สอดคล้องกัน -มีช่องว่างให้นายจ้างเอาเปรียบกับแรงงานหญิงที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้ต้องรีบกลับมาทำงาน	ให้สิทธิ์กับแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้วยการออกกฎหมายจัดการสิทธิต่างๆ **แต่**ก็มีข้อจำกัด และช่องว่างมากมายให้นายจ้างเข้ามาหาประโยชน์เอาเปรียบ ซึ่งไม่ได้คุ้มครองผู้หญิงอย่างแท้จริง
แนวความคิดด้านสตรีนิยมสาย หลังทันสมัย **เนื้อหาแนวคิด** การให้นมแม่เป็นวาทกรรมมาตรฐานที่สังคมยอมรับ ภาคภูมิใจและยกย่อง	-นมแม่เป็นวาทกรรมเก่าครอบงำแม่ให้ต้องทำตัวอยู่มาตรฐานสังคม แต่นมผสมเป็นวาทกรรมใหม่ที่เข้ามาแทนที่และให้ทางเลือกกับแม่ยุคสมัยใหม่ และเมื่อผู้หญิงถูกครอบงำด้วยวาทกรรมใหม่ ก็เลิกให้นมแม่ซึ่งเป็นวาทกรรมเก่า	เป็นมุมมองด้านผู้หญิง ที่นำเอาอำนาจวาทกรรมต่างๆที่ครอบงำชีวิตผู้หญิงมาอธิบายสาเหตุที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้ **แต่** ไม่ได้อธิบายให้เห็นไปถึงระบบสังคมชายเป็นใหญ่ที่เข้ามากระทำกับแรงงานหญิงอย่างไร จนทำให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้

Copyright by Mahidol University

แม้ว่ามุมมองแนวคิดต่างๆดังข้างต้น จะอธิบายถึงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และสาเหตุที่ทำให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้ แต่จากข้อด้อยของแต่ละแนวคิดที่สรุปทำให้เห็นว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้เป็นประเด็นในเรื่องของความเหลื่อมล้ำทางสังคมของผู้หญิงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย และพบว่าแรงงานหญิงในสังคมไทยไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ทุกคน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการวิจัย ซึ่งจะได้นำเข้าสู่กรอบการวิจัยดังนี้

การสร้างกรอบการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมแนวความคิดทั้ง 6 แนวคิด เห็นได้ว่าเนื้อหาแต่ละแนวคิดอธิบายถึงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสาเหตุ ที่แรงงานหญิงไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้จนหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แม้แต่ละแนวคิดจะตอบคำถามการวิจัย แต่ก็เป็นคำตอบที่ยังไม่ได้มองและคำนึงถึงด้านผู้หญิงอย่างจริงจัง โดยเฉพาะแรงงานหญิงที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านสังคม ที่เห็นชัดเจนคือเรื่องของงานที่เข้ามามีอิทธิพลอยู่มากในการดำเนินชีวิต แต่บางครั้งสิทธิและเสียงของผู้หญิงเหล่านี้อยู่ในความเงียบและเป็นความทุกข์ที่ปล่อยให้สังคมกล่าวโทษไปต่างๆนานา

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในประเด็นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้น ควรเป็นเรื่องของสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง และเป็นสิทธิในการเป็นผู้เลือกที่จะตัดสินใจด้วยตนเองโดยเฉพาะผู้หญิงที่เป็นแรงงาน ซึ่งผู้หญิงเหล่านี้ควรได้มีส่วนร่วมและโอกาสในการแสดงออกทางความคิด เพื่อให้สังคมได้เข้าใจและรับทราบถึงปัญหาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดทฤษฎีสตรีนิยม(Feminism Theory) มาใช้ในการอธิบายประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในในมุมมองของผู้หญิงมากขึ้น ว่าแท้จริงแล้วผู้หญิงคิดเช่นไร รู้สึกอย่างไรกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และทำไมแรงงานหญิงจึงไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ซึ่งจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

2.2 กรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิจัย

การนำเสนอกรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำแนวความคิดสตรีนิยม (Feminism Theory) ซึ่งเชื่อในการที่ผู้หญิงถูกกดขี่เอาเปรียบจากเพศชายจนนำมาซึ่งความไม่เป็นธรรม มาใช้ในการอธิบาย แต่เนื่องจากที่มาและความเชื่อของนักสตรีนิยมต่างๆที่เข้ามาศึกษาทฤษฎีทำให้แนวคิดสตรีนิยมนี้ ถูกแบ่งเป็นสายต่างๆตามความเชื่อในที่มาของการถูกกดขี่ ซึ่งมีหลักๆดังนี้ สตรีนิยมสายเสรีนิยม(Liberalism) สตรีนิยมสายสุดขั้ว(Radical Feminism) สตรีนิยมสายมาร์กซิส (Marxist Feminism) สตรีนิยมสายสังคมนิยม(Socialist Feminism) สตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) และแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism)

Copyright by Mahidol University

แนวคิดทฤษฎีสตรีนิยมคืออะไร (Feminism Theory)

แนวคิดสตรีนิยม เริ่มต้นเมื่อประมาณ ค.ศ. 1960 ในประเทศในยุโรปและอเมริกา เริ่มจากความคิด ความสำนึกของผู้หญิงว่า แนวคิดทฤษฎีต่างๆที่ใช้ในการอธิบายปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมล้วนละเลยและไม่เห็นตัวตนของผู้หญิง โลกของความรู้ล้วนตกอยู่ในมือของผู้ชาย ขณะเดียวกันรูปธรรมของการกดขี่ เอารัดเอาเปรียบที่ชายกระทำต่อหญิงก็ปรากฏให้เห็นชัดเจนในทุกพื้นที่ทั่วโลก และเป็นเช่นนี้มานานนับแต่อดีตในสังคมเก็บหาและไล่ล่า จนถึงสังคมทุนนิยมสุดโต่งและสังคมหลังความทันสมัย (นาถฤดี เด่นดวง, 2552:16)

แนวคิดสตรีนิยม เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากการมองเห็นความแตกต่างและไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย นับตั้งแต่ความเชื่อที่แบ่งแยกระหว่างเพศในเรื่องสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด จิตใจ และอารมณ์ ความเชื่อเหล่านี้ได้มีมาเป็นเวลานานนับจากอดีต ความแตกต่างดังกล่าวมักถูกมองว่าเป็นความแตกต่างที่มีมา “ตามธรรมชาติ” ซึ่งหมายความว่า ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การเชื่อที่ว่าผู้หญิงมีความแตกต่างจากผู้ชายได้นำไปสู่สถานะของผู้หญิงที่ด้อยกว่าผู้ชาย เช่น ความเชื่อที่ว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ไม่มีเหตุผลชอบใช้อารมณ์ นำไปสู่การที่สังคมไม่ยอมรับผู้หญิงให้เป็นผู้นำเพราะมีคุณสมบัติทางเพศที่ไม่เหมาะสม (วารุณี ภูริสินสิทธ์,2545) ดังนั้นเพศชายจึงมักได้รับโอกาสทางการศึกษาและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เชื่อว่าเป็นฝ่ายที่มีสติปัญญา ความถนัดทางการคิดคำนวณ อารมณ์ที่หนักแน่นมั่นคงมากกว่า ส่วนเพศหญิงมักไม่ได้รับการเล่าเรียนที่สูงมากนัก เนื่องจากถูกมอบหมายให้อยู่กับบ้าน ดูแลเด็ก คนแก่ สมาชิกในบ้าน และทำงานบ้านมากกว่า ความไม่เป็นธรรมเหล่านี้นำมาซึ่งการต่อสู้เรียกร้องสิทธิให้กับผู้หญิงที่พึงควรได้รับจากสังคม

แนวคิดสตรีนิยม ได้รื้อระบบความรู้ความเข้าใจที่เป็นที่ยอมรับเกี่ยวกับอคติ ความลำเอียงของผู้ชาย และการสร้างรูปแบบกรอบแนวคิดระหว่างความเป็นเพศหญิงและชายโดยใช้ความรู้ที่มีในเรื่องสังคม ความสัมพันธ์ และอำนาจ มารื้อแนวคิดดังกล่าว แต่ประมาณ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดสตรีนิยมเองก็ได้ถูกรื้อแนวคิดทฤษฎีของตัวมันเช่นกัน จากการเริ่มแบ่งสายต่างๆ ภายในทฤษฎีสตรีนิยมด้วยกันเอง จากแรงเคลื่อนไหว ผลักดัน ของผู้หญิงที่เป็นกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มผู้หญิงผิวขาว ผู้หญิงทำงาน ผู้หญิงผิวสี ผู้หญิงที่อยู่ในอาณานิคมต่างๆ และพวกกลุ่มหญิงรักหญิง (lesbians) หญิงเหล่านี้เรียกได้ว่ามีการเคลื่อนจากการเป็นคนชายขอบเข้าสู่การเป็นศูนย์กลาง “margin to center” ยิ่งแสดงให้เห็นความแตกต่างกันในระหว่างกลุ่มผู้หญิงด้วยกัน และเกิดระบบความรู้ที่เห็นผู้หญิงเป็นศูนย์กลาง (Women-centered) ขึ้นมากมาย ซึ่งล้วนตรงข้ามกับการยอมรับและความคิดที่ให้ผู้ชายเป็นหลักและมีอำนาจเหนือผู้หญิง นอกจากนี้แรงผลักดันที่ว่ายังมาจากภายในแนวคิดสตรีนิยมเอง ระยะหลังการแบ่งสายต่างๆ มีการเติบโตของงานวรรณกรรม

Copyright by Mahidol University

ทางด้านแนวคิดหลังสมัยนิยม ซึ่งมีคำถามเกิดขึ้นมากมายเกี่ยวกับเพศหญิงและชาย ขณะที่แนวคิดและตัวตนต่างๆก็เริ่มคงที่จนเกิดเป็นปรัชญาทางแนวคิดสตรีนิยม นำมาซึ่งการเปิดเผยความจริงทั้งในการมองแบบภาพตัดขวางและแบบวรรณกรรม (Ritzer, 2007: 320-322)

สตรีนิยมมีทฤษฎีหลากหลาย นักสตรีนิยมจึงควรมีวิสัยทัศน์ที่ไม่คับแคบและตายตัว แข็งทื่อ ต้องเปิดรับการวิเคราะห์และนำมาดัดแปลงใช้ให้เป็นประโยชน์กับขบวนการเคลื่อนไหวเรื่องผู้หญิงในทุกกระบวนการ ทุกขั้นตอนและขอชักชวนให้ช่วยกันบอกต่อคิดต่อเพื่อการสร้างสรรค์สตรีนิยมแนวผสมผสาน (Integrative Feminism) มาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อนำไปสู่ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงอย่างเต็มภาคภูมิ (วิระดา สมสวัสดิ์, 2546)

แนวคิดสตรีนิยมสายต่างๆ

จากความหลากหลายในการวิเคราะห์ทฤษฎีถึงที่มาของการกดขี่ ขูดรีด เอาเปรียบ จนสร้างความไม่เป็นธรรมให้กับผู้หญิง ทำให้แนวคิดสตรีนิยมถูกแบ่งออกเป็นสายต่างๆ กลุ่มต่างๆ ทั้งนี้ เกณฑ์ในการจำแนกก็มีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับนักทฤษฎีที่ได้จำแนกบ้างก็จำแนกตามพัฒนาการแต่ละยุคสมัยซึ่งก็คือ คลื่นลูกที่หนึ่ง สอง และสาม บ้างก็จำแนกตามตามปรัชญาความคิด เช่น กลุ่มที่เชื่อเรื่องความเสมอภาคและเชื่อในความแตกต่างของหญิงชาย หรือแบ่งตามที่มาของการกดขี่ เป็นต้น ในที่นี้ได้นำแนวคิดสายต่างๆที่นิยม นำมาใช้ จำแนกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม(Liberal feminism) แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์ซิสและสังคมนิยม (Marxist & Socialist feminism) แนวคิดสายเปลี่ยนแปลงสุดขั้ว(Radical feminism) และแนวคิดสตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ (Post feminism) ดังนี้

แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม(Liberal feminism)

พื้นฐานแนวคิดนี้ เชื่อว่าความแตกต่างของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความสามารถของมนุษย์ และผู้หญิงก็ขาดโอกาสที่จะได้พัฒนาความสามารถ ขาดการศึกษา จึงเป็นที่มาให้เกิดการเอาเปรียบจากเพศตรงข้ามจากความเหนือกว่าในทุกๆด้าน แม้แนวคิดนี้จะยอมรับว่าหญิงชายมีความแตกต่างกันในทางชีวภาพ แต่ก็ไม่นำเอาความแตกต่างกันนั้นมาเป็นการเลือกปฏิบัติระหว่างเพศ และยังร่วมกันต่อสู้เพื่อเรียกร้องโอกาส สิทธิ ต่างๆที่ควรจะได้รับ โดยเฉพาะในทางกฎหมาย ให้ความสำคัญต่อสิทธิส่วนบุคคล ให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายทางการเมือง เช่น การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง เป็นต้น

แนวทางการต่อสู้หลักของสตรีนิยมสายนี้คือ การจัดโอกาสให้กับผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา โอกาสการทำงาน ช่องทางการพัฒนาตนเอง การต่อสู้ผ่านทางการแก้ไขกฎหมาย นโยบายและรัฐ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียม โดยเชื่อว่าถ้าผู้หญิงมีโอกาสพัฒนาตนเองให้มี

Copyright by Mahidol University

ความสามารถเทียบเท่ากับผู้ชาย ก็จะสามารถขจัดความไม่เป็นธรรมนี้ออกไปได้ (นาถฤดี เด่นดวง, 2552: 21)

แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์ซิสและสังคมนิยม (Marxist & Socialist feminism)

แนวคิดสายนี้มีความเชื่อว่า การกดขี่ที่ผู้หญิงได้รับเป็นผลจากระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะในระบบการผลิตแบบทุนนิยมและระบบชนชั้น โดยระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมทำให้เกิดการแบ่งการทำงานออกเป็น งานบ้านที่ถือว่าเป็นงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิต ไม่มีคุณค่าและไม่มีค่าตอบแทน และงานนอกบ้านซึ่งเป็นงานที่ก่อให้เกิดผลผลิตมีค่าตอบแทน โดยพยายามที่จะให้เก็บผู้หญิงไว้ทำงานในบ้าน การกระทำเช่นนี้ถือว่าเป็นประโยชน์ต่อนายทุนซึ่งก็คือผู้ชายเพราะผู้ชายสามารถทำงานนอกบ้านที่มีรายได้ได้อย่างเต็มที่โดยไม่เสียเวลาในการทำงานบ้านหรือทำอาหาร และนายทุนหรือผู้ชายก็ไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าแรงงานสูงขึ้น เพื่อนำมาจ่ายให้กับคนทำงานบ้านเพราะมีผู้หญิงหรือภรรยาคอยดูแลบริการทำให้อยู่แล้ว

คริสติน เดลฟี กล่าวว่า งานบ้านของผู้หญิงนั้นก็เป็นรูปแบบหนึ่งของงานการผลิตที่นายทุนนิยมแสวงหาประโยชน์จากผู้หญิง และทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในสถานภาพการเป็นอีกชนชั้นหนึ่งภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่(Delphy, 1977 อ้างใน นาถฤดี เด่นดวง, 2552: 25)

ส่วนในระบบชนชั้นแรงงานของผู้หญิงก็ถูกจัดไว้เป็นแรงงานสำรอง ที่มีค่าจ้างต่ำ และแม้อยู่ในสายงานเดียวกัน ก็มักถูกเปรียบเทียบเรื่องประสิทธิภาพการทำงานและทำให้นายทุนยิ่งเอาเปรียบมากขึ้น

ดังนั้นการต่อสู้ของผู้หญิงสำหรับสตรีนิยมสายนี้ คือต้องเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมที่เป็นอยู่ การเสนอดังกล่าวทำให้สตรีนิยมสายมาร์กซิสถูกวิจารณ์ว่ามองไม่เห็นการกดขี่ผู้หญิงในรูปแบบอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่นการกดขี่ที่ผู้หญิงได้รับในโลกส่วนตัว หรือภายในครอบครัว มองไม่เห็นว่าการกดขี่ผู้หญิงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการกดขี่ทางชนชั้น ข้อวิจารณ์นี้นำไปสู่การเกิดขึ้นของสำนักคิดสตรีนิยมสายเปลี่ยนแปลงสุดขั้ว (Radical Feminism) (วารุณี ภูริสินสิทธ์, 2545)

สตรีนิยมสายเปลี่ยนแปลงสุดขั้ว (Radical Feminism)

สตรีนิยมสายนี้เรียกขานในภาษาไทยหลายชื่ออาทิ สายรากหญ้า สายความคิดรุนแรง สายถอนรากถอนโคน และสายชายเป็นใหญ่ เป็นต้น สตรีนิยมสายนี้ ใช้คำว่า “Radical” ในลักษณะคุณศัพท์ที่แสดงให้เห็นว่าต้องเข้าไปที่รากเหง้าของปัญหา อันได้แก่ระบบชายเป็นใหญ่ซึ่งได้กดขี่ครอบงำและรับประโยชน์จากผู้หญิง ระบบชายเป็นใหญ่ทำให้ผู้หญิงอยู่ในสถานภาพเป็นรอง และเน้นว่าสาเหตุที่ผู้หญิงถูกกดขี่ก็เพราะ ผู้หญิงเป็น “ผู้หญิง” นั่นเอง (นาถฤดี เด่นดวง, 2552: 23)

Copyright by Mahidol University

ผลพวงจากระบบชายเป็นใหญ่ ทำให้เกิดแนวการปฏิบัติที่ผู้ชายมีความเหนือกว่า กดขี่และเอารัดเอาเปรียบผู้หญิง ซึ่งถือว่าเป็นรากเหง้าของปัญหา

สตรีนิยมสายนี้ยังวิเคราะห์รากเหง้าของปัญหาอีกว่ามาจาก การมีเพศสัมพันธ์ที่สังคมเชื่อว่ามีรูปแบบเดียวคือ ระหว่างชายหญิง ทำให้เพศชายถือเอาความสัมพันธ์นี้มาเป็นอำนาจในการกดขี่ผู้หญิง และมองว่าการมีเพศสัมพันธ์รูปแบบอื่นเป็น พฤติกรรมที่ผิดปกติ ทั้งนี้รูปแบบของการกดขี่ยังถูกแสดงออกในรูปแบบของความรุนแรง เช่น การข่มขืน ทำร้าย ลามกอนาจารต่างๆนานา โดยแนวทางต่อสู้ของนักสตรีนิยมสายนี้คือ การพยายามต่อสู้ให้สังคมยอมรับ และไม่เลือกปฏิบัติกับผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ในวัยรุ่น หญิงที่ยุติการตั้งครรภ์ หรือการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว เป็นต้นและผลักดันเอาประเด็นความรุนแรงต่อเด็กและสตรีทั้งหลายที่ได้รับความไม่เป็นธรรม เข้าสู่การพิจารณาในเวทีสาธารณะ(นาถฤดี เด่นดวง,2552 : 23-24)

แนวคิดสตรีนิยมสายหลังทันสมัย (Postmodern feminism)

แนวคิดนี้มีการเสนอว่าโลกนี้มีความหลากหลาย แตกต่างของเชื้อชาติ ชนชั้น เผ่าพันธุ์ แม้แต่ในความเป็นหญิงชายก็มีความแตกต่างหลากหลายทางเพศ แนวคิดนี้จะไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ชนชั้น ทั้งนี้นักสตรีนิยมกลุ่มนี้จึงพยายามสร้างความรู้หรือที่เรียกว่า วาทกรรม ขึ้นใหม่ เพื่อต่อต้านความรู้หรือวาทกรรมเดิมๆ

ประเด็นที่นักสตรีนิยมกลุ่มนี้ให้ความสนใจคือ ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ที่เชื่อว่าไม่ได้มีเพียงรูปแบบเดียว และไม่มีการกำหนดนิยามให้กับผู้หญิง เพราะเชื่อว่านิยามของผู้หญิงนั้นถูกกำหนดจากอำนาจความรู้ของผู้ชาย ดังนั้นหากจะถอดถอน หรือกำจัดอำนาจเพศชายออกไปก็ต้องไม่ให้นิยามความเป็นหญิง ดังนั้นจึงไม่มีความหมายคงที่ตายตัว (นาถฤดี เด่นดวง, 2552 : 29-30)

แต่การเสนอว่าไม่มีความหมาย “ผู้หญิง” ของสตรีนิยมหลังสมัยใหม่ ได้นำไปสู่การถูกวิจารณ์อย่างรุนแรงจากนักสตรีนิยมสายอื่น ๆ ว่าทำให้การต่อสู้เพื่อสถานะที่ดีขึ้นของผู้หญิงเป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้ เพราะไม่มีสิ่งที่เรียกว่าผู้หญิงเสียแล้ว ถือเป็นการทำลายความชอบธรรมของขบวนการเคลื่อนไหวของผู้หญิง (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545)

ท่ามกลางกระแสความคิดที่แตกต่าง จากการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความหลากหลายของนักสตรีนิยมในยุคนั้นได้มีการแบ่งเป็นสายต่างๆ ซึ่งทั้งที่จริงเนื้อหาหลักของการถกเถียงในสายต่างๆนั้นก็ไม่ได้มีความแตกต่างกัน นั่นคือ ต้องการเรียกร้องสิทธิ และโอกาสที่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ ดังนั้นกลุ่มนักสตรีนิยมที่ต้องการลดช่องว่างและข้อขัดแย้ง รวมถึงการการโต้เถียงที่ตึงเครียดต่างๆระหว่างนักสตรีนิยมด้วยกันเอง จึงรวบรวมเหตุผลเพื่อเชื่อมโยงและหาจุดที่มีฐานคิดเดียวกันบนพื้นฐานของปัญหาเหมือนกันนั่นคือ อะไรที่ทำให้เกิดการแบ่งแยก เลือกปฏิบัติ กดขี่ข่มเหงในผู้หญิง และจะทำอย่างไรให้การเอารัดเอาเปรียบเหล่านั้นหายไป

Copyright by Mahidol University

การหาจุดยืนของทฤษฎีถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อถกเถียง ข้อโต้แย้งที่มีความหลากหลายทั้งในด้านที่เป็นประเด็นหลักทางวิทยาศาสตร์ หลักปรัชญา และทางการเมือง เพื่อค้นหาที่มาของการถูกกดขี่ข่มเหง และนำคำตอบที่ได้มาใช้ในการแก้ไขปัญหาและลดการกดขี่ดังกล่าว เพื่อลดรอยแยกในความต่างของสตรีนิยมที่ได้มีการแบ่งเป็นสายต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้นักสตรีนิยมสามารถนำวิธีคิดที่ยังคงยื่นประโยชน์เพื่อผู้หญิงแต่มีความผ่อนคลาย และไม่ตึงเครียดมากนักไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมาก(Harding, 2004: 1)

ในการเคลื่อนไหวของผู้หญิง พบว่าผู้หญิงอยู่ในโลกที่ถูกทำให้เงียบ กีดกันด้วยอำนาจให้ไม่สามารถพูดหรือแสดงสิ่งต่างๆได้ ดังนั้นประสบการณ์ของผู้หญิงจึงไม่เป็นที่ได้ยิน ไม่มีภาษาที่จะสื่อ แม้ผู้หญิงเองจะมีความเข้าใจในผู้หญิงด้วยกัน แต่กลับเป็นความเข้าใจเพื่อที่จะควบคุมผู้หญิงด้วยกันเอง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นผู้หญิงก็เต็มใจให้ถูกกดและไม่สนใจโซ่ตรวนนั้นจริงหรือ (E.Smith, 1974: 21)

เมื่อย่อยแนวคิดสายต่างๆออกจากแนวคิดหลักพบว่า ที่มาของการถูกกดขี่ในผู้หญิงนั้นแตกต่างกัน เป็นต้นว่า แนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยม (Socialist Feminism) เชื่อว่าที่มาของการกดขี่ผู้หญิง มาจากระบบทุนนิยม (Capitalism) และระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) แนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal Feminism) เชื่อว่าที่มาของการกดขี่นั้นมาจากเรื่องของสิทธิที่ได้รับไม่เท่าเทียมกัน และแนวคิดสตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ (Post Feminism) เชื่อว่าที่มาของอำนาจที่ทำให้เกิดการกดขี่มาจากอำนาจทางความรู้ที่เรียกว่า วาทกรรม เป็นต้น

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่า การที่แนวคิดสตรีนิยมมีการแบ่งสายหรือสำนักที่มีความหลากหลาย เป็นเพราะการเปิดกว้างนักทฤษฎีให้ทำการวิพากย์อย่างเต็มที่เพื่อร่วมกันทำหน้าที่ขยายความการเอารัดเอาเปรียบในรูปแบบต่างๆ และความไม่เสมอภาคเท่าเทียมระหว่างเพศหญิงและชายจากด้านต่างๆของสังคมที่ผู้อื่นมองข้ามไป ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน

ผู้วิจัยมีจุดยืนในการสนับสนุน และต้องการร่วมผลักดันในการสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้หญิง แม้จากการศึกษาที่มาของการกดขี่จะพบว่ามีความหลากหลายก็ตาม สำหรับผู้วิจัย มีความเชื่อและจุดยืนบนฐานที่เชื่อว่าที่มาของการกดขี่ ขูดรีด เอารัดเอาเปรียบผู้หญิงมาจาก ระบบทุนนิยม(Capitalism) และระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ทำงานร่วมกัน ซึ่งแนวคิดนี้เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดสตรีนิยมแนวสังคมนิยม (Socialist feminism) ซึ่งจะได้ทบทวนวรรณกรรมเพิ่มเติมในเนื้อหาระบบชายเป็นใหญ่และระบบทุนนิยมดังนี้

Copyright by Mahidol University

ระบบทุนนิยม(Capitalism) และระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy)

ระบบทุนนิยม

แนวคิดระบบทุนนิยม เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงระบบเศรษฐกิจ ในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งคาร์ล มาร์ก (Karl Marx) ผู้สร้างแนวคิดกล่าวถึงความสัมพันธ์ในระบบเศรษฐกิจด้านการผลิต (Relation of product) ระหว่างโครงสร้างส่วนล่างซึ่งเป็นฝ่ายลูกจ้าง กับระบบโครงสร้างส่วนบนซึ่งเป็นฝ่ายนายจ้าง นายทุน หรือผู้มีอำนาจเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต

ระบบทุนนิยม เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เข้ามาสอดแทรกในสังคมด้วยผลประโยชน์จากมูลค่าจากสินค้าที่โครงสร้างส่วนบนอย่างนายทุนต้องการแสวงหากำไร มีการใช้ร่างกายของลูกจ้างหรือชนชั้นกรรมาชีพในแง่การผลิต ไม่ต่างจากเครื่องจักร โดยอาศัยอำนาจเอาเปรียบ กดขี่ ขูดรีดโครงสร้างส่วนล่างซึ่งเป็นผู้ที่ด้อยกว่า ทำให้ตกอยู่ภายใต้ระบบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกทั้งสร้างค่านิยมต่างๆให้ผู้บริโภคตกเป็นเหยื่อของนายทุน ในการขูดรีดแสวงหากำไรอย่างไม่สิ้นสุดอีกด้วย

การขูดรีดแรงงานนั้นอาจทำได้สองวิธีคือทางตรง โดยการลดต้นทุน ไม่จ่ายค่าจ้าง ไม่จ่ายสวัสดิการและให้ทำงานมากขึ้น และทางอ้อมโดยการทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้วยวิธีต่างๆ เช่น ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจ้างงานและชั่วโมงการทำงานให้ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการ การดูแลและควบคุมการทำงานอย่างใกล้ชิด และการแบ่งงานกันทำเพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้นตามความต้องการของนายทุน (สุพจน์ เด่นดวง,2551:24) ซึ่งการขูดรีดแรงงานทั้งสองแบบนี้ทำให้นายทุนได้กำไรและลดต้นทุนการผลิตได้อย่างมาก

ระบบชายเป็นใหญ่

ระบบชายเป็นใหญ่ หมายถึง ระบบของโครงสร้างสังคมและแนวการปฏิบัติที่ผู้ชายมีความเหนือกว่า กดขี่และเอารัดเอาเปรียบผู้หญิง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นระบบที่ผู้ชายมีความเหนือกว่าผู้หญิงในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ การเมือง หรือวัฒนธรรม กลุ่มแนวคิดนี้จะให้ความสนใจต่อสถานะที่เป็นรองของผู้หญิงและมองว่าความเป็นรองที่เกิดขึ้น มีสาเหตุมาจากความต้องการเหนือกว่าของผู้ชาย และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่นี้พยายามสร้างความชอบธรรมต่อความเหนือกว่าของผู้ชาย (ผู้ชายเข้มแข็งกว่า ฉลาดกว่า มีเหตุผลมากกว่า คิดอะไรที่ลึกซึ้งได้มากกว่า ฯลฯ) และทำให้ความเหนือกว่านี้ดำรงอยู่ในความเชื่อของคนในสังคม (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2550)

ระบบชายเป็นใหญ่ในระยะแรกๆนั้นหมายถึงอำนาจหรือกฎของพ่อ แต่ปัจจุบันนั้นหมายถึงภาวการณ์ที่อำนาจของชายทั้งในระบบความคิด การปฏิบัติ ซึ่งได้แทรกซึมลงในทุกระบบหรือทุกโครงสร้างของสังคมและมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิงและเพศอื่นๆในสังคม ซึ่ง

Copyright by Mahidol University

สถานะภาพเป็นรอง แนวคิดชายเป็นใหญ่นั้นถือเป็นแนวคิดที่แพร่หลายมากที่สุดแนวคิดหนึ่งในการวิเคราะห์การกดขี่ที่ชายกระทำต่อหญิงในกลุ่มนักสตรีนิยม โดยเฉพาะนักสตรีนิยมสายเปลี่ยนแปลงสุดขั้วและสายสังคมนิยม (นาถฤดี เด่นดวง,2552 : 34)

ชายเป็นใหญ่ เป็นกระบวนการที่เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ในระดับครอบครัว ผ่านการขัดเกลาทางสังคม และกระตุ้นซ้ำในระบบการศึกษา วรรณกรรม ศาสนา ซึ่งทำให้ฝังลึกติดแน่นในความเป็นหญิงและชายที่แตกต่างกันผู้หญิงจึงรู้สึกด้อยคุณค่า ยอมรับสถานภาพความเป็นรอง (นาถฤดี เด่นดวง, 2552)

นักทฤษฎีในแนวคิดสตรีนิยมสายการเปลี่ยนแปลงสุดขั้ว (Radical Feminism) ได้กล่าวถึงระบบชายเป็นใหญ่อย่างชัดเจนว่า เป็นระบบที่เพศชายมีอำนาจในการควบคุมตัดสินใจในการกดขี่ และเลือกปฏิบัติต่อเพศหญิงให้อยู่ภายใต้อำนาจอย่างสิ้นเชิง เพื่อเอารัดเอาเปรียบ และปกป้องผลประโยชน์ของเพศชายในการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ทั้งในพื้นที่ส่วนตัว เช่น ในครอบครัว ตั้งแต่การกำหนดรูปแบบการแต่งงาน การให้ฝ่ายหญิงเปลี่ยนนามสกุลเพื่อแสดงถึงการตกเป็นสมบัติของฝ่ายชาย หรือแม้แต่ในพื้นที่สาธารณะอย่างสถานที่ทำงานทั่วๆไปในสังคม

ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ กับความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ

ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ได้ผลิตชนชั้นและความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ โดยเฉพาะความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ ในเมื่อเป้าหมายสูงสุดของระบบทุนนิยมคือการให้ได้มาซึ่งกำไรและผลประโยชน์ทุกรูปแบบ จึงทำให้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้อำนาจ และความเหนือกว่าเข้ามาเอาเปรียบผู้หญิงซึ่งเป็นชนชั้นรอง เช่น การตั้งเงื่อนไขทางเศรษฐกิจกำหนดให้ผู้หญิงให้เข้าถึงผลประโยชน์ได้น้อยกว่า จัดให้ผู้หญิงทำงานบ้าน ซึ่งเป็นแรงงานที่ไม่มีค่าจ้าง แต่ให้ผู้ชายสามารถออกมาทำงานนอกบ้าน เป็นแรงงานหลักทางอุตสาหกรรม และได้รับค่าจ้างที่สูงกว่า

การที่ผู้หญิงซึ่งเป็นหนึ่งในเครื่องมือของนายทุน ถูกชักนำเข้าสู่กระบวนการผลิตด้วยอำนาจของเงิน ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลอย่างมาก ทำให้เกิดการดำเนินชีวิตต้องตกอยู่ในวงจรดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการขายแรงงานเนื่องจากไม่มีสิ่งใดต่อรองหรือแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้ปัจจัยในการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัว เช่น เสื้อผ้า อาหาร ค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟ และอีกจิปาถะ ซึ่งเป็นวิธีการแลกเปลี่ยนเพื่อการบริโภค โดยที่ผู้หญิงขายแรงงานมาเท่าไรก็ยังยากจนเช่นเดิม เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอ ส่วนนายทุนที่อาศัยกำไรจากแรงกายของลูกจ้างสร้างกำไรและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าทำให้ยิ่งร่ำรวย นำมาซึ่งความแตกต่างระหว่างชนชั้นส่งผลให้มีการกดขี่ ขูดรีด เอารัดเอาเปรียบอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด

แม้แต่การจัดสวัสดิการให้กับผู้หญิง การออกกฎระเบียบ วันลา เวลาพักเข้าห้องน้ำ สิทธิการคลอด ลาป่วย ก็ถูกสร้างกฎขึ้นมาเพื่อควบคุม สอดส่องการทำงาน หรือแม้แต่การแบ่งงาน

Copyright by Mahidol University

แยกส่วนให้ทำงานละเอียด ยิบย่อยที่แยกเป็นแผนกต่างๆ ส่งต่อกันตามสายพาน เพื่อให้แรงงานหญิงมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเฉพาะส่วนของงานแขนงเดียว เป็นการลดอำนาจต่อรองและยังทำให้การผลิตของนายทุนดำเนินอย่างมีผลกำไรต่อไปได้

อย่างไรก็ตามสิ่งที่เลวร้ายยิ่งกว่าการถูกขูดรีด เอาเปรียบ คือการที่ผู้หญิงตกอยู่ในอำนาจนั้น โดยไม่ทราบว่า นี่คือรูปแบบของการใช้อำนาจที่ทำการแบ่งแยกชนชั้นให้มีความแตกต่าง สร้างความเหนือกว่าเพื่อหาประโยชน์ให้พวกพ้องเพศชายด้วยกันคงไว้ซึ่งอำนาจ ตรงกันข้ามผู้หญิงยังยอมรับกับสิ่งที่เผชิญและเข้าใจว่าเป็นเพราะเกิดมาเป็นผู้หญิง ที่มีกำลัง มีความสามารถน้อยกว่าผู้ชายจึงมีโอกาสได้รับสิ่งต่างๆน้อยกว่า

เคท มิลเลท ได้เขียนหนังสือเรื่อง Sexual politics อธิบายว่าระบบชายเป็นใหญ่ ซึ่งพ่อเป็นผู้มีอำนาจในครอบครัวนั้น มีนัยสองประการหลักได้แก่ หนึ่ง การมีอำนาจของชายในการครอบงำหญิงในครอบครัว และสอง อำนาจของผู้อาวุโสที่ครอบงำผู้อ่อนวัยกว่าในครอบครัว ความสัมพันธ์ของการครอบงำระหว่างหญิงชายนี้ เป็นเรื่องของอำนาจทางการเมือง คือเป็นอำนาจที่ผู้ชายเป็นผู้ครอบงำผู้หญิงในทุกพื้นที่ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั่วไป แพร่หลายไปทุกซอกทุกมุม จนกลายเป็นเสมือนหนึ่งปรากฏการณ์ธรรมชาติ จนคนมองเห็นเป็นเรื่องปกติ ดังนั้นอำนาจชายเป็นใหญ่จึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม อุดมการณ์ ความคิดของคนในสังคม (Millet,1970 อ้างใน นาถฤดี เด่นดวง,2552: 35)

ตามที่แนวคิดสตรีนิยมสายการเปลี่ยนแปลงสุดขั้ว ได้อธิบายว่า การกดขี่ผู้หญิงเกิดขึ้นเพราะเธอเป็นผู้หญิงหรือผู้หญิงถูกกดขี่เพราะเพศของเธอ เป็นความไม่เทียมกันทางเพศที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างในระหว่างเพศหญิงที่มองว่าด้อยกว่าเพศชาย ระบบนี้ได้รับการหล่อหลอมจากสังคมและถ่ายทอดต่อกันมา จนคนในสังคมเองก็ยอมรับร่วมกันและทำให้มองเห็นการกดขี่นั้นเป็นเรื่องปกติ ซึ่งการยอมรับความคิดความเชื่อในเรื่องชายเป็นใหญ่นี้นี้เรียกว่า “อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่” (Patriarchy ideology) จนกลายเป็นพื้นฐานที่มาของการกดขี่ทางเพศ ซึ่งบางครั้งไม่ได้เห็นเป็นรูปธรรม หรือหากเป็นรูปธรรมก็ถูกแสดงออกมาอย่างแนบเนียน

นักสตรีนิยมในสายสังคมนิยม พยายามจะรวมแนวคิดทุนนิยมจากกลุ่มสตรีนิยมสายมาร์กซิส กับแนวคิดชายเป็นใหญ่จากกลุ่มสตรีนิยมสายเปลี่ยนแปลงสุดขั้ว เพื่อต้องการเปิดเผยการกดขี่ระหว่างหญิงชายให้เห็นภาพชัดเจน และต้องการสื่อว่า แนวคิดสตรีนิยมไม่ได้สนใจเฉพาะเรื่องของผู้หญิงเท่านั้น ยังให้ความสำคัญถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายด้วย ซึ่งหากจะกล่าวให้ถูก แนวคิดสตรีนิยมก็ดูจะมีความคล้ายกับหนึ่งในปรัชญาสูงสุดของทฤษฎีมาร์กซิส ซึ่งได้กล่าวถึงการที่สังคมประกอบด้วยคนที่มีความรู้ มีอำนาจ โดยเฉพาะอำนาจทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นจุดที่ทำให้สังคมเกิดกลไกการเอาเปรียบ กดขี่ในระบบการทำงานระหว่าง

Copyright by Mahidol University

นายจ้างกับลูกจ้าง และมีการแบ่งแยกชนชั้นระหว่างกัน ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบและวิเคราะห์สังคมให้เห็นจากการทำงานที่เป็นจริง(Ritzer, 2007:321)

โดยผู้ที่เห็นว่าทั้งสองแนวคิดทำงานร่วมกันอธิบายว่า ทั้งระบบทุนนิยมและระบบชายเป็นใหญ่ ร่วมกันทำงานเป็นหนึ่งเดียวในการกดขี่ผู้หญิง โดยเริ่มต้นจากความแตกต่างระหว่างหญิงชาย(Young,1997 อ้างใน นาถฤดี เด่นดวง,2552: 26) และไอเซนสไตน์ นักสตรีนิยมสายสังคมนิยมวิเคราะห์ว่าทั้งทุนนิยมและชายเป็นใหญ่นั้นสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และเคียงคู่กันเป็นหนึ่งเดียว ขณะที่ชายเป็นใหญ่สร้างระบบกฎหมายและเกณฑ์ต่างๆในสังคม และทุนนิยมก็สนับสนุนระบบเศรษฐกิจ เพื่อแสวงหาประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้นการกดขี่ผู้หญิงจึงเกิดจากการที่ผู้ชายควบคุมการผลิต (Productive) และการเจริญพันธุ์(Reproductive) ของผู้หญิงในบ้าน และการที่ผู้หญิงถูกครอบงำโดยชนชั้น และขูดรีดแรงงานภายใต้ระบบทุนนิยม(Eisenstein,1979 อ้างใน นาถฤดี เด่นดวง,2552: 26)

แต่ฮาร์ทมันเชื่อว่า ทั้งระบบทุนนิยมและระบบชายเป็นใหญ่นั้นแยกกันอยู่และกดขี่ผู้หญิงทั้งสองระบบ อาจทำงานแยกกัน หรือร่วมกันก็ได้ เช่นการแบ่งงานตามเพศ เป็นการกำหนดอำนาจความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง หากเพศชายกันเพศหญิงออกจากงาน ก็จะทำให้เพศชายได้ประโยชน์มากขึ้นทั้งประโยชน์จากค่าจ้างงานและประโยชน์จากการควบคุมผู้หญิง (Hartman, 1979 อ้างใน นาถฤดี เด่นดวง,2552: 27)

นอกจากนี้ระบบทุนนิยมและระบบชายเป็นใหญ่ยังได้ร่วมกันผลิตอำนาจระหว่างเพศหรืออำนาจระหว่างหญิงชาย (Gender Power) ที่มีการอธิบายถึงการกดขี่ เอารัดเอาเปรียบระหว่างเพศจนนำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมต่างๆในสังคม

อำนาจระหว่างหญิงชาย (Gender Power)

อำนาจระหว่างหญิงชายหรืออำนาจระหว่างเพศ เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นบนแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย รวมถึงเพศอื่นๆที่มีความหลากหลายในสังคม อำนาจดังกล่าวถูกสังคมหล่อหลอมและส่งผ่านมายังประสบการณ์ชีวิตในรูปแบบต่างๆ ทำให้เชื่อว่าเพศชายเป็นผู้นำมีอำนาจเหนือกว่าเพศหญิงและเพศหญิงเป็นผู้ตามมีอำนาจเป็นรองจากเพศชาย ความเชื่อดังกล่าวก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ การเอาเปรียบ และความไม่เป็นธรรมในสังคม

อำนาจความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายนี้ถูกกำหนด ผ่านชีวิต และประสบการณ์ดังนั้นทั้งหญิงและชายต่างเรียนรู้ที่จะสร้างความคาดหวัง ปฏิบัติ และตอบสนองต่อความคาดหวังนั้นๆแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลาและสภาพทางสังคม แบบแผนของอำนาจที่ชายครอบงำหญิงสามารถเห็นได้จากรูปธรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม อาทิ การที่ผู้หญิงต้องทำงานบ้านแต่ไม่ได้รับค่าตอบแทน และยังถูกสังคมกำหนดว่าเป็นหน้าที่ซึ่งผู้หญิงต้องรับผิดชอบค่าจ้างของผู้หญิงซึ่งต่ำกว่าผู้ชายในตลาดแรงงาน การได้รับความรุนแรงต่างๆทั้งในบ้านและนอกบ้านรวมถึงระบบ

Copyright by Mahidol University

เพศสัมพันธ์หรือเพศวิถี ที่กำหนดให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายตอบสนองต่อความต้องการของชายที่ไร้ขีดจากัด เป็นต้น (นาถฤดี เด่นดวง,2550: 5)

นาถฤดี เด่นดวง กล่าวว่า ความเป็นหญิงและชาย (Gender) เป็นแนวคิดที่นักวิชาการนิยมใช้และศึกษากันอย่างแพร่หลาย ในเบื้องแรกนักจิตวิทยาเป็นนักวิชาการกลุ่มแรกที่นำมาใช้ (Young, 1988) แต่นักสตรีนิยมนั้นนำมาใช้มากที่สุด จนกลายเป็นผู้ครอบงำหรือใช้จนกลายเป็นแนวคิดที่ผูกติดกับสตรีนิยม ซึ่งนำมาใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย (Gender relations) ในช่วง ค.ศ. 1970 ดังนั้นความเป็นหญิงชายจึงเหลื่อมทับซ้อนไปกับแนวคิดสตรีนิยม มีการใช้ถ้อยคำ ศัพท์แสง ที่มีความหมายคล้ายกัน คือการอธิบายถึงสถานภาพที่เป็นรองของผู้หญิงและการขจัดความเป็นรองของสถานภาพของผู้หญิง ซึ่งมีที่มาจากความเป็นชายและอำนาจความสัมพันธ์ที่ชายกระทำต่อหญิง นักสตรีนิยมอธิบายว่า การหันมาใช้ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย (Gender relations) เป็นศูนย์กลางในการอธิบายการถูกเอาเปรียบของผู้หญิงนั้น จะทำให้ได้รับการยอมรับและถูกต่อต้านน้อยกว่าการใช้แนวคิดชายเป็นใหญ่ นอกจากนี้ความสัมพันธ์หญิงชายยังสามารถอธิบายร่วมกับความสัมพันธ์สังคมมิติอื่นๆ อาทิ ชนชั้น ชาติพันธุ์ และอายุ และยังไม่จำเป็นต้องเน้นหนักเฉพาะปัญหาของผู้หญิงหรือให้ความสำคัญเฉพาะความเป็นหญิง หรือการถูกเอาเปรียบของผู้หญิงเพียงด้านเดียว (Pro-female) เพราะอาจจะแข็ง อยู่ในกฎเกณฑ์มากเกินไป แต่เปิดโอกาสให้มีศึกษาผู้ชายหรือความเป็นชายในมิติต่างๆ และความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายด้วย (นาถฤดี เด่นดวง, 2550: 4-5)

ในความแตกต่างระหว่างหญิงชาย นอกจากที่จะกล่าวถึงเรื่อง เพศ (gender) และชาติพันธุ์ (race) แล้ว ยังมีอีกหนึ่งประเด็น นั่นคือเรื่องของชนชั้น (class) ซึ่งมีความสำคัญมาก และเป็นประเด็นที่ค่อนข้างเป็นปัญหา เนื่องจากในสังคมปัจจุบัน คนในสังคมต่างก็มีการแบ่งชนชั้น วรรณะ แต่ที่แย่ก็คือคนที่ตกอยู่ในชนชั้นล่าง หรือชนชั้นกลางนั้น ไม่ทราบว่าตนเองตกเป็นชนชั้นล่างที่กำลังถูกชนชั้นสูงเอาเปรียบ ไม่ทราบว่าตนเองถูกกดขี่หรือถูกบังคับอยู่นั่นเอง(S.Chancer and Watkins, 2006:110-112)

Copyright by Mahidol University

2.3 ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง กับแนวคิดเรื่องอำนาจระหว่างหญิงชาย อธิบายผ่านโครงสร้างชีวิตแรงงานหญิงในมิติต่างๆ

จากผลงานของนักวิชาการหลากหลายท่าน ที่นำเสนอความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายในสังคม อันเกิดจากระบบทุนนิยมและระบบชายเป็นใหญ่ จากโครงสร้างต่างๆที่เกิดขึ้นในประสบการณ์ชีวิตของแรงงานหญิงที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานการผลิต การเจริญพันธุ์ เพศสัมพันธ์ หรือแม้แต่การขัดเกลาทางสังคม ก็พบความไม่เป็นธรรมซ่อนอยู่ทุกๆโครงสร้าง ซึ่งงานวิจัยนี้จะนำเสนอประสบการณ์ชีวิตแรงงานหญิงผ่านโครงสร้างทางสังคมที่กล่าวข้างต้น และเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับอำนาจระหว่างเพศในแนวคิดสตรีนิยมดังนี้

ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง

ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีขั้นตอนกระบวนการ มีช่วงเวลาดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและได้รับอิทธิพลจากสังคมแวดล้อม ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งช่วงประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงเป็น 4 ช่วงดังนี้

ช่วงที่1 แรงงานหญิงได้รับการขัดเกลา หล่อหลอม ให้เตรียมตัวเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่ตั้งครรภ์

เมื่อแรงงานหญิงตั้งครรภ์ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆทั้งทางจิตใจและร่างกายเริ่มปรากฏให้เห็น ในทางจิตใจผู้หญิงจะเกิดความรู้สึกถึงความหมายของการเป็นแม่ ความรู้สึกที่จะต้องดูแลลูกในครรภ์ ทะนุถนอมเลี้ยงดูชีวิตที่กำลังจะเกิดมา ส่วนในทางร่างกายก็เปลี่ยนแปลงเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นหน้าท้องที่ขยายใหญ่ขึ้น ขนาดของเต้านมใหญ่ขึ้น ซึ่งเมื่อไปฝากครรภ์แรงงานหญิงก็มักจะได้รับมูลต่างๆที่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และมีการเตรียมพร้อมหรือวางแผนเกี่ยวกับการให้นม ข้อมูลดังกล่าวแรงงานหญิงจะได้รับจากแพทย์ พยาบาล หรือการปรึกษากับคนใกล้ชิดไม่ว่าจะเป็น สามี แม่ เพื่อนบ้าน เพื่อนที่ทำงานที่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาแล้ว

- **ได้รับข้อมูลการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากแพทย์และพยาบาล**

ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ผู้หญิงจะได้รับข้อมูลต่างๆที่ต้องดูแลลูกและเตรียมตัวให้นมแม่ตั้งแต่ตั้งครรภ์ ผู้หญิงต้องเริ่มงดอาหารที่เชื่อว่าไม่มีประโยชน์และรับประทานอาหารที่ดีต่อการบำรุงน้ำนม ข้อมูลที่ผู้หญิงได้รับมีทั้งที่เป็นคำบอกกล่าวจากแพทย์และพยาบาล เอกสารให้คำแนะๆ การติดภาพและข้อมูลประชาสัมพันธ์ และในสมุดฝากครรภ์

นอกจากนี้ในการเตรียมตัวให้นมแม่ ผู้หญิงจะต้องได้รับการตรวจดูเต้านมและหัวนมว่ามีความผิดปกติหรือไม่ เช่น ถ้ามีปัญหาหัวนมสั้น/บุ๋ม/บอด หรือลานหัวนมตึงก็จะได้เข้ารับการแก้ไขให้เรียบร้อยก่อนคลอด เพื่อที่หลังคลอดลูกจะได้ดูดนมแม่สะดวกยิ่งขึ้น และไม่มีปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

Copyright by Mahidol University

การให้ความสำคัญกับเต้านมและน้ำนมนั้น แพทย์และพยาบาลได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเข้ามาดูแลจัดการตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ โดยให้มีการจัดการแก้ไขลักษณะของเต้านมและหัวนมที่มีความผิดปกติที่เชื่อว่าจะทำให้ไม่สามารถให้น้ำนมแก่ลูกได้ โดยในการฝากครรภ์แต่ละครั้ง จะมีการสอนแม่ตรวจดูเต้านมที่ผิดปกติและทำการแก้ไขในวิธีต่างๆ

- **การตรวจคัดกรองความผิดปกติของหัวนมและลานหัวนม**

ในช่วงการฝากครรภ์ หญิงตั้งครรภ์ทุกคนจะได้รับการตรวจคัดกรองหาความผิดปกติของหัวนมและลานหัวนมโดยพยาบาล หัวนมที่ปกติจะมีความยาวประมาณ 1 ซ.ม. ถ้าหัวนมสั้นมากหรือบุ๋ม หรือลานหัวนมค่อนข้างตึง จะทำให้ลูกดูดนมแม่ลำบาก ซึ่งหากใครมีความผิดปกติจะต้องถูกส่งเข้าพบเจ้าหน้าที่นมแม่ก่อนคลอด เพื่อให้การแก้ไขความผิดปกติของหัวนมและลานหัวนม โดยใช้อุปกรณ์ 2 ชนิด คือ ประทุมแก้ว (Breast Cup) และที่ดึงหัวนม (Nipple Puller) ระยะเวลาในการแก้ไขก็ขึ้นอยู่กับปัญหาของแต่ละคนซึ่งมากน้อยต่างกัน (ศูนย์ฝึกอบรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่, 2549)

จะเห็นได้ว่าแรงงานหญิงเมื่อจะรับบทบาทแม่ ต้องเริ่มปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตต่างๆ เช่น เริ่มเปลี่ยนแปลงอาหารการกิน เริ่มปรับเวลาชั่วโมงการทำงาน ลักษณะงาน หรือแม้แต่การแสวงหาความรู้วางแผนเตรียมลาคลอด เตรียมให้นมลูก การเตรียมค่าใช้จ่ายสำหรับการคลอดและค่าเลี้ยงดูหลังการคลอด โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงบทบาทพฤติกรรมของแรงงานหญิง ซึ่งจะมากน้อยขึ้นอยู่กับการขัดเกลาจากครอบครัว สังคม หรืออุดมการณ์ต่างๆที่ฝังอยู่ในตัวผู้หญิง ที่กลัวถูกตำหนิ เช่น หากไม่ได้ไปตรวจครรภ์ตามกำหนดเพราะต้องทำงาน ก็ทำให้แพทย์มองว่าเป็นแม่ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่ให้ความสำคัญกับลูก ทำแต่งานกลัวเสียรายได้ เป็นต้น ขณะเดียวกันหากแรงงานหญิงต้องการหยุดงานไปตรวจครรภ์ นายจ้างก็มีข้ออ้างกล่าวหาว่าอู้งาน และบางครั้งก็ไม่อนุญาต กีดกันให้ไม่สามารถไปฝากครรภ์ได้ หรือเมื่อมีอาการแพ้ท้องขณะตั้งครรภ์ เช่น มีอาการ คลื่นไส้ อาเจียน วิงเวียน อ่อนเพลีย ต้องการหยุดพักงาน แต่ก็ไม่สามารถกระทำได้ เพราะอาจมีผลกับค่าจ้าง และมีภาระงานอื่นๆที่ต้องรับผิดชอบ จึงทำให้ต้องอดทนทำงานต่อไปตลอดช่วงเวลาที่ตั้งครรภ์

ช่วงที่2 หลังคลอดและต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่โรงพยาบาล

หลังจากผ่านการคลอดลูกแล้ว แรงงานหญิงก็เริ่มเข้าสู่การให้นมลูก ประสบการณ์ในช่วงนี้ ผู้หญิงก็จะถูกจัดการโดยอำนาจของโรงพยาบาลอีกเช่นกัน ที่ต่อเนื่องจากช่วงของการตั้งครรภ์ การให้นมแม่จะถูกให้ความสำคัญทันทีตั้งแต่ช่วงหลังคลอดใหม่ๆ โดยแพทย์หรือพยาบาลจะนำลูกมาให้แม่โอบกอดโดยให้เนื้อแนบเนื้อ ให้ลูกคว่ำบนหน้าอกแม่ ให้แม่โอบกอดลูกนาน 3-5 นาทีเพื่อบ่งบอกถึงภาระหน้าที่ของการเป็นแม่ที่จะต้องดูแลลูก และหลังจากนั้นจะมีการกระตุ้นการ

Copyright by Mahidol University

ดูดนมแม่ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การให้ลูกดูดนมจะให้ดูดทั้งสองข้าง การให้ดูดนมทุก 3 ชั่วโมง การกระตุ้นให้น้ำนมหลั่งด้วยวิธีต่างๆ เช่น การบีบเค้าเต้านม การนวดคลึง การประคบความร้อน การให้ดื่มน้ำอุ่นๆเสมอ หรือแม้แต่การใช้เครื่องปั๊มนมบีบปั๊มเต้านมแม่เพื่อให้มีน้ำนมขับออกมา โดยทั้งหมดนี้จัดการโดยแพทย์และพยาบาลที่รับเอานโยบายสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เข้ามา โดยที่ทั้งแพทย์และพยาบาลจะเข้ามามีส่วนในการควบคุม จัดการ และตัดสินใจด้วยเสมอ เพื่อให้การเลี้ยงลูกด้วยนมเกิดความสำเร็จตามเป้าหมายของนโยบายที่วางไว้

นอกจากนี้ยังมีการควบคุมกิจกรรมและกิจวัตรประจำวันในโรงพยาบาล รวมถึงสร้างบรรยากาศเพื่อให้ผู้หญิงสามารถแสดงบทบาทพฤติกรรมการเป็นแม่ได้อย่างเหมาะสม ได้ตามที่เจ้าหน้าที่คาดหวัง และหากผู้หญิงให้นมแม่ได้ก็จะได้รับคำชมเชยว่าเป็นแม่ที่ดี มีความพยายาม รักลูก และมีความสมบูรณ์ของร่างกาย ซึ่งแม้ร่างกายจะมีความอ่อนเพลีย เหนื่อยล้า และต้องการการพักผ่อน แต่แม่ต้องพยายามปฏิบัติเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากเจ้าหน้าที่ เนื่องจากกลัวจะถูกตำหนิจากเจ้าหน้าที่แพทย์ พยาบาล หรือคนรอบข้างว่าเป็นแม่ที่มีความผิดปกติ หรือสุขภาพไม่แข็งแรงจึงไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ทำให้ตลอดระยะเวลาที่อยู่โรงพยาบาลในช่วงหลังคลอด แรงงานหญิงจึงจำเป็นต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้ได้

ช่วงที่3 ออกจากโรงพยาบาลแล้วกลับมาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้าน เป็นระยะเวลาแตกต่างกัน

เมื่อกลับจากโรงพยาบาลและกลับมาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่บ้าน เป็นช่วงเวลาที่แรงงานหญิงกลับเข้าสู่กิจวัตรประจำวันของชีวิต แม้ในโรงพยาบาลแรงงานหญิงจะได้รับการจัดการควบคุม และบังคับให้สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ แต่เมื่อกลับมาอยู่ที่บ้านผู้หญิงต้องเผชิญกับภาระต่างๆมากมาย เช่น งานภายในบ้านที่ถูกผลักภาระให้เป็นความรับผิดชอบหลักของผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นการทำอาหารให้สมาชิกในบ้าน ซักเสื้อผ้าของตนเอง สามี และลูก ทำความสะอาดบ้าน จัดพื้นที่สำหรับเลี้ยงลูก ดูแลพ่อแม่ที่มีอายุมาก ทั้งที่ผู้หญิงต้องดูแลลูกหลังคลอดในเรื่องความสุขสบายต่างๆ การหลับนอน การขับถ่าย เวลาร้องงอแง และต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ควบคู่ไปด้วย ทำให้ไม่มีเวลาพักผ่อน เหนื่อยล้า ตื่นแต่เช้า นอนดึก แต่ว่าภาระเหล่านี้ก็ไม่สามารถจะผลักให้ผู้อื่นทำแทนได้ เพราะถูกสังคมมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของผู้หญิง และยังครอบงำด้วยการทำหน้าที่ภรรยาที่ดี หน้าที่ลูกสาวที่ดีอีกด้วย ส่วนสามีกลับไม่ต้องรับผิดชอบสิ่งเหล่านี้เพราะมีหน้าที่ออกไปทำงานนอกบ้านซึ่งมีเวลาทำงานแน่นอน เมื่อกลับถึงบ้านก็เป็นเวลาพักผ่อน ในขณะที่ภรรยากลับมีงานในบ้านที่ต้องทำทั้งวัน

นอกจากภาระงานหลักของผู้หญิงแล้ว การที่ต้องหยุดงานเพื่อเลี้ยงลูกที่บ้าน ก็สร้างปัญหาความยุ่งยากใจในเรื่องปัญหาเศรษฐกิจ เช่น ผู้หญิงที่เป็นแรงงานรายวันต้องขาดรายได้ซึ่งเป็น

Copyright by Mahidol University

ค่าจ้างรายวันและต้องพึ่งพาเงินจากสามีฝ่ายเดียว อีกทั้งแรงงานหญิงส่วนใหญ่มีฐานะครอบครัวที่ยากจน จึงมีปัญหาค่าใช้จ่าย ส่งเงินให้ที่บ้านได้เพียงเล็กน้อย และยังมีหนี้สินเข้ามาเร่งรัดให้ต้องส่งชำระทุกเดือน ดังนั้นรายได้จากสามีจึงไม่เพียงพอ ทำให้การออกจากโรงพยาบาลมาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่เป็นไปตามที่ถูกจัดการในโรงพยาบาล ในประสบการณ์ช่วงนี้จึงเป็นช่วงที่ผู้หญิงเริ่มมีการตัดสินใจที่จะหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ช่วงที่ 4 ตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้วยเหตุผลและเงื่อนไขความจำเป็นที่แตกต่างกัน

ประสบการณ์ในช่วงนี้ของแรงงานหญิงที่ต้องตัดสินใจเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นช่วงที่ผู้หญิง เริ่มต่อสู้กลับความรู้สึกและให้น้ำหนักกับเหตุผลที่ตนเองต้องเลือก ซึ่งอยู่ในสภาวะที่เป็นความกดดันในการที่จะต้องเลี้ยงดูทารก รูปแบบการตัดสินใจมักเป็นไปใน 2 แนวทางคือ

1.เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อ คือ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่จนครบ 6 เดือนตามที่วงการแพทย์แนะนำ ซึ่งต้องหยุดงานต่อ แต่อาจประสบปัญหาเรื่องงาน เช่นถูกไล่ออก ถูกย้ายตำแหน่ง ลดเบี้ยขยัน ซึ่งจะกระทบต่อปัญหาทางเศรษฐกิจต่อมา หรือ

2.หยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และกลับไปทำงาน ไปหารายได้ แต่ก็ผู้หญิงรู้สึกผิดต่อหน้าที่แม่และกังวลต่อสุขภาพทารกด้วย และในกรณีนี้หากต้องทำงานก็อาจทำให้การไหลของน้ำนมแม่ไม่สม่ำเสมอ จึงต้องให้นมผสมร่วมด้วย เมื่อนมแม่ค่อยๆลดลงจนกระทั่งหยุดไหลก็เป็นสาเหตุให้หยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในท้ายที่สุด และเมื่อคำนึงถึงรายได้ถ้ากลับไปทำงานก็จะทำให้มีเงินค่าจ้างมาจุนเจือค่าใช้จ่ายต่างๆในครอบครัว

จะเห็นได้ว่าแนวทางการตัดสินใจ ไม่ว่าจะออกมาอย่างไรก็เป็นความกดดันทั้งสิ้น ถึงกระนั้นรูปแบบการตัดสินใจก็มีแนวโน้มไปในการหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มากกว่า แต่ผู้หญิงก็ยังต้องกลับมารับผิดชอบงานในบ้านในฐานะภรรยาและแม่อยู่ดี ทำให้เกิดความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ซึ่งภายหลังการตัดสินใจแรงงานหญิงบางคนอาจแก้ปัญหาโดยนำลูกไปให้ญาติที่ต่างจังหวัดเลี้ยงบ้าง ส่งไปสถานเลี้ยงเด็กใกล้บ้านบ้าง หรือไม่ก็หาคนมาช่วยเลี้ยง เป็นต้น ซึ่งก็ยังมีภาระค่าใช้จ่ายและอยู่บนความรู้สึกที่แรงงานหญิงผู้เป็นแม่ต้องรับผิดชอบอยู่ดี

Copyright by Mahidol University

โครงสร้างต่างๆในชีวิตผู้หญิง กับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้อธิบายสาเหตุที่แรงงานหญิงไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ตามโครงสร้างชีวิตผู้หญิงในมิติต่างๆ โดยนำการแบ่งโครงสร้างชีวิตผู้หญิงแบบจูเลียต มิตเชล นักสตรีนิยมสายสังคมนิยม (Socialist Feminist) ซึ่งแบ่งโครงสร้างชีวิตผู้หญิงออกเป็น 4 โครงสร้างคือ โครงสร้างการผลิต เจริญพันธ์ เพศสัมพันธ์ และการขัดเกลาทางสังคมซึ่งปลูกฝังและหล่อหลอมอุดมการณ์ต่างๆขึ้นมาครอบงำชีวิตผู้หญิงให้ต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นอกจากนี้ยังมีเรื่องของนโยบายรัฐ และปัญหาเศรษฐกิจที่มีอำนาจเด่นชัด ในการเข้ามากดขี่ชีวิตแรงงานหญิงร่วมกับโครงสร้างอื่นๆ จนทำให้ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

1.การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับโครงสร้างการผลิต

โครงสร้างการผลิตในชีวิตผู้หญิง เป็นโครงสร้างที่ให้ความสำคัญกับความแข็งแรงของร่างกายและสรีระ โดยมองว่าเพศชายแข็งแรงและมีความอดทนมากกว่า จึงเหมาะกับงานที่ต้องใช้แรงมากในการผลิต ส่วนผู้หญิงเหมาะจะทำงานที่ไม่ใช้แรงงานมาก เช่น งานคนรับใช้ เก็บกวาด ทำความสะอาด งานบ้านทั่วๆไป เป็นต้น Lynn S.Chancer และ Beverly Xaviera Watkins อธิบายความแตกต่างของเพศผ่านมุมมองทางสังคม ว่าเป็นการประกอบสร้างทางสังคมที่มาจากทางลักษณะทางสรีระและทางชีวภาพ นั่นคือเพศที่เป็น sex ซึ่งเป็นพื้นฐานอธิบายที่ใช้ความแตกต่างในประสบการณ์ชีวิตประจำวันทั้งหญิงและชาย (Chancer and Watkins, 2006: 18)

- **การผลิตภายใต้ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่**

การที่สังคมมีพื้นฐานเชื่อว่าหญิงชายมีความแตกต่างกัน ทำให้ผู้หญิงถูกลดทอนออกจากการมีส่วนร่วมในการผลิต เป็นผลให้ไร้อำนาจต่อรองและง่ายต่อการถูกกดขี่ ส่วนที่มาของการกดขี่ ขูดรีด มาจากผู้ที่มีอำนาจอยู่โครงสร้างส่วนบน เช่น นายจ้างซึ่งส่วนมากแล้วมักเป็นเพศชายซึ่งเชื่อว่าต้องเป็นผู้นำ เอาเปรียบผู้ที่อยู่โครงสร้างส่วนล่าง หรือชนชั้นที่ด้อยกว่าสถานภาพต่ำกว่า อ่อนแอกว่า นั่นคือ เพศหญิงซึ่งเชื่อว่าต้องเป็นผู้ตาม ในการเอาเปรียบนี้เป็นการรวมพลังของการใช้อำนาจถึงสองชั้นที่ทำงานร่วมกันอย่างแนบแน่น คือทั้งอำนาจในการเป็นนายทุนในระบบทุนนิยมที่ผู้หญิงซึ่งด้อยกว่าต้องพึ่งพา และการใช้อำนาจเพศชายในระบบชายเป็นใหญ่ ที่ผู้หญิงต้องยอม อำนาจเหล่านี้ได้เข้ากีดกันและเลือกปฏิบัติกับชีวิตผู้หญิงอย่างชัดเจน

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับกับผู้ชายและนายทุน ยิ่งเป็นเสมือนการควบคุมผู้หญิงให้ตกเป็นรองอยู่เสมอ จากการที่ไม่มีอำนาจในการผลิตหรือต่อรองใดใด งานที่ผู้หญิงทำไม่สามารถสร้างเป็นรายได้ได้ เนื่องจากเป็นหน้าที่ที่ผู้หญิงต้องทำอยู่แล้วจึงไม่มีค่าแรงให้ ทั้งที่งานเหล่านี้ก็เป็นการใช้แรงและเวลาซึ่งไม่แตกต่างกับงานที่เพศชายออกไปทำนอกบ้าน แต่เมื่อผู้หญิงออกมาขายแรงงานทำงานนอกบ้านมากขึ้น ระบบทุนยังกดขี่แรงงานหญิงให้มีสถานภาพด้อยกว่า

Copyright by Mahidol University

เพศชายอีก โดยการลดค่าแรง ไม่มีสวัสดิการ เพราะเห็นว่าเพศหญิงไม่มีประสิทธิภาพหรือไม่มีฝีมือในการทำงานเทียบเท่ากับเพศชาย อีกทั้งยังไม่มีความรู้ ประสบการณ์น้อยกว่าจึงทำให้ถูกจัดการแบ่งแยกงาน เนื่องจากการตีค่าแรงงานหญิงว่าเป็นแรงงานไร้ฝีมือจึงไม่ควรได้ค่าจ้างที่เท่ากัน ถูกจัดให้เป็นแรงงานสำรองไว้ใช้เมื่อแรงงานชายขาดแคลน หรือเมื่อนายจ้างต้องการจ้างแรงงานในค่าแรงที่ต่ำ เพื่อเพิ่มผลกำไรให้กับสินค้าซึ่งเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับนายทุนและสามารถเลิกจ้างเมื่อไรก็ได้ ผู้หญิงที่ต้องทำงานอย่างหนักเพื่อแลกกับค่าแรงที่น้อยนิด จึงส่งผลต่อการเลี้ยงลูกซึ่งหากผู้หญิงหยุดงานเมื่อใด ก็จะขาดรายได้จากส่วนนี้ ซึ่งเดิมทีก็มีรายได้น้อยอยู่แล้วประกอบกับสภาพงานที่ต้องแข่งขัน ซึ่งนายทุนอาจเลือกคนใหม่เข้าทำงานแทนเมื่อไรก็ได้

- **อาชีพแรงงานกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นการผลิต**

ในชีวิตผู้หญิง การผลิตถือเป็นบทบาทอย่างหนึ่งที่ผู้หญิงมักถูกกระทำจากระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ ในประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงนั้นเห็นได้ชัดในการแบ่งงานระหว่างหญิงและชาย (Gender Division of Labor) ตลอดจนโอกาสที่ควรได้รับและการกีดกันต่างๆ ซึ่งงานในโครงสร้างชีวิตผู้หญิงนี้ เป็นงานการผลิต (Productive Tasks) เป็นการทำงานที่ทั้งผู้หญิงและผู้ชายเปลี่ยนวัตถุดิบให้กลายเป็นสินค้าและบริการที่มีมูลค่า งานเหล่านี้อาจจะทำกันภายในครอบครัว เช่น การทอผ้า จักสาน หรือเป็นงานที่เกิดในโรงงานอุตสาหกรรม ร้านค้า บริษัท ไร่นา เป็นต้น งานผลิตเป็นงานที่สร้างมูลค่าเป็นตัวเงินได้ เพราะเป็นการใช้แรงงานในตลาดแรงงานเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินหรือค่าตอบแทน แต่การทำงานผลิตสำหรับบางคนอาจไม่ก่อให้เกิดรายได้แก่ผู้ทำงาน เช่น การช่วยงานค้าขายของครอบครัว การทำงานในไร่นาของครอบครัว อย่างไรก็ตามงานในด้านการผลิตของผู้หญิง มักได้รับค่าตอบแทนที่แตกต่างจากงานผลิตของผู้ชายแม้จะเป็นงานชนิดเดียวกัน หรือแม้แต่ไม่ได้รับค่าตอบแทนเลยก็มี (นาถฤดี เด่นดวง ,2550)

- **เพราะผู้หญิงมีเต้านม จึงต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่**

ทั่วโลกนี้ใครคือคนที่ทำงานคนในร้านซักรีด ร้านขายของ ร้านอาหาร ศูนย์ดูแลเด็กและคนแก่ ใครคือคนที่ทำอาหารเลี้ยงดูสมาชิกทุกคนในครอบครัว แน่นอนว่าคำตอบก็คือผู้หญิง แม้ว่าวัฒนธรรมของสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปมาก จากรูปแบบของงานที่แบ่งแยกหญิงชายเช่นแต่ก่อน กลายเป็นผู้หญิงมีการออกมาทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกับผู้ชายมากขึ้น ถึงกระนั้นหน้าที่หลักในการดูแลครัวเรือนก็ยังคงใช้แรงงานของผู้หญิงอยู่เช่นเดิม(Batalova & Cohen, 2002; Chafetz,1990; Seager,2003 , อ้างใน Burn,2005 : 101)

ความเป็นหญิงและชายที่สังคมสร้างขึ้นนั้น ได้กำหนดบทบาท หน้าที่ภาระต่างๆ ในขณะเดียวกันก็จำกัดพื้นที่ของผู้หญิง เช่น การกำหนดความเป็นเพศหญิง(Femininity)

Copyright by Mahidol University

ว่าต้องมีความอ่อนหวาน นุ่มนวล เหมาะกับงานที่ควรต้องอยู่บ้าน งานละเอียด เย็บปักถักร้อย ทำงานบ้านต่างๆนานา หรือเป็นลูกจ้าง ส่วนเพศชายที่เกิดมาพร้อมกับความเป็นชาย (Masculinity) ซึ่งเป็นเพศที่มีความแข็งแรง แข็งแกร่ง เมื่อทำงานก็เหมาะกับการที่ต้องออกไปนอกบ้าน ใช้สมอง ใช้ความคิด เช่นนักธุรกิจ เป็นหัวหน้า เป็นผู้จัดการ เป็นต้น (Chancer,2006: 21-22)

Hausman กล่าวว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นอกจากจะถูกสังคมมอบหมายให้เป็นหน้าที่และบทบาทสำคัญยิ่งของการทำหน้าที่ของผู้หญิงโดยเฉพาะผู้เป็นแม่แล้ว ยังถูกเชื่อมโยงเข้ากับความเป็นหญิงโดยอ้างเรื่องของเพศมาใช้แบ่งภาระงาน โดยมองว่าการเลี้ยงเด็กโดยเฉพาะการให้นมแม่นั้นเป็นงานของผู้หญิง เพราะในการดูแลเด็กทารกที่บอบบางและอ่อนแอต้องใช้ความนุ่มนวล นอกจากการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้ว การดูแลด้านอื่นๆก็ต้องอาศัยความอ่อนโยน เอาใจใส่อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา และผู้ที่จะต้องทำหน้าที่นี้ก็คือ เพศหญิง นั่นเอง (Hausman, 2003: 79)

Ann snitow กล่าวว่า แม้กลุ่มสตรีนิยมเกิดคำถามสนใจในเรื่องงานของอำนาจ ตัวตนของผู้หญิงแต่ละคน โดยเฉพาะการเลี้ยงลูก ซึ่งเป็นงานที่สังคมมอบหมายให้เป็นภาระงานของผู้หญิง แต่แม่กลับได้ไม่สนใจหรือมองเห็นมุมมองด้านนี้ เพียงแต่มองการทำหน้าที่แม่ หรือความเป็นแม่ว่าเป็นอุดมการณ์ที่มีมาดั้งเดิม และไม่ได้รู้สึกว่าเป็นงานแบ่งแยกระหว่างเพศหญิงชาย แต่เห็นว่านี่คือหน้าที่แม่ซึ่งเป็นงานภายในระหว่างแม่กับลูกเท่านั้น (Snitow, 1984 อ้างใน Hausman, 2004: 157)

- **การเลี้ยงลูกและการให้นมแม่ถูกมองว่าไม่ใช่งาน**

นอกจากรูปแบบของงานที่ถูกแบ่งแยกแล้ว คุณค่างานก็ถูกลดทอนลงไปด้วย เพราะงานที่ได้ชื่อว่าเป็นงานบ้าน ก็มักจะถูกลดความสำคัญลงไป เนื่องจากเชื่อว่าเป็นงานที่ไม่ได้ใช้ทักษะทางสมอง ไม่ได้ใช้ความสามารถ เพียงแต่ใช้แรงงานเล็กๆน้อยๆ และแรงงานก็เป็นแรงของผู้หญิงซึ่งไม่ได้ใช้กำลังมากเหมือนเพศชาย วิธีคิดเช่นนี้เป็นที่มาให้ลดทอนคุณค่าของงานลงไป

ความเป็นแม่และการดูแลเด็กเป็นสิ่งที่ต้องมีติดตัวมาก่อนชีวิตของผู้หญิงที่ต้องทำงาน จึงไม่น่าแปลกและที่แรงงานหญิงจะมีความยากลำบากในการทำงานและการจัดการชีวิตของพวกเธอ แต่ก็พบว่าผู้หญิงยังคงตั้งครรภ์และมีลูกอยู่เสมอ ทั้งนี้เป็นเพราะความรู้สึกที่ตอบสนองต่อเด็กและความรับผิดชอบที่มีติดตัวอยู่แล้ว(Burn, 2005: 115)

ในกรณีแรงงานหญิงทำงานนอกบ้าน ภายใต้ระบบทุนนิยมที่เป็นอยู่ งานที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ทำถูกถือว่าเป็น “งานของผู้หญิง” เช่น งานพยาบาล งานเย็บผ้า งานเลขานุการ ซึ่งเป็นงานที่คล้ายคลึงกับงานที่ผู้หญิงทำที่บ้าน จึงทำให้งานเหล่านั้นได้รับค่าตอบแทนต่ำเมื่อเทียบกับ

Copyright by Mahidol University

งานที่ผู้ชายส่วนใหญ่ทำ เพราะงานบ้านถูกตัดสินว่าเป็นงานที่ไม่มีคุณค่า ไม่ก่อให้เกิดกำไรหรือรายได้ แต่งานของเพศชายกลับได้รับการสนับสนุนให้มีความก้าวหน้า เพราะเชื่อว่าเป็นงานที่ใช้ความรู้สูง เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิศวกร เป็นต้นและยังนำมาซึ่งรายได้ที่มากกว่า

ปัจจุบันแรงงานหญิงบางคนอาจจะทำงานหาเลี้ยงครอบครัวมากกว่าชาย และมีภาระหน้าที่มากกว่า ไม่ว่าจะเป็นลูกสาวของพ่อแม่ แม่ ภรรยา ลูกจ้าง และต่างๆอีกมากมาย ในส่วนของการเลี้ยงลูกหรือดูแลเด็กหนึ่งคนนั้น ไม่ได้มีเฉพาะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียว จริงอยู่การให้นมแม่จากเต้านมเป็นบทบาทที่เพศชายไม่สามารถทำได้ แท้จริงการป้อนนมจากขวดนมที่บีบนมแม่ไว้ หรือการชงนมผสมในกรณีที่แรงงานหญิงไม่สามารถให้นมแม่แก่ลูกได้ ก็เป็นวิธีการที่ผู้ชายสามารถทำได้เช่นกัน (Hausman, 2003: 179) หากเป็นเช่นนั้นผู้ชายก็เลี้ยงลูกได้

นอกจากนี้การดูแลด้านอื่นๆ เช่นการอุ้มปลอบโยนเมื่อลูกร้อง การซักผ้า ดูแลการขับถ่าย การล้างขวดนม ผู้ชายหรือผู้เป็นพ่อก็สามารถกระทำได้ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระงานให้กับผู้หญิง และผู้ชายก็ไม่ควรหาข้ออ้างในการแบ่งแยกงาน และผลักความรับผิดชอบการดูแลลูกทั้งหมดให้กับผู้หญิง รวมถึงการลดทอนความสำคัญลงไปจนกระทั่งไม่เห็นว่าเป็นงาน เป็นการผลิต เพราะการสร้างความเข้าใจว่าการเลี้ยงลูกเป็นงานที่ไม่ก่อเกิดมูลค่าไม่ต้องได้รับค่าจ้างหรือผลตอบแทน ทำให้ผู้ชายเองก็ไม่เกิดแรงจูงใจที่ต้องการจะเลี้ยงลูกด้วยเช่นกัน (Hausman, 2003: 167)

- **การเลี้ยงลูกและการให้นมแม่ไม่มีชั่วโมงการทำงานและเวลาพักที่แน่นอน**

ในขณะที่ผู้ชายที่เห็นว่าตนเองมีภาระงานที่หนัก ใช้สมองและความรู้มาก ดูเหมือนว่าจะมีภาระหน้าที่มากมายแต่กลับเป็นการทำงานหลักแค่เพียงอย่างเดียว แตกต่างจากผู้หญิงที่จะต้องเป็นภรรยาที่ดีในการปรนนิบัติสามีทุกอย่าง มีหน้าที่ทำกับข้าว หุงหาอาหาร เลี้ยงลูก ทำงานเป็นลูกจ้างหลังจากทำงานบ้านเสร็จ ต้องตื่นเช้าไปทำงานอีก จะเห็นว่าบทบาทของหญิงดูเหมือนเป็นงานเล็กๆน้อยๆ แต่เป็นงานที่ทำตลอดเวลาและไม่เสร็จสิ้น เนื่องจากต้องใช้เวลานานจนบางครั้งต้องทำงานหลายๆอย่างในเวลาเดียวกัน เช่น ในขณะล้างจานก็หุงข้าวไว้ ในขณะทำกับข้าวก็แช่ผ้าไว้ในกะละมัง ในขณะซักผ้าก็นำลูกมาเลี้ยงใกล้ๆ ขณะที่ผู้ชายเมื่อว่างจากงานหลักและกลับถึงบ้านก็มีเวลานอนพักผ่อน คลายเครียด แต่ผู้หญิงกลับจากทำงานนอกบ้านกลับไม่เคยสิ้นสุดภาระงานเหล่านี้ สร้างความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าและความเครียดทางจิตใจ แต่ก็ต้องเก็บความรู้สึกเหล่านี้ไว้และก้มหน้ารับภาระอยู่ตลอดเวลา

ผู้หญิงต้องทำงานทั้งงานที่ได้ค่าจ้างและไม่ได้ค่าจ้าง ซึ่งล้วนเป็นงานที่หนักทั้งคู่ และในงานที่ไม่ได้รับค่าจ้าง ก็มักจะถูกทำให้คิดว่าเป็นให้หรือการเสียสละ(United

Copyright by Mahidol University

Nations, 2000 อ้างใน Burn, 2005: 101) ทำให้พบว่าชั่วโมงการทำงานของผู้หญิงทั่วทั้งโลกมากกว่าผู้ชายถึง13 ชั่วโมงในแต่ละสัปดาห์ (Burn, 2005: 101)

งานเลี้ยงดูลูกซึ่งเป็นทารก เป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญว่าเป็นงานที่ต้องใช้เวลาในการดูแล เอาใจใส่ เนื่องจากบางครั้งไม่สามารถคาดเดาได้ว่าเด็กมีความต้องการอะไร และความต้องการนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ เช่น ร้องไห้ หิว ขับถ่าย ซึ่งผู้เลี้ยงดูต้องพร้อมตอบสนองตามความต้องการได้ตลอดเวลา ทั้งนี้การที่ผู้หญิงได้รับหน้าที่ให้เลี้ยงดูเด็กจึงเป็นเสมือนการถูกแยกพื้นที่ออกจาก งานนอกบ้าน อย่างสิ้นเชิง เพราะต้องใช้เวลาเกือบตลอดเวลาในการอยู่กับลูก แม้เมื่อลูกเติบโตขึ้นและแม่สามารถออกไปทำงานนอกบ้านได้ แต่หน้าที่ต้องรับผิดชอบต่างๆก็ยังคงผูกติดอยู่เสมอ

เมื่อแรงงานหญิงออกไปทำงานนอกบ้าน ปัญหาของสถานที่ทำงานเองก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการพักผ่อน เวลาที่นายจ้างเร่งรัดเพื่อผลกำไรของตนมีการกำหนดเวลาพักเข้าห้องน้ำ เวลาพักรับประทานอาหาร ยิ่งลักษณะงานสายพานการผลิต ซึ่งต้องมีคนทำงานในสายพานตลอดเวลา เมื่อต้องการเวลาพักก็ต้องขอแรงงานคนอื่นมาช่วยชั่วคราว หรือแม้แต่งานที่เน้นค่าจ้างตอบแทนตามรายชิ้นงาน เช่น งานเย็บผ้า แรงงานหญิงก็ต้องเร่งทำเพื่อให้ได้จำนวนผลงานตามเป้าหมาย ทำให้ต้องนั่งทำงานเป็นเวลานาน บางครั้งต้องยอมทำงานล่วงเวลาแลกกับส่วนต่างค่าจ้างเพียงเล็กน้อย ไม่มีวันหยุดวันลาที่แน่นอน โดยเฉพาะการทำงานที่เป็นแรงงานนอกระบบซึ่งนายจ้างมักจะไม่มีการกำหนดเวลาทำงานที่แน่นอนตายตัว แล้วแต่ความต้องการจ้างและภาระงานในแต่ละวันซึ่งเป็นปัญหาที่แรงงานหญิงไม่มีโอกาสต่อรอง

จากผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร เดือนมกราคม 2551 โดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าจำนวนผู้มีงานทำที่อยู่ในแรงงานนอกระบบ เพศหญิง ทั้งหมด 9.8 ล้านคน มีปัญหาจากการทำงาน1.8 ล้านคนจำแนกเป็น ค่าตอบแทนน้อย ร้อยละ 52.7 งานที่ทำขาดความต่อเนื่อง ร้อยละ 19.6 งานหนักเกินไป ร้อยละ 17.9 ไม่มีสวัสดิการ ร้อยละ 4.2 ที่เหลือเป็นปัญหาเรื่องเวลาในการทำงาน คือ ไม่มีวันหยุด ร้อยละ 2.2 ทำงานไม่ตรงเวลาปกติ ร้อยละ 1.4 มีชั่วโมงทำงานมากเกินไป ร้อยละ 1.6 และลาพักผ่อนไม่ได้ ร้อยละ 0.4

จากภาระความรับผิดชอบที่ผู้หญิงต้องทำทั้งงานบ้านและงานการผลิตจึงส่งผลต่อชั่วโมงการทำงานของผู้หญิงที่ยาวนานกว่าผู้ชาย ทำให้ผู้หญิงมีเวลาพักผ่อน เข้าร่วมกับกิจกรรมสังคมหรือการพัฒนาตนเองน้อย ในขณะที่สังคมคาดหวังให้ชายเน้นความรับผิดชอบแต่เฉพาะงานผลิต ผู้ชายอาจเข้ามารับผิดชอบช่วยงานในบ้านบ้าง แต่ก็ไม่ใช่หน้าที่ซึ่งต้องรับผิดชอบ เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระหรือช่วยเหลือ เมื่อผู้หญิงต้องเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบหลักในการผลิต (นาถฤดี เด่นดวง,2550)

Copyright by Mahidol University

ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งจัดให้เป็นงานอย่างหนึ่งที่ผู้หญิงต้องรับภาระ ก็เป็นงานที่ไม่มีชั่วโมงการทำงานที่แน่นอน ไม่มีเวลาพักผ่อน ไม่มีวันหยุดไม่มีวันลาซึ่งลักษณะเหล่านี้ก็เป็นลักษณะของงานที่เป็นงานบ้านนั่นเอง ต้องตื่นเช้าและเข้านอนดึกและช่วงเวลาการนอนก็ต้องถูกกระตุ้นให้ตื่นมาให้นมลูกตามเวลาอย่างน้อยทุกๆ 2-3 ชั่วโมง ร่างกายที่อ่อนเพลียหลังคลอดแม้ต้องการพักผ่อนเพื่อฟื้นฟูร่างกาย หรือหญิงหลังคลอดบางคนที่มีการผลิตน้ำนมที่ไม่เพียงพอก็ต้องได้รับการกระตุ้นอย่างสม่ำเสมอจนสามารถปฏิบัติได้ เพราะถือเป็นงานของผู้หญิงที่ต้องทำให้ได้

Bernice L.Hausman ผู้เขียนหนังสือ Mother's Milk กล่าวว่าในความเป็นจริง ความเป็นเด็ก ที่สังคมสร้างความสำคัญและองค์กรที่สนับสนุนด้านนมแม่ ให้มองและเห็นทารกเป็นเสมือนเจ้านาย ซึ่งแม่จะต้องมีหน้าที่ในการดูแลทุกอย่างนอกเหนือจากการที่ต้องอุ้มลูกเพื่อให้นมจากเต้านมแม่แล้ว ยังต้องดูแลกิจวัตรอื่นๆไม่ว่าจะเป็นการนอน การขับถ่าย ความสุขสบายนอกเหนือจากเวลาเหล่านี้อีกมาก แม้ผู้เป็นแม่จะยอมรับว่า เป็นภาวะความต้องการตามธรรมชาติและวัยของทารกที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษก็จริง แต่สิ่งนี้กลับเป็นปัญหาและสร้างภาระให้กับแม่ส่งผลต่อเวลาส่วนตัวแม่ที่ควรจะได้พักผ่อนหรือมีเวลาผ่อนคลายบ้าง หรือแม้แต่เป็นการรบกวนเวลาที่จะได้ออกไปทำงาน หรือแม้แต่งานในบ้านก็ตาม แม่บางคนที่อยู่ในชนชั้นกลางอาจมีความสามารถที่พอจะจ้างพี่เลี้ยงให้ช่วยเลี้ยงดูทารกได้ เพื่อแบ่งเบาภาระ แต่ในแม่ซึ่งเป็นแรงงานนั้นยากที่จะสามารถจัดการเวลาเหล่านี้ได้อย่างลงตัว (Hausman,2003: 181)

ดังนั้นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จึงเป็นภาระงานที่ไม่มีการเสร็จสิ้นเนื่องจากต้องทำตลอดเวลาไม่สามารถหยุดได้ และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ชายเกิดความเบื่อหน่ายและผลักภาระให้กับผู้หญิงทั้งหมด ในขณะที่ผู้หญิงเองกลับไม่สามารถปฏิเสธหน้าที่นี้ได้

- **แรงงานหญิงได้ค่าตอบแทนต่ำและการเลี้ยงลูกไม่มีค่าตอบแทน**

งานในบ้านอย่างหนึ่งที่เห็นชัดเจนที่สุดว่าผู้หญิงไม่ได้รับค่าจ้าง คือ งานดูแลเด็ก หรือการเลี้ยงลูกนั่นเอง ยิ่งในเด็กที่อายุน้อยเท่าไหร่ งานของผู้หญิงยิ่งมากเท่านั้นและมากกว่าผู้ชายหลายเท่า เพราะผู้หญิงต้องใช้เวลาถึง 1 ใน 3 ของเวลาทั้งหมดในการดูแลลูก ซึ่งรูปแบบเช่นนี้กลายเป็นเรื่องธรรมดาของสังคมที่พบเห็นอยู่ทั่วโลก (Eagle & Breauk, 1994 อ้างใน Burn,2005: 101)

จากผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร เดือนมกราคม 2551 โดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าจำนวนผู้มีงานทำที่อยู่ในแรงงานนอกระบบ เพศหญิง มีทั้งหมด 9.8 ล้านคน จากการสำรวจใน1.8 ล้านคนพบว่า มีปัญหาค่าตอบแทนน้อย ถึงร้อยละ 52.7

Copyright by Mahidol University

แม้แต่ในอาชีพข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ ผู้หญิงส่วนใหญ่อยู่ในระดับเงินเดือนชั้นล่าง ส่วนค่าตอบแทนในภาคเอกชนนั้นปรากฏว่าผู้หญิงได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าผู้ชายในทุกประเภทดังสถิติตามตารางนี้

ตาราง 2.2 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของลูกจ้าง จำแนกตามขนาดของสถานประกอบการ , ระดับตำแหน่ง และเพศ , พ.ศ. 2541 (หน่วย: พันบาท)

ขนาดสถานประกอบการ จำนวนพนักงาน (คน)	รวมทุกตำแหน่ง		ระดับตำแหน่ง							
			ผู้อำนวยการฝ่าย		ผู้จัดการแผนก		หัวหน้างานระดับต้น		เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน	
	หญิง	ชาย	**หญิง**	ชาย	**หญิง**	ชาย	**หญิง**	ชาย	**หญิง**	ชาย
ยอดรวม	**15.0**	23.7	**51.2**	63.5	**29.7**	35.9	**15.5**	18.3	**9.4**	10.9
100 – 299	**12.9**	19.7	**41.3**	53.8	**24.6**	30.1	**13.3**	15.7	**8.4**	9.1
300 - 499	**15.1**	22.7	**53.8**	63.2	**28.0**	36.1	**12.8**	18.0	**9.3**	10.1
500 – 999	**16.2**	27.1	**59.7**	68.6	**35.0**	41.5	**16.7**	20.7	**9.7**	11.4
1,000 ขึ้นไป	**19.0**	32.3	**66.1**	85.3	**37.3**	43.8	**19.2**	23.4	**11.5**	17.2

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, รายงานการสำรวจค่าตอบแทนภาคเอกชน, 2541

การจัดเก็บสถิติโดยทั่วไปอาจกล่าวได้ว่าทั้งหมด ไม่ได้คำนึงถึงงานที่ผู้หญิงทำในครอบครัว แม้ว่าจะเป็นการใช้เวลา ลดค่าใช้จ่ายไม่ต้องจ้างผู้อื่นมาทำให้รวมถึงการซักรีด ทำความสะอาด ทำครัวหุงหาอาหาร ดูแลสมาชิกในบ้าน เช่น เด็ก คนแก่คนเฒ่า สัตว์เลี้ยง ทั้งหมดนี้เป็นเวลาทำงาน หยาดเหงื่อและแรงงานที่ใช้ไปสามารถคิดคำนวณเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ทั้งสิ้น แต่ด้วยอคติทางเพศงานบ้านซึ่งมักเป็นงานของผู้หญิง จึงไม่ปรากฏเป็นงานในทางเศรษฐศาสตร์ (วิระดา สมสวัสดิ์, 2546)

นักสตรีนิยมจึงยืนยันว่า หากหญิงและชายทำงานที่มีความเหมือนกันในด้านการใช้ทักษะ การฝึกอบรม และลักษณะของงาน หญิงและชายก็ควรได้รับค่าจ้างเท่ากัน (comparable worth) และหากหญิงและชายทำงานหนักเท่ากันก็ต้องจ่ายค่าแรงเท่ากัน (equal pay for

Copyright by Mahidol University

equal work) แต่ในความเป็นจริง ผู้หญิงส่วนใหญ่ได้รับค่าจ้างต่ำกว่าของผู้ชาย อาทิ นักบริหารชายและหญิงในตำแหน่งที่เท่ากัน ชายได้รับค่าจ้างสูงกว่าหญิง แรงงานก่อสร้างชายได้ค่าจ้างมากกว่าหญิง ในประเทศไทยพบว่า ชายร้อยละ 41 มีรายได้สูงกว่า เดือนละ 5,500 บาท ส่วนหญิงมีเพียงร้อยละ 34 ที่มีรายได้ระดับเดียวกัน และในภาคอุตสาหกรรม หญิงยังได้รับค่าจ้างน้อยกว่าชาย แม้ว่าจะทำงานประเภทเดียวกัน โดยรวมแล้วหญิงไทยมีรายได้ประมาณร้อยละ 60 ของรายได้ชายเท่านั้น (โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย,2549 อ้างใน นาถฤดี เด่นดวง,2550)

ผู้หญิงเองก็ทราบดีว่าการเลี้ยงลูกไม่ได้ค่าตอบแทน เพราะเป็นสิ่งที่ต้องทำอยู่แล้ว เช่นเดียวกับผู้หญิงในประเทศจีน ซึ่งเลือกที่จะไปทำงานที่มีค่าตอบแทนชัดเจน แม้จะเป็นการเดินทางจากหมู่บ้านในท้องถิ่นห่างไกลไปยังเมืองอุตสาหกรรม เพราะเชื่อว่าการมีรายได้หรือมีเงินจะทำให้ตนเองมีสถานภาพและได้รับการดูแลจากครอบครัวตนเอง และโดยเฉพาะสามีและแม่สามีดีขึ้น(Terry, 2007: 93)

แท้จริงในการเลี้ยงลูก ฐานะที่เพศหญิงเป็นผู้ได้รับภาระในการดูแล ซึ่งเป็นงานเช่นเดียวกับงานอื่นๆ มีการใช้แรงงานเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ซึ่งเป็นความเหน็ดเหนื่อยอย่างมาก เพราะนอกจากมีการใช้แรงงานในการดูแลความสุขสบายต่างๆ โดยทั่วไปของลูกแล้ว การให้น้ำนมยังเป็นการใช้พลังงานภายในร่างกายอย่างมาก ในการเผาผลาญทุกส่วนของร่างกาย และเวลาการทำงานยังเป็นการล่วงเลยช่วงเวลาพักผ่อนด้วย เนื่องจากลูกร้องหิวนมเวลากลางคืน แม่ก็ต้องตื่นขึ้นมาเพื่อให้นม ซึ่งสวนทางกับความต้องการทางร่างกายที่ต้องการพักผ่อนจากการใช้แรงงานมาตลอดทั้งวัน ซึ่งหากคิดเป็นค่าจ้างให้กับแรงงานหญิงเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นค่าตอบแทนมหาศาลเลยทีเดียว (Hausman, 2003: 26)

- **แรงงานหญิงไม่ได้รับการยอมรับในสายงาน**

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ 2543 ผู้บริหารชายมีจำนวนร้อยละ 72 ในขณะที่มีผู้บริหารหญิงร้อยละ 28.7 ซึ่งความต่างในระดับสายงานก็ส่งผลทำให้ผู้หญิงได้รับเงินเดือนน้อยกว่าเพศชายด้วย แม้ผู้หญิงจะมีการศึกษาเพิ่มมากขึ้นในช่วงเวลาปัจจุบัน ทั้งภาครัฐและเอกชนยังคงไม่ค่อยเปิดโอกาสให้กับหัวหน้าหรือผู้บริหารผู้หญิงอยู่ เนื่องด้วยยึดถือว่าความเป็นผู้นำเหมาะกับเพศชายมากกว่า

ส่วนในตลาดแรงงานนั้นผู้หญิงก็ยังคงมีการยอมรับน้อยกว่าผู้ชายเช่นกัน แต่ความเชื่อมุ่งไปในด้านความแข็งแรงในการใช้แรงงานที่เชื่อว่าผู้ชายมีศักยภาพทำได้มากกว่า และแม้ผู้หญิงจะได้รับการศึกษาและมีทักษะ ประสบการณ์การทำงานเท่ากับผู้ชายแล้วก็ตาม แต่ในประเทศกำลังพัฒนาผู้หญิงก็ยังถูกกีดกันในอาชีพบางประเภท และถูกกีดกันไม่ให้มีตำแหน่งบริหารในภาคธุรกิจที่อยู่ในระบบ ทำให้ขาดโอกาสความก้าวหน้าและถูกกีดกันจากการได้รับค่าตอบแทน

Copyright by Mahidol University

ในชีวิตผู้หญิงงานการผลิต (Productive tasks) ถือเป็นบทบาทอย่างหนึ่งที่ผู้หญิงได้รับจากระบบทุนนิยมและระบบชายเป็นใหญ่ ในประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงนั้นเห็นได้ชัดในการแบ่งงานระหว่างหญิงและชาย (Gender Division of Labor) ตลอดจนโอกาสที่ควรได้รับและการกีดกันต่างๆ (Opportunities and constraints) ซึ่งถูกแบ่งอย่างชัดเจนว่าเป็นงานของผู้หญิงที่มีหน้าที่เป็นแม่ซึ่งต้องรับภาระในการให้นม โอบอุ้ม ปลอบโยน ดูแล การกินการนอน ความสะอาด ความปลอดภัย ความสุขสบายต่างๆ ซึ่งเหล่านี้ถูกนำมารวมกันเป็นงานเดียวกัน ทั้งที่จริงสามารถแบ่งย่อยเป็นการดูแลแบบต่างๆที่เพศชายสามารถช่วยเหลือแบ่งเบาได้ แต่เนื่องจากงานเหล่านี้ถูกผลักภาระเป็นงานบ้านที่ไม่เห็นว่าเป็นงานที่มีรูปแบบตายตัว จึงไม่มีค่าจ้างตอบแทน ไม่มีเวลาพักผ่อนที่ชัดเจน ทำให้เพศชายละเลย ไม่สนใจและไม่อยากทำ ภาระจึงตกอยู่ที่เพศหญิงเพียงฝ่ายเดียว

ในการทำงานของแรงงานหญิง ในฐานะแรงงานมักถูกมองจากสังคมว่าเป็นแรงงานสำรองเท่านั้น งานของผู้หญิงที่เป็นงานหลักก็คืองานบ้าน การทำอาหาร ทำความสะอาด งานดูแลเด็ก คนป่วย คนแก่ ซึ่งเป็นงานที่ใช้ความรู้น้อย เป็นงานไร้ทักษะและได้รับการกำหนดให้เป็นพื้นที่ภาระความรับผิดชอบภายในบ้าน ขณะที่สังคมภายนอกเช่นในสถานประกอบการ งานอุตสาหกรรมเป็นงานที่ต้องใช้ทักษะจึงถูกกำหนดโดยผู้ชายให้เป็นพื้นที่ของความรู้ วิชาการ ทักษะกำลังแรงงานซึ่งครอบครองโดยผู้ชายเท่านั้น จากการแบ่งงานกลายเป็นที่มาของเวลาการทำงาน เวลาพักผ่อน ค่าจ้างและทุกๆอย่างที่ล้วนไม่เป็นธรรมทั้งสิ้น

2. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับสิทธิการเจริญพันธุ์

โครงสร้างการเจริญพันธุ์ เป็นโครงสร้างที่ให้อุดมการณ์ว่าผู้หญิงมีมดลูกซึ่งให้กำเนิดลูกและมีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูลูกที่เกิดมา โดยมอบเป็นพื้นที่สำหรับผู้หญิงเป็นภาระต้องรับผิดชอบ รวมไปถึงในการตัดสินใจเกี่ยวกับอนามัยเจริญพันธุ์อื่นๆ เช่น การจะมีสมาชิกครอบครัว จำนวนบุตร การคุมกำเนิด วิธีคุมกำเนิด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถูกกำหนดโดยผ่านการเห็นชอบจากเพศชาย และบุคลากรด้านสุขภาพ เช่น แพทย์และพยาบาลที่เข้ามาจัดการกับชีวิตผู้หญิงในการคุมกำเนิดและการเลือกจำนวนบุตร และเพศหญิงเองก็ปฏิบัติโดยเห็นเป็นเรื่องปกติธรรมดาทั้งที่ไม่ทราบว่านั่นเป็นการกดขี่ และคุกคามสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของตน

- **การเจริญพันธุ์ภายใต้ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่**

การเจริญพันธุ์กับชีวิตของผู้หญิงนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่ถูกผูกติดไว้กับอำนาจของแพทย์เป็นหลัก นับตั้งแต่การตั้งครรภ์ การฝากครรภ์ การคลอด การเลี้ยงลูก การคุมกำเนิด และการวางแผนครอบครัว ซึ่งล้วนเป็นหนทางที่แพทย์จะหาช่องในการใช้อำนาจเพื่อควบคุม กดขี่ ขูดรีดและเอาเปรียบตามรูปแบบของสังคมทุนนิยมชายเป็นใหญ่

Copyright by Mahidol University

เนื่องจากการแพทย์และสาธารณสุข ได้เข้ามามีบทบาทควบคุมการเจริญพันธุ์ของผู้หญิงอย่างเต็มที่ รวมถึงอำนาจในการควบคุมและจำกัดบทบาทของการแพทย์พื้นบ้าน เช่น การทำคลอดโดยหมอตำแย ซึ่งเป็นการแพทย์ทางเลือกของชาวบ้านอย่างเบ็ดเสร็จ ภายใต้แนวคิดสูตินรีเวชและแนวคิดอนามัยแม่และเด็กของการแพทย์และสาธารณสุขสมัยใหม่ แม้จะทำให้อัตราการป่วยและตายของแม่และเด็กลดลง แต่ทำให้การแพทย์พื้นบ้านและการดูแลตนเองของผู้หญิงหายไป เพราะกระบวนการทั้งหมดอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบทางการแพทย์เท่านั้น และยังมีมาตรการควบคุมร่างกายและมดลูกของผู้หญิงด้วยการคุมกำเนิดชนิดต่างๆ ทั้งยังปลูกฝังให้ผู้หญิงเป็นผู้คุมกำเนิด (นาถฤดี เด่นดวง,2551: 14)

นอกจากการแพทย์แล้ว รัฐยังเป็นอีกผู้หนึ่งที่ร่วมใช้อำนาจชายเป็นใหญ่กระทำกับผู้หญิง โดยการออกกฎหรือนโยบายต่างๆ เข้ามาจัดการ เช่น นโยบายในการเพิ่มประชากรและวางแผนคุมกำเนิด สร้างความกดดันให้กับผู้หญิงและกลายเป็นตราประทับในสังคมจนปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าแม้แต่การตัดสินใจที่จะมีลูกหรือไม่นั้นยังถูกควบคุม จัดการโดยอำนาจรัฐซึ่งเข้ามากำหนดนโยบายและสนับสนุนการมีลูก โดยไม่สนใจว่าผู้หญิงต้องการอย่างนั้นหรือไม่ เมื่อเวลานานไป อำนาจเหล่านี้ก็กลายเป็นเรื่องปกติและผู้หญิงเองก็ต้องยอมรับโดยปริยาย

- **การเจริญพันธุ์เป็น “สิทธิของผู้หญิง”**

การเจริญพันธุ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับร่างกายของผู้หญิง และทำให้ร่างกายของผู้หญิงเกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังนั้นจึงควรเป็นเรื่องของ “สิทธิ” ในการจัดการ ควบคุมและตัดสินใจเกี่ยวกับร่างกายนั้นๆ

การกล่าวถึงสิทธิในการตัดสินใจของผู้หญิงว่าต้องการคุมกำเนิดหรือไม่ เนื่องจากว่าการคุมกำเนิดนั้น เป็นเรื่องของอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมืองโลก และอำนาจวิชาชีพแพทย์ในการเพิ่มหรือลดจำนวนประชากร โดยไม่คำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับร่างกายของผู้หญิง ผู้หญิงทั่วโลกแทบไม่มีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการเจริญพันธ์ของตนเอง หากแต่ต้องปล่อยให้เป็นอำนาจรัฐ องค์กรระหว่างประเทศ นักวิชาการ นักวิชาชีพต่างๆ(นาถฤดี เด่นดวง,2552: 58)

ทั้งนี้นักสตรีนิยมสายเสรีนิยมยุคศตวรรษที่ 19 เห็นว่าภาวะการเป็นแม่โดยอิสระ การมีสิทธิในการควบคุมร่างกาย และภาวะการเจริญพันธุ์ของผู้หญิงเอง ได้เป็นศูนย์กลางหรือเป้าหมายหลัก ที่จะต้องทำให้เป็นจริง ในขณะที่นักสังคมนิยมสายสังคมนิยมและการเปลี่ยนแปลงสุดขั้วนั้น สนใจในประเด็นการคุมกำเนิด การทำแท้ง และรวมถึงการมีเพศสัมพันธ์รวมทั้งการปลดปล่อยด้านเพศสัมพันธ์อื่นๆทางสังคมด้วย โดยสรุปก็คือ ตามแนวคิดสตรีนิยม สิทธิการเจริญพันธุ์ เป็นแนวคิดที่วางอยู่บนพื้นฐานสิทธิ ซึ่งมีการกล่าวถึงทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน อันมีรากฐานเกี่ยวกับความเป็นอิสระและการมีสิทธิที่มนุษย์ทุกคน มีสิทธิ์ที่จะได้รับ

Copyright by Mahidol University

โอกาสและการปฏิบัติที่เท่าเทียม รวมทั้งหลักการเกี่ยวกับสิทธิในเนื้อตัวร่างกายผู้หญิง (นาถฤดี เด่นดวง,2552: 55)

นอกจากนี้เสรีภาพในการเลือกวิธีคุมกำเนิดและกำหนดการมีบุตร จะต้องเกิดขึ้นโดยปราศจาก การบังคับจากรัฐ โดยรัฐจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิทางสังคมและเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน ให้กับผู้หญิงทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เช่น สิทธิที่จะได้รับข่าวสารและบริการการวางแผนครอบครัวจากแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ (มัลลิกา มัติโก, 2540: 388)

- **การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นการคุมกำเนิดอีกแบบหนึ่ง**

ในอดีตมีคำกล่าวว่าความเป็นแม่ที่ดีในสายตาของรัฐนั้น ผู้หญิงจะต้องมีความสามารถใน “การผลิต” ประชากรให้แก่ประเทศชาติ ทั้งในแง่ของปริมาณ (แม่ที่ดีคือแม่ที่มีลูกมาก) และในแง่ของคุณภาพ ซึ่งหมายความว่าแม่ที่ดีไม่ใช่แม่ที่เลี้ยงลูกอย่างตามมีตามเกิด แต่ต้องเป็นแม่ที่ได้รับความรู้ทางการสาธารณสุขสมัยใหม่ ทั้งนี้ความรู้ในการดูแลสุขภาพและการเลี้ยงดูลูกนั้น (จอมพล ป.พิบูลสงคราม อ้างใน นันทิรา ขำภิบาล, 2546)

แต่ในสมัยใหม่ การมีลูกมากกลับเป็นปัญหาของสังคม ที่รัฐต้องเข้ามาควบคุม จัดการ โดยการพยายามให้คุมกำเนิดทั้งในสามีและภรรยา แต่ในทางปฏิบัติการคุมกำเนิดในเพศชายนั้น กลับมักไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นภาระจึงตกเป็นของผู้หญิง แม้แต่การให้นมแม่ยังถูกทำให้เข้าสู่กระบวนการควบคุมการเจริญพันธุ์ โดยให้เหตุผลว่าการให้นมแม่ช่วยยืดระยะห่างของการมีลูกคนต่อไป เนื่องจากฮอร์โมนถูกนำมาใช้สร้างน้ำนม ขณะเดียวกันยังช่วยให้มดลูกของแม่เข้าอู่หรือกลับคืนสภาพเดิมได้เร็วขึ้นและเป็นการคุมกำเนิดโดยธรรมชาติ ทำให้แม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ลูก กระตุ้นลูกให้มีพัฒนาการที่สมบูรณ์และฉลาดมากที่สุด

- **ผู้หญิงขาดอำนาจต่อรองในทุกขั้นตอนของการเจริญพันธุ์แม้แต่การให้นมแม่**

แรงงานหญิงเมื่อรับรู้ว่าเกิดการตั้งครรภ์และกำลังจะมีลูก อำนาจเพศชายได้เข้ามามีอิทธิพลมากเนื่องจาก แรงงานหญิงมักมีบทบาท สถานภาพการตัดสินใจ การต่อรองน้อยกว่าสามี ซึ่งเป็นผู้ได้รับความคาดหวังจากสังคมให้เป็นหัวหน้าครอบครัว ดังนั้นในการรับรู้ว่าตนเองกำลังจะมีลูก ทำให้ต้องปรึกษาและพึ่งพาสามีให้พาตนเองไปพบแพทย์ เพื่อฝากครรภ์ ตลอดจนการวางแผนที่จะเลี้ยงดูลูกและให้นมลูกด้วยตนเอง แม้แต่วางแผนลาพักคลอดก็ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจร่วมกับสามี

เมื่อหลังคลอดแล้วผู้หญิงเริ่มเข้าสู่บทบาทของการเป็นแม่อย่างเต็มตัว แม้การให้นมลูกขณะที่อยู่โรงพยาบาลควรจะเป็นสิทธิของผู้เป็นแม่ก็ตาม แต่เมื่ออยู่ในพื้นที่ของบุคลากรทางการแพทย์ อำนาจต่างๆก็ตกอยู่ภายใต้การควบคุม จะเห็นได้จากเวลาการพักผ่อน การ

Copyright by Mahidol University

หลับ การตื่น การให้นมแก่ลูกถูกให้ปฏิบัติตามความคาดหวังในการเป็นแม่ที่มีความพร้อมและสมบูรณ์ การเปิดเสื้อเพื่อให้นมลูกในหอผู้ป่วย ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะแม้เป็นการรุกล้ำความเป็นส่วนตัวในเนื้อตัวร่างกาย แต่ก็ถูกกลบเกลื่อนด้วยการทำหน้าที่แม่ซึ่งไม่ถือว่าเป็นความน่าอับอาย ในทางตรงกันข้าม แม่ที่ให้นมลูกได้บ่อยครั้งและสม่ำเสมอยังได้รับการชื่นชมจากครอบครัวและเจ้าหน้าที่ว่ามีความแข็งแรงและทำหน้าที่ได้สมบูรณ์แบบอีกด้วย(Hausman, 2003: 79) และสุดท้ายเมื่อแรงงานหญิงกลับมาอยู่บ้าน สู่บทบาทของการเป็นแม่ที่ต้องเลี้ยงดูลูก เป็นภรรยาที่ดูแลงานบ้านและปรนนิบัติสามี รวมทั้งเป็นแรงงานที่ต้องการรายได้มาจุนเจือครอบครัว ทำให้ต้องชั่งน้ำหนักกับหน้าที่ต่างๆอย่างมาก

ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้น แม้จะผ่านขั้นตอนที่สำเร็จจากในโรงพยาบาลแล้ว แต่เมื่อกลับมาที่บ้าน อำนาจในการตัดสินใจยังคงมิได้เป็นของผู้หญิง ส่วนใหญ่ยังอยู่ภายใต้รัฐ นายจ้างและสามี ดังนั้นสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ที่แท้จริงจึงควรเป็นของผู้หญิงเองตั้งแต่แรกเริ่มก่อนการตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอดและเลี้ยงลูก เพราะสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ แบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ (1) เสรีภาพที่จะตัดสินใจว่าจะมีลูกกี่คน จะมีอย่างไร จะมีหรือจะไม่มี (2) สิทธิที่จะรับข่าวสารและวิธีการที่จะกำหนดการมีบุตร และ(3) สิทธิที่จะควบคุมร่างกายของตัวเราเอง (Dixon-Muller,1993 อ้างใน มัลลิกา มัติโก และคณะ,2540: 388)

3.การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับโครงสร้างการมีเพศสัมพันธ์

โครงสร้างด้านเพศสัมพันธ์ เป็นโครงสร้างที่ถูกกำหนดว่ามนุษย์เพศหญิงเปรียบเสมือนวัตถุทางเพศที่ให้ความสุข และต้องตอบสนองอารมณ์ตามความต้องการของเพศชายเสมอ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางความคิดที่ถูกผูกติดมาช้านาน ทำให้ผู้หญิงตกอยู่ภายใต้การกดขี่อย่างเลี่ยงไม่ได้

แอน ออคเลย์ กล่าวถึงบทบาทเรื่องเพศที่ผู้หญิงต้องรับภาระว่าเป็นการกำหนดโครงสร้างทางสังคมให้ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายถูกกระทำ ยอมรับ และมองเรื่องเพศเป็นความโรแมนติก สวยงาม อ่อนไหว ดังนั้นจึงเน้นทางด้านความรู้สึกทางจิตใจมากกว่าเป็นการแสดงออก หรือการปลดปล่อยอารมณ์ทางเพศอย่างเช่นเพศชาย (Oakley, 1996: 11)

- **เพศสัมพันธ์ภายใต้ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่**

การยึดถือในค่านิยมเช่น การยึดถือในพรหมจรรย์ของผู้หญิง ที่ต้องเก็บไว้ให้ชายคนที่รักในคืนวันแต่งงานเพียงผู้เดียวเท่านั้น เป็นการมอบอำนาจให้เพศชายอย่างที่สุด ส่วนผู้ชายสามารถมีเพศสัมพันธ์กับหญิงใดก็ได้ก่อนหน้านั้น หรือแม้แต่หลังแต่งงานฝ่ายหญิงต้องซื่อสัตย์ต่อสามีตนเพียงผู้เดียว หากมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่นถือเป็นเรื่องเลวร้ายมาก แต่ฝ่ายชายมี

Copyright by Mahidol University

ภรรยาน้อยได้โดยสังคมไม่มองว่าเป็นความผิดร้ายแรง ในสังคมระบบชายเป็นใหญ่ การกดขี่ผู้หญิงเช่นนี้ยังคงมีอยู่อย่างไม่จบสิ้นและมีฝ่ายชายเป็นผู้ได้ประโยชน์อยู่เสมอ

ผู้หญิงมองตนเองผ่านสายตาและความคิดของผู้ชาย พยายามค้นหาความต้องการ ความสุขที่ผู้ชายต้องการ อาทิ ความขาว ผมยาว หน้าอกที่เต่งตึง อวบอิ่ม เป็นต้น เพื่อที่จะตอบสนองและเปลี่ยนหรือปรับตนเองให้ตรงต่อความต้องการนั้นๆ ความรู้สึกเหล่านี้ยิ่งทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่าผู้ชายเป็นคนสำคัญ เป็นความจำเป็นในชีวิต เป็นเจ้าของหรือมีสิทธิในการควบคุมร่างกายหรือเพศสัมพันธ์ของตน ผู้หญิงเป็นผู้ที่ทำให้เกิดความสุขในครอบครัว ดูแลผู้ชายในครอบครัว ยอมรับความอดทน และจะเสียหายถ้าขัดแย้ง ไม่ยอม ผู้หญิงเป็นคนที่ทำให้ครอบครัวสมบูรณ์ การพัฒนาความสัมพันธ์หญิงชายแบบไม่เป็นธรรมจึงเกิดขึ้นและได้รับการยอมรับ แม้ความสัมพันธ์นั้นจะนำไปสู่การนอกใจ ความไม่ซื่อสัตย์ สำส่อน ความรุนแรง ความเห็นแก่ตัวใดๆก็ตาม (นาถฤดี เด่นดวง,2551)

นอกจากนี้การเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ว่าผู้หญิงต้องเป็นสาวบริสุทธิ์ ต้องเป็นผู้รองรับ เป็นผู้ตาม ไม่สามารถเป็นผู้แสดงหรือร้องขอในขณะที่ผู้ชายเป็นผู้ที่ต้องแสดงและนำพาไปสู่ความต้องการทางเพศ ส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาเนื่องจากผู้หญิงไม่กล้าเสนอหรือต่อรองในการคุมกำเนิดและป้องกันตนเองจากโรคที่มากับเพศสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เพราะกลัวจะถูกมองว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีหรือมีประสบการณ์ในเรื่องเพศมาก่อน และทำให้ผู้หญิงต้องติดโรคทางเพศสัมพันธ์ แบกรับภาระการตั้งท้อง และรับผิดชอบต่อเด็กที่เกิดมาอย่างไม่ได้ตั้งใจ

- **การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลูกทำให้เชื่อว่ารบกวนการมีเพศสัมพันธ์**

เมื่อภรรยาถูกให้หน้าที่ในการให้ความสุขกับครอบครัวและโดยเฉพาะกับสามี ดังนั้นแม้ในขณะที่แม่มีลูกวัยทารกและกำลังอยู่ในช่วงของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้หญิงเองในฐานะภรรยาก็ยังคงต้องทำหน้าที่ให้ความสุขกับสามีในการมีเพศสัมพันธ์ได้ด้วย แม้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะไม่ได้เป็นอุปสรรคโดยตรง แต่ในการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาการกระตุ้นเล้าโลมทางความรู้สึกที่เพศชายใช้เต้านมเป็นจุดกระตุ้นความรู้สึกทางเพศให้กับเพศหญิง ก็สามารถทำให้เต้านมตอบสนองและอาจเกิดการหลั่งของน้ำนมได้เช่นกัน และในระหว่างที่ภรรยาอยู่ในช่วงของการให้นมแก่ลูกก็ทำให้ภรรยาอาจเกิดความรู้สึกของการเป็นแม่ที่เข้าสู่การมีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นค่านิยมที่มีค่าสูงสุดของผู้หญิงที่ได้เป็นแม่ ทำให้ความรู้สึกหรืออารมณ์ที่ต้องการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาลดลงไป ทำให้เกิดความขัดแย้งในจิตใจกับการทำหน้าที่ทั้งแม่และเมียในเวลาเดียวกัน(Hausman, 2003: 107)

ในด้านการมีส่วนร่วมของคู่สามี-ภรรยา ที่ผู้เป็นพ่อจะช่วยเลี้ยงลูกคือการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูทารกผ่านวิธีการให้นมผสมจากขวด เป็นการเริ่มต้นสร้างความสัมพันธ์ใน

Copyright by Mahidol University

ความรักระหว่างพ่อกับทารกได้ง่ายที่สุด และหากมองในด้านที่เชื่อมโยงกับความเป็นสามี-ภรรยา ระหว่างคู่รัก วิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมผสมยังไม่ทำให้เกิดการรบกวนความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างคู่รักอีกด้วย เนื่องจากในคู่รักที่ภรรยาให้นมแก่ลูกวัยทารกจากการดูดที่เต้านม เมื่อมีสัมพันธ์ทางเพศผู้หญิงก็มักจะมีน้ำนมไหลขณะที่มีการกระตุ้นความรู้สึกทางเพศด้วยเช่นกัน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อความรู้สึกและอาจทำให้ต้องหยุดการมีเพศสัมพันธ์ได้ แต่สำหรับผู้ที่เป็นทั้งภรรยาและแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยขวดนมจากนมผสม สามารถมีได้ทั้งสัมพันธภาพทางเพศที่ดีและมีความสุข ความพึงพอใจระหว่างภรรยา-สามีและได้มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพ่อ-แม่-ลูกอีกด้วย (Hausman, 2003: 108)

การที่สนับสนุนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างจริงจังนั้น เป็นการคำนึงถึงประโยชน์เฉพาะที่จะมีต่อทารก และให้ความสำคัญกับทารกมากกว่าคำนึงถึงบทบาทของแม่ โดยไม่ได้มองถึงตัวตนของแม่ที่ยังต้องทำหน้าที่และบทบาทด้านอื่นๆ ซึ่งสำคัญไม่ต่างกัน เช่น ในฐานะภรรยาซึ่งต้องมีเพศสัมพันธ์กับสามีด้วย การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่เต็มใจและไม่ต้องการนำไปสู่การปฏิเสธหรือขัดขืนของภรรยา แต่ก็อาจนำไปสู่ข้ออ้างที่สามีจะนำมาใช้หาความสุขทางเพศสัมพันธ์โดยวิธีอื่น ที่ภรรยาเองก็ไม่พึงประสงค์เช่นกัน แต่หากเป็นสิ่งที่ภรรยาก็ต้องการตอบสนองต่อสามีอุปสรรคระหว่างการมีเพศสัมพันธ์นี้ก็ไม่ควรเกิดขึ้น ทั้งนี้จึงเห็นการครอบงำภายใต้โครงสร้างที่ซับซ้อนในชีวิตผู้หญิงที่เป็นทั้งแม่และเมีย

4. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับโครงสร้างการขัดเกลาทางสังคม

ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีขั้นตอน กระบวนการต่างๆที่เกิดขึ้นเชื่อมโยงกัน ซึ่งแต่ละช่วงของชีวิตผู้หญิง ผ่านการขัดเกลาทางสังคมอยู่ตลอดเวลา เช่น ขัดเกลาความเป็นหญิงที่ดี ความเป็นเมียที่ดี ความเป็นลูกสาวที่ดี หรือแม้แต่ความเป็นแม่ที่ดี โดยอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่เข้ามาครอบงำให้แรงงานหญิงให้มีความเชื่อว่า ตนเป็นผู้หญิงตามที่สังคมคาดหวังไม่ว่าจะเป็น การเป็นเรียบร้อย เชื่อฟัง อ่อนน้อมถ่อมตน และยอมเป็นผู้ปรนนิบัติดูแลเสมอ

ขณะที่แรงงานหญิงอยู่ในโรงพยาบาล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ถูกควบคุมด้วยอำนาจของรัฐและปราศจากปัจจัยรบกวนต่างๆ เช่น การไม่ต้องไปทำงาน นอกจากนี้สังคมการแพทย์ยังปลูกฝังอีกว่าเมื่อแม่อยู่โรงพยาบาลต้องเป็นผู้ป่วยที่ดี เชื่อฟังคำแนะนำและปฏิบัติตามแนวทางการดูแลรักษา จึงทำให้แม่ให้นมลูกได้อย่างเต็มที่ แต่เมื่อแรงงานหญิงกลับมาอยู่ที่บ้าน สังคมรอบตัวก็ขัดเกลาชีวิตแรงงานหญิงให้ต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของครอบครัว กดดันให้ต้องออกมาทำงานหารายได้เพื่อช่วยสามีแบ่งเบาภาระจากค่าใช้จ่ายต่างๆของสมาชิกครอบครัว ประกอบกับการขาดแรงสนับสนุนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากนายจ้างและที่ทำงาน ทำให้บทบาทแรงงานหญิงเข้ามามีอำนาจอย่างรวดเร็ว เมื่อการกลับไปทำงานไม่สอดคล้องกับการทำหน้าที่แม่ ทำให้แรงงานหญิงไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

Copyright by Mahidol University

ความไม่เสมอภาคทางเพศที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น เป็นผลมาจากการเลี้ยงดูด้วยความไม่เสมอภาคทางเพศผ่านกระบวนการขัดเกลาทางเพศ ที่มีผลต่อการแสดงออก ความเป็นตัวตนทางเพศ ในสังคมไทย มีการอบรมเลี้ยงดูลูกผู้ชายและหญิงให้มีความแตกต่างกัน ซึ่งมีผลมาจากความคิด ความเชื่อ ค่านิยมของสังคมในการประกอบสร้างลักษณะทางเพศที่มีความไม่เท่าเทียมกัน คือมีความเข้มงวดกวดขันต่อลูกสาว และปล่อยปะละเลยลูกชายในเรื่องของพฤติกรรมทางเพศ เช่น ลูกชายไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายทางเพศของผู้หญิง รวมทั้งการคุกคามทางเพศที่ผู้ชายปฏิบัติต่อเพศหญิงด้วยกิริยา ท่าทาง วาจา การไม่ให้เกียรติต่อผู้หญิง เป็นเพราะสังคมไทยเห็นว่า ผู้ชายไม่มีความเสียหายทางเพศ ในทางกลับกัน คือการไม่อบรมสั่งสอน ให้ผู้ชายไม่ให้เกียรติผู้หญิง(วันทนีย์ วาสิกะสิน และสุนีย์ เหมะประสิทธิ์,2545: 8)

ดังนั้นผู้หญิงจึงถูกกระบวนการขัดเกลาปลูกฝังอุดมการณ์ต่างๆทางสังคม และความคาดหวังให้เป็นผู้รับผิดชอบภาระ และสวมบทบาทต่างๆ เช่น ในการเลี้ยงดูบุตร โดยเฉพาะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทั้งที่ผู้ชายก็มีส่วนร่วมในการให้กำเนิด แต่ก็ไม่ได้รับการขัดเกลาให้มีอุดมการณ์ร่วมในการทำหน้าที่นี้เท่าที่ควร ทำให้ผู้หญิงต้องแบกรับภาระไว้เพียงผู้เดียว กระบวนการขัดเกลาได้ปลูกฝังและสร้างอุดมการณ์ต่างๆในโครงสร้างชีวิตผู้หญิง ดังนี้

- **อุดมการณ์ความเป็นแม่ (Motherhood Ideology)**

ผู้หญิงกับความเป็นแม่ เป็นสิ่งที่ผูกติดกันมาตั้งแต่โบราณเนื่องจากลักษณะของผู้หญิงถูกวางภาพไว้ในความอ่อนโยน ใจดี และต้องดูแลผู้อื่นซึ่งกลายเป็นการผูกลักษณะของความเป็นแม่ ไว้โดยปริยาย Oakley กล่าวว่าการสร้างสัญชาตญาณ (instinct) ของความเป็นแม่นั้น “ถูกชักนำโดยสังคม” (culturally induced) และความสามารถในการเป็นแม่นั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ (Ann Oakley อ้างใน บุษกร กาศมณี, 2548: 71)

เมื่อเริ่มตั้งครรภ์ กระบวนการสร้างกรอบทางความคิดเกี่ยวกับความเป็นแม่ก็เกิดขึ้น ในลักษณะของผู้ให้หรือผู้หาอาหารและผู้รับหรือผู้บริโภค ซึ่งเป็นภาพหรือสัญลักษณ์ต่อเนื่องกับผู้เป็นแม่และลูก การแสดงออกต่างๆจะค่อยๆชัดเจนขึ้น หลังจากทารกคลอดแล้ว และความสำคัญของกระบวนการดังกล่าว ก็อาจเปลี่ยนแปลงไปตามความสัมพันธ์ทางสังคมและตามธรรมชาติ (Tayler, Layne, wazniak, 2004)

งานศึกษาของOakleyใช้คุณแม่มือใหม่มาสนับสนุน โดยงานชิ้นหนึ่งแสดงว่า ในผู้หญิง 150 คนมีจำนวนน้อยมากที่รู้วิธีการให้นมลูก และคนที่มีความรู้นี้ก็ได้มาจากการเห็นแม่หรือญาติให้นมลูก นอกจากนี้ ยังมีงานที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่ที่ทำร้ายหรือทอดทิ้งลูกเคยเป็นเด็กที่ถูกทำร้ายหรือทอดทิ้งมาก่อน การที่ไม่เคยเห็นผู้หญิงคนอื่นเลี้ยงดูลูกอย่างถูก ต้องทำ

Copyright by Mahidol University

ให้ผู้หญิงพวกนี้ไม่มีความรู้ในการเลี้ยงลูกอย่างพอเพียง กล่าวโดยสรุปก็คือผู้หญิงไม่ได้เกิดมาเป็นแม่แต่ถูกทำให้เป็นแม่ (Ann Oakley,อ้างใน บุษกร กาศมณี, 2548: 71)

Sara Ruddick นักปรัชญา ผู้เขียนบทความ “Maternal Thinking” มองว่าความคิดทุกอย่างเกิดขึ้นนอกเหนือกฎเกณฑ์ของสังคม ในทางปฏิบัติ การเป็นแม่นั้นแปลได้ 3 ความหมาย คือ การดูแลรักษาชีวิตลูกให้คงอยู่ การเลี้ยงดูทางร่างกาย อารมณ์ พัฒนาการทางสติปัญญา และการขัดเกลา มองอีกด้านในทางตรงกันข้ามข้อผูกมัดนี้เป็นหน้าที่ของแม่ ที่เสมือนลดทอนคุณค่าของความเป็นแม่ลงไป แต่แม่ก็ยอมรับและสั่งสอนตกทอดกันมา โดยเฉพาะในการขัดเกลาเลี้ยงดูที่ให้ลูกสาวเรียบร้อย และลูกชายต้องเข้มแข็ง และเมื่อทำงานเพศหญิงก็มักอยู่ในงานที่ลดทักษะลงไป และเพศชายก็มีความเป็นผู้นำสูงขึ้น วิธีแก้ไขคือต้องแม่ต้องเปลี่ยนวิธีคิดตามแบบสตรีนิยมคือ ปลูกฝังให้เด็กรับรู้และเห็นคุณค่าในตัวเอง(Ruddick,1995 อ้างใน Chase,2004: 56)

Susan E. Chase และ Mary F. Rogers ยังกล่าวไว้ในหนังสือ Mother & Children : Feminist Analyses and Personal Narratives ถึงความเป็นแม่ของแรงงานหญิงในยุคช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ว่าสตรีนิยมเปลี่ยนรูปแบบการต่อสู้เรียกร้อง เป็นการสนับสนุนสิทธิทางกฎหมายมาปกป้องให้กับผู้หญิงที่ทำงานที่เหมือนผู้ชาย เช่น ชั่วโมงการทำงาน การทำงานกลางคืน งานที่อันตรายต่างๆ เช่น งานในเหมือง งานในอุโมงค์ใต้ดิน ซ่อมลิฟต์ พนักงานส่งจดหมาย เป็นต้น (Chase,2004: 44)

ทั้งนี้แนวคิดสตรีนิยมได้เข้ามาทำให้ความเป็นแม่ ยกระดับในด้านบวกมากยิ่งขึ้น โดยมองถึงคุณค่าทางสังคมที่สำคัญ และมองว่าผู้หญิงมีพื้นฐานร่างกายทางชีวภาพในความเป็นแม่แล้วก็ต้องมีพื้นฐานความสำนึกในสตรีนิยมด้วย Umansky มองว่าการพูดถึงความเป็นแม่ในความหมายทางสตรีนิยมเป็นการลดความตึงเครียดระหว่างผู้หญิงกลุ่มต่างๆลง (Umansky อ้างใน Chase, 2004: 45)

สตรีนิยมก็ได้ให้มุมมองว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการทำงานยาวนานเท่ากับเพศชาย จึงไม่ควรมีความแตกต่าง The Pregnancy Discrimination Act (PDA) ในปี 1978 กล่าวว่า นายจ้างต้องดูแลแรงงานหญิงที่ตั้งครรภ์ให้ทำงานเหมาะสมกับความสามารถที่จะกระทำได้ หากแรงงานหญิงที่ตั้งครรภ์ไม่สามารถทำงานได้ นายจ้างก็ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกับลูกจ้างคนอื่น เช่น หยุดพักงานชั่วคราวแล้วกลับมาทำงานได้ในตำแหน่งเดิม โดยที่ไม่สามารถไล่ออกได้

ปี 1993 The Family and Medical Leave act (FMLA) ลงนามสนธิสัญญากฎหมายให้นายจ้างที่มีลูกจ้าง 50 คนขึ้นไป ให้พนักงานลางานได้ในช่วงที่คลอดและเลี้ยงดูลูก เป็นเวลา 12 สัปดาห์แต่ไม่ได้รับค่าจ้าง ทำให้มีการพูดถึงว่าแท้จริงแล้วเป็นการสนใจในเรื่องสุขภาพของครอบครัวที่จำเป็นต้องได้รับการดูแล เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ซึ่งทางการพยาบาลไม่สนับสนุนให้ใช้นม

Copyright by Mahidol University

ผสม หรือเป็นการสนใจที่ ความสามารถของพนักงานที่ยังไม่สามารถมาทำงานให้นายจ้างได้ แต่ผู้หญิงที่ต้องเลี้ยงลูกในขณะที่ทำงานด้วยก็ยังไม่ค่อยได้รับความเป็นส่วนตัว หรือความยืดหยุ่นในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากนัก เช่น ไม่ได้รับอนุญาตให้บีบเก็บน้ำนมระหว่างวันในที่ทำงาน เป็นต้น (Susan E. Chase,2004)

- **อุดมการณ์แม่ที่ดี-แม่ที่เลว: แม่ที่ดีคือแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่**

อุดมการณ์ความเป็นแม่ ทั้งแม่ที่ดีและแม่ที่เลวแท้จริงแล้วไม่มีคำนิยามที่ตายตัวหรือเฉพาะเจาะจง มักจะใช้การแบ่งแยกตามการทำหน้าที่หรือบทบาททางสังคมมาเป็นข้อแบ่งแยก แต่โดยทั่วไปความเป็นแม่ สื่อให้เห็นทางสังคมในความเป็นผู้หญิงที่จิตใจดี เอื้ออาทร มีความรักให้ลูกอย่างไม่มีเงื่อนไข พร้อมจะเสียสละและทำทุกอย่างเพื่อความสุขของลูก และไปถึงการปฏิบัติและทำหน้าที่ในการเป็นแม่ นั่นคือการเลี้ยงลูก การดูแลความสุขสบายทั่วไป ดูแลการหลับนอน การขับถ่าย อาหารการกิน และที่สำคัญคือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ดังนั้นในที่นี้จะกล่าวถึง การทำหน้าที่เป็นแม่ที่ดีก็คือการที่แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั่นเอง ที่มาของข้อความนี้เป็นการให้นิยามจากองค์กรที่สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งเห็นว่าสุขภาพร่างกายของลูกเป็นสิ่งสำคัญ ที่แม่จะต้องดูแลรับผิดชอบให้ลูกมีสุขภาพแข็งแรง

ในขณะเดียวกันแม่ที่เลว หรือแม่ที่แย่ก็คือแม่ทั้งหลายที่ไม่สามารถทำให้ลูกมีคุณภาพชีวิตหรือสุขภาพร่างกายที่ดีได้ ไม่ว่าจะเป็นแม่ที่อายุน้อย แม่ที่ยากจนอยู่ในชนชั้นล่าง แม่ที่เป็นแรงงานที่ต้องทำงานหาเช้ากินค่ำ แม่ที่ไม่มีเวลาดูแลลูก ซึ่งจะถูกสังคมกล่าวว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี ดังนั้นองค์กรจึงใช้ช่องทางในการเข้ามาสนับสนุน ให้การช่วยเหลือแม่เหล่านี้ให้กลายเป็นแม่ที่ดี โดยการช่วยให้แม่สามารถทำให้แม่ให้นมแก่ลูกให้ได้ โดยการสนับสนุนในรูปแบบต่างๆดังกล่าวข้างต้น

Wilson กล่าวว่า ทั้งที่ชีวิตครอบครัวปัจจุบันมีการใช้ชีวิตที่รีบเร่ง นำไปสู่การดิ้นรน ซึ่งผู้หญิงต้องตัดสินใจเลือกระหว่างครอบครัวกับงานที่ต้องดูแล แต่หลายคนกลับวิจารณ์อย่างรุนแรงว่าการที่แม่ออกไปทำงานเป็นเสมือนแม่ที่เห็นแก่ตัว (Wilson, 2006 อ้างใน Murali,2009)

แต่ในขณะเดียวกัน มุมมองด้านสตรีนิยมกลับเห็นว่า การแบ่งแยกแม่ที่ดีหรือเลวนั้นไม่ได้อยู่ที่การทำหน้าที่เป็นแม่อย่างเดียว และไม่เห็นด้วยที่จะมาใช้กล่าวหาว่าแม่คนอื่นๆที่นอกเหนือจากการทำหน้าที่ต่างๆ ของการเป็นแม่ว่าเป็นแม่ที่เลวได้ ซึ่งในที่นี้การเป็นแม่ที่เลวก็คือการที่แม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ มุมมองสตรีนิยมยังเห็นอีกว่ายิ่งพยายามสร้างนิยามให้มีการแบ่งแยกเกิดขึ้นยิ่งเป็นการควบคุม ผู้หญิงมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

Copyright by Mahidol University

ในสังคมไทยความเป็นแม่นั้น ถูกคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเลี้ยงดูลูกได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง คือ การให้เวลาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวนี้เป็นหน้าที่ของผู้หญิง และเป็นสิ่งที่ผูกพันตัวผู้หญิงให้จำกัดพื้นที่ของตนให้อยู่ในบ้าน ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบันนี้แรงงานหญิงจะมีภาระต่างๆมากขึ้น แต่ทว่าผู้หญิงเหล่านั้นก็ยังคงมีภาระที่จะต้องเลี้ยงดูบุตรเป็นสำคัญเช่นเดิม และในที่สุดแล้วภาระของความเป็นแม่นั้นก็จะต้องมาก่อนภาระด้านอื่น ๆ เสมอ

- **อุดมการณ์ภรรยา (Wifehood Ideology) : หน้าที่ภรรยาที่ดีต้องไม่ขาดตกบกพร่องแม้ต้องเลี้ยงลูกและทำงานด้วย**

ในแต่ละสังคม จะมีข้อกำหนดซึ่งให้อำนาจผู้หญิงและผู้ชายในการเลือกคู่เพศสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน เช่น ผู้หญิงมีเพศสัมพันธ์ได้เฉพาะกับผู้ชายที่สถานเป็นคู่ครองหรือสามีเท่านั้นและยังต้องซื่อสัตย์มีคู่เพศสัมพันธ์เพียงคนเดียว มิฉะนั้นจะได้รับการตีตราจากสังคมว่าเป็นหญิงหรือภรรยาที่ไม่ดี (นาถฤดี เด่นดวง,2551: 39)

สำหรับความคาดหวังต่อผู้หญิงจากสังคม ไม่เพียงแต่คาดหวังความเป็นแม่เท่านั้น แต่ในบทบาทภรรยาผู้หญิงก็ต้องสามารถกระทำได้พร้อมๆกัน ความเป็นภรรยานี้ครอบงำผู้หญิงให้ทำหน้าที่ปรนนิบัติสามี เอาอกเอาใจ ดูแลความสุขสบาย อาหาร ที่หลับที่นอน รวมไปถึงการมีเพศสัมพันธ์ ทั้งที่ต้องอยู่ในช่วงระหว่างการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

เมื่อมองการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในด้านที่เชื่อมโยงกับความเป็นสามี-ภรรยาระหว่างคู่รัก วิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมผสมนั้น ไม่รบกวนต่อกิจกรรมทางเพศระหว่างคู่รักเหมือนการให้นมแม่ เนื่องจากในคู่รักที่ภรรยาให้นมแก่ลูกวัยทารกจากการดูดที่เต้านม เมื่อมีกิจกรรมทางเพศภรรยาก็มักจะมีน้ำนมไหลขณะที่มีการกระตุ้นความรู้สึกทางเพศด้วยเช่นกัน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อความรู้สึกของสามีและอาจทำให้ต้องหยุดการมีเพศสัมพันธ์ได้ แต่สำหรับผู้ที่เป็นทั้งภรรยาและแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยขวดนมจากนมผสม สามารถมีกิจกรรมทางเพศที่ดีและมีความสุข สร้างความพึงพอใจ ระหว่างภรรยา-สามี (Hausman, 2003: 228)

การที่ผู้หญิงถูกจำกัดพื้นที่และถูกกำหนดให้ทำหน้าที่ภรรยาที่ดี เหล่านี้ทั้งที่เพศหญิงเองก็ไม่ได้เป็นผู้ที่มีอำนาจในการกำหนด เพื่อนำมาใช้เป็นบรรทัดฐานแก่ตนเองแต่อย่างใด แต่ถูกกำหนดโดยเพศที่มีอำนาจในสังคม นั่นก็คือเพศชาย เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่การกระทำของตน และส่งเสริมต่อความเป็นผู้นำของตน เช่น ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง เป็นต้น โดยที่สถานะของผู้ชายคือผู้นำ ผู้หาเลี้ยงครอบครัว แต่สถานะของผู้หญิงนั้นคือผู้สนับสนุน ผู้ที่คอยอยู่เบื้องหลัง ดูแล เอาใจใส่ต่อทั้งผู้นำครอบครัว และสมาชิกครอบครัวคนอื่นๆ ทำให้หน้าที่ของผู้หญิงนั้นคือการทำครอบครัวให้มีความมีความสุข หากผู้หญิงเพียบพร้อมในงานบ้านงานเรือน ผู้หญิงคนนั้นก็จะถูกยอมรับจากสังคมว่าเป็น “กุลสตรี” หรือเป็น “ศรีภรรยา” แต่หาก

Copyright by Mahidol University

หญิงใดที่ไม่มีความเพียบพร้อมในงานบ้านงานเรือนดังกล่าว ก็จะถูกลดคุณค่าความเป็นผู้หญิงลงจากสังคมโดยการมองว่าผู้หญิงคนนั้น ไม่มีความเป็นกุลสตรี ไม่มีชายใดต้องการเป็นภรรยา ทำให้เกิดความรู้สึกผิด ขัดแย้งกับตนเองเกิดขึ้นในตัวผู้หญิงเอง

- **อุดมการณ์ความเชื่อด้านวิวัฒนาการ: การให้นมแม่เป็นวิวัฒนาการอย่างหนึ่งของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม**

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ทำให้แนวคิดการรับรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลง ในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมผู้หญิงเริ่มมีบทบาทและหน้าที่มากขึ้น โดยเฉพาะการออกมาทำงานนอกบ้าน เป็นแรงงานมีมากขึ้น ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เริ่มเป็นอุปสรรค

อุดมการณ์ความเชื่อในแนวคิดวิวัฒนาการยุคดึกดำบรรพ์เชื่อว่า โดยธรรมชาติสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมีช่วงเวลาให้นมจากแม่ที่เหมาะสม ก่อนที่จะแยกจากแม่ตั้งแต่ 2.5 ปี จนถึง 7 ปี และในทารกมนุษย์ก็ควรได้รับการให้นมแม่จนกระทั่ง 2.5 ปีเป็นอย่างน้อย เพื่อประโยชน์ต่อพัฒนาการด้านต่างๆของทารกเอง แต่ในปัจจุบันบางสังคมพบว่าการช่วงเวลาที่แม่หยุดให้นมลูกนั้นเร็วขึ้น เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านอุตสาหกรรม การเข้ามาของระบบทุนนิยม ค่านิยมของสังคมยุคใหม่ เป็นสาเหตุให้แม่ที่อยู่ในสังคมยุคนี้ต้องทำงานอย่างหนักเพื่อแลกกับค่าจ้างในการใช้จ่าย จนไม่สามารถที่จะมีเวลามาให้นมลูกได้ ตามตารางเวลาที่ควรจะทำตามธรรมชาติหน้าที่ของแม่ที่สังคมคาดหวังไว้ (Hausman,2003: 148-153)

Katherine Dettwyler และ James McKenna กล่าวถึงวิวัฒนาการว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก็เป็นวิวัฒนาการที่เป็นสัมพันธภาพที่ดีระหว่างแม่และลูก มาจากความใกล้ชิดในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งทารกควรได้รับการสนับสนุนการให้ได้นอนกับแม่ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการลูกได้ และหากแม่มีความจำเป็นที่ต้องหยุดการให้นมจากเต้านมแก่ทารก ก็ต้องพิจารณาหาเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้ลูกไม่รู้สึกถูกละเลย (Dettwyler,1995 and Mckenna,2001อ้างใน Hausman,2003: 322)

- **อุดมการณ์ด้านการแพทย์ :อำนาจการแพทย์กับนมแม่**

การแพทย์นั้นเป็นวิชาชีพที่มีฐานะทางสังคมสูง มีความเป็นชนชั้นที่แตกต่างจากชนชั้นอื่นๆ มีความสามารถในการชี้เป็นชี้ตายให้กับมนุษย์ และยิ่งการแพทย์ในปัจจุบันที่ได้รับอิทธิพลจากวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ และระบบทุนนิยมซึ่งให้ความสำคัญในเรื่อง สินค้า ผลประโยชน์ กำไร และนำเอาการพัฒนาความทันสมัยทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแพทย์มากขึ้น ยิ่งเป็นการส่งเสริมความมีอำนาจผูกขาดให้กับวิชาชีพแพทย์มากขึ้น เนื่องจากผู้คนต่างก็ต้องการมีสุขภาพที่ดี ไม่เจ็บป่วย ทำให้การมีสุขภาพที่ดีโดยการวินิจฉัยและ

Copyright by Mahidol University

คำแนะนำของแพทย์ถูกมองว่าเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้ประชาชนต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจวาทกรรมทางการแพทย์

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีอุดมการณ์ต่างๆที่หลากหลายเข้ามาเกี่ยวข้อง และอุดมการณ์ที่ทำให้คนเชื่อที่สุดคือ อุดมการณ์ทางการแพทย์ โดยกล่าวถึงการเลี้ยงลูกด้วยน้ำนมแม่ว่า “นมแม่ที่ดีที่สุด” ไม่ว่าจะด้วยคุณประโยชน์จากน้ำนมที่ประกอบด้วยสารอาหาร ภูมิต้านทาน ที่กล่าวว่าเป็นอาหารที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุดสำหรับทารก มีผลต่อการเจริญเติบโต และพัฒนาการของทารก นอกจากคุณค่าในน้ำนมแล้ว วิธีการที่แม่ให้น้ำนมแก่ลูกจากเต้านมของแม่ โดยการโอบสัมผัสแบบเนื้อแนบเนื้อขณะอุ้ม ก็ถูกทำให้เชื่อว่า จะทำให้เกิดความรัก ความผูกพันระหว่างแม่และลูก อุดมการณ์นี้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมอบหมายหน้าที่ให้กับหญิง ผู้ทำหน้าที่แม่ให้เชื่อและตกอยู่ใต้อำนาจการแพทย์ที่เชื่อว่าต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพราะหากเป็นแม่แล้วไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก็ถือว่าทำหน้าที่แม่ได้ไม่สมบูรณ์ ไม่เพียงแต่ผู้หญิงที่เป็นแม่เท่านั้น แม้แต่คนทั่วไปในสังคมก็มีค่านิยมในอุดมการณ์นี้เช่นเดียวกัน อุดมการณ์ทางการแพทย์ที่กล่าวถึงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีทั้งอุดมการณ์นมแม่โดยตรงและอุดมการณ์นมผสมดังนี้

- **อุดมการณ์นมแม่: นมแม่ดีต่อลูกมากที่สุด**

นมแม่ดีที่สุด แม้เป็นประโยคสั้นๆ แต่มีความหมายทางสังคมที่เป็นเสมือนตราประทับกำหนดให้เป็นหน้าที่กับผู้หญิงที่เป็นแม่ เห็นได้จากข้อความตามโรงพยาบาล ห้องฝากครรภ์ หรือนิตยสารต่างๆที่เกี่ยวกับแม่และเด็กหรือหนังสือพิมพ์ เช่น

“นมแม่ คือ คุณค่าจากธรรมชาติที่ดีที่สุดของลูกน้อย เพราะสะอาด บริสุทธิ์ ปลอดภัย และอุดมไปด้วยสารอาหารที่จำเป็นครบถ้วน”

“น้ำนมแม่ หนึ่งในความมหัศจรรย์ของอาหารที่ธรรมชาติสร้างให้กับแม่สู่ลูกน้อย”

อุดมการณ์เหล่านี้ถูกหล่อหลอมและถ่ายทอดสืบต่อมา โดยการแพทย์เป็นผู้หยิบมาถ่ายทอดเพื่อสร้างอำนาจให้กับตน จนอุดมการณ์นี้แข็งแรง อำนาจของอุดมการณ์นี้ไม่ใช่แค่ให้ความหมายกับน้ำนม แต่ยังครอบงำไปถึงวิธีการให้น้ำนมผ่านเต้านม ในการแสดงถึงบทบาทที่ให้เชื่อว่าเหมาะสมตามธรรมชาติระหว่างแม่และลูก และบทบาทหน้าที่นี้ได้มีอำนาจเข้าครอบงำพื้นที่และตัวตนของแม่ ให้กระทำตาม

ปัญหาสุขภาพต่างๆของทารกที่เกิดจากความเจ็บป่วย ไม่ว่าจะเป็นภาวะน้ำหนักแรกเกิดน้อย ร่างกายขาดน้ำ ขาดสารอาหาร หรือแม้แต่การติดเชื้อในร่างกายที่อ่อนแอจนเป็นสาเหตุนำมาซึ่งการเสียชีวิต ในมุมมองการแพทย์ผู้ทำการรักษานอกจากจะมองว่าเกิดจากสภาวะสุขภาพของทารกที่ไม่มีความแข็งแรงสมบูรณ์ตั้งแต่แรกเกิดแล้ว ส่วนหนึ่งมักเห็นว่าปัญหามาจาก

Copyright by Mahidol University

ทารกได้รับน้ำนมแม่ไม่เพียงพอสมวัย นำมาซึ่งการให้คำแนะนำต่างๆในการกระตุ้นและสนับสนุนการให้นมแม่ในทารกอย่างจริงจัง โดยที่ไม่มีใครสนใจพิจารณาที่รากเหง้าของปัญหาในด้านสังคมที่เป็นสาเหตุสำคัญให้ผู้หญิงหลายคนไม่สามารถให้นมลูกได้อย่างเพียงพอ

ในขณะเดียวกันในความเป็นสังคมสมัยใหม่ นมผสมได้เข้ามาเป็นทางเลือกให้กับผู้หญิงที่ประสบปัญหาความไม่สะดวกที่ต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น แรงงานหญิง ด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ในกระบวนการผลิตนมผสมได้พยายามให้มีความใกล้เคียงกับน้ำนมแม่มากที่สุด จนกระทั่งนมผสมกลายเป็นที่ยอมรับ และได้รับความแพร่หลายในแม่จำนวนมากที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมยุคใหม่ ในทางตรงกันข้ามการแพทย์ผู้ซึ่งสนับสนุนและให้ความสำคัญกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างจริงจัง กลับต่อต้านเห็นว่านมผสมเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้สุขภาพทารกไม่เจริญเติบโตสมวัย เกิดความเจ็บป่วยและเสียชีวิตได้ และยังทำให้บรรดาแม่และทารกทั้งหลายเหล่านี้ ตกเป็นเหยื่อของระบบทุนนิยมให้นายทุนแสวงหาผลประโยชน์อีกด้วย

อย่างไรก็ดีความขัดแย้งและข้อโต้เถียงต่างๆ กับภาวะสุขภาพแม่และเด็กที่เกิดขึ้นนับได้ว่าเป็นความใส่ใจและให้ความสำคัญอย่างมากต่อปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ประเด็นเหล่านี้เมื่อเชื่อมโยงกับโครงสร้างสังคมก็จะเห็นสาเหตุของปัญหาที่ต่างฝ่ายก็ต้องทำความเข้าใจร่วมกัน ภาวะที่ทารกต้องเสียชีวิตนั้นอาจมาได้จากหลายสาเหตุ แม้การแพทย์จะเป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการจัดการปัญหา แต่ผู้ที่รู้สึกเจ็บปวดไม่น้อยกว่าผู้อื่นคือ ผู้เป็นแม่ หากการเจ็บป่วยและเสียชีวิตของทารกนั้น มาจากการที่ทารกไม่ได้รับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หรือได้รับน้ำนมแม่แต่ไม่เพียงพอดังเช่นที่การแพทย์กล่าวโทษไว้และเสมือนหนึ่งตีตราให้กับผู้เป็นแม่แล้ว การแพทย์กลับมองข้ามถึงการแก้ไขปัญหาในส่วนของผู้เป็นแม่ซึ่งอยู่ในภาวะขาดแคลนทรัพยากรต่างๆอย่างไรบ้าง

- **อุดมการณ์นมผสม: นมผสมคือทางเลือกที่ดีที่สุดของแม่ที่ต้องทำงาน**

นมผสม เป็นสารอาหารที่ถูกผลิตโดยอาศัยความรู้จากทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐาน แต่กลับเป็นฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามกับการแพทย์ที่สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ซึ่งมองว่าไม่ดีต่อทารก ค่านิยมนี้ถูกสร้างขึ้นมาหลังจากพบว่าการให้นมแม่มีข้อจำกัดและนี่เป็นทางเลือกหนึ่งของการให้สารอาหารแก่ทารกในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่นมแม่เท่านั้น ทางเลือกที่เป็นนมผสมนี้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองรูปแบบชีวิตของผู้หญิงที่ต้องทำหน้าที่แม่ในสังคมยุคใหม่ จากการคิดค้นโดยอาศัยความใกล้เคียงของนมแม่เป็นพื้นฐาน ทำให้นมผสมที่ผลิตมีคุณสมบัติที่เหมาะสมและมีสารอาหารที่มีประโยชน์เพียงพอสำหรับทารก (Hausman, 2003: 199-202) หากมองนมผสมเป็นอีกทางเลือก ที่เพิ่มเติมจากการเลี้ยงดูทารกโดยให้นมแม่เพียงอย่างเดียวจะเห็นว่า นมผสมถูกผลิตขึ้นมาบนพื้นฐานชีวิตที่ต้องการความสะดวกสบาย ความจำเป็น เป็นผลผลิตจากเทคโนโลยีและการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

Copyright by Mahidol University

หากมองความเจ็บป่วยของทารกเป็นหลัก เมื่อมีปัญหาสุขภาพ และความไม่สุขสบายต่างๆและทารกมักสื่อสารผ่านการร้องไห้งอแง ตามประสาเด็ก การอุ้มสัมผัสปลอบโยนจากแม่อาจช่วยได้ แต่บางครั้งสาเหตุการร้องไห้ก็มาจากเพียงความหิวที่ต้องการนม เช่น ในเวลากลางคืน เป็นต้น หรืออาการจุกเสียดท้อง จากแก๊สในกระเพาะอาหารมากเกินไป สาเหตุต่างๆจากการร้องไห้ของทารกนี้ ทำให้ผู้ผลิตนมผสมค้นหาสาเหตุ จนได้สูตรนมผสมแต่ละชนิดตามความเหมาะสม และตอบสนองทางเลือกของลูกค้าซึ่งก็คือผู้เป็นแม่นั่นเอง โดยนมผสมที่ได้จากขวดสามารถบรรเทาความหิวและการร้องไห้ของทารกได้ ไม่แตกต่างจากนมแม่ที่ผ่านมาทางเต้านม ความหิวของทารกนั้นไม่มีเวลาที่จำกัดตายตัว แต่ปัญหาการหลั่งน้ำนมของแม่กลับเป็นภาวะที่จำกัด เนื่องจากบางครั้งพบว่า ผู้หญิงที่เป็นแม่บางคนมีปริมาณน้ำนมที่น้อยเกินไปทำให้ไม่เพียงพอสำหรับทารกที่อยู่ในวัยแรกเกิด และต้องการใช้พลังงานอย่างมากในการเผาผลาญให้ร่างกายเจริญเติบโต นมผสมจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่เข้ามาช่วยเหลือแม่ผู้ประสบปัญหาเหล่านี้

ท่ามกลางอุดมการณ์ทางการแพทย์ที่บอกว่า นมแม่ดีที่สุด แต่ตลาดและรูปแบบการส่งเสริมหรือสนับสนุนนมผสมก็ได้รับความนิยมและเป็นที่แพร่หลาย ทั้งด้านกลไกทางค้าที่เข้ามากับคู่มือการดูแลหญิงตั้งครรภ์หรือการดูแลเด็ก หรือมาพร้อมกับอาหารเสริมในลักษณะต่างๆ ตามวัยของทารกประกอบกับการโฆษณาด้วยภาพประกอบที่สวยงามน่ารักของเด็กๆ ที่มีความฉลาดและพัฒนาการสมวัย

อย่างไรก็ดีกลไกทางการตลาดเหล่านี้ ถูกฝ่ายสนับสนุนนมแม่มองว่าเป็นเงื่อนไขของนายทุนที่เข้ามาแสวงหากำไร และผลประโยชน์จากลูกค้าที่เป็นแม่ซึ่งไม่ได้รับความรู้และการแนะนำที่ถูกต้อง ในด้านสังคมก็ถูกโจมตีว่า นมผสมเข้ามาแทรกแซงและขัดขวางความเป็นธรรมชาติของการทำหน้าที่ความเป็นแม่ที่ควรจะเป็น ลดสัมพันธภาพความผูกพันระหว่างแม่และลูก ทำให้แม่สูญเสียความเป็นแม่ที่ดี ทำให้แม่เป็นแม่ที่ขี้เกียจเลี้ยงลูก และที่สำคัญคือด้านสารอาหารที่ฝ่ายสนับสนุนนมแม่กล่าวว่า นมผสมมีคุณภาพและประโยชน์ที่ด้อยกว่านมแม่และยังไม่มีภูมิต้านทานจากแม่สู่ลูกอีกด้วย ไม่มีใครปฏิเสธว่านมแม่ไม่ดีสำหรับทารก แต่การเลี้ยงลูกด้วยนมผสมก็ไม่ควรถูกมองเป็นเรื่องเลวร้าย หรือสร้างตราบาปให้กับผู้เป็นแม่ที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ตามที่สังคมได้สร้างค่านิยมและคาดหวังไว้ (Hausman, 2003: 119-121) แม้อุดมการณ์การแพทย์ที่สนับสนุนนมแม่ คล้ายจะยอมรับการเกิดขึ้นของนมผสม แต่ก็สร้างข้อโต้แย้งถึงความเหมาะสมของการให้นมผสมจากขวดแก่ทารกกับการให้ทารกดูดจากเต้านม ว่าถึงอย่างไร หากแม่ตัดสินใจที่จะให้นมผสม ควรปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือบุคลากรทางการแพทย์เสียก่อนเพื่อร่วมกันในการตัดสินใจ

Copyright by Mahidol University

ในอีกด้านหนึ่งของสังคม ประเด็นของนมผสมก็มีความสำคัญและจำเป็นไม่แพ้กัน โดยเฉพาะกับแม่ที่จำเป็นต้องทำงาน การทำหน้าที่แม่ในการดูแลลูกกลายเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับบทบาทแม่ในหน้าที่อื่นๆ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงเหล่านี้ทำให้เกิดคำถามว่า แม่ที่ดูแลลูกเป็นแม่ที่ดีกว่าแม่ที่ต้องทำงานหรือไม่ หากไม่ใช่เช่นนั้น คำว่าการดูแลจึงควรออกมาจากข้อจำกัดในเรื่องของทรัพยากร ประเด็นนี้ให้ความสำคัญกับผู้หญิงที่เป็นแม่ ซึ่งมีเงื่อนไขต่างๆในชีวิตโดยเฉพาะเรื่องรายได้ของครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อชีวิตของทารกและเป็นปัจจัยที่จะสามารถใช้จัดการ น้ำ อาหาร เสื้อผ้า การรักษาเมื่อเจ็บป่วย และใช้เพื่อการศึกษาเมื่อลูกเติบโตในอนาคต จะเห็นได้ว่าแท้จริงแล้ว สิ่งที่เป็นตัวกำหนดการมีชีวิตรอดของทารกไม่ใช่ประเด็นที่ว่าเด็กคนนั้นเติบโตมาด้วยนมแม่หรือนมผสม แต่อยู่ที่ความยากจน ชนชั้น และการเข้าถึงทรัพยากรของผู้เป็นแม่(Word, 1996: 80)

ในด้านสังคมค่านิยมทางสังคมก็สร้างอุดมการณ์ความเป็นแม่มาครอบงำเช่นเดียวกัน โดยมองว่าการให้นมผสม เป็นการดึงเอาตัวตนหรือภาพความเป็นแม่ออกไป เป็นการลดคุณค่าในความเป็นแม่ ทั้งที่ในความเป็นจริง ความสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่เป็นความพึงพอใจ ความรัก ความผูกพัน สามารถแบ่งปันและเติมเต็มได้จากส่วนอื่นๆ ไม่เฉพาะแต่การให้นมแม่อย่างเดียว และการให้นมจากขวดก็ไม่ได้ลดความเป็นแม่ที่มีต่อลูกได้เลย

นอกจากนี้เวลาในการให้นมแก่ทารก ยังถูกอำนาจทางการแพทย์จัดและควบคุมให้เป็นรูปแบบตารางเวลา เพื่อง่ายต่อการดูแลและจัดการในขณะที่ทารกรับการดูแลในโรงพยาบาล โดยเข้ามาจัดการตั้งแต่การแนะนำและให้ความรู้แก่แม่ตั้งแต่ช่วงตั้งครรภ์ ซึ่งได้กำหนดเวลาที่เหมาะสมกับการให้นมทารก ตามที่เวลาของร่างกายแม่ที่จะสามารถผลิตน้ำนมแม่ได้ทันและเพียงพอ เช่น ทุก 3-4 ชั่วโมงเป็นอย่างน้อย เป็นต้น โดยไม่สนใจความเป็นชีวิตของทารกและแม่ที่เป็นแรงงานที่ไม่ได้อยู่ในรูปแบบตายตัวตามตาราง ซึ่งบางครั้งทารกอาจเกิดความหิวก่อนเวลาที่กำหนดไว้เมื่อใดก็ได้ ซึ่งการที่จะให้ทารกเจริญเติบโตได้ดีนั้นย่อมมาจากการได้รับสารอาหารเพียงพอและนอนหลับได้ระยะเวลานาน ในความเป็นจริงแล้วควรให้นมแก่ทารกโดยคำนึงถึงปริมาณที่ทารกต้องการ มากกว่าที่จะสนใจว่ายังไม่ถึงเวลาที่ทารกควรได้รับนมหรือไม่ นั่นคือให้นมเมื่อทารกร้องหิว ดังนั้นเมื่อทารกต้องการได้รับนมและกำลังร้องไห้แต่ยังไม่ถึงเวลาและไม่มีน้ำนมแม่เพียงพอ นมผสมจึงสามารถทดแทนความต้องการของทารกได้

5.การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับนโยบายรัฐ

การสร้างนโยบายรัฐในที่นี้ เป็นนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ซึ่งเกี่ยวโยงกับเรื่องของสิทธิการเจริญพันธ์ โดยพบว่าเป็นนโยบายที่รัฐกำหนดมาไม่มีความเป็นกลางและจริงใจในการให้สิทธิกับผู้หญิงอย่างแท้จริงทั้งนโยบายรัฐในโรงพยาบาล และนโยบายรัฐในสถาน

Copyright by Mahidol University

ประกอบการ ซึ่งพบว่าในโรงพยาบาลมีการใช้แนวคิดบันไดสิบขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการจัดตั้งโรงพยาบาลส่งเสริมสายสัมพันธ์แม่ลูก เพื่อเป็นการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างจริงจังโดยมองแต่เพียงเรื่องของสารอาหารที่เห็นว่านมแม่มีสารอาหารต่างๆมากมายจึงสมควรให้ลูกได้กินนมแม่ และในขณะเดียวกันก็ควรให้แม่เป็นผู้เลี้ยงลูกเองเพื่อเป็นการสร้างความรักความผูกพันระหว่างแม่ลูก แต่นโยบายดังกล่าวกลับเป็นนโยบายที่มีการบังคับและควบคุมผู้หญิงให้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่กำหนด

ในขณะเดียวกันระยะเวลาในการลาคลอดที่รัฐให้แรงงานหญิงสามารถลาได้คือระยะเวลา 90 วัน แต่ตามหลักทางการแพทย์การฟื้นตัวของสรีระในกรณีของการคลอดเองนั้น ใช้เวลาเพียงประมาณ 2 สัปดาห์มดลูกก็สามารถคืนสู่สภาพปกติอย่างค่อนข้างจะสมบูรณ์และภายใน 1 เดือนก็นับว่าเพียงพอสำหรับการพักผ่อนให้ร่างกายแข็งแรง ส่วนในกรณีที่ต้องผ่าตัดอาจจะต้องการเวลาทั้งหมดประมาณ 1 เดือนครึ่ง ดังนั้นประเด็นด้านสุขภาพร่างกายของแม่จึงไม่ใช่เหตุผลของการที่ต้องการให้ลาคลอด 90 วัน แต่เป้าหมายสำคัญอยู่ที่การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เห็นได้ชัดเจนว่านโยบายรัฐ ไม่ได้สนใจถึงร่างกายของผู้หญิงแม้แต่น้อย และยังขัดกับนโยบายที่สนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ต้องการให้นานถึง 6 เดือนอีกด้วย

แม้ในปัจจุบันนี้รัฐจะให้มีนโยบายผู้ชายลาคลอดเพื่อช่วยเป็นกำลังใจให้ภรรยาหลังคลอดที่ต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยการลาคลอดนั้นทำได้เพียง 15 วันเท่านั้น เพื่อช่วยเป็นกำลังใจให้กับภรรยา เนื่องจากรัฐไม่ได้ต้องการให้สามีมาช่วยอุ้มลูก มาให้นมแม่ หรือมาช่วยภาระงานบ้านเพราะภาระเหล่านี้ถูกมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของภรรยาอยู่แล้ว และนอกจากนี้เรื่องเงินที่ได้ชดเชยในช่วงลาคลอด ยังไม่มีความสัมพันธ์กันและมีช่องว่างให้นายจ้างเลือกปฏิบัติในการจำกัดสิทธิในด้านต่างๆ โดยกดดันแรงงานหญิงให้กลับมาทำงานเร็วกว่ากำหนด เนื่องจากในช่วงที่แรงงานหญิงลาคลอดกฎหมายให้นายจ้างรับผิดชอบค่าจ้าง 45 วัน และให้ประกันสังคมรับผิดชอบค่าจ้างให้แรงงานหญิงระหว่างลาคลอด 45 วัน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ดังนั้นนายจ้างบางแห่งจึงให้ลาเพียง 30 วัน บางแห่งให้ลาเพียง 45 วัน แล้วกดดันให้แรงงานหญิงกลับมาทำงาน โดยกดดันว่าหากไม่มาทำงานจะไม่จ่ายค่าจ้างให้ หรือบางแห่งไม่จ่ายค่าจ้างให้เลย แต่ให้ไปรับที่ประกันสังคมเท่านั้น เป็นต้น

6. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับปัญหาเศรษฐกิจ

ปัญหาเศรษฐกิจของผู้หญิงเกี่ยวเนื่องกับเรื่องของค่าจ้างที่ได้รับในประเด็นเรื่องงาน ซึ่งพบว่าค่าจ้างที่แรงงานหญิงได้รับนั้น มีไม่เพียงพอกับภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาเรื้อรังและเป็นปัญหาแรกที่เป็นจุดผลักดันให้ผู้หญิงต้องออกมาหางานทำนอกบ้านมากขึ้น ปัญหาเศรษฐกิจของผู้หญิงส่วนใหญ่มีพื้นฐานจากการมีฐานะที่ยากจน และอพยพเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม บางรายเป็นแรงงานฝีมือต่ำเนื่องจากไม่ได้รับการศึกษาที่สูง ไม่มีทักษะ

Copyright by Mahidol University

ความรู้ความสามารถ ไม่ได้รับการพัฒนาฝีมือ จึงต้องทำงานกับนายจ้างที่ให้ค่าจ้างต่ำ และยังขูดรีดให้ทำงานล่วงเวลาที่ได้ค่าจ้างน้อยอีกด้วย ปัญหาการเงินที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ภาระหนี้สิน ที่แรงงานหญิงต้องเผชิญกับภาวะกดดันเมื่อต้องหยุดงานเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แต่เจ้าหนี้กลับเร่งรัดให้จ่ายด้วยการขู่ต่างๆนานา หรือแม้แต่หนี้สินที่เป็นของธนาคาร หรือการขอกู้ยืมจากนายจ้างล่วงหน้าเพื่อนำมาจ่ายให้เจ้าหนี้ที่เร่งรัดกว่า ทำให้แรงงานหญิงเกิดภาวะชักหน้าไม่ถึงหลัง และเป็นปัญหาที่ต้องกลับไปทำงานเพื่อรายได้มาชดใช้ นอกจากนี้ภาระการเงินของผู้หญิงยังมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบแทนพ่อแม่และครอบครัวที่อยู่ต่างจังหวัดอีกด้วย นอกจากผู้หญิงจะถูกมอบหมายให้มีหน้าที่เลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่เฒ่าแล้ว หากผู้หญิงไม่ได้อาศัยอยู่ที่บ้านก็ต้องส่งเสียเงินทองเพื่อเลี้ยงดูพ่อแม่เช่นกัน

จะเห็นได้ว่าภาระทางเศรษฐกิจที่เป็นปัญหาของผู้หญิงนั้น เป็นแรงกดดันอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ไม่สามารถจะทำได้ แม้ผู้หญิงจะรู้ดีว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามที่การแพทย์สนับสนุน แต่ด้วยเงื่อนไขชีวิตที่ไม่มีทางเลือก ก็จำเป็นต้องสิ้นสุดกานให้นมแม่ในระยะเวลาอันสั้น

สรุปการทบทวนวรรณกรรม

อย่างไรก็ตาม นม คืออาหารหลักสำหรับทารก ทั้งนมแม่และนมผสมต่างก็สามารถบรรเทาความหิวโหย ทำให้ทารกได้กินอิ่ม นอนหลับ มีความสุขสบาย และตอบสนองทางเลือกของผู้หญิงที่เป็นแม่ได้อย่างเท่าเทียมกัน การที่แม่จะตัดสินใจใช้นมแม่หรือนมผสมนั้นไม่ควรเป็นข้อตัดสินว่าแม่ผู้นั้นกระทำถูกหรือผิด

เมื่อแม่หลังคลอดที่ต้องเลี้ยงลูกในขณะที่เป็นเด็กเล็กต้องการตัดสินใจที่จะกลับไปทำงาน ซึ่งโดยวิจารณญาณของแม่ขณะนั้น เห็นว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัว สังคม และการแพทย์ก็ไม่ควรนำเอาวาทกรรมของตนเข้ามากำหนด ตั้งกฎบังคับ ใช้มาตรฐานทางสังคมที่ตนเองสร้างขึ้นมาเพื่อตำหนิ หรือเข้ามาจัดการปัญหาต่างๆตามอำนาจของตน ตรงกันข้ามควรเปิดโอกาสให้ผู้หญิงที่เป็นแม่ได้มีสิทธิ์เลือกและตัดสินใจเกี่ยวกับร่างกายของตน ที่จะมีบทบาทหรือหน้าที่ตามที่เห็นควรว่ามีความเหมาะสมกับรูปแบบชีวิตของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์จากความเชื่อในแนวคิดวิวัฒนาการหรืออำนาจทางการแพทย์ ต่างก็มุ่งสนับสนุนและทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ แต่ยิ่งให้ความสำคัญมากเท่าไหร่ความสำคัญกลับตกอยู่ที่ความเป็นลูก ความเป็นทารกที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษจากแม่ โดยที่มองข้ามภาระซึ่งผู้หญิงต้องแบกรับซึ่งไม่ว่าอย่างไรก็หลีกเลี่ยงไม่ได้

แม้แต่ผู้หญิงในชนชั้นกลาง ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจมากพอที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ก็ต้องรับผิดชอบที่จะจ้างพยาบาลหรือแม่นม มาช่วยแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงลูกจนได้ แต่

Copyright by Mahidol University

แม่ที่ยากจน แม่ที่เป็นแรงงานหญิงซึ่งขัดสนในปัจจัยทุกๆด้านกลับถูกมองว่าเป็นแม่ที่แย่ที่ไม่สามารถดูแลลูกได้ดี (Hausman, 2001: 153)

การที่แรงงานหญิงไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้นั้น เกิดจากการอิทธิพลความจำเป็นของสิ่งๆรอบตัวดังกล่าวข้างต้น แต่ฝ่ายสนับสนุนนมแม่เองก็เข้ามาครอบงำการตัดสินใจของแรงงานหญิงและคนอื่นๆในสังคมอย่างมาก จนทำให้แรงงานหญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถูกกล่าวหาและตกเป็นจำเลยของสังคมว่าเป็นแม่ที่ไม่รักลูก เป็นแม่ขี้เกียจและไม่มีความพยายามในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ไม่รู้จักเสียสละเพื่อลูก ดังนั้นหากลูกเจ็บป่วยหรือเติบโตมาด้วยความดื้อรั้นหรือมีพัฒนาการที่ไม่เหมาะสม แม่เหล่านี้ก็จะยิ่งถูกกล่าวว่า และกดดันว่า เป็นเพราะแม่ของเด็กเหล่านี้ไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทั้งที่เงื่อนไขชีวิตของผู้หญิงแต่ละคนมีความจำเป็นและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน จนไม่สามารถจะทำตามที่สังคมคาดหวังได้และผู้หญิงเหล่านี้ก็ยังคงต้องยอมอยู่ในสภาวะกดดัน ไม่กล้าต่อรอง ไม่กล้าบอกเหตุผล ไม่กล้าตัดสินใจที่จะหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ด้วยตนเอง เพราะความกดดันต่างๆที่เข้ามาทำให้การที่ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้นไม่ได้เป็นการตัดสินใจที่มาจากตัวตนของผู้หญิงอย่างแท้จริง

Copyright by Mahidol University

บทที่ 3
ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism Theory) ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญกล่าวถึง อำนาจระหว่างหญิงชายภายใต้ระบบทุนนิยมและระบบชายเป็นใหญ่ (Capitalism & Patriarchy) เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ต้องการทราบถึงข้อเท็จจริงที่เป็นความรู้สึกนึกคิด ที่บอกเล่าจากประสบการณ์ของแรงงานหญิง ดังนั้น การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุด เพื่อให้ได้รายละเอียดที่สะท้อนให้เข้าใจรากเหง้าของปัญหาและประสบการณ์อย่างแท้จริง

3.1 การเลือกพื้นที่

ผู้วิจัยเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ชุมชนหรือที่พักของแรงงานหญิงในย่านอุตสาหกรรม โรงงาน หรือสถานที่ที่แรงงานหญิงทำงาน หรือพักอยู่ใกล้เคียงโดยทั้งสถานที่และเวลาที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับความสะดวกที่ผู้เข้าร่วมวิจัยจะเป็นผู้อนุญาต และสถานที่ในการสัมภาษณ์ ได้เลือกบริเวณที่มีความเงียบสงบ เป็นส่วนตัว ไม่ถูกรบกวนจากบุคคลอื่น บางช่วงเวลาการสัมภาษณ์อาจมีบุคคลอื่นผ่านเข้ามาในบริเวณที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะพักเรื่องที่คุยในชั่วขณะและเปลี่ยนเป็นเรื่องทั่วไปแทน หรือมีการลดระดับเสียงที่คุยลงจนกว่าบุคคลอื่นที่เดินเข้ามานั้นจะออกไปจากบริเวณที่ถูกสัมภาษณ์ และหากการสัมภาษณ์ยังไม่สิ้นสุดลงในเวลาที่สัมภาษณ์ครั้งแรก ผู้วิจัยจะให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เลือกวิธีการที่สะดวกในการติดต่อเอง เช่น การโทรศัพท์ติดต่อนัดหมาย

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกทั้งหมด 10 ราย มีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้คือ

1.เป็นแม่ที่หลังคลอดลูกแล้วทั้งแม่และลูกไม่มีความเจ็บป่วยหรือภาวะแทรกซ้อนให้จำเป็นต้องงดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

Copyright by Mahidol University

2.เป็นแม่ที่เป็นแรงงานหญิง ซึ่งทำงานอยู่ในสถานประกอบการ ห้างร้านต่างๆ ทั้งเป็นแรงงานในระบบและนอกระบบ

3.เป็นแม่ที่หลังคลอดแล้วเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่อยู่โรงพยาบาล และยังคงเลี้ยงต่อเนื่อง เมื่อกลับมาที่บ้านเป็นระยะเวลาหนึ่ง

4.เป็นแม่ที่ตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้วกลับไปทำงานตามเดิม โดยระยะเวลาที่หยุด ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ตั้งแต่หลังคลอดไปจนถึงลูกอายุไม่เกิน 6 เดือน

ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างต้องเป็นผู้มีความสมัครใจและมีเวลาเข้าร่วมการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกและตรงกับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษามากที่สุด

3.3 ระยะเวลาที่ทำการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มตั้งแต่แรงงานหญิงยินยอมให้ความร่วมมือในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการพูดคุย สอบถาม และขออนุญาตติดตามไปยังห้องพัก ชุมชน ของแรงงานหญิงเพื่อให้เห็นการดำรงชีวิต และผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2555 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ.2555 เป็นเวลา 3 เดือน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบคำถามตามแบบเค้าโครงการสัมภาษณ์ (ในภาคผนวก) ซึ่งมีลักษณะคำถามปลายเปิดและมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา 2 ส่วนดังนี้

<u>ส่วนที่1</u> ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนบุตร ลำดับที่บุตรคนปัจจุบัน ภูมิลำเนา อาชีพ และรายได้

<u>ส่วนที่2</u> อำนาจระหว่างหญิงชายภายใต้ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ กับโครงสร้างชีวิตผู้หญิง โดยแบ่งเป็นส่วนย่อยต่างๆ ได้แก่ บทบาทการเป็นแรงงาน การเจริญพันธุ์ เพศสัมพันธ์ การขัดเกลาทางสังคม ด้านเศรษฐกิจ สิทธิทางกฎหมาย และอุดมการณ์ต่างๆ

2. อุปกรณ์บันทึกข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง และบันทึกงานภาคสนาม (Filled note) ใช้บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีใช้ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต ตลอดทั้งข้อมูลในส่วนของการวิเคราะห์

Copyright by Mahidol University

3. ผู้วิจัย ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น การสร้างสัมพันธภาพที่ดี ให้เกียรติ และให้ความสำคัญกับแรงงานหญิงอย่างเป็นกันเอง เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและผู้วิจัยคาดหวังว่าจะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้

3.5 กระบวนการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์ประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงในครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกเก็บข้อมูลกับผู้หญิงที่เป็นแม่ที่เคยมีประสบการณ์หยุดให้นมแม่ก่อนลูกมีอายุ 6 เดือน ทั้งนี้การที่ผู้วิจัยเป็นพยาบาลอยู่หอผู้ป่วยเด็กจึงทำให้มีโอกาสได้พบกับแม่ที่เป็นแรงงานหญิงอยู่เสมอ จากการพาบุตรหลานหรือญาติพี่น้องที่เจ็บป่วยมารับการรักษา ผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคยและมีโอกาสทำความรู้จัก พูดคุย กับเพื่อนแรงงานหญิงคนอื่นๆของแรงงานหญิงที่ทำการสัมภาษณ์อีกด้วย ผู้วิจัยได้เปิดเผยตนเองว่าเป็นนักศึกษาที่กำลังสนใจ และศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์การหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยไม่ใช้อำนาจหน้าที่ในการเป็นพยาบาล บีบบังคับให้ผู้เข้าร่วมวิจัยยินยอมให้ข้อมูล แต่จะให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจว่ามีความพร้อมหรือไม่ในการให้ข้อมูล

จากการได้พบปะพูดคุย ผู้วิจัยจะไถ่ถามถึงประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในลูกคนก่อนๆ รวมถึงความยากลำบากและอุปสรรคต่างๆในการประกอบอาชีพเป็นแรงงาน จนนำมาซึ่งการหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และเลือกที่จะกลับไปทำงานตามเดิม ซึ่งการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้กระทำดังนี้

1.ก่อนที่ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้ลองใช้คำถามที่เตรียมไว้ทดสอบถามกับผู้ที่อยู่ในเกณฑ์ของการวิจัย โดยขออนุญาตผู้ที่อยู่ในเกณฑ์ เพื่อทดสอบข้อมูลที่ได้จาการตอบคำถามว่าตรงตามขอบข่ายที่ผู้วิจัยต้องการหรือไม่ แล้วนำมาปรับคำถามให้ตรงประเด็นมากยิ่งขึ้น

2.หลังจากปรับแก้ข้อซักถามแล้ว จึงเริ่มคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการสัมภาษณ์

3.เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์แล้ว ผู้วิจัยจึงแนะนำตัวและแจ้งวัตถุประสงค์ให้แก่กลุ่มตัวอย่างรับทราบเพื่อขอเก็บข้อมูล โดยเบื้องต้นผู้วิจัยเริ่มสร้างสัมพันธภาพด้วยการปราศรัยทักทาย แนะนำตนเอง และขออนุญาตซักถามเป็นการส่วนตัว

4.ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะขออนุญาตและขอความเห็น จากแรงงานหญิง ในการเลือกสถานที่ที่สะดวกต่อการให้สัมภาษณ์เป็นการส่วนตัว ที่แรงงานหญิงสะดวกที่จะให้ข้อมูล และระหว่างการศึกษาผู้วิจัยมีการสร้างสัมพันธภาพอย่างต่อเนื่อง ก่อนที่จะเข้าสู่การสัมภาษณ์ตามที่เตรียมไว้ ผู้วิจัยจะสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล เช่น อาชีพ การศึกษา อายุ รายได้ จำนวนบุตร เป็นต้น หลังจากนั้นจะให้แรงงานหญิงเล่าตั้งแต่ช่วงที่หนึ่งคือ ช่วงตั้งครรภ์ที่แรงงานหญิงรับรู้และสนใจ

Copyright by Mahidol University

ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และเตรียมพร้อม ช่วงที่สองคือ ช่วงหลังคลอดซึ่งต้องเลี้ยงลูกที่โรงพยาบาล ช่วงที่สามคือ ช่วงที่ออกจากโรงพยาบาลและเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ที่บ้าน และช่วงสุดท้ายคือช่วงเวลาที่ตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้วกลับไปทำงานก่อนลูกอายุครบ 6 เดือน

5. หลังจบการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ป่วยแล้ว ผู้วิจัยจะสังเกตสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียงของแรงงานหญิงระหว่างการให้สัมภาษณ์ และจดบันทึกย่อคำพูดประโยคสำคัญๆซึ่งผู้วิจัยคาดว่าจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลและเป็นแนวทางในการเตรียมสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลไปในคราวเดียวกัน ตลอดระยะเวลาของการศึกษา โดนนำข้อมูลที่ได้ในแต่ละครั้ง จากการสัมภาษณ์ สังเกต บันทึกเทป และบันทึกงานภาคสนาม (field note) นำมาทำการจัดระเบียบข้อมูล โดยเขียนขยายความ เรียบเรียง จัดประเภท แยกหมวดหมู่ แยกออกเป็นหัวข้อย่อยต่างๆ โดยให้รหัสและชื่อกำกับเอาไว้เพื่อให้ง่ายต่อการนำข้อมูลในหัวข้อย่อยเหล่านั้น มารวมกันใหม่(Reassembling data) จนได้ข้อมูลเป็นกลุ่ม (clustering) ซึ่งจะง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูล และจะนำเสนอในลักษณะเชิงพรรณนา (Descriptive)

3.7 จริยธรรมในการวิจัย

ผู้วิจัยได้แจ้งแก่ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านทราบว่า ขณะนี้กำลังศึกษา ในระดับปริญญาโท และกำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ อำนาจระหว่างหญิงชายกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง ” รวมถึงอธิบายวัตถุประสงค์ วิธีการและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในวิจัยอย่างละเอียด ยินดีให้ผู้ที่ให้ข้อมูลซักถามข้อสงสัยใดๆได้ตลอดเวลา หากผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกหรือลำบากใจในการตอบคำถาม ผู้วิจัยก็จะไม่เก็บข้อมูลโดยไม่ได้รับการยินยอม ระหว่างเก็บข้อมูลผู้วิจัยจะไม่ละเมิดความเป็นส่วนตัว หรือหลอกลวงผู้ให้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการวิจัย หรือบิดเบือนข้อค้นพบ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เน้นย้ำกับผู้ให้ข้อมูลว่า ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตครั้งนี้จะถูกเก็บไว้เป็นความลับโดยไม่นำมาเปิดเผย ยกเว้นเพื่อการศึกษาครั้งนี้เท่านั้น

หลังจากนั้นผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขออนุญาตกลุ่มตัวอย่างในการบันทึกย่อและบันทึกเสียงไปพร้อมกัน หากรายใดไม่ยินยอมในการบันทึกเสียงก็จะใช้การบันทึกย่อแทน และขออนุญาตนัดวันเวลาที่สะดวกและเหมาะสม เพื่อพูดคุยเพิ่มเติมโดยผู้วิจัยจะเสียสละเวลาและให้ความสำคัญกับผู้ให้ข้อมูลอย่างที่สุด ตลอดระยะเวลาทำการศึกษาจนกระทั่งสิ้นสุดการศึกษา

Copyright by Mahidol University

บทที่ 4
ผลการศึกษา

จากผลการศึกษาประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงทั้ง 10 ราย ที่ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 แรงงานหญิงได้รับการขัดเกลา หล่อหลอม ให้เตรียมตัวเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่ตั้งครรภ์ ช่วงที่ 2 หลังคลอดและเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่โรงพยาบาล ช่วงที่ 3 ออกจากโรงพยาบาลแล้วกลับมาลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านเป็นระยะเวลาแตกต่างกัน และช่วงที่ 4 ตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้วยเหตุผลและเงื่อนไขความจำเป็นที่แตกต่างกัน แต่จากผลการศึกษาพบว่าประสบการณ์ในช่วงที่ 1ที่แรงงานหญิงได้รับการขัดเกลา หล่อหลอม ให้เตรียมตัวเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่ตั้งครรภ์ และ ช่วงที่ 2 ที่หลังคลอดและเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่โรงพยาบาล เป็นช่วงที่แรงงานหญิงถูกควบคุม จัดการการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยแพทย์และพยาบาลที่อาศัยอำนาจนโยบายรัฐ เพื่อทำให้ผู้หญิงสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ และในช่วงที่ 3 ที่ออกจากโรงพยาบาล แล้วกลับมาลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านเป็นระยะเวลาแตกต่างกัน พบว่าบางรายมีช่วงเวลาที่สั้น บางรายมีช่วงเวลาที่ยาวแต่ทั้งนี้พบว่าไม่เกิน 3 เดือน และสุดท้าย ช่วงที่ 4 ที่ตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้วยเหตุผลและเงื่อนไขความจำเป็นที่แตกต่างกันก็เป็นเรื่องของสาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงต้องตัดสินใจกลับไปทำงาน ซึ่งจากผลการศึกษาที่ได้ เพื่อให้เห็นความชัดเจนของอำนาจที่เข้ามากระทำกับชีวิตผู้หญิง ผู้วิจัยจะได้จัดกลุ่มประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงใหม่ตามระยะเวลาที่แรงงานหญิงสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ซึ่งจะทำให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น

ผู้วิจัยพบว่า แรงงานหญิงทั้งหมดสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ตั้งแต่อยู่ในโรงพยาบาล แต่ระยะเวลาของประสบการณ์ที่ให้นมแม่ได้มีเวลาสั้นยาวแตกต่างกัน โดยสาเหตุหลักที่แรงงานหญิงทุกคนสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ เนื่องจากอำนาจของนโยบายรัฐเข้ามาจัดการให้เกิดกระบวนการต่างๆในโรงพยาบาลโดยการควบคุม บังคับ จัดการให้ผู้หญิงทุกคนต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และในขณะเดียวกันการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เอง ก็เป็นอุดมการณ์อย่างหนึ่งในสังคมที่ครอบงำชีวิตผู้หญิงและคนอื่นๆในสังคม ให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจความเชื่อที่ว่าผู้หญิงที่เป็นแม่ทุกคนควรจะต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพราะนมแม่ดีที่สุด อำนาจทั้งสองได้เข้ามาครอบงำความคิดของผู้หญิงในการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างไม่อาจต่อสู้หรือหลีกเลี่ยงได้ และการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เกิดขึ้น จึงเป็นการตัดสินใจที่ไม่ได้มาจากความคิดตัวตนของผู้หญิงเอง แต่เป็นการตัดสินใจที่เกิดขึ้นภายใต้การครอบงำ

Copyright by Mahidol University

อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุดประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงก็ได้สิ้นสุดลงทั้ง 10 รายเช่นกัน โดยผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มประสบการณ์ดังกล่าวออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน ตามระยะเวลาที่แรงงานหญิงสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้จนกระทั่งสิ้นสุดลง เพื่อให้เห็นอำนาจในระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ที่เข้ามากระทำกับชีวิตผู้หญิงอย่างชัดเจน จนกลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ผู้หญิงทุกคนต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในเวลาที่แตกต่างกันออกไป

โดยกลุ่มแรกเป็นประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่มีระยะเวลาสั้นมาก คือสิ้นสุดทันทีเมื่อออกจากโรงพยาบาล กลุ่มที่ 2 ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีระยะเวลาสิ้นสุดภายใน 1 เดือน และกลุ่มที่ 3 ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีระยะเวลาสิ้นสุดภายใน 3 เดือน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอโครงสร้างชีวิตของแรงงานหญิงทั้ง 3 กลุ่มนี้ ที่ถูกอำนาจและอุดมการณ์ต่างๆ ในระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่เข้ามากระทำอย่างไรบ้าง จนไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ และต้องตัดสินใจหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่สุด และการตัดสินใจหยุดนี้ก็เป็นการตัดสินใจที่ไม่ได้เกิดจากตัวตนของผู้หญิงเองอีกเช่นกัน แต่เป็นการตัดสินใจหยุดเพราะถูกกระทำจากอำนาจต่างๆ และถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์ในสังคม ที่เข้ามากดดันชีวิตผู้หญิงจนไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงงานหญิงทั้ง 3 กลุ่มซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีระยะเวลาสั้นมาก สิ้นสุดทันทีเมื่อออกจากโรงพยาบาล

ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงในกลุ่มนี้ เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้นๆคือสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้เพียงช่วงหลังคลอดที่อยู่ในโรงพยาบาลเท่านั้น เมื่อออกจากโรงพยาบาล ผู้หญิงกลับไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้เลย ทั้งที่อยู่ในโรงพยาบาลผู้หญิงสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้เป็นอย่างดี กรณีศึกษาประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงที่มีรูปแบบประสบการณ์ในระยะเวลาอันสั้นนี้มีเพียง 1 ราย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอชีวิตแรงงานหญิงในกลุ่มนี้ ดังนี้

กรณีศึกษา กรณีที่1 เจี๊ยบ

เจี๊ยบ เป็นแรงงานหญิงที่ทำงานเป็นพนักงานคัดแยกและบรรจุอาหารสดในซุปเปอร์มาร์เกตแห่งหนึ่ง เธออายุ 35 ปี เรียนจบ ม. 3 ภูมิลำเนาอยู่จังหวัดลำพูน ฐานะทางบ้านค่อนข้าง

Copyright by Mahidol University

ยากจน มีพ่อกับแม่อายุเกือบ 70 ปี มีพี่น้อง 5 คนแยกครอบครัวไปทั้งหมด เธอเป็นลูกสาวคนสุดท้องและเป็นความหวังของพ่อแม่ที่จะเป็นผู้ดูแลยามแก่เฒ่า

ด้านชีวิตครอบครัว เธอเล่าว่าเธอแต่งงาน 2 ครั้งและเลิกราไปทั้ง 2 ครั้ง มีลูกทั้งหมด 3 คน ลูกกับสามีคนแรก 2 คน เรียนหนังสือระดับประถมศึกษาที่ต่างจังหวัดกับพ่อแม่ เธอเป็นผู้ส่งเงินค่าเลี้ยงดูให้ทุกเดือน ส่วนลูกคนสุดท้องกับสามีคนที่ 2 ปัจจุบันอายุ 2 เดือนเธอให้ลุงกับป้ารับไปเลี้ยงเป็นลูกบุญธรรมตั้งแต่หลังคลอด

โดยส่วนตัว เธอเห็นด้วยกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยลูก 2 คนแรกของเธอเลี้ยงด้วยนมแม่เกิน 6 เดือน แต่ลูกคนสุดท้องให้นมแม่ได้เฉพาะช่วงที่อยู่ในโรงพยาบาล หลังออกจากโรงพยาบาลก็ให้นมผสมทันที หลังจากนั้นก็โอนเป็นลูกบุญธรรมของป้า เธอเล่าถึงสาเหตุที่หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างรวดเร็วว่าเพราะมรสุมยิ่งใหญ่ในชีวิต เนื่องจากสามีติดยาบ้า ติดเหล้า ทำให้เธอมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกับสามีบ่อยครั้ง เธอถูกทำร้ายร่างกาย ทุบตี ข่มขู่ ยึดเงิน ด่าว่าต่างๆนานา แม้เธอจะตั้งครรภ์อยู่ก็ตาม จนต้องหลบหนีไปพักห้องเพื่อนบ่อยครั้ง เพราะเป็นห่วงความปลอดภัยของตนเองและลูกในท้อง แต่สามีก็ตามจนพบและทำร้ายข่มขู่จนเธอต้องกลับไปอยู่ด้วย เธอยอมรับว่าเครียดและเป็นทุกข์มาก ช่วงใกล้คลอดจึงหนีออกจากงานเพื่อกลับไปคลอดที่บ้านต่างจังหวัด โดยที่ไม่ได้ลานายจ้างล่วงหน้าและไม่
บอกใคร หลังคลอดเธอไม่มีความสามารถจะดูแลลูกได้ เธอยังต้องการหลบหนีสามีและเธอต้องการกลับไปขอโทษนายจ้างที่ลาออกโดยไม่ได้บอกล่วงหน้า และหวังว่าจะได้มีโอกาสทำงานอีกครั้ง ประกอบกับเธอได้พบกับป้าที่ยื่นข้อเสนอว่าสามารถเลี้ยงดูลูกให้เธอได้ แต่ต้องโอนเป็นบุตรบุญธรรม แม้ตอนแรกเธอจะลังเลและรู้สึกผิดที่ตนเองไม่สามารถเลี้ยงลูกเองได้ แต่เมื่อไม่มีทางเลือกเธอจึงต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล และโอนลูกให้กับป้า

ปัจจุบันเจี๊ยบกลับมาทำงานคัดแยกอาหารที่เดิม แม้งานของเธอจะหนักที่ต้องยืนและเดินตลอดทั้งวัน ทำงานทั้งหลังร้านและหน้าร้านโดยมีหน้าที่คัดแยกชนิดและประเภทของผักต่างๆ แม้จะได้เงินเดือนน้อยและต้องทำงานล่วงเวลา แต่เธอก็ต้องทำเพราะยังคงต้องส่งเสียค่าเล่าเรียนให้กับลูกๆที่บ้านรวมถึงค่าเลี้ยงดูพ่อแม่อย่างสม่ำเสมอ

จะเห็นได้ว่าประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงกลุ่มที่ 1 สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้เฉพาะช่วงเวลาที่อยู่ในโรงพยาบาลเท่านั้น และต้องสิ้นสุดลงทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล โดยอำนาจและอุดมการณ์ต่างๆในระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ได้เข้ามากดดันและบีบคั้นชีวิตผู้หญิงอย่างไม่มีทางเลือก ทำให้ต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างรวดเร็วที่สุด ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอรูปแบบของอำนาจและอุดมการณ์ดังกล่าว ที่เข้ามากระทำกับชีวิตแรงงานหญิงในกลุ่มที่ 1 อย่างชัดเจนดังนี้

Copyright by Mahidol University

1.1 การถูกกดดันให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาล

1.1.1 ห้ามไม่ให้กินนมผสม

โรงพยาบาลของรัฐหรือโรงพยาบาลเอกชนที่รับนโยบายจากรัฐในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แพทย์และพยาบาลจะเข้มงวดไม่ให้ทารกกินนมผสมอย่างเด็ดขาด และควบคุมไม่ให้มีการโฆษณา เผยแพร่หรือจำหน่ายนมผสมในโรงพยาบาล เนื่องจากทางการแพทย์เชื่อว่านมแม่เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับทารก ดังนั้นเมื่อหลังคลอดและขณะอยู่ในโรงพยาบาล ผู้หญิงจึงถูกกำหนดรูปแบบการเลี้ยงลูกโดยให้นมแม่เท่านั้น แม้บางครั้งน้ำนมแม่มีน้อยแต่ก็จะถูกพยาบาลจัดหาวิธีการต่างๆเช่น ให้บีบที่หัวนมหลายๆครั้ง หรือให้ประคบน้ำร้อนบ่อยๆกระตุ้นจนผู้หญิงมีน้ำนมไหลออกมาและสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ในที่สุด โดยห้ามไม่ให้มีการป้อนนมผสมอย่างเด็ดขาด รูปแบบที่โรงพยาบาลใช้เป็นการจัดการอย่างเข้มงวด จนกลายเป็นการสร้างความกดดันให้กับผู้หญิง แต่เมื่อออกจากโรงพยาบาลมาอยู่บ้านผู้หญิงต้องเผชิญกับข้อจำกัดที่ไม่สามารถให้นมแม่ได้เลย และต้องให้นมผสมอย่างเดียวเท่านั้นจึงเป็นรูปแบบที่ตรงกันข้ามกับที่โรงพยาบาลจัดการ ดังนั้นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จึงล้มเหลวและไม่เป็นไปตามที่ในโรงพยาบาลกำหนด

“พยาบาลบอกว่าให้ลูกกินนมจากเต้า ดูดไปเรื่อยๆ แล้วก็ไม่ต้องให้นมผสมเลยนะ แต่พอออกจากโรงพยาบาลเท่านั้นแหละ ลูกต้องไปอยู่กับป้า พี่ก็ให้กินนมผสมเลย มันจำเป็น” กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

1.1.2 ถ้าดูดนมแม่จากเต้าไม่ได้ ก็ให้ใช้แก้วป้อน

ในโรงพยาบาลจะสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยให้ลูกได้ดูดนมจากเต้านมของแม่เป็นหลัก แต่หากผู้หญิงไม่สามารถให้ลูกดูดนมจากเต้านมตนเองได้ ก็ต้องพยายามให้ลูกได้กินนมแม่ให้ได้ด้วยวิธีอื่น ซึ่งวิธีการที่โรงพยาบาลใช้คือการใช้แก้วป้อนนมแม่ทีละช้าๆ ห้ามใช้จุกนมอย่างเด็ดขาด เพราะอาจทำให้ลูกติดดูดจุกนมไม่ดูดเต้านมแม่ และระหว่างนี้พยาบาลก็ยังพยายามให้ลูกดูดเต้านมแม่เพื่อกระตุ้นน้ำนมอย่างสม่ำเสมอ แต่เมื่อผู้หญิงต้องเลี้ยงลูกเองด้วยวิธีการดังกล่าว พบว่าผู้หญิงต้องใช้เวลาในการป้อนนาน น้ำนมหกเลอะเทอะ และเวลาลูกร้องหิวนมการป้อนทีละน้อยๆก็ไม่ทันใจและบางครั้งก็ทำให้ลูกสำลักได้ ดังนั้นผู้หญิงที่จะต้องออกจากโรงพยาบาลมาเลี้ยงลูกเองจึงไม่อาจทำตามวิธีการที่โรงพยาบาลบอกให้ทำตามได้ ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สิ้นสุดลงทันทีตั้งแต่ออกจากโรงพยาบาล

Copyright by Mahidol University

"เขา(พยาบาล)ก็เอาแก้วมาให้พี่ บอกว่าถ้าลูกดูดเต้าไม่เป็นก็บีบนมแม่ใส่แก้วนี้ป้อน เดี๋ยวเค้าจะมาสอนว่าทำยังไง เค้าก็ทำได้สิทำอยู่ทุกวันทำมาตั้งเท่าไหร่ แต่พอพี่ทำเองพี่ว่ามันช้า แล้วพี่ไม่ถนัดด้วย" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

1.1.3 ถึงไม่ใช่เวลาให้นมแม่ ก็ต้องอยู่กับลูกตลอดเวลา

ลักษณะของแม่ที่ดีตามที่แพทย์และพยาบาลคาดหวัง นอกจากจะต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้แล้ว ยังต้องเป็นแม่ที่อยู่ใกล้ชิดและคอยดูแลความสุขสบายของลูกตลอดเวลา ขณะที่อยู่ในโรงพยาบาลแม้ไม่ใช้เวลาที่ต้องให้นมแม่ก็ตาม ดังนั้นนอกเหนือจากเวลาให้นมแล้ว พยาบาลจะบอกให้ผู้หญิงคอยอุ้มปลอบโยน พูดคุย แสดงความรักความเอาใจใส่ต่อลูก แม้กระทั่งเวลาลูกหลับก็ต้องคอยเฝ้าอยู่ใกล้ชิดเสมอจนกว่าลูกจะตื่น ทั้งที่ในความเป็นจริงผู้หญิงเองก็ต้องการเวลาที่เป็นส่วนตัว เวลาพักผ่อนหรือมีภาระอื่นๆที่ต้องทำ วิธีการดังกล่าวทำให้เมื่อออกจากโรงพยาบาลไปแล้วผู้หญิงไม่สามารถทำได้เหมือนที่อยู่ในโรงพยาบาล เนื่องจากไม่ได้มีเวลาเพียงพอที่จะอยู่กับลูกได้ตลอดทั้งวัน จึงไม่อาจเป็นแม่ที่ดีได้ตามความคาดหวังของแพทย์และพยาบาล

"มีวันหนึ่งพี่ออกไปนอกห้องโทรศัพท์หาป้า กลับมาพยาบาลถามว่าแม่ไปไหนมา ลูกร้องตั้งนาน เขาก็บอกให้พี่ไปอุ้มเอง บอกว่าเป็นแม่ต้องอยู่กับลูกตลอด อย่าทิ้งลูกไว้อย่างนี้ พูดแบบดุๆ" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

1.2 ปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัว

1.2.1 ต้องคอยหลบหนีสามี เพราะถูกทำร้ายร่างกาย

ผู้หญิงมักถูกสามีตบตีทำร้ายร่างกาย ข่มขู่เอาเงิน และข่มขู่ไม่ให้บอกใคร ตั้งแต่เมื่อผู้หญิงรู้ว่าสามีติดยาบ้า แม้ในช่วงเวลาตั้งครรภ์จนท้องแก่ใกล้คลอดผู้หญิงก็ยังถูกเตะต่อยและบีบบริเวณท้องบ่อยครั้ง ทำให้ได้รับความเจ็บปวด ทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยไม่กล้าต่อสู้เพราะกลัวลูกในท้องจะได้รับอันตราย แม้ผู้หญิงจะทนยอมในช่วงแรกเพราะคิดว่าสามีจะสงสารและเห็นแก่ลูกที่กำลังจะเกิดมาแต่ก็ไม่เป็นผล จึงเริ่มตัดสินใจหลบหนีสามีไปพักห้องเพื่อนเป็นครั้งคราว แต่ก็ยังถูกติดตามข่มขู่ตลอดเวลา สุดท้ายจึงหนีออกจากงานกลับไปคลอดลูกที่ภูมิลำเนา กระทั่งเมื่อออกจากโรงพยาบาลกลับมาอยู่บ้านผู้หญิงก็ไม่สามารถดูแลและให้นมแม่ได้เหมือนตอนที่อยู่ในโรงพยาบาล เนื่องจากยังรู้สึกหวาดกลัวกับความรุนแรงที่เคยเกิดขึ้นกับชีวิตตนเองและลูก อีกทั้งยังต้องการหลบหนีสามีอยู่ ทำให้ต้องย้ายที่อยู่ไปเรื่อยๆและมีชีวิตหลบๆซ่อนๆ ไม่เป็นหลักแหล่ง

Copyright by Mahidol University

"ตอนที่ตั้งท้องได้ 7 เดือน มารู้ว่าแฟนติดยาบ้า ก็เลยจะเลิก มันไม่ยอม ตอนนั้นถูกซ้อมแทบทุกวัน เราก็กลัวมันจะฆ่าเอาน่ะ ถ้าเมายามาทำไง กลัวมาก ก็ไม่กล้าบอกใคร กลัวมันรู้ เลยออกมาจากงานหนีกลับบ้าน คลอดแล้วก็ยังต้องหนี ไม่รู้ต้องหนีไปอีกนานเท่าไหร่" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

"ตอนนี้เขายังไม่รู้ว่าพี่พักอยู่ที่ไหน ทำงานที่ไหน ไม่แน่ว่าถ้าตามหาเจอ ก็ต้องมาทำร้ายเราอีก ขู่เอาเงินอีก ยังไงก็ต้องหลบๆแบบนี้ไปก่อน" กรณีที่1 เจี๊ยบ

1.2.2 ถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียว

เมื่อผู้หญิงมีปัญหาชีวิตคู่ จึงตัดสินใจแยกทางกับสามี โดยแยกตัวหนีออกมาใช้ชีวิตตามลำพังคนเดียวแต่กลายเป็นว่าผู้หญิงต้องรับภาระเองทุกอย่าง ซึ่งแม้ผู้หญิงจะเป็นคนเลือกที่จะหย่าเองแต่ก็เหมือนถูกบังคับให้เลือก และผู้หญิงเองก็รู้สึกว่าชีวิตเหมือนถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียว ทำงานหาเงินคนเดียว ขาดที่พึ่ง โดดเดี่ยว ไม่มีสามีร่วมรับผิดชอบทั้งที่ควรจะมีส่วนร่วมบ้าง โดยเฉพาะในเรื่องเงินและภาระต่างๆในการดูแลและเลี้ยงลูก เมื่อผู้หญิงต้องเผชิญกับการเลี้ยงลูกคนเดียวตามลำพังซึ่งเป็นความลำบากอย่างมาก เวลามีปัญหาต่างๆก็ต้องตัดสินใจตามลำพัง แม้ในโรงพยาบาลผู้หญิงจะได้รับการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเต็มที่ แต่เมื่อจะออกจากโรงพยาบาลแล้ว ผู้หญิงก็รู้ดีว่าลำพังตัวคนเดียวไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ จึงตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล

"มีผัวก็เป็นขี้ยา ก็หย่าเลย ตัดสินใจเองนี่แหละ คนแรกก็หย่ามาแล้ว หย่าอีกจะเป็นไรไป ตอนนี้เหลือตัวคนเดียวก็ลุ่มๆดอนๆเอาตัวเองให้รอดก็ยากไหนจะลูกอีก จะเลี้ยงได้ยังไง" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

1.3 ปัญหาด้านเศรษฐกิจของผู้หญิง

1.3.1 ไม่มีเงินติดตัว

หลังจากที่ผู้หญิงคลอดลูกและต้องใช้เงินไปจำนวนหนึ่ง ทำให้ผู้หญิงเริ่มประสบปัญหาด้านการเงิน เนื่องจากไม่มีเงินเก็บเหลือติดตัว มีเพียงเงินที่ฝากไว้กับพ่อแม่เท่านั้นซึ่งเป็นจำนวนเล็กน้อยเพื่อดูแลครอบครัวในด้านอื่นๆ ความลำบากที่ผู้หญิงไม่มีเงินทำให้ชีวิตแย่ลงอย่างมาก เพราะการเลี้ยงลูกหนึ่งคน ไม่ได้มีเพียงการให้ลูกกินนมแม่เท่านั้น แต่ยังต้องใช้จ่ายซื้อข้าว ของเครื่องใช้ เสื้อผ้า ที่นอนและของอื่นๆที่เกี่ยวกับเด็ก นอกจากนี้ยังต้องมีเงินในการเดินทางไป

Copyright by Mahidol University

ตรวจที่โรงพยาบาล ซึ่งล้วนเป็นค่าใช้จ่ายทั้งนั้น และเมื่อผู้หญิงไม่มีเงิน จึงเป็นภาวะกดดันให้ผู้หญิงต้องเข้าสู่กระบวนการหารายได้มาด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ต้องรีบกลับไปทำงาน ซึ่งความจำเป็นนี้ทำให้ผู้หญิงไม่คิดที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อ เมื่อออกจากโรงพยาบาล

"ผัวเอาเงินไปทีละเล็กทีละน้อยจนหมด พอคลอดลูกแล้วไม่มีเงินเหลือซักบาท ก็ต้องรีบกลับไปทำงาน จะให้มานอนอยู่บ้านเลี้ยงลูกเฉยๆไม่ได้ ไม่งั้นก็ลำบากกันหมดทุกคน" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

1.3.2 ต้องส่งเสียลูกอีก 2 คน

ปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้หญิงมีความลำบาก นอกจากจะถูกสามีขโมยเงินจนไม่มีเงินเก็บเพื่อเลี้ยงลูกคนนี้และแต่ละเดือนผู้หญิงต้องเจียดรายได้ไว้ใช้จ่ายส่วนตัวเพียงเล็กน้อยแล้ว ยังต้องแบ่งเงินอีกส่วนที่หามาได้ซึ่งเป็นจำนวนที่มากกว่าส่วนอื่นๆเพื่อส่งกลับบ้านให้พ่อแม่นำไปส่งเสียลูกอีกทั้ง 2 คน ซึ่งอยู่ในวัยเรียนทั้งคู่ เงินที่ส่งเสียไป ใช้เป็นค่าเทอม ค่าสมุด หนังสือ เสื้อผ้า อาหาร ให้ลูกไปโรงเรียนและค่าเดินทางกับรถรับ-ส่งเนื่องจากบ้านอยู่ไกลโรงเรียนมาก ซึ่งสามีคนแรกและครอบครัวของเขาก็ไม่เคยยื่นมือมาช่วยเหลือแบ่งเบาหรือรับผิดชอบ ที่ผ่านมาผู้หญิงเป็นฝ่ายต้องดิ้นรนหาเงินเองเพื่อมาเลี้ยงดูลูกทั้ง 2 คนตามลำพังอยู่ตลอด ภาวะกดดันดังกล่าวทำให้ผู้หญิงไม่สามารถที่จะหยุดทำงานหรือหยุดหาเงินได้ ทำให้ความคิดในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงในกลุ่มนี้ สิ้นสุดลงทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล

"อีก 2 คนก็ลูกเรา เค้า (สามีคนแรก) ก็ไม่เคยมาดูแล เราก็ต้องส่งเสียให้ถึงที่สุด จนกว่าจะไม่ไหว ช่วงนี้ค่อยยังชั่ว แต่ถ้าเป็นช่วงเปิดเทอมก็ลำบาก" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

"ตอนนั้นพี่ว่าพี่ไม่ไหวแน่ๆ มีลูกอีก 2 คนจะให้อยู่ให้กินกันยังไงกำลังไปโรงเรียนทั้งคู่ ไม่รู้เวรกรรมอะไรผัวทิ้งไปหมด มืดแปดด้าน ก็ดีที่ป้าเขาช่วยเอาคนเล็กไปเลี้ยงให้" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

1.4 ปัญหาเกี่ยวกับงาน

1.4.1 งานหนัก ไม่มีเครื่องทุ่นแรง

งานที่ผู้หญิงในกลุ่มนี้ทำคือแรงงานในซุปเปอร์มาร์เกต ซึ่งอยู่ในแผนกคัดแยกผักผลไม้ โดยนายจ้างต้องการผักที่มีความสด สะอาด บรรจุห่อสวยงามให้สมกับที่มีราคาแพง เพื่อขายใน

Copyright by Mahidol University

ซุปเปอร์มาร์เกตแต่ละวัน ซึ่งผู้หญิงมีหน้าที่ต้องทำ งานที่ทำเป็นงานที่หนักเนื่องจากไม่มีเครื่องทุ่นแรงใดๆ ผู้หญิงจะต้องทำงานเริ่มตั้งแต่ยกตะกร้าผักและผลไม้เอง จัดเรียงสิ่งของเอง ล้างและคัดแยกผัก ผลไม้จำนวนมากทุกๆวันตั้งแต่เช้ามืด อยู่กับน้ำที่สกปรกจากการชะล้าง และขยะที่เป็นเศษผักผลไม้ที่คัดทิ้งซึ่งต้องยกออกไปตั้งไว้ด้านหลังร้าน งานเหล่านี้ใช้แรงกายล้วนๆไม่มีเครื่องทุ่นแรงใดๆ ภาระงานที่หนักดังกล่าวเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพราะหากต้องทำงานหนักเช่นนี้ เมื่อกลับถึงบ้านผู้หญิงก็มีความอ่อนล้ามากและไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

"ต้องทำเองทุกอย่างทั้งยกตะกร้าผัก ล้าง หั่น แพ็ค ใช้สองมือนี่แหละ ทำทั้งวันใส่ถุงมือตลอดจนมือจะเปื่อยอยู่แล้ว" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

"งานมันมีเรื่อยๆนะ พอทำตรงนี้เสร็จก็ไปตรงนั้น ทำตรงนั้นเสร็จก็มาตรงนี้ วนอยู่ในห้องนั้น มันเป็นงานที่ต้องใช้คนทำนะ ไม่มีเครื่องมืออะไรมาช่วยหรอก" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

1.4.2 ได้เงินเดือนน้อย

ค่าจ้างจากการทำงานที่ผู้หญิงได้รับในแต่ละเดือน เป็นเงินจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับภาระงานที่ใช้แรงกายทำตลอดทั้งวัน เงินที่ผู้หญิงได้เป็นรายรับจะมีรายได้หลักจากค่าจ้างที่เป็นเงินเดือนอย่างเดียวและมีค่าล่วงเวลาเพิ่มบ้างเล็กน้อย แต่นายจ้างมักจะมองว่าผู้หญิงทำงานง่ายๆ แค่ล้างและคัดแยกผักผลไม้ ไม่มีความซับซ้อนอะไร และเป็นงานที่ผู้หญิงทำเป็นอยู่แล้ว ไม่ได้ใช้ทักษะที่สูงมากนัก จึงไม่จำเป็นต้องให้ค่าจ้างในจำนวนเงินที่สูงมาก เมื่อรายรับน้อยแต่ค่าใช้จ่ายมีมาก ผู้หญิงจึงจำเป็นต้องหาทางดิ้นรนทำงานหนักๆไปเรื่อยๆ และช่วงที่ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทำให้ผู้หญิงยิ่งขาดรายได้มากขึ้น จึงทำให้ผู้หญิงคิดที่จะหารายได้มากกว่าการอยู่บ้านเลี้ยงลูก

"เงินเดือนก็ไม่ถึงหมื่น ถ้ามีโอกาสจะได้เยอะหน่อย ใครจะมาอยู่บ้านเฉยๆได้ คนอื่นๆที่เราดูแลก็ต้องกินต้องใช้ " กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

1.4.3 ค่าล่วงเวลาน้อย แต่ก็ต้องทำ

เมื่อผู้หญิงได้ค่าจ้างไม่เพียงพอ ก็ทำให้จำเป็นต้องทำงานล่วงเวลาเพิ่มเพื่อให้มีเงินค่าล่วงเวลาเพิ่มมาบ้างเล็กน้อย เช่น เก็บกวาดทำความสะอาดบริเวณในร้านจนเสร็จ

Copyright by Mahidol University

เรียบร้อยในแต่ละวัน ซึ่งจะเลยเวลาทำงานปกติ 2 ชั่วโมง ทั้งงานที่ทำเพิ่มก็เป็นงานที่หนัก สกปรก เพราะต้องเก็บกวาดขยะในร้าน ล้างพื้น ล้างข้าวของเครื่องใช้ในร้านอุปกรณ์การทำงานทุกอย่างซึ่งร่างกายก็เหนื่อยมาทั้งวันแล้ว แต่ได้เงินค่าล่วงเวลามาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้หญิงส่วนมากก็จะยอม เนื่องจากเงินเดือนที่ได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่ต้องรับภาระ

"พี่ได้เงินเดือนแค่นี้ก็ดีแล้ว จะว่าน้อยก็น้อยนะ ก็ทำๆไป อาศัยว่าถ้าเดือนไหนมีโอที เราก็อยู่โอทีทำไป ได้มาอีกนิดหน่อยก็ยังดี ดีกว่าไม่ได้อะไรเลย" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

1.4.4 นายจ้างขู่ว่าจะไล่ออก

ในช่วงที่ผู้หญิงต้องหลบหนีสามีจากการถูกทำร้ายโดยเฉพาะในช่วงใกล้คลอดทำให้ต้องตัดสินใจกลับไปภูมิลำเนาอย่างกะทันหันเพื่อไม่ให้สามีรับรู้ และไม่กล้าบอกใคร แม้กระทั่งไม่ได้แจ้งให้นายจ้างทราบล่วงหน้า การขาดงานในลักษณะดังกล่าวกฎระเบียบที่นายจ้างวางไว้ก็ชัดเจนว่าต้องถูกไล่ออก แม้ผู้หญิงจะทราบดีและหวังไว้ว่าอาจจะหางานใหม่ทำ แต่พอหลังคลอดก็พบกับความเครียดหลายๆอย่างทั้งไม่มีเงิน ไม่มีงาน และหากถูกนายจ้างไล่ออกผู้หญิงก็ไม่มีความรู้ความสามารถพอที่จะไปหางานใหม่ เมื่อผู้หญิงติดต่อกลับไปขอทำงานเดิม นายจ้างจึงกดดันด้วยการขู่ให้กลับมาทำงานเร็วที่สุดไม่เช่นนั้นก็จะถูกไล่ออก ทำให้ผู้หญิงต้องรีบตัดสินใจกลับมาทำงานที่เดิมภายหลังจากคลอดลูก ภาวะกดดันดังกล่าวเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้หญิงไม่คำนึงถึงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แม้ว่าขณะอยู่ในโรงพยาบาลหลังคลอดจะถูกพยาบาลบอกให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อเนื่องก็ตาม

"รู้นะว่าผิดระเบียบที่ทำงาน ไงก็ต้องถูกไล่ออก ก็เลยต้องรีบกลับไปเนี่ยแหละ ตอนนั้นโทรไปขอโทษหัวหน้าเขาอารมณ์เสียใหญ่เลยบอกให้รีบกลับไปถ้าไม่อยากถูกไล่ออก กลัวเขาไล่ออก ก็เลยต้องรีบกลับไปทำงาน" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

1.4.5 ไม่มีสวัสดิการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่ทำงาน

ก. ไม่ให้เวลาพัก เพื่อบีบน้ำนมระหว่างวัน

เวลาการทำงานของผู้หญิงในแต่ละวันเริ่มตั้งแต่เช้ามืดและสิ้นสุดในตอนค่ำ ระหว่างวันมีเพียงเวลาในการทำธุระส่วนตัวได้เล็กน้อย เช่น เข้าห้องน้ำ และเวลาพักตอนเที่ยง นอกนั้นเวลาส่วนใหญ่ถูกใช้ไปกับการทำงานอย่างหนักทั้งวัน และไม่มีเวลาที่จะปลีกตัวออกมาบีบน้ำนมเพื่อเก็บไว้ใช้ในการเลี้ยงลูกได้ ซึ่งในการบีบน้ำนมแต่ละครั้งต้องใช้เวลาอย่างน้อย 20-30 นาที

Copyright by Mahidol University

และด้านนายจ้างก็ไม่มีนโยบายให้เวลาพักเพื่อบีบเก็บน้ำนมโดยเฉพาะ และหากผู้หญิงต้องการบีบน้ำนมก็ต้องใช้เวลาที่ทำงานแอบมาบีบ ซึ่งจะทำให้นายจ้างเพ่งเล็งและทำให้มีปัญหาเรื่องงานได้ จึงทำให้ผู้หญิงที่ต้องทำงานตัดสินใจไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อเมื่อออกจากโรงพยาบาล

"ทำไม่ได้หรอก จะเอาเวลาที่ไหนมาบีบล่ะ แค่งานก็เหนื่อยจะแย่ พอได้พักก็นั่งกินข้าว คุยกันแป๊บๆ ก็หมดเวลา มันไม่ได้ว่างขนาดนั้น บีบนมทีก็นานเป็นครึ่งชั่วโมงเลยนะ" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

"เค้า(นายจ้าง) ไม่ได้ใจดีกับเราขนาดนั้นหรอกนะ จะให้มาบีบนงบีบนมอะไร เสียเวลา ตั้งแต่ทำงานมายังไม่เห็นใครบีบน้ำนมเลี้ยงลูกสักคนเลย" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

ข.บริเวณที่ทำงานสกปรก ชื้น แฉะ ไม่เหมาะจะบีบน้ำนม

ในสถานที่ที่แรงงานหญิงทำงานเป็นลักษณะห้องกว้าง สำหรับวางตะกร้าผักผลไม้ต่างๆ และมีอ่างสำหรับล้างผักผลไม้ ผู้หญิงต้องใส่รองเท้าบูททำงานเนื่องจากพื้นเปียก อับชื้น และสกปรก มีเศษดิน เศษผักและผลไม้ที่เสียแล้วคัดทิ้ง บริเวณใกล้ๆมีห้องน้ำสำหรับแรงงานหญิงและชายเพียง 2 ห้องและห้องเปลี่ยนรองเท้า บรรยากาศการทำงานเต็มไปด้วยความวุ่นวาย สถานที่ดังกล่าวไม่มีบริเวณให้ผู้หญิงจะสามารถบีบน้ำนมได้ ซึ่งห้องหรือสถานที่ที่ผู้หญิงจะบีบน้ำนมได้ ต้องเป็นสถานที่ที่มีความสะอาด มิดชิด และแยกเป็นสัดส่วนเรียบร้อย แต่สถานที่ที่ผู้หญิงในกลุ่มนี้ทำงานอยู่กลับไม่มีการสนับสนุนหรือจัดบริเวณที่ทำงานให้มีลักษณะเช่นนี้เอาไว้ ทำให้ผู้หญิงไม่มีโอกาสหรือทางเลือกที่จะบีบน้ำนมแม่ไว้เลี้ยงลูกได้

"แค่ที่จะนั่งพักยังไม่มีเลย เดินไปเดินมาแล้วก็ยืนตลอด พื้นก็สกปรกอับๆ ห้องน้ำก็แคบๆ มีแต่ที่วางของ มันไม่มีที่หรือบริเวณที่พอจะให้บีบน้ำนมได้หรอก" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

1.5 คิดว่านมผสมดี

1.5.1 นมผสมก็มีสารอาหารเหมือนนมแม่

นายทุนใช้กลไกการตลาด โฆษณาว่าในนมผสมมีสารต่างๆที่มีประโยชน์กับร่างกายและทำให้ลูกมีพัฒนาการ ฉลาด แข็งแรง ซึ่งสารต่างๆที่อยู่ในนมผสมทางบริษัทได้เติมลงไปเพื่อดัดแปลงให้มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับนมแม่มากที่สุด การโฆษณาต่างๆถึงประโยชน์ของนม

Copyright by Mahidol University

ผสมทำให้สังคมอีกด้านของผู้หญิงที่ไม่สามารถให้นมแม่ได้เชื่อและมองว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมผสมก็ไม่ใช่เรื่องที่เป็นความผิดหรือเรื่องเลวร้ายอะไร ในทางตรงกันข้ามเมื่อผู้หญิงเองมีความจำเป็นที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ก็ต้องหาสารอาหารอื่นมาทดแทนนมแม่ และทางออกทางเดียวก็คือการให้ลูกกินนมผสมทดแทน

"พี่ก็ไม่รู้ว่า ถ้าพี่ไม่ได้ให้นมตัวเองแล้ว จะเอานมอะไรให้ลูกกิน ถ้าไม่มีนมผสม ดูที่โฆษณาก็มีแต่ดีๆทั้งนั้น ก็ปกติดี แข็งแรงดี ลูกก็กินได้ไม่เห็นเป็นอะไร" กรณีที่1 เจี๊ยบ

1.5.2 นมผสมชงง่าย ได้กินไว

ลักษณะและวิธีการให้นมผสมเป็นอาหารกับลูกนั้น นายทุนได้ใช้กลยุทธ์สร้างความสะดวกสบายให้กับผู้หญิงในการชงกับน้ำเปล่าที่สะอาดซึ่งสามารถหาซื้อที่ไหนก็ได้ตามสะดวก แล้วเขย่าเพียงเล็กน้อยก็สามารถให้ลูกดูดจากขวดได้เลย ทำให้ผู้หญิงไม่ต้องลำบากหาสถานที่ส่วนตัวที่ต้องมีความมิดชิด เพื่อเปิดเต้านมให้ลูกดูดจากเต้าเวลาที่ลูกร้องงอแงหิวนมและต้องการความรวดเร็ว ซึ่งนอกจากจะหาสถานที่ที่สะดวกไม่ได้แล้ว ความสกปรกจากเหงื่อไคลที่อาจจะผ่านเต้านมไปยังลูกก็ทำให้ผู้หญิงรู้สึกกังวล ต้องเช็ดล้าง ทำความสะอาดก่อนให้ แตกต่างจากนมผสมที่ผู้หญิงสามารถจะชงให้ลูกได้สะดวกไม่ว่าอยู่ในสถานที่ที่มีคนจำนวนมากหรือกำลังทำงานอยู่ก็ตาม

"มันก็ง่ายดีนะ อย่าลุงกับป้าที่เขาเอาไปเลี้ยงให้ เขาก็สะดวก คนหนึ่งอุ้ม อีกคนก็ช่วยชงนมใส่ขวดให้ ไม่ต้องมาถลกเสื้อยุ่งยากเหมือนนมแม่" กรณีที่1 เจี๊ยบ

1.6 อยากให้ลูกได้รับการเลี้ยงดูที่ดี

แม้ผู้หญิงจะยอมรับว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสิ่งที่ดีและสมควรทำ แต่เมื่อเทียบกับคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆที่ผู้หญิงคิดว่าลูกของเธอควรจะได้รับ เช่นสถานที่เลี้ยงดู สิ่งอำนวยความสะดวก ค่าเล่าเรียนต่างๆเมื่อเติบโตขึ้น ผู้หญิงก็รู้สึกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสำคัญน้อยกว่าเรื่องอื่นๆ โดยอยากให้ลูกที่เกิดมาได้รับการเลี้ยงดูที่ดีจากคนที่มีความพร้อม ผู้หญิงจึงตัดสินใจโอนลูกที่เพิ่งคลอดออกมาให้กับป้าที่มีฐานะดีกว่าและมีความพร้อมนำไปเลี้ยงเป็นลูกบุญธรรมทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล ซึ่งป้าได้ใช้นมผสมป้อนแทนการใช้นมแม่ของเธอทันที แม้ผู้หญิงจะรู้สึกว่าไม่อยากทำอย่างนี้ แต่ก็คิดว่าเป็นทางออกที่ดี เพราะเธอไม่ต้องการให้ลูกได้รับความลำบากเหมือนที่เธอต้องเผชิญ

Copyright by Mahidol University

"ตอนแรกพี่ก็ไม่อยากให้ แต่คิดไปคิดมา ถ้าอยู่ลำพูนเลี้ยงลูกอย่างเดียวก็คงไม่ไหว อยู่โรงพยาบาลก็ร้องไห้ แต่อยากให้ลูกได้อยู่ที่ดีๆ อีกอย่างคนนี้เขาก็เป็นป้าเรา เค้าให้เราไปหาลูกตอนไหนก็ก็ได้ คิดถึงก็ไป ไม่ได้ปกปิดหรือกีดกันอะไร ป้าเค้าก็รวยนะ ถ้าลูกเราอยู่กับเค้าก็คงสบาย" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

1.7 อยากให้ลูกอีก 2 คนเรียนสูงๆ

นอกจากลูกคนเล็กที่เพิ่งคลอดแล้ว ผู้หญิงยังมีภาระดูแลลูกอีก 2 คนซึ่งอยู่ในวัยเรียน โดยเธอมีหน้าที่หาเงินมาส่งเสียค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายอื่นๆ โดยตลอดตั้งแต่เล็กจนโต และหากเธอต้องเลี้ยงลูกคนเล็กเพิ่มมาอีก 1 คน ค่าใช้จ่ายที่หามาได้ก็ต้องก็ต้องถูกแบ่งออกไปเพื่อดูแลลูกคนเล็กด้วย และลูกอีก 2 คนก็ต้องได้รับค่าใช้จ่ายต่างๆน้อยลง เดิมเธอตั้งใจจะส่งให้ลูก 2 คนนี้ให้เรียนสูงๆ เธอจึงกลัวว่าลูก 2 คนจะได้รับผลกระทบในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเรียน และกลัวลูกจะอายเพื่อนที่พ่อแม่แยกทางกันไม่เหมือนลูกคนอื่นๆ ที่มีสมาชิกครอบครัวพร้อม ทำให้ผู้หญิงต้องตัดสินใจมอบลูกคนเล็กโอนให้กับป้านำไปดูแลโดยหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล เพื่อที่ตนเองจะได้รีบกลับไปทำงานหาเงินมาเลี้ยงดูลูกอีก 2 คนเช่นเดิม

"พี่คิดโทษตัวเองนะว่าเรานี่ทำให้ลูกต้องมาลำบาก สอนลูก 2 คนว่าให้ใช้เงินประหยัดๆ แม่หามายาก แต่เด็กมันก็อยากได้นู่นได้นี่เหมือนเพื่อน ก็สงสาร เลยต้องเอา2 คนนี้ให้รอดก็พอ ส่วนคนเล็กก็ให้ป้าไป" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

1.8 ไม่อยากเป็นภาระพ่อแม่

การที่ผู้หญิงต้องทำงานหนักตลอด เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ทำให้เธอไม่มีเวลาหยุดอยู่บ้านเพื่อเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ หรือแม้แต่การดูแลด้วยวิธีต่างๆก็ตาม เธอจึงต้องฝากพ่อกับแม่ให้ช่วยดูแลเลี้ยงลูกทั้ง 2 คนให้ตั้งแต่วัยเด็กจนโตและเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ผู้หญิงรู้สึกว่าที่ผ่านมาตนเองสร้างภาระให้พ่อแม่มากแล้ว เนื่องจากพ่อแม่เองก็มีอาชีพทำไร่ทำนาและมีอายุมาก จึงพยายามส่งเงินให้พ่อกับแม่มากพอเพื่อชดเชยความลำบากที่พ่อแม่ต้องดูแลลูกๆให้เธอ จนกระทั่งเมื่อมีลูกคนนี้จึงรู้สึกว่าไม่อยากเป็นภาระให้พ่อแม่อีกหากต้องเลี้ยงดูเองพ่อแม่ก็ต้องช่วยเธอดูแลด้วย ทำให้เธอตัดสินใจมอบลูกของตนเองให้กับป้านำไปเลี้ยงและหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

"แค่ลูก 2 คนแกก็เลี้ยงให้อยู่แล้ว ถ้าพี่ออกโรงพยาบาลแล้วมาอยู่บ้านเลี้ยงไอ้คนเล็กอีกคน พ่อแม่ก็คงลำบากอีก ต้องมาช่วยดู แก่กันแล้วด้วยไม่อยากเป็นภาระเขา" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

Copyright by Mahidol University

1.9 ความรู้สึกของผู้หญิง

เมื่อผู้หญิงต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่ครอบงำตัวตนของผู้หญิงอยู่ตลอดเวลา และอุดมการณ์ดังกล่าวก็มีอำนาจมากจนทำให้ผู้หญิงรู้สึกผิดที่ต้องขัดแย้งกับอุดมการณ์นั้น โดยเฉพาะการตัดสินใจอย่างรวดเร็วเพราะปัญหาชีวิตที่กดดัน ซึ่งไม่ได้หมายความว่าผู้หญิงที่ตัดสินใจอย่างรวดเร็ว เป็นเพราะต้องการหยุดเลี้ยงลูกเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จริงๆ

1.9.1 รู้สึกผิด

ผู้หญิงที่อยู่ในสังคมจะถูกขัดเกลาและหล่อหลอมถึงความรู้สึกของการเป็นแม่ ซึ่งจะค่อยๆเกิดขึ้นตั้งแต่ผู้หญิงเริ่มตั้งครรภ์และชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งเมื่อคลอดลูกและเริ่มเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ผู้หญิงจะค่อยๆรู้สึกผูกพันและได้ทำบทบาทการเป็นแม่ชัดเจนขึ้น ประกอบกับในโรงพยาบาลได้สร้างรูปแบบวิธีการให้นมแม่อย่างเข้มงวด และบอกว่านมแม่คือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับลูก ผู้หญิงจึงพยายามให้นมลูกด้วยตนเองอย่างเต็มที่ แต่เมื่อผู้หญิงต้องออกจากโรงพยาบาลก็รู้ดีว่าตนเองมีปัญหาชีวิตที่ทำให้ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไปได้ จึงเกิดความรู้สึกผิดต่อลูกคนนี้ที่ตนเองไม่ได้ให้นมแม่ต่อเนื่องและไม่ได้ทำหน้าที่แม่ที่ดีตามที่สังคมและโรงพยาบาลคาดหวัง

“บอกไม่ถูกนะ ตอนอยู่โรงพยาบาลพี่ก็ร้องไห้อุ้มลูก ขอโทษลูกที่ทำให้เกิดมาตอนที่ลำบากแบบนี้ พ่อก็ไม่มี แล้วแม่ก็ไม่ได้เลี้ยงเอง ก็รู้สึกผิด” กรณีที่1 เจี๊ยบ

1.9.2 กลุ้มใจ

การที่ผู้หญิงต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล ซึ่งถือว่าเป็นการตัดสินใจที่รวดเร็ว เนื่องจากผู้หญิงต้องเผชิญปัญหาจากหลายๆด้านบีบคั้นและกดดัน ผู้หญิงรู้สึกว่าตนเองไม่มีทางเลือกอื่น และทนแบกรับภาระคนเดียวไม่ไหวอีกต่อไป เหมือนอยู่ตัวคนเดียว ต่อสู้คนเดียว ชีวิตครอบครัวก็ไม่ประสบความสำเร็จ สามีก็ไม่ดีทั้ง 2 คน แม้การเลี้ยงลูก 3 คนจะเป็นเรื่องปกติของหลายๆครอบครัว แต่สำหรับเธอแล้ว เป็นความลำบากอย่างมาก เพราะต้องหาเงินคนเดียวแต่เลี้ยงดูทั้งครอบครัว และหากเธอไม่กลับไปทำงานที่เดิม ก็จะถูกนายจ้างไล่ออก ทำให้ต้องหางานใหม่ เริ่มต้นใหม่ซึ่งค่าจ้างอาจได้น้อยกว่าเดิม งานหนักกว่าเดิม และไม่มั่นใจว่าจะทำงานอื่นได้หรือไม่ เนื่องจากไม่มีความรู้ ดังนั้นหากผู้หญิงยอมอยู่บ้านเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เช่นเดียวกับตอนที่อยู่ในโรงพยาบาล ก็จะยิ่งทำให้ครอบครัวประสบความลำบากมากขึ้น และเธอก็อาจแบกรับภาระไม่ไหวด้วยความกลัดกลุ้มใจดังกล่าว จึงจำเป็นต้องตัดสินใจอย่างรวดเร็วในการหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

Copyright by Mahidol University

“ตอนนั้นมันเหนื่อยกับชีวิต ไม่รู้จะทำยังไงแล้ว กลุ้มก็กลุ้มแต่ไม่อยากคิดนานเดี๋ยวลังเล พอป้าบอกว่าจะเลี้ยงให้เอาไหม ก็คิดอยู่วันเดียวก็ตัดสินใจเลย ถ้ามัวมันให้กินนมเราอยู่ก็ไม่ต้องทำไรกันพอดี จะได้รีบกลับไปทำมาหากิน” กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

จากการศึกษาประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงในกลุ่มนี้พบว่า แรงงานหญิงมีรูปแบบประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สิ้นสุดลงทันทีเมื่อออกจากโรงพยาบาล โดยสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้เพียง 3 วันที่อยู่ในโรงพยาบาลเท่านั้น การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาล ผู้หญิงจะถูกแพทย์และพยาบาลเข้ามากดดันและจัดการการให้นมแม่ให้ได้ด้วยวิธีการต่างๆเช่น ห้ามไม่ให้กินนมผสมอย่างเด็ดขาด ให้ผู้หญิงอยู่กับลูกตลอดเวลาเพื่อเป็นการทำหน้าที่แม่ที่ดี จนผู้หญิงสามารถให้นมแม่ได้ แต่เมื่อออกจากโรงพยาบาล การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงในกลุ่มนี้ก็ต้องล้มเหลว เนื่องด้วยปัญหาความรุนแรงจากสามีที่กระทำกับผู้หญิงตั้งแต่ช่วงก่อนตั้งครรภ์และขณะตั้งครรภ์ทั้งการพูดจาข่มขู่ ทุบตีทำร้ายร่างกายและจิตใจ สร้างความหวาดกลัว จนต้องหลบหนีเพื่อเอาตัวรอด แม้หลังคลอดแล้วก็ตาม การหนีเพื่อเอาตัวรอดของผู้หญิงทำให้เธอไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ขาดที่พึ่ง โดดเดี่ยว ไม่มีความมั่นคงในชีวิต ไม่มีเพื่อนคู่คิดในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ แม้แต่การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ผู้หญิงเองก็ทราบดีว่าเป็นสิ่งที่ควรทำ แต่ก็ไม่สามารถจะให้ลูกอยู่กับตนเองได้เพราะไม่มั่นใจในความปลอดภัยของชีวิต อีกทั้งปัญหาต่างๆ เช่น เรื่องเงินที่ต้องให้พ่อแม่และลูกอีก 2 คน เรื่องงานที่ต้องรีบกลับไปทำให้เร็วที่สุดเพราะอาจถูกไล่ออก เรื่องค่าจ้างน้อยจนต้องทำงานล่วงเวลาเพิ่มและยังแทบไม่มีเวลาพัก ปัญหาต่างๆเหล่านี้ ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงทั้งสิ้น

เมื่อผู้หญิงมีบุคคลยื่นมือเข้ามาให้การช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงลูกให้ผู้หญิงจึงยินดีที่จะหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้วให้เลี้ยงด้วยนมผสมแทน แม้จะมีความรู้สึกขัดแย้งบ้างที่ตนเองไม่ได้ทำหน้าที่แม่อย่างเต็มที่ แต่เพื่อลดภาระและเห็นว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมผสมก็ไม่ใช่เรื่องผิดแปลกอะไร ในทางตรงกันข้ามหากผู้หญิงเลี้ยงลูกเองก็จะรู้สึกกลุ้มใจ เพราะไม่มั่นใจว่าจะสามารถเลี้ยงลูกได้ดีหรือไม่

ประสบการณ์ดังกล่าวแม้จะมีกรณีตัวอย่างเพียง 1 ราย แต่ก็ทำให้เห็นได้ว่าชีวิตของผู้หญิงเพียงหนึ่งคนนั้น มีทั้งปัญหา อุปสรรค ความยากลำบากและความทุกข์ในการใช้ชีวิตตามลำพังอย่างมาก ผู้หญิงหนึ่งคนต้องแบกรับภาระทุกอย่างไว้กับตนเอง แม้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะเป็นสิ่งที่สังคมมองว่าดีและผู้หญิงเองก็เชื่อเช่นนั้น จึงพยายามเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเคร่งครัดตามที่โรงพยาบาลสนับสนุน แต่ด้วยชีวิตที่ต้องดิ้นรนกับเรื่องต่างๆ ก็ทำให้แรงงานหญิงสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้เพียงแค่ระยะเวลาสั้นๆเท่านั้น

Copyright by Mahidol University

กลุ่มที่ 2 ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีระยะเวลา สิ้นสุดภายใน 1 เดือน

ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงในกลุ่มนี้ เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นมีระยะเวลานานกว่ากลุ่มแรกคือตั้งแต่ช่วงระยะเวลาหลังคลอดที่อยู่ในโรงพยาบาล จนออกจากโรงพยาบาลกลับไปบ้าน แรงงานหญิงก็ยังคงพยายามเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อเนื่องเป็นระยะเวลาหนึ่ง แต่สุดท้ายก็ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้นานเท่าที่ทางการแพทย์ต้องการสนับสนุน โดยประสบการณ์ได้สิ้นสุดลงภายใน 1 เดือน จากการศึกษาพบว่า มีแรงงานหญิงที่มีรูปแบบประสบการณ์ชีวิตดังกล่าวจำนวน 3 ราย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

กรณีศึกษา กรณีที่ 2 อิ่ม

อิ่ม เป็นแรงงานหญิงรับจ้างเสิร์ฟอาหารในร้านอาหารริมชายทะเลแห่งหนึ่งที่หัวหิน เธออายุ 19 ปี จบการศึกษา ป.6 มีภูมิลำเนาอยู่ จ.ประจวบคีรีขันธ์ อิ่มมีลูกชายคนแรกขณะนี้อายุ 4 เดือน ลักษณะร้านอาหารที่เธอทำจะมีลูกค้าหนาแน่นในช่วงหลัง 18.00 น. แต่เธอต้องเริ่มทำงานตั้งแต่ เวลาประมาณ 10.00 น. ถึงประมาณ 20.00 น.- 21.00 น. แล้วแต่จำนวนลูกค้า ได้ค่าจ้างเป็นรายวันวันละ 250 บาทและเงินเล็กๆน้อยๆจากทิปของลูกค้า ส่วนสามีเธออายุ 20 ปี เรียนจบ ม.2 อาชีพรับจ้างในร้านเช่นเดียวกัน แต่มีหน้าที่ขับรถไปซื้อของและโบกรถเข้าร้าน ได้รับค่าจ้างรายวันเท่ากัน

อิ่มเล่าว่างานที่ร้านอาหาร เป็นงานที่เธอคุ้นเคย เนื่องจากทำอาชีพนี้มาตั้งแต่อายุ 16 ปี โดยไม่ต้องใช้ความรู้หรือทักษะอะไร แต่ละวันงานของเธอเริ่มจาก กวาดร้าน จัดโต๊ะเก้าอี้ให้เรียบร้อย ช่วยแม่ครัวเตรียมอาหารตั้งแต่ล้างผัก หั่นเนื้อ เตรียมเครื่องปรุง แต่หน้าที่หลักคือหน้าที่เสิร์ฟอาหารตามที่ลูกค้าสั่ง เป็นอย่างนี้ทุกวันจนดึกดื่น เธอยอมรับว่างานหลายๆอย่างที่เจ้าของร้านใช้ให้เธอทำไม่ใช่หน้าที่ของเธอ แต่ด้วยความสนิทสนมกันและเกรงใจเพราะเจ้าของร้านมีบุญคุณจึงรู้สึกว่าต้องทำ

เธอเล่าถึงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ว่า เธอให้นมแม่ตั้งแต่หลังคลอดในโรงพยาบาลได้ดี และมาให้นมแม่ต่อเนื่องที่บ้านพร้อมๆกับการอยู่บ้านตามลำพังที่ต้องทำงานบ้านต่างๆควบคู่ไปด้วย การให้นมแม่ของเธอจึงเป็นเพียงระยะเวลาสั้นๆ จนกระทั่งต้องหยุดตอนลูกอายุเกือบ 1 เดือน และให้นมผสมแทน เนื่องจากต้องกลับไปทำงานที่ร้านอาหารด้วยความเกรงใจเจ้าของร้าน จึงไม่กล้าขอหยุดงานนานเกินไป อิ่มบอกว่าเจ้าของร้านเป็นผู้มีพระคุณ ดูแลครอบครัวเธอตั้งแต่พ่อแม่ของเธอแยกทางกัน และรับเธอเข้ามาทำงานด้วย นอกจากนี้ยังเคยให้พ่อของเธอกู้เงินจำนวนมากโดยไม่คิดดอกเบี้ย ก่อนคลอดลูกเจ้าของร้านเคยเปรยๆว่าหลังคลอดแล้ว พักไม่ถึงเดือนเธอก็น่าจะกลับมาทำงานได้ ทำให้เธอไม่กล้าปฏิเสธและรู้สึกเกรงใจ

Copyright by Mahidol University

หลังจากหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อิ่มได้ขอให้พี่สาวช่วยเลี้ยงลูกให้ในตอนกลางวัน โดยมีค่าใช้จ่ายให้ ส่วนเธอและสามีจะไปรับลูกมาดูแลเองในช่วงกลางคืนหลังเลิกงานแล้ว เธอและสามีต้องทำงานหนักเพื่อนำเงินไปใช้หนี้ที่พ่อไปกู้ยืมมาและหนี้สินที่ซื้อรถจักรยานยนต์ ค่าเลี้ยงลูก ค่านมผสม และค่าใช้จ่ายอื่นๆในบ้าน ซึ่งเป็นภาระที่หนักมากจนทำให้อิ่มรู้สึกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กลายเป็นเรื่องยากในทันที

กรณีศึกษา กรณีที่ 3 ดา

ดา เป็นแรงงานหญิง อายุ 26 ปี จบการศึกษา ม. 3 มีภูมิลำเนาใน จ. ขอนแก่น ย้ายเข้ามาอาศัยบ้านเช่าในกทม.ตามสามี เธอสมัครงานที่โกดังเย็บผ้าเล็กๆของเถ้าแก่คนหนึ่ง ตามคำชักชวนของเพื่อนบ้านในซอยเดียวกัน ส่วนสามีทำงานร้านซ่อมรถในละแวกใกล้เคียง ในครอบครัวมีสมาชิกทั้งหมด 5 คน คือตัวเธอ แม่ของเธอ สามี และลูกชาย 2 คน ลูกชายคนโตกำลังจะเข้าเรียนอยู่ชั้น ป. 1 ทำให้เริ่มมีการใช้จ่ายในครอบครัวมากขึ้น ดา มีรายได้จากการทำงานเป็นรายวัน วันละ 200-300 บาท และจากสามีวันละ 250 บาท เงินที่ได้มาเพื่อทยอยชำระหนี้ต่างๆ ทั้งหนี้ธนาคาร หนี้ที่ยืมจากเพื่อนบ้าน และใช้จ่ายในชีวิตประจำวันรวมถึงเลี้ยงดูสมาชิกทั้งหมดภายในครอบครัว

ดาเล่าถึงงานที่ทำว่า เป็นโรงงานของเถ้าแก่ ภายในห้องโถงใหญ่มีโต๊ะยาวๆ และจักรเย็บผ้าเก่าๆ 20 หลัง ด้านในเป็นห้องกระจกที่ทำงานของเถ้าแก่กับพนักงานที่ทำเอกสารต่างๆ งานของเธอแม้จะมีฝุ่นละอองจากเศษผ้าและเสียงฝีจักรที่รบกวนทั้งวัน แต่เธอก็ยินดีที่จะทำงานที่นี่ เนื่องจากเป็นงานเดียวที่เธอถนัดและพอมีพื้นฐานอยู่บ้าง ส่วนค่าจ้างที่ได้นั้นก็เล็กน้อยและขึ้นอยู่กับตัวชิ้นงานว่าได้ตามเป้าหมายหรือไม่ บางเดือนรายได้ทั้งของสามีและเธอรวมกันก็ไม่เพียงพอกับการใช้หนี้ของธนาคาร ดาจึงพยายามหารายได้เล็กๆน้อยๆจากการช่วยเถ้าแก่ทำความสะอาดบ้าน บ้างเวลาที่เลิกงานแล้ว แม้จะทำให้กลับบ้านล่าช้าแต่เธอก็ยินดีทำ เพื่อให้ได้มีรายได้เพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อย

ดา เล่าถึงจุดที่ทำให้เธอหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ว่า เธอให้นมแม่ตั้งแต่หลังคลอดในโรงพยาบาลตามที่พยาบาลสอนว่าต้องให้ทุกๆ 3 ชั่วโมงและพยายามให้นมแม่ต่อเนื่องถึงที่บ้านเป็นระยะเวลาประมาณครึ่งเดือนแต่ช่วงที่เธออยู่บ้านเลี้ยงลูกเองก็พบว่า ตนเองมีภาระต่างๆมากมายที่ไม่สามารถจะให้นมแม่ได้ โดยเฉพาะภาระหนี้สินของทางบ้าน อีกทั้งเถ้าแก่ก็ให้ลูกน้องโทรตามรบเร้าหลายครั้งเพื่อให้เธอกลับไปทำงานเพราะแรงงานไม่พอและงานเร่ง ทั้งยังบอกว่าอาจต้องจ้างคนใหม่แทนหากเธอต้องการจะหยุดงานนานกว่านี้ ดาเห็นว่าเธอเองไม่มีรายได้เลยในช่วงที่คลอดลูกแล้วยังไม่ได้ไปทำงาน ต้องพึ่งพาเงินจากสามีคนเดียว เธอจึงโทรศัพท์ขอให้แม่ที่อยู่ต่างจังหวัดมา

Copyright by Mahidol University

อาศัยอยู่ด้วย เพื่อช่วยเลี้ยงลูกให้ เพื่อที่เธอและสามีจะได้ทำงานได้เต็มที่ในการหาเงินมาใช้หนี้และเลี้ยงดูครอบครัว

กรณีศึกษา กรณีที่ 4 เปิ้ล

เปิ้ล อายุ 40 ปี จบการศึกษา ม.3 มีภูมิลำเนาอยู่ จ.นครปฐม ปัจจุบันเป็นแรงงานหญิงแผนกเย็บกระสอบ อยู่โรงงานทำกระสอบแห่งหนึ่งที่ จ.นครปฐม รายได้ประมาณ 5,000 บาทต่อเดือน สามีเรียนจบ ม.6 อาชีพรับจ้างซ่อมรถจักรยานยนต์ อยู่ร้านใกล้บ้าน รายได้ประมาณ 6,000 - 7,000 บาทเช่นกัน ในครอบครัวมีสมาชิกอาศัยอยู่ทั้งหมด 4 คนคือเปิ้ล สามี ลูก และแม่ของสามี จากรายได้ที่น้อยนิดเปิ้ลและสามีต้องนำมาผ่อนค่าเช่าบ้าน และหนี้สินนอกระบบที่เธอเป็นผู้กู้ยืมมาให้สามีนำไปไถ่ที่นา แต่กลับกลายเป็นว่าเธอต้องถูกตามทวงหนี้อยู่ตลอดเวลา แม้จะพยายามหาเงินทยอยใช้หนี้แต่ก็ยังไม่เพียงพอ

ในการทำงาน เปิ้ลเล่าให้ฟังว่างานที่ทำเป็นงานเย็บกระสอบ โดยหน้าที่หลักของเธอคือต้องเอาผ้ากระสอบที่เป็นผืนเปล่า มาเย็บเป็นรูปทรงกระสอบและเย็บพลาสติกใส่ชั้นในกระสอบอีกชั้นหนึ่ง ตามขนาดและรูปทรงที่ออร์เดอร์ต้องการ แต่ละวันเธอต้องเย็บกระสอบหลากหลายแบบและจำนวนหลายร้อยใบ ซึ่งต้องนั่งอยู่กับจักรเป็นเวลาทั้งวันแม้แต่ในช่วงพักเที่ยงก็ตาม แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับการผลิตที่เถ้าแก่ต้องการ โดยเฉพาะช่วงฤดูกาลทำนาที่เธอต้องเย็บกระสอบให้ได้เพิ่มจากเดิม 2 เท่าดังนั้นเธอจึงไม่ค่อยได้ลาหยุดและต้องทำงานล่วงเวลาเสมอ แม้จะเป็นงานหนักแต่ก็ทำให้เธอมีรายได้เพิ่มขึ้น และเธอก็ยินยอมจะทำ

ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เธอเล่าว่ามีลูกชาย 1 คนเป็นคนแรก ขณะนี้อายุ 3 เดือนเธอให้ลูกกินนมแม่ตั้งแต่หลังคลอดในโรงพยาบาลแม้จะมีน้ำนมน้อย แต่ก็พยายามให้ต่อเนื่องถึงที่บ้าน สุดท้ายเธอก็ให้นมแม่ได้เพียง 3 สัปดาห์ ก็ต้องสิ้นสุดลง โดยมีแม่สามีที่มาช่วยเลี้ยงลูกให้ในช่วงหลังคลอด แม่สามีบอกให้เธอไปกลับทำงานเช่นเดียวกับสามี เพราะเห็นว่าเธออายุมาก เลี้ยงลูกไม่เป็นและยังมีน้ำนมไม่พอให้ลูกดูดอีกด้วย ขณะเดียวกันนายจ้างของเธอก็บอกให้กลับมาทำงานโดยสัญญาว่าจะให้เงินชดเชยช่วยค่าทำคลอดทันทีที่กลับมาทำงาน ด้วยปัญหาหนี้สินและรายได้ที่ไม่เพียงพอ เธอจึงรีบตัดสินใจกลับมาทำงานดีกว่า และเมื่อกลับมาทำงานแม่สามีก็เลี้ยงลูกของเธอด้วยนมผสม แม้จะรู้สึกเสียดายนมแม่และเสียใจที่ไม่ได้ทำหน้าที่แม่ เพราะเธอทราบดีว่านมแม่มีประโยชน์กับลูกมาก แต่ด้วยเงื่อนไขและข้อจำกัดในชีวิตก็ทำให้เธอไม่สามารถจะให้นมแม่ได้เป็นเวลานาน

จะเห็นได้ว่าแรงงานหญิงทั้ง 3 รายในกลุ่มนี้ มีประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่อยู่ในโรงพยาบาลจนกระทั่งออกจากโรงพยาบาลมาอยู่บ้าน ก็สามารถให้นมแม่ได้เป็นอย่างดี

Copyright by Mahidol University

ในระยะเวลาหนึ่งซึ่งแตกต่างกันออกไป แต่ไม่ถึง 1 เดือนทั้ง 3 รายก็ต้องสิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทั้งหมด ผู้วิจัยพบว่าผู้หญิงต้องพบกับภาวะบีบคั้น และข้อจำกัดบางอย่างในชีวิตที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยอำนาจชายเป็นใหญ่และอุดมการณ์ต่างๆได้เข้ามาครอบงำและกระทำการกดขี่ เอารัดเอาเปรียบชีวิตผู้หญิงให้ต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้อธิบายถึงอำนาจและอุดมการณ์ดังกล่าว ที่เข้ามาเป็นสาเหตุของการหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในครั้งนี้

2.1 การถูกกดดันให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในโรงพยาบาล

2.1.1 โรงพยาบาลควบคุมเวลาการให้นมแม่ทุก 3 ชั่วโมง

ในโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่มักจะกำหนดเวลาการทำกิจกรรมต่างๆของผู้หญิงให้เป็นไปตามความสะดวกในการทำงานของเจ้าหน้าที่ แม้แต่เวลาให้ทารกกินนม ก็ถูกกำหนดให้เป็นเวลาทุกๆ 3 ชั่วโมงโดยพยาบาลจะเป็นผู้นำทารกมาให้นมแม่และบอกว่าเป็นการฝึกทารกให้กินนมแม่เป็นเวลา แม้บางครั้งผู้หญิงจะรู้สึกว่าเป็นวิธีการที่บังคับเกินไปและรู้สึกสงสารลูกที่ร้องงอแงหิวนมบ่อยกว่าเวลาที่พยาบาลกำหนด แต่ก็ไม่กล้าขัดเจ้าหน้าที่ จนกระทั่งออกจากโรงพยาบาลผู้หญิงก็ทำตามรูปแบบที่อยู่ในโรงพยาบาลต่อ แต่ไม่ถึง 1 เดือนผู้หญิงก็รู้ว่ารูปแบบวิธีการที่เคร่งครัดนี้ไม่สามารถทำได้ เมื่อต้องมาอยู่บ้านคนเดียว ทำงานบ้านต่างๆคนเดียวและลูกก็ร้องงอแงหิวนมบ่อยครั้ง จนต้องให้ลูกกินนมแม่ไม่เป็นเวลาเท่าที่ลูกต้องการจนกว่าจะอิ่มและนอนหลับ ดังนั้นแบบแผนในโรงพยาบาลจึงไม่สามารถใช้ได้เมื่อผู้หญิงกลับมาอยู่บ้าน

“ตอนแรกก็ทำเหมือนตอนอยู่โรงพยาบาล เว้นให้ดูดนมสัก 2-3 ชั่วโมงครั้ง แต่หลังๆมันไม่ได้ โห มันดูดเก่งมาก แทบจะทุกชั่วโมง ไอ้เราก็ยุ่ง ก็พอลูกอายุประมาณเกือบๆเดือนน่ะค่ะ ก็เลยเลิกนมแม่ไป ไม่ไหว ให้นมชงแทน” กรณีที่ 2 อิ่ม

“ก็ต้องให้นมแม่ตั้งแต่หลังคลอดเลย เค้า (พยาบาล) จะให้ดูดทุกๆ 3 ชั่วโมงนะ ตอนกลางวันก็เอาลูกมาให้ตลอด แล้วจะเดินมาดูบ่อยๆแบบว่าได้เวลาแล้วนะ แต่ที่จริงเราแอบให้กินบ่อยกว่านั้น ก็ลูกมันร้อง มันจะเป็นเวลาได้ยังไง” กรณีที่ 3 ดา

2.1.2 ให้ผู้หญิงเลี้ยงลูกเอง เฉพาะตอนกลางวัน

เวลาส่วนใหญ่ที่ผู้หญิงให้นมลูกเองในขณะที่อยู่ในโรงพยาบาลมักเป็นช่วงเวลากลางวัน ส่วนกลางคืนพยาบาลจะนำลูกไปอยู่ในความดูแลของพยาบาลเองโดยมีนมบีบแม่ป้อนให้ เพื่อต้องการให้แม่ได้นอนพักผ่อนเต็มที่และตื่นมาเลี้ยงลูกเองในตอนกลางวันทั้งวัน ซึ่ง

Copyright by Mahidol University

ผู้หญิงก็สามารถทำตามได้ แต่เมื่อผู้หญิงกลับมาอยู่บ้านกลับพบว่าตนเองต้องเลี้ยงลูกคนเดียว และทำงานบ้านต่างๆมากมายตั้งแต่เช้าจนค่ำ แล้วต้องมาให้นมลูกเองทั้งกลางวันและกลางคืน ส่วนสามีก็เหนื่อยล้าจากการทำงานไม่ได้ช่วยเลี้ยงและดูแล ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านทำได้เพียงแค่ระยะเวลาสั้นๆเท่านั้น และสิ้นสุดลงภายใน 1 เดือน

"แต่ในโรงพยาบาลกลางคืนพยาบาลเค้าจะเลี้ยงให้นะ ให้เราบีบน้ำนมไปไว้ เค้าป้อนให้เอง ให้เรานอนพัก พอมาอยู่บ้านเนี่ยสิ ของจริงเลี้ยงเอง ไม่ได้หลับไม่ได้นอนเลย ประมาณครึ่งเดือนก็เลิกให้นมแม่แล้ว" กรณีที่ 3 ดา

"ที่โรงพยาบาลไม่ให้ญาติเฝ้า พยาบาลเอาลูกไปเลี้ยงให้ตอนกลางคืน เราก็ได้หลับบ้าง แต่พออยู่บ้านเลี้ยงเองทั้งกลางวันกลางคืน เพลียสุดๆ ต้องตื่นบ่อยๆ ไม่ไหว ง่วง ไอ้เรามีน้ำนมน้อยอีก เลยต้องชงนมเพิ่ม" กรณีที่ 4 เปิ้ล

2.1.3 ทำอย่างไรก็ได้ให้น้ำนมไหล

บางครั้งผู้หญิงหลังคลอดช่วงแรกๆที่ยังไม่มีการหลั่งของน้ำนมออกมา ให้ทารกดูด โรงพยาบาลก็จะพยายามทำทุกวิถีทางให้น้ำนมไหลออกมาให้ได้ทั้งการพูดจากดดันให้ผู้หญิงรู้สึกว่าตนเองต้องให้นมแม่ การบอกให้ดื่มน้ำ ดื่มนมมากๆ นอนพักผ่อนเพียงพอ ประคบร้อนบ่อยๆและการพยายามอุ้มลูกให้ดูดนมสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการกระตุ้นแต่ก็ยังไม่ได้ผล จนกระทั่งพยาบาลต้องเข้ามาบีบบริเวณเต้านมหลายๆครั้งจนเต้านมอักเสบ บวม แดง สร้างความเจ็บปวดทรมาน แต่ผู้หญิงก็ไม่กล้าบอกใคร แม้ผู้หญิงจะทำตามวิธีการอย่างไรน้ำนมก็ยังไม่หลั่งออกมา หรือหลั่งออกมาในปริมาณเพียงเล็กน้อย รูปแบบดังกล่าวที่โรงพยาบาลใช้เป็นการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามนโยบายจนเกินไป โดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัดของผู้หญิงบางคนที่ไม่สามารถทำตามได้ และเมื่อผู้หญิงทำไม่ได้ก็จะถูกมองในแง่ลบจากเจ้าหน้าที่ว่า ไม่รักลูก ไม่บำรุงร่างกายให้มีน้ำนม ไม่พยายามทำตามที่เจ้าหน้าที่บอก จนผู้หญิงจึงเกิดความรู้สึกไม่ดี ต่อต้าน ท้อแท้ ไม่มีกำลังใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นจนกระทั่งคิดว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสิ่งที่ยากและไม่อยากจะให้นมแม่อีกต่อไป ทั้งที่ในใจลึกๆก็รู้ว่าเป็นสิ่งที่ดี

"ตอนนั้นเรียกได้ว่าน้ำนมพี่นี้ ไม่มีเลย ไม่มีสักหยด รู้สึกแย่ไปเลย คือพยาบาลก็มาช่วยเค้น บีบจนเจ็บแดงไปหมด เจ็บมาก แล้วพอมีน้ำนมมาก็เป็นน้ำนมใสๆ บีบอยู่ครึ่งชม. มาแค่ครึ่งออนซ์ ลูกก็กินไม่อิ่มเลย มีนิดเดียว พยาบาลก็มาบอกพี่ว่าอย่าเครียดสิ กินน้ำ กินนม

Copyright by Mahidol University

เยอะๆ ทำตามเค้าบอกสิ พี่ก็ทำตามทุกอย่าง พอมาอยู่บ้านก็ยังไม่ค่อยไหล พี่ก็ไม่เอาแล้ว ไอ้ที่เค้าบอก เสียเวลา " กรณีที่ 4 เปิ้ล

2.1.4 โรงพยาบาลนำลูกมาให้ผู้หญิงโอบกอดทันทีหลังคลอด และเน้นย้ำให้ผู้หญิงโอบกอดลูกสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการแสดงความรัก

โรงพยาบาลจะสร้างค่านิยมและความคาดหวังว่าผู้หญิงต้องแสดงความอ่อนโยนและความรักต่อลูกด้วยการให้นมแม่ โดยการกระทำดังกล่าวเริ่มตั้งแต่นำลูกที่เพิ่งตัดสายสะดือมาวางแนบอกแม่บริเวณใกล้เต้านม เพื่อให้แม่โอบกอดและรู้สึกว่าต้องทำหน้าที่แม่โดยการให้นมแม่และแสดงความรักต่อลูก แต่การใส่ความเป็นแม่ให้กับผู้หญิงดังกล่าวไม่ได้คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงที่ผู้หญิงมีเงื่อนไขชีวิตมากมาย จนไม่มีเวลาที่จะอุ้มลูกแนบไว้กับอกเพื่อแสดงความรัก ขณะป้อนนมจากเต้าได้ตลอดเวลา แม้ผู้หญิงจะพยายามให้นมแม่ในโรงพยาบาลตามที่พยาบาลบอก แต่เมื่อกลับมาที่บ้านก็ทำได้เพียงช่วงเวลาสั้นๆ เพราะแท้จริงแล้วภาระที่มากมายก็ทำให้ผู้หญิงต้องหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลงไปและไม่ได้มีเวลาโอบกอดลูกอย่างที่โรงพยาบาลต้องการให้ทำ

"ตั้งแต่หลังคลอดเลย เค้า(พยาบาล)เอาลูกมาแนบอกเราแล้วเอาตรงปากลูกมาแตะๆที่ข้างๆเต้านมเรา เบ่งคลอดเสร็จมันก็เหนื่อยใช่ไหม ก็ไม่ได้มองลูกหรอกเค้าบอกให้กอดก็กอดง เค้าก็พูดว่า นี่นะลูกเรานะ เป็นแม่คนแล้วนะ ลูกสมบูรณ์ดี เราก็ได้แต่ค่ะๆ" กรณีที่ 3 ดา

"ก็พอคลอดเสร็จ เขา(แพทย์)ก็ให้หนูกอดลูกไว้ เห็นตัวเค้ามีแต่ไข เขาก็บอกเลยว่าเอาปากลูกมาแตะๆที่เต้านมให้เริ่มทำท่าจะดูดนม แต่หนูก็ยังเพลียๆทำไม่เป็น เค้าก็บอกว่าเดี๋ยวค่อยต้องไปหัดอุ้มให้นมห้องนู้น" กรณีที่ 2 อิ่ม

2.2 การตัดสินใจ/ต่อรอง ภายในครอบครัว

2.2.1 สามีต้องการให้กลับมาทำงาน

ขณะที่ผู้หญิงออกจากโรงพยาบาลมาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านและยังไม่ได้ไปทำงาน ฝ่ายสามีต้องเป็นผู้ออกไปทำงานนอกบ้านคนเดียว เนื่องจากไม่สามารถหยุดงานได้ ขณะเดียวกันผู้หญิงซึ่งอยู่บ้านก็ต้องทำหน้าที่ดูแลงานในบ้านทุกอย่าง รวมถึงการเลี้ยงลูกด้วย แต่ถึงอย่างไรงานในบ้านก็ไม่ใช่งานที่ก่อให้เกิดรายได้ ดังนั้นครอบครัวจึงมีรายได้จากสามีเพียงคนเดียว เมื่อสามีเห็นว่าภรรยามีร่างกายแข็งแรงดีแล้วและสามารถทำงานบ้านต่างๆได้เป็นปกติก็น่าจะทำงานอื่นได้แล้วเช่นกัน จึงบอกให้ภรรยาเริ่มกลับมาทำงานเพื่อช่วยกันหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว แม้

Copyright by Mahidol University

ผู้หญิงจะรู้สึกว่าตนเองยังต้องการพักผ่อนเลี้ยงลูกอยู่บ้าน แต่ด้วยการตัดสินใจจากสามี ก็ไม่กล้าขัดแย้งและยินยอมกลับมาทำงาน

"เค้าก็บอกว่าถ้าหนูแข็งแรงดีแล้ว มาช่วยกันทำงานก็ดี เดี๋ยวเงินไม่พอ ให้หนูหย่านม จะได้หาคนเลี้ยง หนูยังไงก็ได้ คิดไปคิดมาก็จริงอย่างแฟนว่า ก็เลยมาทำงาน แล้วให้พี่สาวเลี้ยงให้" กรณีที่ 2 อิ่ม

"ตอนนั้นพี่ก็ถามแฟนก่อนว่า ได้ข่าวว่าเถ้าแก่บ่นว่าออร์เดอร์เยอะ ว่าจะไปทำงาน แล้วเลี้ยงลูกด้วยนมชง พี่ว่ายังไง เค้า (สามี) ก็ว่าดี กะว่าจะบอกให้กลับมาทำงานเหมือนกัน ลูกก็ให้แม่ดูให้ก็ได้ จะได้กลับไปหาเงิน" กรณีที่ 3 ดา

2.2.2 แม่สามีต้องการเลี้ยงหลานเอง

ในครอบครัวของผู้หญิงที่แต่งงานกับสามีที่มีฐานะครอบครัวที่ดีกว่าหรือการที่ต้องอยู่อาศัยกับครอบครัวสามี ผู้หญิงจะไม่กล้าออกความคิดเห็นหรือตัดสินใจเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว แม้กระทั่งระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของตนเอง โดยแม่สามีจะเข้ามามีบทบาทอย่างมาก ในการออกความเห็นให้ผู้หญิงหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้วกลับไปทำงานเช่นเดียวกับสามีซึ่งเป็นลูกชายของตนตั้งแต่ยังไม่ถึง 1 เดือน โดยแม่สามีจะเป็นผู้รับผิดชอบเลี้ยงหลานเองทั้งการให้กินนมผสมหรือการเริ่มป้อนอาหารเสริมอื่นๆ แม้ผู้หญิงจะรู้สึกขัดแย้งและยังอยากให้ลูกกินนมแม่ แต่ในฐานะลูกสะใภ้ก็ไม่กล้าต่อรองกับแม่สามี สุดท้ายจึงต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่ยังไม่ถึง 1 เดือน

"แม่แฟนเค้าบอกว่าจะเลี้ยงหลานเอง เค้าว่าเราทำไม่เป็น เค้าจะต้มน้ำร้อนไว้ชงนม กล่อมนอน อาบน้ำ แล้วก็เช็ดอึเช็ดฉี่ เค้าบอกว่าให้พี่ไปทำงานซะ อยู่บ้านก็ไม่ได้ทำอะไร ทำอะไรไม่เป็นสักอย่าง ไปทำมาหากินนู่น เดี๋ยวเค้าจะเลี้ยงให้เอง พี่ก็ไม่รู้จะทำอะไร เกะกะเค้าเปล่าๆ เลยต้องไปทำงาน" กรณีที่ 4 เปิ้ล

2.3 ปัญหาเศรษฐกิจของผู้หญิง

2.3.1 ได้ค่าจ้างรายวัน หยุดเลี้ยงลูก แล้วไม่มีรายได้

รายได้ของแรงงานหญิงที่เป็นค่าจ้างรายวัน ได้มาจากการเป็นแรงงานเพียงอย่างเดียวซึ่งมีจำนวนเล็กน้อย และไม่มีกำลังหรือเวลาเหลือมากพอที่จะไปหารายได้เสริมจาก

Copyright by Mahidol University

งานอื่นๆอีก ดังนั้นเมื่อผู้หญิงต้องหยุดงานและเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านได้ไม่นาน จึงทำให้ไม่มีรายได้ใดๆเลย ทั้งยังไม่สามารถทำงานหารายได้พิเศษระหว่างที่อยู่บ้านได้ เพราะแค่ภาระในการเลี้ยงลูกก็ทำให้ไม่มีเวลาจะทำอย่างอื่นได้ จึงต้องขอพึ่งเงินจากสามีฝ่ายเดียวซึ่งไม่เพียงพอ ผู้หญิงจึงรู้สึกว่าเมื่อตนเองไม่มีรายได้ก็ทำให้ครอบครัวลำบากและเห็นใจสามีที่ต้องหารายได้คนเดียว จนเป็นแรงผลักดันให้สุดท้ายต้องกลับไปทำงานและหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่สุด

"ก็มันไม่มีเงินนี่ไง พอหยุดงานก็ขาดเงินเลยก็มันได้ค่าจ้างรายวัน ถึงต้องกลับมาทำงานเร็ว ส่วนแฟนเค้าอยู่ร้านซ่อมรถหน้าปากซอย ถ้ามีคนจะเข้าซอยก็ขับมอไซค์รับจ้างด้วย ได้มาก็เล็กๆน้อยๆ ไอ้เราจะพึ่งแฟนตลอดก็ไม่ได้" กรณีที่ 3 ดา

2.3.2 ติดหนี้นายจ้าง ต้องทำงานชดเชย

ในฐานะแม่บ้านของครอบครัว ผู้หญิงต้องดูแลความสุขสบาย การกินอยู่และปากท้องของสมาชิกทุกคนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี แม้ว่าตนเองจะต้องทำงานหนักและมีรายได้น้อยก็ตาม เมื่อเงินเดือนไม่พอใช้ในบ้าน ผู้หญิงก็ต้องเป็นผู้รับผิดชอบหาเงินมาจนได้ แม้จะต้องไปขออนุญาตนายจ้างเพื่อขอเบิกเงินเดือนหรือค่าจ้างล่วงหน้าในแต่ละเดือนมาใช้ก่อนก็ตาม โดยมีสัญญาว่าต้องทำงานชดใช้เป็นเวลาตามที่นายจ้างต้องการ โดยไม่มีค่าจ้างให้อีก แต่แรงงานหญิงก็ยินยอม โดยเฉพาะในการคลอดลูกและเลี้ยงลูกซึ่งต้องใช้เงินจำนวนมาก ผู้หญิงก็ต้องขอเบิกเงินล่วงหน้ามาใช้จ่าย และเมื่อหลังคลอดแล้วก็ต้องมาทำงานชดใช้หนี้ให้นายจ้าง ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงต้องสิ้นสุดลงในเวลาอันรวดเร็ว

"คลอดได้แป๊บเดียว พอไหวก็ไปทำงานเลย เบิกเงินเถ้าแก่มาล่วงหน้ามาตั้งครึ่งเดือนก็ต้องรีบไปทำงานใช้หนี้เขา จะมามัวนอนเลี้ยงลูกสบายๆคงไม่ได้" กรณีที่ 3 ดา

2.3.3 มีภาระหนี้สินในครอบครัวตนเอง และครอบครัวพ่อแม่

จากรายได้ที่น้อยนิดในครอบครัวของแรงงานหญิง ทำให้แต่ละเดือนผู้หญิงจำเป็นต้องไปหยิบยืมเงินทั้งจากเพื่อนบ้าน คนใกล้ชิดหรือแม้แต่การกู้เงินนอกระบบซึ่งทำให้ได้เงินรวดเร็ว แต่ผลที่ตามมาคือดอกเบี้ยที่สูงมากและการเร่งรัดติดตามหนี้สินที่ผู้หญิงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งผู้หญิงก็ต้องพยายามหาเงินทยอยมาใช้หนี้ นอกจากจะเป็นหนี้ที่ผู้หญิงกู้ยืมมาใช้จ่ายภายในครอบครัวตนเองแล้ว ยังมีหนี้ที่พ่อแม่ก่อขึ้นมาอีกด้วยเช่น ค่าทำไร่ทำนา ค่าปุ๋ย หรือค่าวัตถุดิบต่างๆที่นำมาใช้ในการเกษตรที่ต่างจังหวัด ซึ่งผู้หญิงเองก็ต้องร่วมรับผิดชอบกับปัญหา

Copyright by Mahidol University

ดังกล่าว ทั้งที่ไม่ได้เป็นผู้ก่อขึ้น ภาวะกดดันเรื่องหนี้สิน จึงเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงมีความเครียดเป็นทุกข์ และกังวลว่าจะต้องหาเงินด้วยวิธีการอย่างไร จึงจะได้เงินมาชดใช้หนี้สินได้ ซึ่งการหยุดอยู่บ้านเพื่อเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก็ทำให้รายได้หายไป ดังนั้นในระยะเวลาไม่ถึง 1 เดือน ผู้หญิงก็ต้องตัดสินใจกลับไปทำงานเพื่อหาเงินมาชดใช้หนี้สินดังกล่าว

"พอมีลูกแล้วมันก็เริ่มมีค่าใช้จ่ายเพิ่ม ไหนจะมีมอเตอร์ไซค์ที่ยังผ่อนไม่หมด แล้วก็หนี้ของพ่อที่ไปยืมเจ้าของร้านมาเป็นหมื่น ก็ต้องทำงานหาเงินไปใช้หนี้ก่อน เงินทองยิ่งหายากนะพี่" กรณีที่ 2 อิ่ม

"มีหนี้ของแม่ที่ขอนแก่น ที่นู่นเค้าทำนากัน กู้ ธ.ก.ส. มา ส่วนหนี้ของเราก็มีเงินของเพื่อนบ้านที่พี่ไปขอยืมเขามาตอนลูกคนโตเปิดเทอม ยังไม่ได้ใช้เขาเลย ก็รู้จักกันติดหนี้นานๆก็อายเค้า เขาบอกว่าให้เมื่อไหร่ก็ได้ แต่ยังไงก็เกรงใจเค้าอยู่ดี" กรณีที่ 3 ดา

"ตอนนั้นมีหนี้ กู้มาให้แฟนไปไถ่ที่นาที่บ้านกลัวเขายึด เจ๊(เจ้าหนี้)เขาก็ให้คนมาทวงหลายรอบ นี่ก็ผลัดมาหลายงวด ดอกอีกไม่รู้เท่าไหร่ ไม่รู้จะทำยังไง เครียดเหมือนกัน หลังคลอดพักไม่กี่ อาทิตย์ก็ไปทำงานแล้ว" กรณีที่ 4 เปิ้ล

2.4 ปัญหาเกี่ยวกับงาน

2.4.1 ทำงานบ้านตั้งแต่วันแรกที่ออกจากโรงพยาบาล

เมื่อออกจากโรงพยาบาลนอกจากหน้าที่หลักที่ต้องเลี้ยงลูกแล้ว ผู้หญิงยังต้องเป็นแม่บ้านเต็มตัว โดยต้องทำงานบ้านต่างๆด้วยตนเองเนื่องจากสามีหยุดงานไม่ได้ ผู้หญิงต้องซักผ้าของตนเอง สามีและลูก ทำกับข้าวกินเอง ทำความสะอาดบ้านเองตั้งแต่วันแรกที่ออกมาจากโรงพยาบาล เพราะระหว่างที่ไปคลอด สามีก็ไม่ได้ดูแลงานบ้านให้ ซึ่งทั้งหมดก็ต้องทำทั้งๆที่อยู่ระหว่างการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ซึ่งบางครั้งลูกร้องงอแงมากจนทำให้ผู้หญิงรู้สึกเหนื่อย ทำงานไม่ไหวและไม่อยากให้นมแม่ต่อเพราะรู้สึกว่าตนเองไม่ได้พักผ่อน จนในที่สุดจึงตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่ยังไม่ถึง 1 เดือนและให้นมผสมเพื่อจะได้ให้ตนเองมีเวลาพักผ่อนมากขึ้น

"ต้องซักผ้าทั้งของลูก ของสามี และเรา ต้องยกตะกร้าผ้าเป็นกิโลๆขึ้นไปตากชั้น 2 ต้องยกกะละมังอาบน้ำลูกไปเทน้ำเอง หนักมาก ต้องเดินขึ้นลงบันไดวันละหลายๆเที่ยว ไม่มีใครช่วยหนูเลย ทำอย่างนี้ตั้งแต่วันแรกที่กลับมาบ้าน" กรณีที่ 2 อิ่ม

Copyright by Mahidol University

"แฟนไม่ได้หยุด วันออกจากโรงพยาบาลก็ลางานมาครึ่งวันมารับกลับบ้านแล้วไปทำงานต่อ ก็เลยต้องดูลูกคนเดียว พอกลับมาก็ต้องมาจัดข้าวของหาที่นอนให้ลูก กวาดบ้านไปลูกก็ร้อง เครียดมากๆ ไหนจะเลี้ยงลูก ไหนจะงานบ้าน จะกินข้าวก็ไม่มีเวลากิน จะนอนก็ไม่ได้นอน" กรณีที่ 3 ดา

2.4.1.1 งานหนัก ทำทั้งวัน ไม่มีเวลาพัก

งานที่แรงงานหญิงทำ ทั้งแรงงานในระบบและนอกระบบล้วนเป็นงานที่แทบไม่มีเวลาพักทั้งสิ้น เนื่องจากนายจ้างมักใช้ให้ทำงานทั้งวันและบางครั้งไม่มีงานในหน้าที่ตนเองก็ให้ไปทำอย่างอื่น จนไม่มีเวลาว่างจนเลิกงานดึกดื่น หรือการอ้างว่ามีงานเร่ง ต้องทำยอดตามออร์เดอร์ที่ลูกค้าสั่ง แม้แต่เวลาพักกินข้าวในช่วงกลางวันผู้หญิงก็ต้องรีบกินไม่ได้พัก แล้วรีบกลับมาทำงาน ซึ่งบางครั้งก็ทำให้พักไม่เต็มเวลาหรือแม้แต่พยายามดื่มน้ำน้อยๆ เพื่อให้ตนเองไม่ต้องปวดปัสสาวะแล้วต้องลุกไปพักเข้าห้องน้ำบ่อยๆจะได้มีเวลาทำงานได้มากขึ้น เมื่อผู้หญิงกลับมาทำงานสิ่งเหล่านี้ก็ทำให้เกิดความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า น้ำนมก็เริ่มไม่ไหล ไม่มีน้ำนมให้ลูกดูด และสุดท้ายก็ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่สุด

"ไอ้เหนื่อยมันก็เหนื่อย คือมันยุ่งตลอดเลย โดยเฉพาะตอนเย็นๆ ไม่ต้องพูดถึงเลยทั้งเสิร์ฟ ทั้งจด ออร์เดอร์ คนเยอะทั้งชั้นบน ชั้นล่าง แต่ก็ชินแล้วไงพี่ แล้วก็ช่วยแม่ครัวเขาเดินหยิบนู่นหยิบนี่บ้าง ล้างผัก ล้างจาน เหมือนจะว่างแต่ก็ไม่ได้อยู่เฉย ช่วงรอลูกค้าก็ทำงานอื่นไปพลาง ๆ จะเริ่มว่างก็ตอนที่ลูกค้าจะกลับแล้ว ตอนดึกๆ 3-4 ทุ่มแหละ แล้วจะเอาเวลาที่ไหนดูลูกล่ะ" กรณีที่ 2 อิ่ม

"นั่งเย็บทั้งวันตั้งแต่เช้าจนเย็น เวลาพักก็เป็นตอนเที่ยงทีเดียว บางวันงานเร่งพักไม่ถึงชั่วโมงด้วยซ้ำ ต้องเข้ามาเก็บงาน จะไปเข้าห้องน้ำทีก็รีบไปรีบมา กินน้ำก็นิดเดียวกลัวปวดฉี่บ่อย จะให้เอาน้ำนมที่ไหนมาไหลล่ะ" กรณีที่ 4 เปิ้ล

2.4.2 งานมีแต่ฝุ่นละอองและของสกปรก

ผู้หญิงที่กลับมาอยู่บ้าน แล้วเริ่มทำงานควบคู่ไปกับความพยายามที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพราะรู้สึกว่าการให้นมแม่ยังเป็นสิ่งที่ควรทำ แต่เมื่อต้องทำงานจริงๆกลับพบว่างานที่แรงงานหญิงทำเป็นงานที่ต้องยุ่งเกี่ยวกับฝุ่นละอองและสิ่งสกปรก เช่น งานเย็บผ้า เย็บกระสอบ ซึ่งมีเศษผ้าและฝุ่นฟุ้งกระจายจำนวนมากติดตามเสื้อผ้าและร่างกาย เมื่อกลับถึงบ้านก็ไม่

Copyright by Mahidol University

สามารถจะอุ้มลูกมาให้นมได้ทันที อีกทั้งคราบเหงื่อไคลต่างๆ ซึ่งแรงงานหญิงก็กังวลว่าหากให้ลูกดูดนมจากเต้าก็อาจได้รับสิ่งสกปรกต่างๆปนเปื้อนเข้าไปในร่างกาย และหากจะต้องให้นมแม่ก็ต้องล้างเต้านมให้สะอาดก่อน แต่เมื่อกลับมาถึงบ้านผู้หญิงยังต้องทำงานบ้าน ทำอาหาร เก็บกวาดสิ่งของต่างๆกว่าจะเสร็จเรียบร้อยได้ ก็เป็นเวลาใกล้เข้านอนแล้ว จึงทำให้การให้นมแม่ไม่สม่ำเสมอและค่อยๆลดลงจนต้องหยุดลงไปในที่สุด

"ตอนเย็นเวลาเลิกงาน ตัวพี่จะสกปรก ก็มีฝุ่นจากกระสอบนั่นแหละ มันฟุ้งนะ กระสอบข้าวสารที่เป็นป่านน่ะ ต้องใส่ผ้าปิดจมูก ตามเสื้อผ้าก็มีแต่ฝุ่น ถ้าวันไหนเร่งงาน เย็บเยอะๆ กว่าจะเลิกงาน ก็ค่ำไปหมด ไหนต้องมาทำงานบ้านอีก กว่าจะได้อาบน้ำได้อุ้มได้ดูลูก ก็กลัวเค้าเป็นผื่นเลยตัดปัญหาไม่ต้องให้นมแม่เลยดีกว่า จะได้ไม่ต้องอุ้ม ให้นมชงไปเลย" กรณีที่ 4 เปิ้ล

2.4.3 ทำงานเกินหน้าที่ เกินเวลา แต่ได้ค่าจ้างเพิ่มนิดเดียว

แรงงานหญิงต้องทำงานเกินหน้าที่หลายอย่างตามที่นายจ้างสั่ง หลายครั้งงานที่ทำไม่ได้อยู่ในขอบเขตของที่ผู้หญิงรับผิดชอบ แต่ก็ต้องทำเพราะนายจ้างมักใช้คำว่าขอให้ช่วยหรือวานให้ทำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเวลาหลังเลิกงาน เช่น ขอให้ช่วยทำความสะอาดพื้น ช่วยเก็บของ ยกของ หรือแม้แต่ช่วยทำความสะอาดบ้าน แต่ละครั้งจะได้ค่าแรงเพิ่มมาเล็กน้อย ส่วนตัวผู้หญิงก็ไม่กล้าเรียกร้องเพราะเห็นว่าเป็นงานเล็กๆน้อยๆแล้วแต่นายจ้างจะให้ แม้ในช่วงที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก็ตาม ทำให้บางวันต้องกลับถึงบ้านดึกดื่นหรือมีความเหน็ดเหนื่อยจากงานเหล่านี้ จนเริ่มให้นมแม่ไม่เป็นเวลาและต้องสิ้นสุดลงภายใน 1 เดือน เพราะผู้หญิงกลัวว่าจะมีรายได้ไม่พอจึงยอมทำงานเหล่านี้บ่อยขึ้นเมื่อนายจ้างใช้ แม้จะเป็นเงินที่เพิ่มมาเล็กน้อยแต่ก็จำเป็นต้องทำ

"แล้วแต่เค้า(เถ้าแก่)จะให้ทำ บางทีก็งานบ้านเล็กๆน้อยๆเถ้าแก่เค้าไม่มีเวลาดู ใครจะกล้าขัดล่ะก็ทำๆไป ถ้าเค้าใจดี ก็ได้ทิปนะ นิดหน่อยก็ยังดี" กรณีที่ 2 ดา

2.4.4 นายจ้างกดดันให้กลับมาทำงาน

ก.ขู่ว่าจะจ้างคนใหม่

แรงงานหญิงที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาล เมื่อออกจากโรงพยาบาลก็ยังมีความพยายามจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อที่บ้าน แต่เมื่อนายจ้างทราบข่าวว่าแรงงานหญิงคลอดลูกแล้วจึงเริ่มกดดันให้กลับมาทำงานโดยไม่ได้แสดงท่าทีตรงๆ แต่ก็บอกให้แรงงานหญิงรู้ว่านายจ้างไม่ต้องการให้แรงงานขาดหายไปจากระบบการผลิตของตน โดยขู่ว่าถ้าไม่กลับมาทำงาน

Copyright by Mahidol University

ภายใน 1 เดือน ทางโรงงานอาจต้องว่าจ้างแรงงานคนใหม่เข้ามาทำงานแทน ซึ่งผู้หญิงก็ทราบดีว่าแรงงานใหม่มีค่าแรงถูกกว่า หากไม่กลับไปทำงานก็อาจไม่มีงานทำอีก ทำให้แรงงานหญิงต้องหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และกลับไปทำงาน

"เถ้าแก่บอกไว้ว่าถ้าเราหยุดนานเค้าก็แย่นะ อาจจะต้องรับคนใหม่มาทำแทน ไม่รู้พูดจริงหรือพูดเล่น แต่ว่าเราก็กลัวไว้ก่อน เกิดเค้าได้แรงงานต่างด้าวมา จ้างถูกๆกว่าเรา นี่แย่เลย แล้วพวกนี้ขยันด้วยนะ พม่า เขมร ขยันทำงานหามรุ่งหามค่ำเลย เค้าอยากได้เงินมากแล้วก็ไม่กล้าพูดกล้าเถียง เถ้าแก่บอกอะไรก็ทำตาม" กรณีที่ 3 ดา

ข. ขู่ว่าไม่ให้เงินชดเชย

แรงงานหญิงที่หยุดทำงานแล้วเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้าน ต้องพบกับปัญหาขาดแคลนรายได้ประจำและโดยเฉพาะเงินที่ใช้ในการคลอด ซึ่งนายจ้างจะต้องช่วยเหลือจ่ายเงินชดเชยให้ แต่เมื่อต้องจ่ายเงิน นายจ้างกลับมีเงื่อนไขว่าแรงงานหญิงต้องกลับมาทำงานก่อนจึงจะได้เงินชดเชยส่วนนั้น เมื่อแรงงานต้องการเงินชดเชยส่วนนี้มาใช้จ่ายในครอบครัว จึงเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านเพียงระยะเวลาสั้นๆไม่ถึง 1 เดือนก็ตัดสินใจกลับมาทำงานต่อ

"ตอนนั้นฝ่ายบุคคลเค้าบอกว่าต้องกลับไปทำงานก่อน ถ้ากลับมาทำงานเร็วเมื่อไหร่ก็จะให้เงินชดเชยเร็วเมื่อนั้น พี่ก็เลยคิดว่าไหนๆก็มีแม่สามีดูลูกให้ ก็กลับไปทำงานเร็วหน่อย ดีเหมือนกันจะได้เบิกเงินชดเชยออกมาใช้ได้" กรณีที่ 4 เปิ้ล

ค. มีบุญคุณ เกรงใจ

การทำงานกับนายจ้างเป็นเวลานาน และการพึ่งพาอาศัยขอความช่วยเหลือจากนายจ้างอยู่เสมอๆ เช่น เรื่องที่อยู่อาศัย หยิบยืมเงิน ทำให้นายจ้างอาศัยความสนิทสนมคุ้นเคย อ้างบุญคุณที่เคยให้ความช่วยเหลือดูแล จนผู้หญิงรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ เกรงใจ และยอมทำงานให้โดยไม่กล้าขอหยุดงานเป็นเวลานานหรือแม้กระทั่งขอหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ดังนั้นเมื่อออกจากโรงพยาบาลเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ไม่นาน ทันทีที่ผู้หญิงรู้สึกว่าทำงานไหว ก็จะรีบกลับมาทำงานทันที

"ก็แบบว่าหนูอยู่กับเค้ามานาน ตั้งแต่เด็กๆ เขาก็ช่วยพ่อหลายอย่างแบบว่าให้กู้เงิน ยืมเงิน มีอะไรพ่อก็พึ่งพา พ่อเขาก็ฝากให้หนูทำงานกับเขา แล้วเขาจะให้ค่าตอบแทน

Copyright by Mahidol University

ช่วยเหลือกันไป อยู่ๆไปก็เหมือนผูกพัน มีอะไรเค้าก็ช่วยเหลือ กินกับเขา ทำงานกับเขา ก็เลยไม่กล้าจะหยุดนานๆ เกรงใจเขา พอคิดว่าไหวแล้วก็เลยกลับมาทำงานเลย" กรณีที่ 2 อิ่ม

2.4.6 ไม่มีสวัสดิการส่งเสริมการให้นมแม่

ก. สถานที่บีบน้ำนมไม่เป็นส่วนตัว

ที่ทำงานของผู้หญิง แม้จะมีสถานที่ให้บีบน้ำนมได้ แต่สถานที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ที่ไม่ได้ทำขึ้นเพื่อให้ผู้หญิงได้บีบนมแม่โดยเฉพาะ เป็นห้องที่มีการใช้งานอย่างอื่นด้วย เช่นห้องพักเจ้าหน้าที่ ห้องพยาบาล ที่มีม่านกั้นให้หากผู้หญิงต้องการบีบนม ซึ่งบางครั้งก็จะมีเจ้าหน้าที่ที่ไม่เกี่ยวข้องเดินเข้ามา หรือห้องพยาบาลที่มีแรงงานหญิงและชายเข้ามาใช้บริการเสมอ บรรยากาศเช่นนี้ทำให้แรงงานหญิงรู้สึกไม่เป็นส่วนตัว และหากต้องกลับมาทำงานก็ไม่สะดวกที่จะบีบน้ำนมเพื่อเก็บไว้เลี้ยงลูกได้

*"เห็นเพื่อนที่โรงงานเขาไปบีบที่ห้องพยาบาล เอาผ้าห่มคลุมหลังไว้แล้วหันหน้าเข้ามุม ต้องรีบบีบเห็นเค้าว่าอย่างนั้น ใจก็ระแวงว่าจะมีผู้ชายเข้ามานอนห้องพยาบาลรึเปล่า ต้องรีบทำแต่ทำได้ไม่กี่วันก็เลิก ห้องมันไม่สะดวก หลังๆก็เห็นเค้าบีบน้ำนมทิ้งเพราะมันคัด"*กรณีที่ 4 เปิ้ล

"มีที่เป็นห้อง แต่ว่ามันไม่ใช่ที่เฉพาะนะ เป็นห้องพักเจ้าหน้าที่เฉยๆ เอาตู้กั้น ไม่ดีเลย ถ้า จะบีบนมแม่ มันต้องอยู่ที่เงียบๆนะ ไหนจะระวังกลัวโป๊ ก็ต้องอยู่ในที่มิดชิด แต่ที่นี่มันวุ่นวายไม่สงบน่ะ เสียงดังทั้งเสียงฝีเย็บจักร เสียงคนคุยกัน คนก็เดินเข้าออก อากาศก็ร้อน" กรณีที่ 3 ดา

ข. ไม่มีตู้เย็นให้เก็บน้ำนมที่บีบ

ถึงแม้แรงงานหญิงจะมีสถานที่ที่บีบน้ำนมได้ แต่การเก็บน้ำนมที่บีบไว้ตลอดทั้งวันเพื่อนำไปให้ลูกกินในตอนเย็นก็อาจเน่าเสียหากเก็บรักษาไม่ถูกวิธี ซึ่งต้องแช่แข็งในตู้เย็นด้วยอุณหภูมิที่ต่ำมาก แต่ในที่ทำงานนายจ้างไม่มีตู้เย็นให้แรงงานหญิงได้เก็บนมบีบ แต่ถึงมีตู้เย็นก็เป็นที่สำหรับแช่น้ำและอาหารของเจ้าหน้าที่คนอื่นๆ ซึ่งแรงงานหญิงไม่มีโอกาสได้ใช้ จึงเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง

Copyright by Mahidol University

"มีแต่ตู้เย็นใส่ขวดน้ำของพวกออฟฟิสเค้า จะเอาน้ำนมของเราไปแช่ก็ไม่กล้า กลัวเขาว่า แล้วในนั้นก็ไม่รู้ว่าแช่อะไรกันบ้างทั้งกับข้าว ผัก ผลไม้ ช่องฟรีซก็มีแต่น้ำแข็งเกาะๆ ก็เลยไม่อยากบีบเท่าไหร่" กรณีที่ 3 ดา

2.5 กลับไปทำงาน ก็เพื่อลูก

เมื่อออกจากโรงพยาบาลเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านแล้วไม่ได้ไปทำงาน ผู้หญิงเริ่มมีความรู้สึกว่าครอบครัวอาจจะลำบากในอนาคต เพราะผู้หญิงอาจต้องตกงานหากไม่รีบกลับไปทำตามเงื่อนไขที่นายจ้างบอก อีกทั้งครอบครัวก็ต้องใช้เงินมากขึ้น ส่วนสามีก็ต้องทำงานเหนื่อยคนเดียว อนาคตอาจจะไม่มีเงินเลี้ยงลูกก็ได้ แม้ผู้หญิงจะรู้สึกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสิ่งที่ดีและก็พยายามทำ แต่เมื่อนึกถึงลูกถ้าไม่ได้ทำงานก็ไม่มีเงิน ถ้าไม่มีเงินก็เลี้ยงลูกไม่ได้ เพราะการเลี้ยงลูก 1 คน ต้องใช้เงินมาก ดังนั้นผู้หญิงจึงยอมหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้วคิดว่ากลับไปทำงานดีกว่า

"ยอมลำบากตอนนี้ก็เพื่อลูกนั่นแหละ เก็บเงินไว้เยอะๆ เจ็บป่วยไม่สบายจะได้ไม่ลำบาก ถ้าเรามาเลี้ยงเขาอยู่ก็อย่างนี้ จะเอาอะไรกินกัน สามีคนเดียวยังไงก็ไม่ไหว พอมีพี่สาวช่วยเลี้ยงให้ก็ดีใจ" กรณีที่ 2 อิ่ม

"ก็อุ้มแล้วบอกลูกว่าแม่จะไปทำงานนะ อยู่กับยายนะ มันจำเป็น ไม่ใช่ว่าแม่ไม่รักนะ แต่ถ้าแม่ไม่ไปทำงาน หนูก็อด แม่ก็อด อดกันหมดทั้งบ้านนะเราก็บอกเค้าแบบนี้แหละ ถ้าเราไม่ไปทำเขาจ้างคนใหม่แน่ๆ ถ้าต้องหางานใหม่นี่แย่เลยล่ะ" กรณีที่ 3 ดา

2.6 เป็นลูกสาว ต้องดูแลพ่อแม่

สังคมมองว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนโยน นุ่มนวล เห็นอกเห็นใจ และเหมาะที่จะมีหน้าที่เป็นผู้ดูแลพ่อแม่ยามแก่เฒ่า ดังนั้นในครอบครัวของผู้หญิงที่มีญาติผู้ใหญ่อาศัยอยู่ด้วยเช่น พ่อ แม่ของตนหรือ พ่อ แม่ ของสามี ผู้หญิงก็มีหน้าที่ที่จะต้องเอาใจใส่เลี้ยงดูด้วย หรือการที่ผู้หญิงเลี้ยงลูกคนเดียวไม่ไหวจึงต้องให้แม่มาช่วยเลี้ยงหลานให้ แต่กลับไม่ได้ทำให้งานในบ้านน้อยลงเพราะผู้หญิงก็ต้องดูแลแม่ทั้งเรื่องที่อยู่อาศัย อาหารการกิน สุขภาพ ความเจ็บป่วย เพิ่มขึ้นมาด้วย ซึ่งทั้งการทำงานบ้าน ปรนนิบัติสามี แล้วยังต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ เหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมและผู้ชายล้วนผลักภาระให้กับผู้หญิง ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงทำได้ไม่เต็มที่ แม้ผู้หญิงจะพยายามแต่ก็ทำได้เพียง 1 เดือนเท่านั้น

Copyright by Mahidol University

"ใช่ค่ะ ก็ดูทั้งหมดเลย อยากให้แม่มาอยู่ช่วยเลี้ยงหลานกลายเป็นว่าเราก็ต้องดูแกด้วย ไหนจะหยูกยา อาหารการกิน แต่ยังไงก็แม่เรา อยู่บ้านแกก็ทำไร่ทำนาไม่ไหว อยู่เฉยๆ ลูกหลานก็แยกครอบครัวไปหมดแล้ว แต่ละคนก็มีภาระ พี่เป็นลูกสาวคนเดียวก็เลยพามาอยู่ด้วย ให้มาอยู่เลี้ยงหลานจะได้ไม่เหงา แต่เราก็ต้องคอยดูแลแกด้วย" กรณีที่ 3 ดา

"พอมีลูกก็ให้แม่แฟนมาอยู่ด้วย แม่เค้าอยู่ละแวกเดียวกันแต่บ้านคนละหลัง ก็ให้แม่มาอยู่ช่วยเลี้ยง พี่ก็ทำงานปกติแถมทำเยอะกว่าเดิมเพราะต้องดูแม่เขาด้วย ต้องคอยถามแม่ว่าอยากกินอะไร ซักผ้าให้ ไม่ให้แกทำอะไรแค่ช่วยดูหลานอย่างเดียว" กรณีที่ 4 เปิ้ล

2.7 ความสุขของสามี เป็นหน้าที่ของภรรยา

ในฐานะภรรยา ผู้หญิงจะมีความรู้สึกว่าการให้ความสุขกับสามีโดยการมีเพศสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญในการใช้ชีวิตคู่ และในผู้หญิงหลังคลอดซึ่งไม่ได้ให้ความสุขกับสามีมาเป็นเวลาเกือบปี เมื่อสามีแสดงความต้องการ ผู้หญิงก็ไม่กล้าปฏิเสธเนื่องจากกลัวว่าสามีจะไม่พึงพอใจตน ทั้งที่ในช่วงของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้นจะมีการหลั่งน้ำนมได้ง่ายจากการดูดของลูกอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นเวลาที่สามีเล้าโลมบริเวณเต้านมบางครั้งก็เกิดการหลั่งของน้ำนมได้เช่นกัน ซึ่งรบกวนระหว่างการมีเพศสัมพันธ์กับสามีจนทำให้ไม่เกิดความสุข แม้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะเป็นสิ่งที่ดีแต่ผู้หญิงก็อดไม่ได้ที่จะรู้สึกว่าการให้นมแม่บางครั้งก็เป็นอุปสรรคในการมีเพศสัมพันธ์เช่นกัน ซึ่งอาจต่างจากการให้ลูกกินนมผสมที่จะไม่เกิดปัญหาเช่นนี้

"เขา(สามี)ก็ทะลึ่งถามหนูว่าลูกดูดนมแล้วมีนมออกมา แล้วถ้าเขาดูดจะมีนมไหลไหม เขาลองดูดเบาๆ มันก็ไหลจริงๆนะ หนูก็เลยบอกว่า พอๆๆๆ เอาไว้ให้ลูกกิน เขาก็พูดว่าไม่มีอารมณ์หรอก เขาก็บอกว่างั้นแค่จับๆลูบๆก็ได้ ไม่รู้ว่าเขาจะคิดยังไง" กรณีที่ 2 อิ่ม

"พอจะมีอะไรกัน ก็มีน้ำนมไหลซึมๆออกมา ก็รู้สึกแปลกๆบางทีถ้าไหลเยอะๆ เค้า(สามี)ก็บอกว่านอนเถอะเหมือนไม่อยากมีอะไรกับเรา เราก็รู้สึกนะไหนจะเป็นแม่ไหนจะเป็นเมีย ยังคิดเลยว่าถ้าให้ลูกกินนมชงก็คงมีอะไรกันได้ปกติ ไม่รู้ว่าคนอื่นเป็นเหมือนเรารึเปล่า" กรณีที่ 3 ดา

2.8 เห็นโฆษณาเด็กที่กินนมผสม มีสุขภาพแข็งแรง

จากภาพสื่อต่างๆของการโฆษณานมผสมที่นำเด็กซึ่งมีสุขภาพดี แข็งแรง หน้าตาน่ารัก สดใส มาแสดงความสามารถ หรือทำกิจกรรมต่างๆให้เห็น เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงพัฒนาการของเด็ก

Copyright by Mahidol University

ที่ได้กินนมผสมของบริษัท การโฆษณาดังกล่าวเป็นการจูงใจให้แม่มีความคล้อยตามและเชื่อว่านมผสมเป็นนมที่มีประโยชน์กับลูก เหมือนนมแม่ แม้ในความเป็นจริงเด็กที่อยู่ในโฆษณาอาจไม่ได้กินนมผสมยี่ห้อนั้นๆเลยก็ตาม แต่ผู้หญิงก็มีความเชื่อว่าเป็นเพราะเด็กกินนมผสมดังกล่าว จึงมีสุขภาพแข็งแรง และอยากให้ลูกของตนเองได้กินนมของบริษัทนั้นบ้าง

"เห็นในโฆษณา เด็กมันก็โตได้เหมือนกัน ใครๆเค้าก็ให้ลูกกิน มันก็ไม่ได้ต่างอะไร ไม่เห็นใครเจ็บป่วย เดี๋ยวนี้มีหลายยี่ห้อดีดีเยอะแยะ เด็กที่กินก็มีแต่แข็งแรงๆทุกคน" กรณีที่ 3 ดา

2.9 ได้รับแจกนมบำรุงแม่ ยี่ห้อเดียวกับนมผสมเด็ก

ในช่วงที่ผู้หญิงไปฝากครรภ์มักจะได้รับการแจกนมบำรุงท้องแม่ ตามคลินิกเอกชนต่างๆ ที่มีการฝากครรภ์ โดยบริษัทนมผสมจะเข้ามาทำความรู้จักและให้ผู้หญิงตั้งครรภ์ได้กินนมบำรุงซึ่งเป็นยี่ห้อเดียวหรือบริษัทเดียวกับนมผสมที่ขายอยู่ ซึ่งได้ทำการแจกตัวอย่างนมให้แม่เป็นจำนวนเล็กน้อยด้วยเช่นกัน ดังนั้นเมื่อหลังคลอดแม้ผู้หญิงจะอยากเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และพยายามจะเลี้ยงต่อเนื่องให้นาน แต่เมื่อลูกร้องงอแง หิว และผู้หญิงไม่มีน้ำนมหรือไม่สะดวกจะให้น้ำนมจากเต้า ก็จะให้ลูกกินนมผสมทันที ซึ่งนมผสมที่หยิบใช้ใกล้มือก็คือนมผสมที่ได้รับแจกตัวอย่างมา เพราะผู้หญิงจะรู้สึกผูกพันกับสินค้าดังกล่าวเนื่องจากตนเองก็เคยกินนมชนิดนี้ตอนตั้งครรภ์ และอยู่ใกล้มือที่สุด โดยเมื่อให้กินครั้งแรก ครั้งต่อๆไปผู้หญิงก็จะให้ลูกกินนมชนิดนี้ไปตลอด ซึ่งกลยุทธ์ดังกล่าวผู้หญิงเองก็ไม่ทราบเลยว่าเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้ผู้หญิงหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลงอย่างรวดเร็ว

"หนูก็คิดว่า คลินิกเค้าแจก เป็นตัวอย่างนมผงซองเล็กๆหนูยังได้เลย ได้นมของแม่ที่กินบำรุงตอนท้องแล้วก็ ได้นมผงของลูกก็แถมมาให้ด้วย มันของนมยี่ห้อเดียวกันหนูก็เลยให้กินเหมือนกัน" กรณีที่ 2 อิ่ม

2.10 ความรู้สึกของผู้หญิง

ผู้หญิงถูกอำนาจและอุดมการณ์ต่างๆกระทำและครอบงำในทุกโครงสร้างชีวิตให้ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เมื่อตัวผู้หญิงพยายามทำตามอุดมการณ์ที่คล้อยตามการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในช่วงแรก และเมื่อต้องหยุดจึงทำให้เกิดความสับสนและขัดแย้งทั้งที่ต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แต่ก็ต้องหยุดไป

Copyright by Mahidol University

2.10.1 เสียดายนมแม่

การที่ผู้หญิงเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่หลังคลอดในโรงพยาบาล และเลี้ยงต่อเนื่องมาที่บ้านเป็นระยะเวลาหนึ่งเพราะผู้หญิงเชื่อว่านมแม่เป็นสิ่งที่มีคุณค่ากับลูกมาก และพยายามจะให้ลูกได้กินนมแม่นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ เนื่องด้วยอุดมการณ์นมแม่เข้ามาครอบงำตัวตนของผู้หญิงและสังคมจนไม่อาจปฏิเสธได้ แต่เมื่อผู้หญิงมีภาระต่างๆต้องรับผิดชอบและจำเป็นต้องกลับไปทำงาน ก็ทำให้ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไป เวลาที่ผู้หญิงไปทำงานและไม่สามารถให้นมแม่ได้อีก ก็จะรู้สึกคัดเต้านมแต่เมื่อไม่ได้ให้ลูกดูดนมแล้ว ก็จำเป็นต้องบีบน้ำนมทิ้ง ความรู้สึกที่ต้องบีบน้ำนมทิ้ง จึงเป็นความรู้สึกเจ็บปวดทางกายที่บริเวณเต้านม และเจ็บปวดทางใจที่ต้องบีบนมแม่ทิ้งไป ทั้งๆที่รู้ว่านมแม่มีประโยชน์เพียงใดแต่ก็ไม่สามารถเก็บไว้ให้ลูกกินได้

“แรกๆที่หย่านมต้องบีบนมทิ้งบ่อยๆ เพราะมันคัด พอไปทำงานแล้วเวลาไปเข้าห้องน้ำก็บีบทิ้งบ้างเหมือนกัน แต่ก็เสียดายนะ เสียดายที่ไม่ได้ให้ลูกกิน แล้วลูกจะแข็งแรงไหม จะโตไหม จะเป็นอะไรรึเปล่า น้ำนมแม่ก็ได้กินนิดเดียว คิดกังวลอยู่นั่นแหละ ” กรณีที่ 4 เปิ้ล

2.10.2 รู้สึกกดดัน

ผู้หญิงที่ตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต้องเผชิญกับกระแสสังคม ทั้งต่อต้านและไม่เห็นด้วยให้หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพราะต่างสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้หญิงที่เป็นแม่ทุกคนก็ต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเต็มที่ การถูกต่อต้านจากสังคมทำให้ผู้หญิงรู้สึกกดดันกับสิ่งที่ตัดสินใจ ทั้งถูกว่ากล่าว ตำหนิ พูดจาประชดประชัน เสียดสีให้ผู้หญิงรู้สึกผิด ทั้งยังถูกกดดันให้พยายามเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การให้บีบน้ำนมไว้เลี้ยงลูก การพูดถึงประโยชน์ของนมแม่ ซึ่งตัวผู้หญิงก็ทราบดีและยิ่งรับรู้ว่านมแม่มีประโยชน์มากเท่าไหร่ก็ยิ่งรู้สึกกดดันมากเท่านั้น แต่ถึงอย่างไรผู้หญิงก็ไม่สามารถทำได้

“เวลาได้ยินคนพูดถึงเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มันสะเทือนใจทุกที รู้สึกกดดันจนทุกวันนี้ ที่มีแต่คนหวังดีมาบอกตลอดว่า ให้ลูกกินนมแม่เยอะๆนะจะได้แข็งแรง รู้ไหมว่านมแม่ดียังไง เค้าก็ว่าคนที่ไม่ให้นมแม่น่ะไม่รักลูก พวกนี้ขี้เกียจเลี้ยง เราก็ได้แต่ยิ้มๆคุยเรื่องประโยชน์ของนมแม่กับเขาเฉยเลย แต่รู้ทั้งรู้ว่าตัวเองทำไม่ได้” กรณีที่ 3 ดา

Copyright by Mahidol University

2.10.3ไม่รู้จะตอบคำถามคนอื่นอย่างไร

เมื่อผู้หญิงไปทำงานหลังจากหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้ว มักมีคำถามจากสังคมหรือแม้แต่คนรอบข้างว่าทำไมผู้หญิงถึงหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ความรู้สึกดังกล่าวบางครั้งผู้หญิงก็ไม่กล้าบอกสาเหตุตรงๆว่าตนเองมีความกดดัน และภาวะบีบคั้นในชีวิตอย่างไรบ้างจนทำให้ไม่สามารถให้นมแม่ได้ เพราะกลัวว่าสังคมจะมองว่าตนเองเป็นคนเห็นแก่ตัว ขี้เกียจ ไม่รักลูก ไม่เป็นห่วงสุขภาพของลูก จึงไม่ยอมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้หญิงจึงเหมือนอยู่ในภาวะน้ำท่วมปาก เพราะไม่รู้จะตอบคำถามกับสังคมอย่างไร บางครั้งได้แต่อ้างเหตุผลที่เป็นการโทษตนเองว่าเป็นเพราะความผิดปกติของร่างกายแม่เอง เช่น ไม่มีน้ำนม หรือมีน้ำนมน้อย จึงต้องหานมผสมมาให้ลูกทดแทน แต่ถึงจะอ้างอย่างไร สังคมก็ยังกล่าวหาผู้หญิงเหล่านี้อยู่ดีที่ไม่ยอมให้ลูกกินนมแม่

“ชอบมีคนถามว่าทำไมไม่ให้กินนมแม่ ขี้เกียจให้นมหรอ ทำไมไม่บำรุงเดี๋ยวลูกก็ไม่มีภูมิคุ้มกันหรอก ไม่กลัวว่าลูกจะไม่ฉลาดเหรอ เดี๋ยวพัฒนาการช้ากว่าเด็กคนอื่นนะ ได้ยินแล้วอยากจะร้องไห้ ไม่รู้จะตอบว่ายังไง มันบอกไม่ถูก” กรณีที่ 4 เปิ้ล

2.10.4 เวลาเหนื่อยๆ ก็ขี้เกียจให้นม

การที่ผู้หญิงต้องทำงานเป็นเวลาทั้งวัน และเมื่อต้องกลับบ้านมาเลี้ยงลูกในผู้หญิงบางคนก็รู้สึกว่าตนเองทำงานหนักแล้ว และที่ต้องทำงานหนักๆก็เพื่อครอบครัว เพื่ออนาคตของลูกที่กำลังจะเติบโตมา ดังนั้นผู้หญิงจึงคิดว่าตนเองเสียสละเพื่อคนอื่นๆจนต้องเหน็ดเหนื่อยมากเพียงใด และเมื่อกลับจากทำงานก็ไม่อยากได้ยินเสียงลูกร้องงอแง หรือร้องกวนหิวนม ซึ่งผู้หญิงรู้สึกว่าเป็นการสร้างความเครียดให้กับตนเอง และทำให้รู้สึกหงุดหงิดถ้าจะต้องกลับมาให้นมแม่อีก ทั้งที่เมื่อเลิกงานดึกดื่นแล้วควรจะเป็นเวลาพักผ่อนของตนเอง

“เลิกล้มความคิดว่าจะให้นมแม่ไปได้เลยล่ะ บอกเลยนะพี่ คือมันเหนื่อยมากๆ บอกตรงๆเลยว่าขี้เกียจ ยิ่งเวลาลูกงอแงนะ หนูจะบ้าตาย นี่ถ้าให้ดูดเต้า หนูคงหลับก่อนลูกหลับแน่ๆ คือพอเป็นเต้าแล้วเราไปไหนไม่ได้เลย ลูกต้องอยู่ข้างๆตลอด แต่พอเป็นนมกระป๋องชงให้แล้วเรายังมีเวลาเดินทำนู่นทำนี่ได้” กรณีที่ 2 อิ่ม

จากรูปแบบประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในกลุ่มที่ 2 ซึ่งมีระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สิ้นสุดลงภายในเวลา 1 เดือน พบว่าประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเพียงเท่านี้ บ่งบอกให้รู้ว่าผู้หญิงมีความพยายามที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เริ่มต้นจากในโรงพยาบาลโดยการจัดการของ

Copyright by Mahidol University

แพทย์และพยาบาลด้วยวิธีการต่างๆจนผู้หญิงสามารถให้นมแม่ได้สำเร็จ และยังคงให้นมแม่ต่อเนื่องมาถึงที่บ้านอีก แต่ในที่สุดผู้หญิงในกลุ่มนี้ก็มีอุปสรรคเข้ามากระทำกับชีวิตจนต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นั่นคือเรื่องปัญหาเศรษฐกิจที่เป็นภาระหนี้สินเร่งรัดให้ผู้หญิงในกลุ่มนี้ต้องกลับเข้าสู่กระบวนการเป็นแรงงาน เพื่อทำงานหาเงินมาชำระหนี้สินดังกล่าวทั้งที่ก่อขึ้นเอง และหนี้สินจากพ่อแม่ที่ต้องรับผิดชอบเช่นกัน แต่ด้วยรายได้ที่ไม่เพียงพอ เรื่องงานที่หนัก เรื่องนายจ้างที่กดขี่ และการตัดสินใจของคนในครอบครัวก็เข้ามาเกี่ยวข้องจนทำให้เกิดการตัดสินหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่สุด เมื่อประสบการณ์ดำเนินมาถึงช่วงเวลาดังกล่าวพบว่า ผู้หญิงกลับไม่ได้มีหน้าที่เพียงแค่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมีปัญหาเศรษฐกิจที่เป็นเรื่องใหญ่ในชีวิตแรงงานหญิง จนส่งผลให้ความพยายามและความตั้งใจของผู้หญิงที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะเวลานานต้องสิ้นสุดลง

กลุ่มที่ 3 ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีระยะเวลา สิ้นสุดภายใน 3 เดือน

ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงในกลุ่มนี้ จากการศึกษาพบว่าเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในระยะเวลานานที่สุด คือตั้งแต่ช่วงระยะเวลาหลังคลอดที่อยู่ในโรงพยาบาล และเมื่อออกจากโรงพยาบาลกลับไปที่บ้าน แรงงานหญิงยังคงสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้เป็นระยะนานมากที่สุด เมื่อเทียบกับแรงงานหญิงที่ทำการศึกษาในกลุ่มที่ 1 และ 2 โดยสามารถให้นมแม่ได้นานถึง 3 เดือน ตามระยะเวลาที่สามารถลาคลอดได้ตามกฎหมาย แต่ในท้ายที่สุดแรงงานหญิงก็ต้องตัดสินใจสิ้นสุดการให้นมแม่ เมื่อต้องกลับไปทำงานตามเงื่อนไขของการลาคลอดที่กำหนดให้ไม่เกิน 3 เดือนแม้ว่านโยบายรัฐจะสนับสนุนให้ผู้หญิงเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นาน 6 เดือนก็ตาม และจากการศึกษาพบว่ามีแรงงานหญิงที่มีประสบการณ์อยู่ในกลุ่มนี้ทั้งหมด 6 ราย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอชีวิตแรงงานหญิงดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

กรณีศึกษา กรณีที่ 5 มิ

มิ อายุ 20 ปี จบการศึกษา ม.6 ปัจจุบันเป็นแรงงานทำงานอยู่ในบ้านนายจ้างซึ่งเปิดเป็นโกดังเย็บธงแบบต่างๆ ส่งขายทั่วประเทศ มิมีลูกสาว 1 คน อายุ 5 เดือน มีแม่ของเธอเป็นคนช่วยเลี้ยงให้ มิอาศัยอยู่กับแม่และสามีของเธอซึ่งทำงานเป็นช่างซ่อมคอมพิวเตอร์ที่ร้านคอมพิวเตอร์ในละแวกใกล้กัน รายได้ของเธอวันละ 300 บาท และรายได้ของสามีเดือนละ 7,000 บาท

งานที่มิทำอยู่ มีหน้าที่เย็บธงตามรูปแบบต่างๆที่ตัดมาแล้ว ในแต่ละวันต้องนั่งอยู่กับจักรและเย็บธงทีละหลายร้อยผืนตามขนาดและรูปทรงที่นายจ้างต้องการ บางวันเธอต้องนั่งเย็บจักรนานถึง12-15 ชั่วโมงโดยเฉพาะช่วงเทศกาลที่การใช้ธงสัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งต้องทำงานอย่างหนัก

Copyright by Mahidol University

หามรุ่งหามค่ำโดยที่บางวันงานล่วงเวลาเหล่านี้เธอก็ไม่ทราบล่วงหน้าว่าจะต้องทำจนดึกดื่น ทำให้ระยะหลังมิจึงเริ่มมีปัญหาสุขภาพ เช่นปวดเมื่อยตามร่างกาย แต่เธอก็ต้องทำเพื่อรายได้ที่ทำให้ชีวิตครอบครัวอยู่รอด

ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้น มิเล่าให้ฟังว่าเธอสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ดีตั้งแต่อยู่ในโรงพยาบาลเหมือนที่แพทย์และพยาบาลสอนและเมื่อออกจากโรงพยาบาลก็ก็ตั้งใจว่าจะให้นมแม่ต่อเนื่องนานเท่าที่จะจะให้ได้ และเมื่อนายจ้างให้ลาคลอดได้เพียง 3 เดือน เธอก็พยายามให้นมแม่อย่างเต็มที่เพราะคิดว่าเมื่อไม่ได้ให้นมแม่แล้วเธอจะได้ไม่รู้สึกเสียใจ และเมื่อต้องกลับมาทำงานและต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างแท้จริง ก็ก็คิดว่าระยะเวลา 3 เดือนที่เธอได้ให้นมแม่อย่างเต็มที่ก็น่าจะเพียงพอแล้วกับการให้ลูกกินนมแม่ มิให้เหตุผลว่าที่ต้องกลับมาทำงานตามกำหนดเพราะช่วงนี้เป็นช่วงปลายปีที่มีการเร่งงาน และเถ้าแก่มักจะขึ้นค่าแรงให้คนที่ทำงานดี ไม่ขาด ไม่ลา อีกทั้งปัจจุบันค่าใช้จ่ายในบ้านก็เพิ่มขึ้นและเริ่มไม่เพียงพอ เธอจึงตัดสินใจไม่ลาหยุดเพื่อเลี้ยงลูกต่อโดยให้แม่มาช่วยเลี้ยงลูกให้ด้วยนมผสมแทน ซึ่งมิคิดว่าการให้นมผสมก็ไม่ใช่เรื่องเลวร้ายอะไรและคิดว่าจากรายได้ของเธอและสามีก็น่าจะสามารถหาซื้อนมผสมดีๆให้ลูกได้

กรณีศึกษา กรณีที่ 6 หยก

หยกมีอายุ 28 ปี จบการศึกษา ม. 3 มีภูมิลำเนาใน จ. อุบลราชธานี ย้ายตามสามีเข้ามาอาศัยห้องเช่าเล็กๆแถวชานเมือง จ.นครปฐม หยกเป็นแรงงานหญิงที่โรงงานเย็บกระสอบแห่งหนึ่ง โดยการชักชวนของเพื่อนบ้านแถบนั้นที่เห็นว่าเธอมาจากต่างจังหวัดไม่ได้ทำงาน และมาอาศัยอยู่กับสามีเฉยๆ งานที่ทำเป็นงานง่ายๆที่เธอสามารถทำได้และอยู่ไม่ไกลสามารถเดินไปทำงานได้ รายได้ต่อเดือน 5,000 บาท ส่วนสามีทำงานเป็นลูกจ้างอยู่โรงเหล็ก ในละแวกเดียวกัน รายได้ 5,000 บาทต่อเดือน เช่นกัน

หยก เล่าถึงงานที่ทำว่ามีหน้าที่คอยตัดเศษด้ายดูความเรียบร้อยต่างๆของกระสอบที่เสร็จสิ้นจากการเย็บ ซึ่งบางครั้งแผนกเย็บทำไม่เรียบร้อยมักมีด้ายหลุด ด้ายเกินมาบ้างโดยเฉพาะช่วงที่งานเร่ง เธอต้องเป็นคนที่มาแก้ไขตัดเศษด้ายให้เรียบร้อยก่อนส่งให้แผนกแพ็คของนำส่งให้กับลูกค้า เธอมองว่างานที่เธอทำเป็นงานที่ใช้ความรู้น้อยที่สุดหรือแทบไม่ต้องรู้หนังสือก็ทำได้ ตอนที่มาสมัครงานก็ไม่ต้องมีคุณสมบัติอะไร เธอรู้สึกว่างานนี้เป็นพื้นฐานที่แรงงานหญิงทุกคนทำเป็นอยู่แล้ว เพราะเธอจบแค่ ม.3 เท่านั้น ถ้าขยันทำงานล่วงเวลาในตอนเย็นและวันเสาร์-อาทิตย์ก็จะมีค่าแรงเพิ่มขึ้น

ในประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของหยก เธอเล่าว่าเธอเตรียมตัวตั้งแต่ช่วงใกล้คลอดลูก โดยตั้งใจกลับไปคลอดที่บ้านต่างจังหวัด เนื่องจากที่นี่ไม่มีญาติพี่น้องที่รู้จักหรือสนิท

Copyright by Mahidol University

สนมพอที่จะให้การดูแลช่วยเหลือเรื่องต่างๆได้ อีกทั้งคิดว่าค่าใช้จ่ายที่นี่น่าจะแพงกว่า เธอตั้งใจไว้ตั้งแต่แรกว่าอยากเลี้ยงลูกเองที่บ้าน และจะให้ลูกกินนมแม่ให้นานที่สุดแต่ไม่รู้ว่าจะนานแค่ไหน หลังจากคลอดลูกที่โรงพยาบาลเธอก็เลี้ยงลูกด้วยนมแม่เองมาโดยตลอดจนครบ 3 เดือนตามที่นายจ้างให้ลาหยุดแล้วจึงตัดสินใจกลับมาทำงาน โดยขณะอยู่บ้านเธอพบว่าเธอต้องอยู่บ้านเลี้ยงลูกคนเดียว เพราะเป็นช่วงฤดูกาลทำนา ไม่มีใครช่วยเลี้ยงลูกและที่บ้านก็มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย เนื่องจากหลังคลอดเหลือสามีทำงานเพียงคนเดียว ทำให้เธอคิดว่าควรกลับมาทำงานตามกำหนด เธอจึงขอให้แม่ของเธอช่วยเลี้ยงลูกให้ ซึ่งแม่เองก็ยินดีและเห็นด้วยกับการกลับมาทำงานของเธอ เนื่องจากทางบ้านต้องการใช้เงินจำนวนมาก หยกตกลงส่งค่าใช้จ่ายในการช่วยเลี้ยงลูกเดือนละ 3,000 บาท เป็นค่านมผสมที่มีราคาแพงและดีที่สุดเพื่อชดเชยโอกาสที่เสียไปในการที่เธอไม่ได้ให้นมแม่ และยังมีค่าใช้จ่ายอื่นๆโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการทำนา ที่เธอต้องรับผิดชอบช่วยเหลือที่บ้าน ทำให้หยกต้องกลับมาทำงานอย่างหนัก แม้จะมีรายได้น้อย แต่เพื่อความจำเป็นก็ต้องทำ

กรณีศึกษา กรณีที่ 7 น้อย

น้อยมีอายุ 26 ปี จบการศึกษา ม.6 มีภูมิลำเนาอยู่ จ.อุบลราชธานี สามีเรียนจบ ม.6 ทำงานที่เดียวกัน น้อยมีลูกชายคนเดียวปัจจุบันอายุ 5 เดือน อาศัยอยู่กับแม่ที่ต่างจังหวัด น้อยมาจากครอบครัวชาวนา ฐานะทางบ้านค่อนข้างยากจนและมีสมาชิกที่ต้องดูแลจำนวนมากเนื่องจากเป็นครอบครัวใหญ่ทั้งพ่อแม่ ตา ยาย ป้าและหลานๆ ซึ่งมีอาชีพทำนา ส่วนลูกหลานในวัยรุ่นราวคราวเดียวกับเธอก็ออกไปทำงานที่กรุงเทพฯเช่นเดียวกัน

น้อยเป็นแรงงานหญิงที่โรงงานผลิตกล่องกระดาษบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ ที่ จ.สมุทรปราการ รายได้ 7,000 บาทต่อเดือน ส่วนสามีทำงานที่เดียวกันแต่คละแผนก งานของเธอในแต่ละวัน มีหน้าที่พับกล่องกระดาษต่างๆให้ขึ้นรูปตามรอยบล็อกที่เครื่องจักรตัดออกมา และแกะส่วนที่เกินจากบล็อกออก น้อยบอกว่าต้องใช้ความแข็งแรงและความคล่องแคล่วของนิ้วมือเป็นสำคัญ และต้องทำงานรวดเร็วเพื่อให้ทันกับเครื่องที่ตัดออกมาตามออร์เดอร์ในแต่ละวัน ถ้าทำไม่ทันงานก็ค้างจนเลยเวลาเลิกงานซึ่งต้องทำให้เสร็จไม่ให้ชิ้นงานเหลือค้าง แต่ก็จะไม่ได้ค่าล่วงเวลา ลักษณะกล่องที่ผลิต เช่น กล่องเครื่องสำอาง กล่องของขวัญ ไปจนถึงกล่องเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ

สำหรับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้น น้อยเล่าว่าเธอเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่หลังคลอดที่โรงพยาบาลและเลี้ยงเองมาตลอดจนลูกอายุประมาณ 2 เดือนครึ่งก็เริ่มหย่านมและให้ลูกกินนมผสมแทน ซึ่งก็อ้วนท้วนดี โดยน้อยนำลูกกลับไปให้แม่ช่วยเลี้ยงที่บ้านต่างจังหวัด แม้จะทราบว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ดีอย่างไรและต้องเลี้ยงนานแค่ไหน แต่น้อยก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากครบกำหนดลาคลอดซึ่งมีเวลาเพียง 3 เดือน ตามกฎของโรงงาน และทางโรงงานของเธอก็ไม่ต้องการให้

Copyright by Mahidol University

เธอหยุดนานกว่านี้ เนื่องจากการที่เธอลาคลอดทำให้คนที่แผนกขาดหายไปแต่จำนวนออร์เดอร์มากเท่าเดิม แรงงานที่เหลืออยู่ก็ต้องทำล่วงเวลามากขึ้นชดเชยแรงงานของเธอที่หายไป ทำให้ทางโรงงานต้องจ่ายค่าล่วงเวลามากขึ้นจากเดิม ประกอบกับเธอเองมีความกดดันจากการที่ต้องการรายได้ ทั้งค่าเลี้ยงลูกที่เพิ่มขึ้นมา และค่าใช้จ่ายในบ้านที่เธอส่งให้แม่เป็นประจำทุกเดือน น้อยจึงอยากกลับไปทำงานเพื่อหาเงินก้อนจำนวนมาก มาจ่ายให้ทางบ้าน และในที่สุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่บ้านก็กลายเป็นภาระ เป็นเรื่องน่าเบื่อสำหรับเธอเพราะทำให้เธอไม่มีรายได้

กรณีศึกษา กรณีที่ 8 นก

นก อายุ 28 ปี จบการศึกษาม.6 มีภูมิลำเนาอยู่ จ.อุบลราชธานี สามีเรียนจบ ปวส. แผนกช่าง บ.รถยนต์ยี่ห้อหนึ่ง อยู่ในละแวกเดียวกัน รายได้เฉลี่ยรวมกันประมาณ 20,000 บาทต่อเดือน งานของเธอมีการบังคับทำงานล่วงเวลาเป็นครั้งคราว ขึ้นอยู่กับทางโรงงานว่าต้องการเร่งส่งของให้กับลูกค้า ส่วนใหญ่จะเป็นช่วงก่อนจะถึงวันหยุดยาว ซึ่งบางครั้งเธอต้องทำงานล่วงเวลาจนดึกดื่น หรือทำงานล่วงเวลาในวันอาทิตย์ซึ่งเป็นวันหยุดเพียงวันเดียวในแต่ละสัปดาห์ แต่เธอก็ต้องทำ

นกเป็นแรงงานหญิงที่อยู่ในสายพานการผลิตของโรงงานประกอบชิ้นส่วนอิเลคทรอนิกส์แห่งหนึ่ง ในนิคมอุตสาหกรรม นวนคร ตำแหน่งของนกมีหน้าที่ตรวจสอบชิ้นงานต่างๆก่อนส่งต่อให้แผนกตรวจสอบคุณภาพ ชิ้นส่วนที่ว่าคือแผงวงจรเล็กๆที่บัดกรีเสร็จแล้ว เธอมีหน้าที่เอาแผงวงจรมาดูทีละชิ้นว่าสมบูรณ์หรือไม่ บัดกรีหลุด หรือเขม่าที่บัดกรีเยอะไปหรือไม่ งานประกอบเบี้ยวหรือมีสายไฟโผล่ยาวไปหรือไม่ และมีหน้าที่เช็ดทำความสะอาดให้เรียบร้อยก่อนส่งไปแผนกตรวจสอบคุณภาพ เธอบอกว่าคล้ายๆงานตรวจสอบคุณภาพ แต่แท้จริงไม่ใช่ เพราะงานของเธอจะอยู่ใกล้ชิดกับพวกช่างบัดกรี ซึ่งมีเสียงดัง มีคราบเขม่าตะกั่วและฝุ่นจำนวนมาก

ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของนก เธอสามารถให้นมแม่ได้ตั้งแต่หลังคลอดในโรงพยาบาลและหยุดให้นมแม่ตอนลูกอายุ 2 เดือนครึ่งเพื่อเตรียมตัวกลับมาทำงานเมื่อครบ 3 เดือน จนปัจจุบันลูกอายุ 5 เดือนแล้ว ลูกของนกอาศัยอยู่กับแม่สามีที่ จ.อุบลราชธานี เธอเล่าว่าสาเหตุที่หยุดให้นมแม่ในตอนนั้น เนื่องจากครบจำนวนวันลาคลอดที่ทางโรงงานกำหนด

แม้ในความเป็นจริงลึกๆแล้ว นกยอมรับว่าอยากเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อที่บ้านอย่างน้อยครึ่งปี เพราะทราบเรื่องประโยชน์ของนมแม่และแพทย์ก็บอกให้เลี้ยง และเคยคิดว่าอยากจะบีบน้ำนมแม่ไว้ให้ลูกเมื่อมาทำงาน แต่ก็รู้ว่าไม่สามารถทำได้เพราะการใช้ชีวิตแรงงานที่นิคมอุตสาหกรรมดังกล่าว ทั้งงานหนัก ปนเปื้อนสารเคมี ฝุ่นละออง ทั้งเวลาพักผ่อนและเวลาที่ต้องทำงานล่วงเวลา รวมถึงที่โรงงานก็ไม่ได้ส่งเสริมให้ให้แรงงานหญิงอย่างพวกเธอบีบนมแม่ได้

Copyright by Mahidol University

ระหว่างทำงาน ดังนั้นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของนก จึงสิ้นสุดลงเมื่อต้องกลับมาทำงาน นกกับสามีจะต้องทำงานหาเงินจำนวนมากเพื่อเงินค่าเลี้ยงดูลูกที่ฝากไว้กับแม่สามีเดือนละ 4,000 บาท เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของลูก และนกก็พยายามกลับบ้านเดือนละครั้งเพื่อไปเยี่ยมลูกที่ต่างจังหวัด

กรณีศึกษา กรณีที่ 9 แก้ว

แก้วอายุ 25 ปี จบการศึกษา ม.6 มีภูมิลำเนาอยู่ จ.สงขลา ปัจจุบันทำงานเป็นพนักงานในสายพานการการผลิตที่โรงงานประกอบเลนส์กล้องแห่งหนึ่งย่านรังสิต เงินเดือน 8,000 บาท สามีเรียนจบ ม.6 อาชีพขับแท็กซี่ รายได้หลังหักค่าเช่าและค่าน้ำมันแล้ว มีกำไรวันละ 300-400 บาท

งานที่แก้วทำ อยู่ในแผนกใส่กระจกเลนส์ ซึ่งมีความละเอียดมาก เธอมีหน้าที่ใช้คีมเล็กๆ คีบกระจกเลนส์ใส่ลงในช่อง ซึ่งต้องอาศัยความเบามือและต้องทำอย่างระมัดระวังห้ามไม่ให้เลนส์มีร่องรอยขีดข่วนได้ โดยมีหัวหน้าสายพานคอยควบคุมดูแลความเรียบร้อยและตรวจสอบชิ้นงาน แม้งานจะมีความยากแต่ด้วยรายได้ที่พอเลี้ยงดูครอบครัวของเธอและลูกที่เพิ่งเกิดมา ก็ทำให้เธอต้องอดทนทำงานอยู่ที่นี้ต่อไป

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแก้วนั้นเกิดขึ้นตั้งแต่หลังคลอดในโรงพยาบาล ซึ่งแก้วสามารถให้นมแม่ได้เป็นอย่างดี จนกระทั่งต่อเนื่องมาที่บ้านเป็นระยะเวลาเกือบ 3 เดือน โดยแก้วพาลูกกลับไปอยู่ที่สงขลาและเลี้ยงเองเป็นหลัก เนื่องจากคนอื่นๆในบ้านต้องไปกรีดยางแต่เช้ามืดและอยู่ในสวนยางตลอดทั้งวัน จนเมื่อแก้วต้องกลับมาทำงานเธอจึงให้แม่ช่วยเลี้ยงให้ โดยให้นมผสมแทนและช่วยค่าช่วยเลี้ยงดูเพิ่มจากปกติที่ส่งเงินให้พ่อแม่เป็นประจำ ขณะนี้ลูกของแก้วอายุ 4 เดือนแข็งแรงดี แม้แก้วจะค่อนข้างกังวลในช่วงแรกที่ต้องหยุดให้นมแม่เพราะลูกติดเต้านมมาก และคิดถึงลูกที่ต้องอยู่ไกลกัน แต่ก็ตัดสินใจได้หลังจากปรึกษากับสามี แล้วสามีให้เธอกลับมาทำงานที่กรุงเทพฯ และส่งเงินกลับบ้านช่วยเหลือค่าเลี้ยงดูต่างๆ ซึ่งบางเดือนลำพังสามีก็มีรายได้ไม่เพียงพอ

แก้ว บอกว่าทางโรงงานให้วันหยุดลาคลอดไม่เกิน 4 เดือน ซึ่งเดือนที่ 4 นั้นจะใช้สิทธิ์หรือไม่ก็ได้ แต่จะไม่ได้เบี้ยขยันปลายปี สำหรับเธอแล้วเงินเดือนและเบี้ยขยันปลายปีเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะทำงานที่นี่มานาน ถ้าไม่มีวันลาเกินที่กำหนด สิ้นปีก็จะได้เบี้ยขยันเพิ่มเป็นเงินโบนัสอีก แม้ทางโรงงานจะสามารถให้แรงงานอย่างพวกเธอบีบน้ำนมได้ แต่ก็ต้องทำงานชดเชยในช่วงเย็นหลังเลิกงาน แต่ก็ทำให้พวกเธอกลับล่าช้า แก้วจึงตัดสินใจไม่นำลูกมาอยู่ด้วยเพราะไม่มีเวลาดูแลอีก ทั้งยังไม่สามารถให้นมแม่ได้อีกด้วย ในที่สุดเมื่อคิดทบทวนแล้ว แก้วจึงลาคลอดเพียง 3 เดือนเท่านั้นและตัดสินใจกลับมาทำงาน

Copyright by Mahidol University

กรณีศึกษา กรณีที่ 10 ยุพิน

ยุพินอายุ 32 ปี จบการศึกษา ม.6 มีภูมิลำเนาอยู่ จ.สุพรรณบุรี ปัจจุบันทำงานเป็นคนตรวจสอบชิ้นงานในสายพานการผลิตของแผนกเตรียมอุปกรณ์การเย็บ ในโรงงานเย็บรองเท้าแห่งหนึ่งที่ จ. สุพรรณบุรี สามีเรียนจบ ม.3 อาชีพลูกจ้างร้านเชื่อมเหล็ก รายได้ทั้ง 2 คนที่รวมค่าล่วงเวลาแล้วมีประมาณ 20,000 บาทต่อเดือน ซึ่งทำให้ฐานะความเป็นอยู่พอใช้ ไม่ขัดสนมากนัก

ยุพินเล่าว่างานที่ทำอยู่ที่โรงงานเป็นส่วนของโรงเย็บรองเท้า ซึ่งยุพินมีหน้าที่เดินตรวจสอบของต่างๆ ที่จะต้องเย็บว่าพนักงานใส่มาในตะกร้าที่จะต้องเย็บมาครบหรือไม่ เช่น ด้ายเย็บ ตราไก่ ป้ายโลโก้รองเท้า เป็นต้น ถ้าแรงงานในสายพานเตรียมของไม่ครบ ทางสายพานเย็บก็จะส่งตะกร้าตีกลับมา และเธอก็จะต้องเป็นคนรับผิดชอบ ถูกตักเตือน ซึ่งบางครั้งต้องใช้เวลาพักระหว่างวันเพื่อจัดการปัญหาต่างๆเหล่านี้ และเมื่อถึงเวลาเลิกงานก็ต้องตรวจอุปกรณ์ต่างๆว่าขาดเหลือเท่าไหร่ และเตรียมของเพื่อพร้อมสำหรับการเย็บรองเท้าในวันถัดไป

ยุพินมีลูก 2 คน ลูกคนโตกับสามีคนแรกที่หย่าร้างไป ปัจจุบันอายุ 8 ขวบ อาศัยอยู่บ้านกับแม่ ซึ่งช่วยดูแลเลี้ยงให้และอยู่ในบริเวณรั้วเดียวกัน ลูกคนที่ 2 กับสามีคนปัจจุบัน มีอายุ 10 เดือน เธอเลี้ยงเอง ลูกทั้งสองคนได้รับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทั้งคู่ คนแรกหยุดเลี้ยงตอน 1 ขวบ ส่วนคนที่สองหยุดเลี้ยงตอนอายุ 2 เดือนครึ่ง แต่เนื่องจากเธอต้องกลับไปทำงานตามกำหนดลาครบ 3 เดือน จึงไม่ได้ให้นมแม่อีกเลย ทั้งที่ช่วงหลังคลอดยุพินตั้งใจจะให้นมแม่ถึง 1 ขวบโดยการบีบเก็บน้ำนมไว้เลี้ยงลูกต่อแม้ต้องไปทำงานก็ตาม แต่ทางโรงงานก็ไม่มีสถานที่ให้บีบและการเก็บนมแม่ไว้ และคิดว่าจากลักษณะงานของตนเองก็คงไม่มีเวลาว่างเพียงพอที่จะบีบเก็บน้ำนมได้ โดยทางโรงงานก็ยังยื่นเงื่อนไขด้วยว่าหากเธอไม่กลับมาทำงานตามกำหนดคลอด อาจต้องให้ย้ายไปอยู่แผนกอื่นเนื่องจากแผนกของเธอนายจ้างได้ให้พนักงานคนอื่นมาทำแทนแล้ว ด้วยสาเหตุหลายประการดังกล่าวทำให้ยุพินต้องกลับมาทำงานเพื่อช่วยสามีทำมาหากินเพราะเห็นใจที่สามีต้องทำงานคนเดียว และยังช่วยดูแลลูกคนแรกของเธอให้ด้วย ซึ่งรายได้ทั้งหมดก็ต้องนำมาส่งเสียค่าเล่าเรียนและใช้จ่ายเรื่องต่างๆภายในบ้าน

จากกรณีศึกษาชีวิตแรงงานหญิงทั้ง 6 ราย พบว่าแรงงานหญิงทุกคนสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ตั้งแต่หลังคลอดในโรงพยาบาล และแรงงานหญิงในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีความตั้งใจที่จะต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ และก็พยายามจะให้นมแม่ต่อแม้ว่าต้องกลับมาทำงานเป็นระยะเวลานานที่สุด แต่โดยตลอดช่วงประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงที่เกิดขึ้น ก็มีอำนาจและอุดมการณ์ต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้องในการตัดสินใจของแรงงานหญิงทั้งการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งผู้วิจัยจะได้

Copyright by Mahidol University

นำเสนอรายละเอียดของอำนาจและอุดมการณ์ดังกล่าวที่เข้ามากระทำกับชีวิตผู้หญิงในแต่ละช่วง ดังนี้

3.1 การถูกกดดันให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาล

3.1.1 โรงพยาบาลเริ่มให้ผู้หญิงเตรียมตัวให้นมแม่ ตั้งแต่ตั้งครรภ์

ทันทีที่ผู้หญิงเริ่มฝากครรภ์ก็จะได้รับคำแนะนำจากแพทย์และพยาบาล บอกให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยให้ผู้หญิงเตรียมตัวตั้งแต่ตอนตั้งครรภ์ เช่น ต้องกินอาหารบำรุงร่างกายและน้ำนม ต้องตรวจเต้านมดูความผิดปกติว่าสามารถจะให้ลูกดูดนมแม่ได้หรือไม่ และกำชับว่าหลังคลอดแล้วผู้หญิงต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เท่านั้นเนื่องจากนมแม่สำคัญกับลูกมาก เสมือนเป็นช่วงเวลาทองของลูก การที่แพทย์หรือพยาบาลปลูกฝังความคิดดังกล่าวให้กับผู้หญิงตั้งแต่ช่วงตั้งครรภ์ เป็นการเริ่มเข้ามากดดันและครอบงำความคิดของผู้หญิงในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งส่งผลให้ผู้หญิงส่วนใหญ่เชื่อและยอมปฏิบัติตาม โดยให้นมแม่ตั้งแต่อยู่ในโรงพยาบาลจนกระทั่งกลับมาอยู่บ้านเป็นระยะเวลาถึง 3 เดือน แต่เมื่อถูกจำกัดด้วยเวลาที่ต้องกลับไปทำงาน ผู้หญิงกลับไม่สามารถทำตามวิธีการที่แพทย์หรือพยาบาลบอกได้ แม้ว่าจะเตรียมตัวให้นมแม่ตั้งแต่ตั้งครรภ์ก็ไม่อาจทำให้ผู้หญิงสามารถให้นมแม่ได้นานเท่าที่ถูกคาดหวัง

“รู้ตั้งแต่ตอนท้องแล้วว่าให้กินนมแม่นาน 6 เดือน ในสมุดฝากครรภ์เขาก็เขียนบอก หมอก็บอก ตอนนั้นก็คิดว่าหรือเราจะลาออกไปเลี้ยงลูกดี คิดไปคิดมาไม่ดีกว่า อยู่บ้านเฉยๆไม่มีงาน ไม่มีเงิน ก็ให้ได้แค่ 3 เดือนแหละ” กรณีที่ 8 นก

“ฝากท้องก็ตอน 2 เดือนกว่า ตอนนั้นหมอตรวจเต้านมว่าปกติทุกอย่าง บอกว่าถ้าคลอดแล้วก็ให้เลี้ยงนมแม่ได้สบาย ลูกจะได้แข็งแรงไม่ขี้โรค ไม่เป็นภูมิแพ้ ให้แผ่นพับมาอ่านด้วย เราก็ฟังเค้านะ แล้วก็ถามว่าหมอให้กินนานแค่ไหน หมอบอกว่ากินไปได้ตลอด ถึงขวบเลยยิ่งดี ไอ้เราก็อยากให้กินนานๆนั่นแหละ แต่คงยาก” กรณีที่ 9 แก้ว

3.1.2 ควบคุมกิจกรรมต่างๆ ในโรงพยาบาล ให้ผู้หญิงมีหน้าที่เลี้ยงลูกอย่างเดียว

ในโรงพยาบาลผู้หญิงจะถูกจัดตารางกิจกรรมในการทำสิ่งต่างๆ ขึ้นอยู่กับตารางเวลาการตรวจของแพทย์และการทำงานของพยาบาล ตั้งแต่ตื่นเช้าผู้หญิงต้องตื่นมาทำธุระส่วนตัวให้เรียบร้อยเพื่อรอการตรวจของแพทย์ จากนั้นก็ต้องให้นมลูก กินยา กินข้าว อาบน้ำ จนถึง

Copyright by Mahidol University

เข้านอน ทุกอย่างต้องเป็นไปตามกิจกรรมที่โรงพยาบาลกำหนดโดยไม่มีกิจกรรมหรือภาระอย่างอื่นเข้ามาแทรกแซง วิธีการดังกล่าวทำให้ผู้หญิงสามารถจะให้นมแม่ได้ตรงตามเวลาที่เจ้าหน้าที่ควบคุมไว้ แต่เมื่อออกจากโรงพยาบาล ผู้หญิงกลับไม่สามารถทำสิ่งต่างๆให้เป็นเวลาที่ตรงกับในโรงพยาบาลได้ เพราะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงที่บ้านตลอด 3 เดือน เต็มไปด้วยภาระหน้าที่ความรับผิดชอบมากมาย จนเวลาที่ให้นมแม่ไม่เป็นไปตามแบบแผนที่โรงพยาบาลวางไว้

"ตอนนั้นอยู่โรงพยาบาลไม่ต้องทำอะไร เลี้ยงลูกอย่างเดียว ให้กินนมแม่วันๆ อยู่แต่บนเตียงคนไข้ พยาบาลเอาลูกมาให้เลี้ยงที่เตียง ถึงเวลากินก็กิน ถึงเวลานอนก็นอน พยาบาลเค้าก็จะคอยมาดูว่าเราให้นมแม่ได้รึยัง ถ้าได้ก็ให้กลับบ้าน แต่พอมาอยู่บ้านมันคนละเรื่องเลย ลุกออกมาจากเตียงแล้วกว่าจะกลับไปที่เตียงอีกทีก็ตอนนอนนู่นเลย" กรณีที่ 8 นก

3.1.3 ให้ใช้เครื่องปั๊มนม เมื่อผู้หญิงไม่มีน้ำนม

ผู้หญิงที่อยู่ในโรงพยาบาลจะถูกพยาบาลจัดการให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้ได้แม้กระทั่งการบีบน้ำนมโดยการใช้เครื่องปั๊มนม โดยเฉพาะผู้หญิงที่มีน้ำนมน้อยหรือน้ำนมไม่ไหล พยาบาลจะให้ใช้เครื่องปั๊มช่วยในการบีบน้ำนมแม่ออกมา และเป็นการกระตุ้นการผลิตน้ำนม แต่วิธีดังกล่าวทำให้ผู้หญิงรู้สึกเจ็บปวดมาก แต่ความเจ็บปวดก็ถูกกลบเกลื่อนด้วยคำบอกกล่าวของแพทย์และพยาบาลว่าการให้นมแม่คือสิ่งที่ดีที่สุด และเป็นหน้าที่ของแม่ การทำทุกวิถีทางเพื่อให้น้ำนมไหลเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แม้ต้องใช้เครื่องปั๊มนมก็ตาม แต่เมื่อกลับบ้านผู้หญิงบางคนเป็นแรงงานหาเช้ากินค่ำ ไม่มีเงินซื้อเครื่องปั๊มนมก็ต้องประสบปัญหาไม่มีน้ำนมเพียงพอให้ลูกกิน และการปั๊มนมแต่ละครั้งก็ใช้เวลานานกว่าเครื่องจะบีบน้ำนมออกมาได้ปริมาณพอ ซึ่งผู้หญิงก็ไม่ได้มีเวลามากพอที่จะปั๊มนมได้เช่นตอนอยู่ในโรงพยาบาล ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ประสบความสำเร็จ

"พยาบาลก็อุ้มมาให้ดูดเต้าวันแรกไม่มีน้ำนมเลย แห้งสนิท บีบเค้นยังไงก็ไม่ออก พยาบาลก็เอาเครื่องปั๊มมาให้ มันก็ออกนะแต่เจ็บมาก มันแปลกๆด้วย ก็ทนๆเอา กลัวลูกไม่ได้กินนมแม่ แต่พอมาอยู่บ้านก็ไม่มีที่ปั๊มน่ะสิ ก็มันแพง เค้าว่าเป็นพัน ไม่ได้ซื้อหรอก ก็เค้นเอาบ้าง ให้ดูดบ่อยๆบ้างอย่างที่เขาบอก มันก็มีไหลเรื่อยๆนะแต่ไม่ค่อยเยอะ" กรณีที่ 5 มิ

"ที่น้ำนมมันมาตอนแรกๆ ไม่ใช่เพราะลูกดูดนะ ลูกพี่ดูดไม่เป็น พยาบาลเขาเลยเอาที่ปั๊มมาหนีบๆ ทำจนน้ำนมไหลจนได้ เจ็บมาก แดงไปหมด หลังๆมาลูกก็ดูดเป็นเลยไม่เอาแล้วที่ปั๊ม เข็ดไปเลย" กรณีที่ 10 ยุพิน

Copyright by Mahidol University

3.1.4 สร้างสิ่งแวดล้อม โน้มน้าวให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่

โรงพยาบาลเป็นเจ้าของสถานที่ที่ผู้หญิงจะต้องไปคลอดลูก ดังนั้นจึงมีการจัดสิ่งแวดล้อมต่างๆเพื่อให้ผู้หญิงอยู่ในบรรยากาศ หรือสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นการติดรูปภาพเด็กทารกที่กำลังดูดนมแม่ ภาพของแม่อุ้มลูกดูดเต้านมในท่าทางต่างๆ และข้อมูลความรู้เกี่ยวกับข้อดีของการให้นมแม่ เพื่อให้ผู้หญิงเกิดความเชื่อถือ คล้อยตามและปฏิบัติตามวิธีการที่แพทย์และพยาบาลบอก การที่โรงพยาบาลจัดสิ่งแวดล้อมดังกล่าวเป็นการสร้างความกดดันให้กับผู้หญิงอย่างมาก เพราะไม่ว่าผู้หญิงจะทำอะไร ก็จะถูกฝังความคิดเรื่องการให้นมแม่อยู่ตลอดเวลา แม้ในโรงพยาบาลผู้หญิงจะสามารถให้นมแม่ได้ แต่เมื่อกลับมาบ้านผู้หญิงเริ่มก็หลุดออกจากบรรยากาศโรงพยาบาล การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จึงไม่ได้เคร่งครัดและเป็นไปตามที่ในโรงพยาบาลให้ทำ แม้ผู้หญิงจะพยายามเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อ แต่เมื่อถึงครบกำหนดลาคลอดก็ต้องกลับไปทำงานและสิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

“แบบว่าหมอเค้าก็จะคอยพูดบอกว่านมแม่ดียังไง พยาบาลก็บอกย้ำอีกว่าต้องเลี้ยงนานๆนะพยาบาลมีลูกยังให้กินนมแม่เหมือนกัน แล้วก็ในห้องตรวจเค้าก็มีรูปเด็กกินนมแม่แล้วก็ประโยชน์ของนมแม่ติดเอาไว้ มีแจกให้อ่านฟรีด้วยนะ” กรณีที่ 6 หยก

“เขาก็มีโปสเตอร์ใหญ่ๆติดไว้ที่คลินิกแหละว่านมแม่เป็นอะไร ดียังไง ให้กินนานแค่ไหน มีรูปเด็กน้อยๆ หน้าตาน่ารัก มีรูปแม่กำลังให้นมลูก มีรูปท่าทางอุ้มแบบต่างๆ มีรูปพัฒนาการวัยต่างๆตั้งแต่แบเบาะจนเดินได้ ในแผ่นพับก็มี ในสมุดฝากครรภ์ก็มี” กรณีที่ 8 นก

3.1.5 นโยบายรัฐ สนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานถึง 6 เดือน

นโยบายด้านสาธารณสุขของรัฐที่สนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 6 เดือน แม้ไม่ใช่การบังคับ แต่เมื่อแพทย์หรือพยาบาลนำมาใช้ในโรงพยาบาลจนกลายเป็นนโยบายหลักและเผยแพร่สู่สังคมให้รับรู้อย่างกว้างขวาง กลายเป็นการครอบงำสังคมให้เชื่อและทำตามนโยบายที่กำหนด ระยะเวลาที่รัฐให้ผู้หญิงเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานถึง 6 เดือนนั้น เป็นระยะเวลาที่นานและไม่สอดคล้องกับกฎหมายแรงงานที่ให้ผู้หญิงลาคลอดได้เพียง 3 เดือนเท่านั้น นโยบายทั้ง 2 อย่างที่ออกมาไม่ได้มีความสอดคล้องกันและคำนึงถึงชีวิตของแรงงานหญิงอย่างแท้จริง แม้รัฐจะพยายามหาทางออกให้ผู้หญิงที่ต้องกลับไปทำงานว่าให้บีบน้ำนมระหว่างที่ไปทำงานเพื่อนำกลับมาเลี้ยงลูกในตอนเย็น แต่ก็มีผู้หญิงเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ทำได้ ส่วนผู้หญิงที่เป็นแรงงานหรือลูกจ้างระดับล่างกลับไม่ได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมจากนายจ้างแต่อย่างใด

Copyright by Mahidol University

" ก็โรงงานเค้าให้ลาแค่ 3 เดือนนั่นแหละ แล้วจะไปเลี้ยงลูกนานๆแบบที่หมอเค้าว่าก็ไม่ได้ ถูกไล่ออกกันพอดี หมอบอกว่างั้นคุณก็บีบน้ำนมเก็บไว้สิ คิดในใจว่า แหม พอมาทำงานแล้วมันมีเวลาที่ไหนล่ะ" กรณีที่ 7 น้อย

"โรงงานให้ลาแค่ 3 เดือน หมอบอกให้กินอย่างน้อย 6 เดือนหรือขวบครึ่งก็ได้ แหม ก็อยากนะแต่ว่าเรามันต้องทำงาน ให้ลาหยุดต่อได้ยังไงนานขนาดนั้น" กรณีที่ 9 แก้ว

3.2 การต่อรอง/ ตัดสินใจภายในครอบครัว

3.2.1 ไม่กล้าบอกสามีให้ช่วยเลี้ยงลูก เพราะเป็นหน้าที่ของเรา

ผู้หญิงที่ออกจากโรงพยาบาลมาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อเนื่องที่บ้าน มักพบกับความลำบากในการทำหน้าที่ทั้งเป็นแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกและเป็นแม่บ้านที่ต้องรับผิดชอบทำงานบ้านทุกอย่าง หน้าที่ทั้งสองถูกผลักให้เป็นภาระของผู้หญิงอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากสังคมได้สร้างความคาดหวังว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนโยนเหมาะที่จะมีหน้าที่ดูแลงานในบ้านรวมถึงการเลี้ยงลูก ตลอดระยะเวลา 3 เดือนที่หยุดงานเพื่อเลี้ยงลูกนั้นสามีเป็นฝ่ายออกไปทำงานนอกบ้านเพียงคนเดียว เมื่อผู้หญิงไม่มีรายได้ บางวันสามีก็ทำงานล่วงเวลาและเมื่อกลับมาบ้าน ผู้หญิงเห็นสามีเหน็ดเหนื่อยก็ไม่กล้าบอกให้ช่วยดูแลลูกทั้งที่ตนเองก็ทำงานทั้งวัน และสามีเองเมื่อได้ยินเสียงลูกร้องงอแงหรือขับถ่ายปัสสาวะอุจจาระก็จะเรียกผู้หญิงให้เข้ามาทำความสะอาด โดยผู้ชายจะไม่เข้ามาทำสิ่งเหล่านี้ ส่วนผู้หญิงเองก็รู้สึกว่าเรื่องในบ้านและการเลี้ยงลูกนั้นเป็นหน้าที่หลักของตนจึงยินดีที่จะทำสิ่งเหล่านี้ แม้จะเป็นความเหน็ดเหนื่อยอย่างไรก็ตาม

*"ไม่รู้สิ ไม่กล้าบอกให้ช่วย นอกจากแฟนเค้าจะว่างจริงๆเค้าก็จะมาเล่นมาอุ้มกับลูกบ้าง"*กรณีที่ 5 มิ

"เห็นว่าเค้าก็ทำงานหนักทั้งวันก็คงจะเหนื่อย เค้าทำพวกอ๊อกเหล็กอยู่โรงกลึง กลับมาก็ไม่กล้าไปกวนเค้า เราอยู่กับบ้านหน้าที่ในบ้านกับเลี้ยงลูกก็เป็นของเราอยู่แล้ว มันจะยุ่งยากแค่ไหนก็หน้าที่เราใช่ไหมล่ะ" กรณีที่ 10 ยุพิน

3.2.2 ปรึกษาสามีแล้ว สามีบอกให้หยุดเลี้ยง

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิง นอกจากจะถูกแพทย์และพยาบาลเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและครอบงำความคิดตั้งแต่ช่วงตั้งครรภ์ ช่วงอยู่โรงพยาบาลและ

Copyright by Mahidol University

กลับมาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านเป็นเวลาอีก 3 เดือนแล้ว เมื่อสิ้นสุดกำหนดลาคลอดและต้องไปทำงาน ผู้หญิงก็เกิดความรู้สึกลังเล ไม่แน่ใจว่าจะตัดสินใจอย่างไรดีระหว่างให้นมแม่ต่อหรือหยุดให้นมแม่แล้วกลับไปทำงาน ซึ่งบุคคลที่เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากในการตัดสินใจครั้งนี้คือสามี เนื่องจากผู้หญิงถูกสอนให้เคารพสามี จึงต้องปรึกษาสามีก่อนเสมอไม่ว่าเป็นการตัดสินใจเรื่องใดๆก็ตาม แม้กระทั่งการหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และเมื่อผู้หญิงไม่กล้าตัดสินใจเอง หลังจากปรึกษาสามีแล้ว สามีต้องการให้กลับไปทำงานและหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ผู้หญิงก็ต้องเชื่อและทำตาม

"ก็ช่วงนั้นลูกอายุจะ 3 เดือนแล้ว ก็ปรึกษากับแฟนคุยว่าลาครบแล้วอยากกลับมาทำงานเค้าว่ายังไง เพราะแฟนเค้ากลับมาก่อนตั้งนานแล้ว เค้าก็บอกว่าถ้าไม่มีอะไรแล้วก็ให้หย่านม แล้วก็กลับมาทำงานด้วยกัน" กรณีที่ 7 น้อย

3.2.3 เกรงใจครอบครัวสามี

หลังคลอดลูก ผู้หญิงที่ลาคลอด 3 เดือนต้องพาลูกกลับไปอาศัยที่ภูมิลำเนาเนื่องจากสภาพห้องเช่าของแรงงานไม่สามารถให้ลูกมาอาศัยอยู่ได้ เมื่อกลับไปต่างจังหวัดผู้หญิงส่วนหนึ่งต้องไปอาศัยอยู่กับครอบครัวของฝ่ายสามี เนื่องจากครอบครัวฝ่ายตนเองมีฐานะที่ด้อยกว่า จึงไม่อยากนำลูกที่เพิ่งคลอดไปเป็นภาระ ดังนั้นในช่วงหยุด 3 เดือนที่ผู้หญิงต้องอยู่กับครอบครัวญาติพี่น้องของสามีจึงเกิดความรู้สึกเกรงใจ ไม่กล้าทำกิจกรรมต่างๆที่ตนเองอยากทำ เช่น นอนหลับช่วงกลางวัน ตื่นสาย บางครั้งก็ถูกไหว้วานให้ทำงานบ้านต่างๆ แม้ไม่อยากทำงานบ้านแต่รู้สึกเกรงใจที่ตนเองและลูกต้องมาอาศัยอยู่ด้วย เมื่อครบกำหนด 3 เดือนที่ต้องไปทำงาน ผู้หญิงจึงหาคนช่วยเลี้ยงลูกให้และตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้วกลับมาทำงานอยู่กับสามี

" ก็พอหลังคลอดก็ไปอยู่บ้านแม่แฟน เพราะว่าบ้านเรามีครอบครัวพี่สาวอยู่กับพ่อแม่แล้ว คนเยอะ ที่นอนก็ลำบาก บ้านแฟนสะดวกกว่า แต่แฟนลางานได้ไม่นาน ก็กลับมาทำงานก่อน นกก็เลี้ยงลูกอยู่บ้านกับพ่อแม่แฟน ทำตัวไม่ถูก เกรงใจพ่อแม่เค้า ก็ช่วยเค้าทำงานบ้านไม่กล้าตื่นสาย ตอนนั้นไม่อยากอยู่นาน อยากกลับมาทำงาน คิดถึงแฟนด้วย" กรณีที่ 8 นก

3.3 ปัญหาเศรษฐกิจของผู้หญิง

3.3.1 ค้างหนี้สินต้องผ่อนชำระ

หนี้สินของผู้หญิงในกลุ่มนี้ เป็นหนี้สินที่ต้องผ่อนชำระทั้งในระบบและนอกระบบ ซึ่งเกิดจากผู้หญิงเป็นผู้ไปหากู้ยืมมาเองโดยที่สามีก็ปฏิเสธไม่มีส่วนรู้เห็นกับหนี้สิน

Copyright by Mahidol University

เหล่านี้ สาเหตุที่ผู้หญิงต้องกู้เงินเหล่านี้มาจนเป็นหนี้สินพอกพูนเนื่องจาก ทั้งตัวแรงงานหญิงเองและสามีต่างมีรายได้น้อย อีกทั้งสามีก็มักนำเงินค่าจ้างที่ได้ไปดื่มเหล้าหรือใช้จ่ายส่วนตัว แล้วจึงนำเงินที่เหลือเล็กน้อยบางส่วนมาให้ผู้หญิงใช้จ่ายภายในครอบครัว ดังนั้นผู้หญิงจึงมีหน้าที่ต้องใช้จ่ายเงินต่างๆอย่างประหยัด ทั้งที่เงินที่กู้ยืมมาบางส่วนก็นำมาหาซื้อผ่อนสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับสามี เช่น ผ่อนรถจักรยานยนต์ให้สามีขี่ไปทำงาน ผ่อนเครื่องเล่นDVDให้สามีไว้ดูหนัง เป็นต้น แต่ตัวผู้หญิงเองกลับไม่ได้นำเงินมาใช้จ่ายส่วนตัวหรือนำมาใช้ก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เมื่อยังมีหนี้สินต้องผ่อนชำระดังกล่าว การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงจึงไม่สามารถจะดำเนินต่อไปได้ เมื่อครบ 3 เดือนตามกำหนด ผู้หญิงก็ต้องกลับมาทำงานเพื่อหารายได้เช่นเดิม

“ตอนลาคลอดเงินเดือนหายไปเกือบครึ่ง มีแต่เงินของแฟน ตอนนั้นก็มีผ่อนเครื่องซักผ้า ผ่อนรถมอเตอร์ไซค์ รวมๆก็สามพันแล้วก็ค่าห้องเช่าอีกสองพัน ค่าใช้จ่ายเดือนหนึ่งๆ ก็ปาเข้าไปห้าพันแล้ว ไหนจะเลี้ยงลูกอีก ยังไงก็ต้องกลับไปทำงาน” กรณีที่ 8 นก

“ก็มีผ่อนไอ้เครื่องเล่นอันใหญ่ๆ เพิ่งซื้อตอนต้นปี แฟนเค้าอยากได้ไว้ดูบอล กับร้องคาราโอเกะ ไอ้เราก็ไม่ค่อยได้ดูหรอกเพราะทำโอแทบทุกวัน กลับไปก็ เหนื่อย นอน ดูบอลก็ไม่เป็น ปีหน้านู่นกว่าจะผ่อนหมด” กรณีที่ 6 หยก

3.3.2 ต้องจ่ายค่าทำนาให้พ่อแม่

ผู้หญิงที่เข้ามาทำงานเป็นแรงงานหรือลูกจ้าง ส่วนใหญ่มาจากพื้นฐานฐานะครอบครัวที่ยากจน มีความลำบาก จึงต้องเข้ามาทำงานหารายได้แล้วส่งเงินเลี้ยงดูครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่พื้นฐานมีอาชีพเกษตรกร พ่อแม่มีอาชีพทำนาเป็นหลัก เมื่อลูกสาวไม่อยู่ช่วยเป็นแรงงานในการทำนา ก็ต้องไปทำงานและนำเงินที่ได้ส่งมารับผิดชอบค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เพื่อเป็นการชดเชยแรงงานของตน โดยตลอดฤดูกาลทำนาผู้หญิงต้องส่งเงินเป็นค่าจ้างทำนา ค่าปุ๋ย ค่ายา ค่าเก็บเกี่ยว ค่าดำเนินการต่างๆตลอดช่วงของฤดูกาล ซึ่งกว่าจะได้ผลผลิต สุดท้ายครอบครัวก็เป็นหนี้ เพราะผลผลิตขายไม่ได้ราคาตามต้องการ ไม่พ้นผู้หญิงก็ต้องส่งเงินไปช่วยเหลืออีกครั้งแล้วครั้งเล่า ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้แม้จะดูเป็นเรื่องเล็กน้อยเนื่องจากเป็นเฉพาะช่วงฤดูกาลทำนา แต่ก็เป็นเงินจำนวนที่มากและแรงงานหญิงก็ไม่อาจจะหยุดงานได้เป็นระยะเวลานานๆเพื่อเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ตลอด ดังนั้นเมื่อครบกำหนด 3 เดือนผู้หญิงจึงไม่รีรอที่จะกลับมาทำงานตามกำหนด

Copyright by Mahidol University

"ตอนที่น้อยคลอดกลับมาอยู่ที่บ้าน ก็เป็นฤดูทำนาอีก แต่น้อยให้แม่มาเลี้ยงลูก แม่ก็เลยไม่ได้ทำนา แต่จะปล่อยนาทิ้งไว้เฉยๆก็ไม่ได้ พ่อกับแม่เขาเคยทำของเขาทุกปี ปีนี้ก็เลยต้องจ้างเขาทำนา ค่าพันธุ์ข้าว ค่าปุ๋ย ค่ายา ค่าจ้างคน จ้างรถ มันมาพอดีกันอีก ก็ต้องมาทำงานหาเงินไปให้พอเหมือนทุกๆปี " กรณีที่ 7 น้อย

"ก็ตอนหลังๆที่รู้สึกว่าเงินที่บ้านเริ่มเหลือน้อย ค่าปุ๋ยไม่พอ พ่อต้องไปกู้ ธ.ก.ส. มาจ่ายค่าปุ๋ย แล้วก็ติดค่ายาฆ่าแมลงก็เลยรู้สึกว่าคงต้องทำอะไรบ้างแล้ว หนี้มันเยอะ ก็เลยคุยกับแม่ว่าให้รีบทำนาให้เสร็จแล้วเดี๋ยวจะลงไปทำงาน ให้แม่เลี้ยงหลานให้" กรณีที่ 6 หยก

3.3.3 รายได้จากสามีคนเดียวไม่เพียงพอ

ผู้หญิงที่หยุดอยู่บ้านตลอดระยะเวลา 3 เดือนเพื่อให้นมแม่ ทำให้ไม่มีรายได้เป็นของตัวเอง ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายรอรับเงินจากสามีในแต่ละเดือนเพื่อนำไปใช้จ่ายอย่างประหยัดในครอบครัว ชำระหนี้สิน และบางส่วนต้องส่งเสียให้ที่บ้าน เมื่อมีรายได้จากสามีคนเดียว แต่มีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเพราะมีหนี้สินของครอบครัวตนเอง หนี้สินของครอบครัวพ่อแม่ และค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูลูกที่เพิ่งคลอด ทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่าตนเองจะต้องกลับมาทำงาน เพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ดังนั้นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จึงสิ้นสุดลงเมื่อครบกำหนดวันลาคลอด และผู้หญิงก็ต้องการกลับมาทำงานหารายได้ตามเดิม

"บางเดือนก็พอ บางเดือนก็โทรไปขอกับแฟนเพิ่ม อย่างถ้าเดือนไหนพาลูกไปฉีดวัคซีน หรือเดือนไหนซื้อแพมเพิร์สเยอะ ก็จะให้ส่งเงินให้อีก แต่รายได้ขับแท็กซี่จากแฟนคนเดียว มันก็ไม่พอกินหรอก" กรณีที่ 9 แก้ว

3.4 ปัญหาเกี่ยวกับงาน

3.4.1 ทำงานบ้านคนเดียวทุกอย่างตลอด 3 เดือน

เมื่อผู้หญิงออกจากโรงพยาบาลมาอยู่บ้าน พบว่าผู้หญิงต้องดูแลรับผิดชอบงานภายในบ้านทุกอย่าง เนื่องจากผู้หญิงสามารถหยุดงานลาคลอดได้ 3 เดือนตามที่กฎหมายแรงงานอนุญาต แต่สามีไม่สามารถหยุดงานมาช่วยเลี้ยงได้ นอกจากนี้ผู้หญิงบางส่วนที่ต้องกลับมาอาศัยอยู่ที่ภูมิลำเนากับครอบครัวและญาติ ก็ยิ่งต้องทำงานบ้านมากขึ้นเพราะต้องดูแลคนทั้งบ้าน ตื่นแต่เช้า ทำกิจวัตรต่างๆของตัวเอง ทำอาหาร ช่วยงานบ้านในครอบครัว พร้อมๆไปกับการเลี้ยงลูก เล่นกับลูก เปลี่ยนผ้าอ้อม เช็ดอุจจาระปัสสาวะ ปลอบโยนเวลาร้องงอแง กล่อมนอน และอุ้ม

Copyright by Mahidol University

ป้อนให้นมแม่ แม้บางครั้งสามีจะช่วยเลี้ยงลูกบ้างแต่ก็เป็นช่วงสั้นๆหลังจากที่เลิกงานแล้ว แต่บางครั้งสามีก็ทำงานล่วงเวลากว่าจะกลับถึงบ้านก็ดึกดื่น ส่วนสมาชิกคนอื่นๆในบ้านที่อยู่ในวัยทำงาน ก็ออกไปทำงานนอกบ้านกันหมด เหลือแต่พ่อกับแม่ที่มีอายุมากซึ่งทั้งทำงานบ้านและช่วยเลี้ยงหลานได้ไม่เต็มที่ ผู้หญิงก็ต้องรับภาระการดูแลไว้คนเดียวทั้งหมด ดังนั้นจึงทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตลอด 3 เดือนเป็นไปด้วยความยากลำบาก และไม่ต่อเนื่องจนในที่สุดก็ค่อยๆสิ้นสุดลงเมื่อแรงงานหญิงต้องกลับมาทำงาน

"เหนื่อยมาก ไม่ได้หลับไม่ได้นอน กลับมาเลี้ยงลูกที่บ้านก็วุ่นวาย ลูกอยากกินตอนไหนก็กิน เดี๋ยวร้องเดี๋ยวดูด บางทีกวาดบ้านไปอุ้มลูกไป บางทีเอาลูกไปไว้ในเปลแล้วลากเปลไปไว้ข้างๆตัวเวลาซักผ้า แล้วก็ถ้าลูกตื่นขึ้นมาก็ไกวเปลไปด้วย ถ้าร้องมากก็ต้องล้างมือมาให้นม เป็นอย่างนี้ตลอด" กรณีที่ 6 หยก

"ก็ทำงานบ้านต่างๆในบ้านเหมือนเดิมที่เคยทำ แรกๆแม่มาอุ้มหลานให้บ้าง แต่หลักๆเราก็เลี้ยงเองกับมือ แต่ละวัน อึ ฉี่ก็ไม่พ้นเราอยู่ดี พอเดือนหลังๆเริ่มแข็งแรงขึ้น ก็ทำหลายอย่าง ซักที่นอนลูก ซักเสื้อผ้าที่ละเยอะๆ ทำกับข้าว ดูแลความสะอาดในบ้าน รอบๆบ้าน กวาดพื้น รดน้ำต้นไม้ ก็อยู่บ้านคนเดียว เลยต้องทำทุกอย่างเองตลอด 3 เดือนเลย" กรณีที่ 10 ยุพิน

*"ช่วงที่พาลูกกลับไปอยู่สงขลา 3 เดือน เหมือนไม่ได้พักเลยนะ กลับไปก็ไปช่วยที่บ้านทำงานบ้านแทบทุกอย่าง เขาตื่นไปกรีดยางตี3 ก็ตื่นพร้อมเขา ทำกับข้าวกับปลาไว้รอ กลางคืนดูลูกไม่ค่อยได้นอน แล้วยังต้องตื่นเช้ามืดอีก ไม่ผอมให้มันรู้ไป"*กรณีที่ 9 แก้ว

3.4.2 นั่งทำงานตลอด จนมีปัญหาสุขภาพ

ผู้หญิงที่เป็นแรงงาน ส่วนใหญ่เข้ามาเป็นลูกจ้างในโรงงานที่มีการเย็บต่างๆ ผู้หญิงต้องนั่งทำงานอยู่กับที่ เพื่อทำการเย็บทั้งวัน โดยแทบไม่ต้องลุกไปไหนนอกจากเข้าห้องน้ำหรือพักกลางวัน งานที่ต้องนั่งทำตลอด ทำให้ผู้หญิงมีปัญหาสุขภาพ ปวดหลัง ปวดไหล่ ปวดนิ้ว และบางครั้งเวลานั่งนานๆก็ทำให้ขา 2 ข้างบวม และเป็นตะคริว โดยเฉพาะช่วงที่มีการเร่งทำงานล่วงเวลา ผู้หญิงต้องนั่งทำงานเป็นเวลานาน 12-15 ชั่วโมงในแต่ละวัน อาการเจ็บป่วยดังกล่าวส่งผลให้ความอยากในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลดลง เพราะเมื่อผู้หญิงเมื่อยล้าจากที่ทำงาน กลับมาบ้านผู้หญิงก็ไม่อยากต้องมานั่งอุ้มลูกให้ดูดนมจากเต้าอีก และคิดว่าควรจะเป็นเวลาพักผ่อนของตน แม้

Copyright by Mahidol University

จะมีการสนับสนุนให้บีบน้ำนมแม่ระหว่างที่ไปทำงานเพื่อนำมาเลี้ยงลูกในตอนเย็น แต่ความเหนื่อยล้าทางร่างกายก็ทำให้ผู้หญิงที่กลับเข้าสู่ระบบการทำงาน ไม่คิดถึงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่ออีกเลย

"งานมันหนัก บางทีก็เย็บเป็นพันๆผืน นั่งเย็บกันทั้งวันทั้งคืน ปวดหลังปวดไหล่ บางทีขาก็เป็นตะคริวเลย ก็มันไม่ได้ขยับไปไหน แต่มือนี่จะปวดมาก แทบจะเป็นนิ้วล็อคเลย กลับมาบ้านก็ไม่อยากเอาอะไรแล้ว ลูกเต้าก็ไม่อยากเอาแล้ว" กรณีที่ 5 มิ

"ขาบวม ปวด ตอนยังไม่ท้องก็เป็น คือเรานั่งอยู่กับไลน์ตลอดทั้งวัน กลับมาบ้านเวลานอนต้องเอาหมอนหนุนมันก็เป็นๆหายๆ ถ้ากลับจากโรงงานแล้วยังต้องมาดูลูก มาให้ลูกดูดเต้าอีก ก็ไม่อยากแล้วล่ะ ไม่ใช่ว่าขี้เกียจนะ แต่ถ้าไม่ต้องให้จะดีกว่า" กรณีที่ 9 แก้ว

3.4.3 ทำงานเกี่ยวกับสารพิษ ไม่อยากให้ลูกกินนมแม่

ในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับสารเคมี และมีแรงงานหญิงเป็นลูกจ้างอยู่ แต่ละวันร่างกายและเสื้อผ้าของผู้หญิงจะสัมผัสทั้งสารพิษและสารเคมีต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ทำงาน และผู้หญิงก็ทราบดีว่าจะเป็นอันตรายกับร่างกายอย่างไร แต่ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เพราะข้อจำกัดเรื่องความรู้ ค่าจ้าง โอกาสในการเลือกงาน ก็ทำให้ผู้หญิงยังคงต้องทำงานเหล่านี้อยู่ และเมื่อต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้หญิงก็หยุดทำงานลาคลอดเพื่อให้นมลูกอย่างเต็มที่ แต่เมื่อครบ 3 เดือนและกลับมาทำงานผู้หญิงเองก็ไม่บีบนมแม่เลี้ยงลูกอีก เพราะกังวลว่าร่างกายและเสื้อผ้าที่สัมผัสกับสารพิษอาจมีสิ่งปนเปื้อนผ่านน้ำนมเข้าไปได้ และเมื่อให้ลูกดูดนมก็อาจเป็นอันตรายได้เช่นกัน ดังนั้นเมื่อกลับมาทำงานแล้ว ผู้หญิงจึงหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไปอย่างสิ้นเชิง

*"หน้าที่เราก็คือเอาวงจรที่เค้าบัดกรีแล้ว ออกมาดูทีละอันว่ามันสมบูรณ์ไหม บัดกรีหลุดรึเปล่า เขม่าที่บัดกรีเยอะไปรึเปล่า แล้วก็เช็ดทำความสะอาดวงจรพวกนี้แหละ เสื้อผ้าเราก็เลยต้องแยกซักเพราะมันจะมีผงตะกั่วปนอยู่ ก็เลยไม่อยากให้ลูกกินนมแม่อีก กลัวตะกั่วมันจะปนๆเข้าไปในน้ำนม"*กรณีที่ 8 นก

3.4.4 บังคับทำงานล่วงเวลาจนดึกดื่น และไม่ทราบล่วงหน้า

แรงงานหญิงมักถูกบังคับให้ทำงานล่วงเวลาเสมอๆ ซึ่งนายจ้างมักอ้างว่างานเร่งและต้องการให้แรงงานหญิงผลิตงานให้กับตนเองทันเวลา โดยที่หลายๆครั้งนายจ้างมักไม่

Copyright by Mahidol University

แจ้งให้ทราบล่วงหน้าว่าจะมีการทำงานล่วงเวลาในตอนเย็นจนดึกดื่น แรงงานหญิงจะทราบเมื่อเวลาพักเที่ยงหรือช่วงบ่ายที่ใกล้จะเลิกงานแล้ว ทำให้แรงงานหญิงเองวางแผนไม่ได้ว่าในแต่ละวันตนเองจะสามารถกลับบ้านได้เร็วหรือช้า โดยเฉพาะผู้หญิงที่ต้องการให้นมแม่ก็ไม่สามารถจะควบคุมเวลาของตนเองในการดูแลลูกได้ อีกทั้งยังเป็นการทำงานที่ใช้เวลานานจนเกิดความอ่อนล้า ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต้องสิ้นสุดลงเมื่อผู้หญิงตัดสินใจกลับมาทำงาน

"คือถ้าช่วงงานเร่งนี่ เราไม่รู้เลยวันไหนจะมีโอ ถ้าเถ้าแก่บอกว่าวันนี้มีก็ต้องทำต่อจนเสร็จ กว่าจะกลับบ้านแต่ละวันก็ไม่เป็นเวลา แล้วจะเอาเวลาที่ไหนมาดูลูกได้ล่ะ ไม่ต้องพูดถึงให้ดูดนมแม่มันเหนื่อยจนไม่อยากจะทำอะไรเลยจริงๆนะ" กรณีที่ 5 มิ

"โรงงานนกจะให้เซ็นชื่อทำโอตอนบ่ายๆ นั่งทำงานอยู่ดีๆถ้าวันไหนมีโอเขาก็จะเอาใบเซ็นชื่อมาให้แบบไม่รู้ล่วงหน้าเลย เราก็จะแบบว่าเฮ้อ วันนี้กลับดึกดื่นอีกแล้ว ต้องโทรบอกแฟนกินข้าวเย็นไปก่อน แบบนี้จะเอาเวลาที่ไหนไปเลี้ยงลูกได้" กรณีที่ 8 นก

3.4.5 นายจ้างกดดันให้กลับไปทำงาน

ก. ขู่ว่าจะไม่ขึ้นค่าแรง

วิธีการที่นายจ้างใช้เป็นเงื่อนไข ให้แรงงานหญิงยอมทำงานอยู่กับตนอย่างหนึ่งคือการสัญญาว่าจะขึ้นค่าแรงให้ทุกปี ซึ่งแรงงานหญิงที่มีรายได้น้อยก็มีความหวังว่าในปีนี้ตนเองจะได้ค่าแรงเพิ่มเหมือนเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆ แต่เมื่อได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ผู้หญิงก็อยากทำหน้าที่อย่างเต็มที่ โดยตั้งใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามที่โรงพยาบาลสอน แต่ด้วยระยะเวลาลาคลอดเพียง 3 กับเงื่อนไขของนายจ้างที่สัญญาจะขึ้นค่าแรงให้ถ้าหากผู้หญิงกลับมาทำงานตามกำหนด ในขณะเดียวกันหากผู้หญิงต้องการหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อก็สามารถทำได้แต่จะไม่ได้รับการพิจารณาขึ้นค่าแรงเหมือนแรงงานหญิงคนอื่นๆ ซึ่งจะมีโอกาสปีละครั้งเท่านั้น เงื่อนไขดังกล่าวเป็นการบังคับทางอ้อมให้ผู้หญิงยอมกลับมาทำงานตามเวลาที่กำหนด โดยไม่สามารถจะหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อได้

"ทางโรงงานเขาไม่ได้ตามตรงๆว่าให้กลับมาทำงานนะ ใครอยากลาหยุดต่อก็ได้ แต่จะไม่ได้ขึ้นค่าแรง เพราะเค้าถือว่าลาเกินแบบว่าหยุดเยอะเกินไป เค้าก็เลยไม่ให้ ก็เลยไม่ลา กลับมาทำงานดีกว่า" กรณีที่ 8 นก

Copyright by Mahidol University

ข. ขู่ว่าจะลดเบี้ยขยัน

ผู้หญิงที่ทำงานกับนายจ้างเป็นระยะเวลานาน มีความคาดหวังว่าเมื่อสิ้นปีตนเองจะได้เงินโบนัสหรือเบี้ยขยัน โดยเฉพาะการที่แรงงานหญิงตั้งใจทำงาน ไม่เคยขาด ลา มาสายตลอดทั้งปี แต่เมื่อผู้หญิงต้องคลอดลูกและเลี้ยงลูกเอง นายจ้างก็ให้ลาคลอดได้ 3 เดือนตามกำหนด และหากผู้หญิงต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อหลังจาก 3 เดือนก็สามารถลาต่อได้ แต่จะถือว่าเป็นการลาเพิ่มจากปกติ ซึ่งนายจ้างบอกว่าแรงงานหญิงจะไม่ได้รับเงินโบนัสหรือเบี้ยขยันในช่วงปลายปี ดังนั้นแม้ผู้หญิงจะอยากเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อเพราะเชื่อว่าการให้นมแม่เป็นสิ่งที่ดีกับลูก แต่ด้วยเงินเบี้ยขยันที่มีจำนวนมากเท่าๆกับเงินเดือนก็จูงใจให้ผู้หญิงยินยอมกลับไปทำงาน และให้นมแม่ได้เท่าที่ระยะเวลา 3 เดือนตามกำหนด

“แต่ว่าถ้าใครทำงานดีหรือไม่มีวันลาเลยก็จะได้เงินโบนัสเบี้ยขยันตอนสิ้นปีด้วย อย่างลาคลอดก็เหมือนกัน ถ้าครบวันลาแล้วมาทำงานเขาก็ให้ แต่ถ้าจะลาต่อก็ไม่ได้นะ แล้วใครมันจะไปลาต่อล่ะ หนูคนหนึ่งล่ะที่ไม่ลา” กรณีที่ 6 หยก

ค.ขู่จะให้ย้ายไปแผนกอื่น

นายจ้างที่ต้องการให้แรงงานหญิงกลับมาทำงานให้ตนภายในระยะเวลาที่กำหนด มักจะมีข้อแม้ เงื่อนไขต่างๆ นอกจากเรื่องเงินแล้ว ยังมีข้ออ้างในเรื่องงานที่แรงงานหญิงทำอยู่ โดยนายจ้างมักจะอ้างว่า ช่วงที่แรงงานหญิงหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้าน นายจ้างต้องให้แรงงานที่อยู่ในแผนกอื่นมาทำงานแทนที่ตำแหน่งของแรงงานหญิงที่ว่างไป ซึ่งทำให้เสียเวลาต้องสอนงานใหม่ และทำให้งานมีความล่าช้ากว่าจะเข้าที่เข้าทาง ดังนั้นผู้หญิงควรกลับมาทำงานตามกำหนด และหากผู้หญิงจะลาหยุดเลี้ยงลูกต่อก็อาจจะทำได้แต่เมื่อกลับมาทำงานก็อาจไม่ได้ทำในตำแหน่งเดิม อาจจะถูกย้ายให้ไปทำหน้าที่ใหม่ ซึ่งอาจเป็นแผนกที่หนักกว่าเดิมก็ได้ เนื่องจากแรงงานใหม่ที่มาทำงานแทนก็มีความเชี่ยวชาญจนสามารถทำงานในแผนกนี้ไปได้ตลอด ทำให้แรงงานหญิงเกิดความกังวลว่าตนเองจะได้ทำงานในแผนกใหม่ ซึ่งไม่เคยทำ ไม่คุ้นเคยกับเพื่อนร่วมงานและอาจเป็นงานที่หนักกว่าเดิม ซึ่งผู้หญิงอาจมีปัญหาในการทำงานได้ ดังนั้นเมื่อครบกำหนดการลา 3 เดือนผู้หญิงจึงยินยอมกลับมาทำงานแต่โดยดี

“ช่วงที่พี่ลาคลอด เค้าก็เอาคนในแผนกอื่นมาแทนชั่วคราว แต่เค้าเรียนรู้เร็วทำงานเป็นหัวหน้าเลยบอกว่าถ้าพี่จะหยุดเลี้ยงลูกต่อ เค้าก็จะให้คนนี้เป็นตัวจริงไปเลย แล้ววันไหนพี่กลับไปก็จะให้ไปอยู่แผนกอื่นแทน พี่ไม่เอาหรอก ตอนนั้นก็เลยกลับมาทำงาน” กรณีที่ 10 ยุพิน

Copyright by Mahidol University

3.4.6 ไม่มีสวัสดิการส่งเสริมการให้นมแม่

ก. ถ้าต้องการบีบน้ำนม ต้องทำงานชดเชยตอนเย็น

ในโรงงานที่นายจ้างไม่มีการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เมื่อผู้หญิงกลับมาทำงานและต้องต้องการบีบนมแม่ระหว่างเวลาทำงาน ก็อาจจะสามารถทำได้ถ้าในเวลานั้นผู้หญิงไม่มีภาระงานที่ยุ่งและสามารถหาเวลาส่วนตัวบีบน้ำนมได้ แต่มีข้อแม้ว่าเวลาดังกล่าวเป็นเวลาทำงานของโรงงานดังนั้นผู้หญิงจะต้องนำเวลาที่ตนเองบีบน้ำนมระหว่างเวลางานมาทำงานชดเชยในช่วงเย็นหลังจากเลิกงานแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่เวลาที่ผู้หญิงจะบีบน้ำนมให้ได้ปริมาณที่มากพอต้องบีบอย่างน้อยประมาณ 30 นาที ซึ่งทำให้ผู้หญิงต้องเลิกงานช้ากว่ากำหนดโดยไม่ถือว่าเป็นการทำงานล่วงเวลาจึงไม่ได้ค่าจ้างเพิ่มมา แต่นายจ้างกลับเป็นผู้ได้ผลประโยชน์ ดังนั้นแรงงานหญิงจึงไม่อยากเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อีกเมื่อกลับมาทำงาน

"ที่โรงงานเค้าบอกมาเลยว่า ถ้าแม่ลูกอ่อนคนไหนอยากจะบีบน้ำนมต้องดูด้วยว่างานมันเร่งมันค้างอยู่รึเปล่า ถ้าอยากจะเอาเวลางานไปบีบก็ได้นะ แต่ต้องมาทำงานชดเชยตอนเย็นหลังเลิกงานแทน แล้วก็ไม่ได้โอด้วยนะ ถือว่าเป็นการทำงานชดเชยเฉยๆ แบบนี้ใครอยากจะบีบ เหนื่อยก็เหนื่อย แล้วยังต้องกลับบ้านช้าอีก" กรณีที่ 9 แก้ว

ข. ไม่มีสถานที่ให้บีบน้ำนม

ในโรงงานที่ผู้หญิงทำงานอยู่บางแห่ง ไม่มีการจัดสถานที่ให้แรงงานหญิงบีบน้ำนมได้ เพราะพื้นที่ต่างๆในโรงงานมีความจำกัด เต็มไปด้วยเครื่องจักร ลานจอดรถ และโกดังที่เก็บวัตถุดิบต่างๆส่วนห้องที่ดูเป็นสัดส่วนมีเพียงห้องเล็กๆที่ให้พนักงานระดับบริหารนั่งทำงานเท่านั้น หากนายจ้างต้องจัดห้องให้ผู้หญิงบีบน้ำนมโดยเฉพาะก็มองว่าเป็นเรื่องสิ้นเปลือง เนื่องจากต้องจัดให้มีโซฟานั่ง มีตู้เย็น มีที่ล้างมือ และห้องต้องมิดชิดเป็นส่วนตัว อีกทั้งนานๆครั้งจึงจะมีแรงงานหญิงตั้งท้องและเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แต่ก็เป็นระยะเวลาไม่นาน ส่วนใหญ่เมื่อผู้หญิงกลับมาทำงานก็ไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อีก สิ่งเหล่านี้จึงถูกมองว่าเป็นเรื่องยุ่งยากในการจัดการและไม่มีความจำเป็น ทำให้แรงงานหญิงที่อยากให้นมแม่ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ

"ห้องบีบนมไม่มีหรอกค่ะ อะไรแบบนี้น่ะ เค้าไม่ค่อยได้มาสนใจโรงงานมีผู้หญิงเยอะก็จริง แต่ว่าคนท้องก็มีไม่เยอะ เค้าก็ไม่ทำให้หรอก ที่ที่จะทำก็ไม่มี หรือเด็กบางคนพอท้องก็เลิกทำงานไปเลย ลาออกไปเลยเพราะมันไม่สะดวก" กรณีที่ 10 ยุพิน

Copyright by Mahidol University

ค. บีบน้ำนม ถูกนายจ้างมองว่าอู้งาน

ในที่ทำงานของผู้หญิงที่ไม่มีการส่งเสริมให้แรงงานหญิงได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ส่วนหนึ่งเนื่องจากทัศนคติของนายจ้างหรือผู้ประกอบการ ที่มองว่าเรื่องการให้นมแม่ไม่ใช่สิ่งสำคัญและไม่จำเป็นที่นายจ้างจะต้องสนับสนุน เพราะเป็นเรื่องของการเสียเวลาทำงาน เนื่องจากผู้หญิงที่ต้องบีบน้ำนมจะใช้เวลาอย่างน้อยประมาณครึ่งชั่วโมงในแต่ละครั้ง ซึ่งเท่ากับว่าผู้หญิงจะได้นั่งพักผ่อนโดยที่ไม่ได้ทำงาน หรืออู้งานในระหว่างเวลาทำงานถึงครึ่งชั่วโมง ทำให้ทางนายจ้างเสียผลประโยชน์ บางครั้งผู้หญิงที่บีบน้ำนมใช้เวลาพักเพียง 10-20 นาที ก็จะถูกนายจ้างใช้ให้เพื่อนร่วมงานมาตาม เนื่องจากมองว่าแรงงานหญิงกำลังอู้งาน เมื่อนายจ้างไม่สนับสนุนและผู้หญิงก็ไม่อยากมีปัญหา เพราะกลัวจะมีผลกับงานจึงต้องหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างสิ้นเชิง

“ที่โรงงานเค้านั่งเย็บกันเป็นวันๆ แยกเป็นของใครของมันแล้วมานับยอดรวมกัน ถ้าเรามัวแต่ไปนั่งบีบน้ำนมอยู่ ไม่มาเย็บ เถ้าแก่ก็ได้หาว่าเราอู้สิ ขนาดโทรศัพท์มาเค้ายังไม่ให้รับเลย บางทีไปเข้าห้องน้ำนานๆก็ว่ามัวไปทำอะไรอยู่ เขาไม่สนใจหรอก” กรณีที่ 5 มิ

ง. บีบน้ำนม เพื่อนร่วมงานมองว่าเป็นภาระ

ในการทำงานของแรงงานหญิงกับเพื่อนร่วมงานจำนวนมาก จะต้องอาศัยระบบความต่อเนื่องในการส่งต่อชิ้นงานประกอบให้กัน แต่เมื่อแรงงานหญิงมีอาการคัดเต้านมและต้องการที่จะบีบน้ำนมในเวลาทำงานจึงต้องลุกออกจากสายพานการผลิต ซึ่งก็จะถูกเพื่อนร่วมงานมองว่าเป็นภาระให้กับผู้อื่น เนื่องจากแรงงานคนอื่นที่อยู่ในแผนกที่งานไม่เร่ง หรือหัวหน้าไลน์ที่แรงงานหญิงทำอยู่ ต้องเป็นผู้เข้ามานั่งทำงานแทนชดเชยระหว่างที่แรงงานหญิงไปบีบน้ำนม ซึ่งเดิมจะมานั่งแทนช่วงที่แรงงานหญิงไปพักเข้าห้องน้ำซึ่งเป็นเวลาไม่นาน แต่เมื่อต้องมานั่งแทนเวลาที่แรงงานหญิงไปบีบน้ำนมซึ่งใช้เวลานานกว่า ก็ทำให้เพื่อนร่วมงานรู้สึกไม่พอใจ รู้สึกเป็นภาระ และพูดจากระทบกระเทียบต่างๆนานา ทำให้แรงงานหญิงไม่อยากบีบน้ำนมอีก เพราะกลัวว่าจะมีปัญหากับเพื่อนร่วมงาน

“เวลาที่อยู่ในไลน์ จะลุกไปไหนมาไหน อย่างเข้าห้องน้ำแป๊บเดียวต้องมีคนนั่งแทนตลอดนะ บางทีก็เป็นหัวหน้าไลน์เรา บางทีก็เป็นเพื่อนในไลน์อื่นที่งานมันไม่เร่ง ทีนี้ถ้าไปบีบน้ำนมมันไม่ใช่แป๊บเดียวนะ คนอื่นจะชอบมองแล้วก็พูดกระแนะกระแหนเหมือนเราเป็นภาระ บ้างก็ว่าเป็นแม่ลูกอ่อนก็สบายอย่างนี้แหละ แล้วแบบนี้เราก็รู้สึกแย่ใช่ไหม” กรณีที่ 8 นก

Copyright by Mahidol University

3.5 กลัวลูกกินนมแม่ไม่อิ่ม จนต้องหาเงินซื้อนมผสมราคาแพง

ผู้หญิงที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาตั้งแต่หลังคลอดในโรงพยาบาล จนเลี้ยงต่อเนื่องที่บ้าน ได้พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองมีน้ำนมหลั่งออกมาตลอดระยะเวลา 3 เดือนที่ลูกต้องกิน ผู้หญิงบางคนมีอุปสรรคต่างๆเช่น น้ำนมไม่ไหล น้ำนมไหลน้อย ลูกดูดไม่เป็น หรือร่างกายอ่อนเพลียจนไม่มีเวลาดูแลตัวเองทำให้น้ำนมค่อยๆลดปริมาณลง ซึ่งตลอดระยะเวลา 3 เดือนที่ผู้หญิงต้องพยายามก็กลัวว่าลูกของตนเองจะกินไม่อิ่ม ไม่เจริญเติบโต ไม่แข็งแรง เวลาเห็นลูกร้องงอแงหิวก็เกิดความสงสาร เพราะผู้หญิงถูกคาดหวังให้เป็นผู้รับผิดชอบชีวิตลูก กลัวลูกซูบผอม เจ็บป่วยไม่สบาย จึงตัดสินใจหาซื้อนมผสมมาให้ลูกเพื่อทดแทนนมแม่ แต่นมผสมที่นายทุนผลิตมาก็มีราคาแพงจนผู้หญิงต้องนำเงินส่วนอื่นในครอบครัว มาใช้จ่ายในส่วนนี้ เพราะไม่อยากให้ลูกกินไม่อิ่ม ส่งผลให้ตัดสินใจกลับไปทำงานหารายได้เมื่อครบ 3 เดือนที่นายจ้างกำหนด ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้นำเงินส่วนหนึ่งมาซื้อนมผสมราคาแพงในการเลี้ยงลูกนั่นเอง

“ก็คิดว่าต้องเลือกนมที่ดีที่สุด ก็จะกลับไปทำงานแล้วจะส่งเงินมาให้ที่บ้านเองให้แม่เลี้ยงลูกให้ดี ให้อิ่ม ให้นมที่ดีที่สุดที่เค้าว่ามี ดีเอชเอ แพงสุดเลยนะ แต่เราก็สู้ คนขายเค้าว่าดีสุดแล้ว เค้าว่ามันเหมือนๆนมแม่ ตอนนั้นก็ดูโฆษณาด้วยแล้วก็ดูตามที่เคยอ่านแผ่นพับในคลินิกหมอ ถ้าไม่ดีหมอเค้าคงไม่ให้เอามาโฆษณาในคลินิกเค้าหรอกจริงไหม” กรณีที่ 6 หยก

3.6 กลับมาช่วยสามีทำมาหากิน

ในด้านครอบครัวในฐานะภรรยา ผู้หญิงถูกคาดหวังว่าจะต้องเป็นภรรยาที่ดีซึ่งนอกจากจะต้องปรนนิบัติสามีแล้ว ยังต้องรู้จักช่วยสามีทำมาหากิน หารายได้จากการทำงานต่างๆ แม้ขณะอยู่บ้านที่ผู้หญิงลาคลอดเป็นเวลา 3 เดือนเพื่อเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ก็ยังถูกคาดหวังว่าหากไม่ได้ทำงาน ไม่มีรายได้ ภรรยาก็ต้องรู้จักใช้จ่ายเงินที่สามีหามาให้อย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ดังนั้นเพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายอื่นๆภายในบ้านและไม่ให้สามีต้องทำงานหนักและทำงานล่วงเวลาเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวฝ่ายเดียว เมื่อมีโอกาสที่ภรรยาจะสามารถทำงานได้ ก็ต้องรีบกลับมาทำงานช่วยสามีอีกแรง ซึ่งเมื่อครบ 3 เดือนตามที่นายจ้างให้ลา ผู้หญิงจึงตัดสินใจกลับมาทำงานเพื่อรายได้ช่วยสามี

“จะให้เขามาหาเลี้ยงเรา เลี้ยงพ่อแม่เรา ก็ยังไงๆอยู่ เค้าก็เป็นสามีเรา เห็นใจนะ เหนื่อยอยู่คนเดียว ก็เลยกลับมาช่วยกันทำงานดีกว่า” กรณีที่ 6 หยก

Copyright by Mahidol University

“อย่างเค้าทำงานคนเดียวนี่ก็น่าเห็นใจ พี่ก็รอว่าเมื่อไหร่จะครบ 3 เดือนจะได้ไปทำงานซะที จะได้ช่วยเขาอีกแรง ยังไงล่ะเราก็เป็นเมียเค้า จะมัวแต่อยู่บ้านให้เขาหาเลี้ยงตลอดก็ไม่ได้ สมัยนี้มันก็ต้องช่วยๆกัน” กรณีที่ 10 ยุพิน

3.7 กลัวเต้านมหย่อนยาน

จากการที่สังคมให้คุณค่ากับความสวยงามของผู้หญิง โดยเฉพาะเต้านมที่ถูกสังคมมองว่าเป็นอวัยวะที่แสดงถึงความเป็นหญิงสาว และเป็นจุดดึงดูดเพศตรงข้ามโดยเต้านมที่สวยงามจะต้องมีเนื้อมาก กลมกลึง เต่งตึง ปลายชูตั้ง ไม่มีความหย่อนคล้อย ทั้งที่ผู้หญิงเองต้องทำหน้าที่แม่ให้การให้ลูกดูดนมจากเต้า แต่ก็ต้องกังวลกับความสวยงามของเต้านมที่สังคมกำหนด เพื่อคงความเป็นหญิงสาวไว้กับตน ดังนั้นผู้หญิงจึงเชื่อว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานๆจะทำให้เต้านมมีความหย่อนยาน ไม่เต่งตึง ไม่สวยงามและอาจทำให้สามีเกิดความไม่พึงพอใจในเรือนร่างของตน รวมทั้งเวลาที่แต่งตัวใส่เสื้อผ้ารัดรูปทรงก็จะทำให้ไม่สวยงามและไม่เป็นที่น่าสนใจ ความคิดความเชื่อดังกล่าวจึงทำให้ผู้หญิงไม่อยากเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อเป็นระยะเวลานาน เพราะเกรงว่าความเป็นหญิงสาวจะหายไปจากตน

“เปลี่ยนค่ะเปลี่ยนชัดเจนเลย มันย้อยไปเลยล่ะ แบบว่าส่องกระจกแล้วตกใจว่านี่อะไรขนาดนี้เลยเหรอ นี่ขนาดว่าไม่ค่อยให้ดูดนะ แล้วถ้าให้ดูดนานกว่านี้จะเป็นยังไง แฟนยังหัวเราะเลยว่านี่แค่ลูกคนเดียวนะเนี่ย ก็ต้องใส่เสื้อชั้นในที่มันประคองๆไว้หน่อย ไม่ได้หรอก ยังรักสวยรักงามอยู่นะ เป็นผู้หญิงทั้งที ” กรณีที่ 7 น้อย

3.8 ไม่สะดวก เวลาเดินทางไปไหนมาไหน

จากการที่สังคมสอนให้ผู้หญิงเป็นเพศที่ต้องรักนวลสงวนตัว ไม่เปิดเผยเนื้อตัวร่างกายต่อที่สาธารณะ ทำให้ผู้หญิงต้องปกปิดเต้านม แม้กระทั่งเวลาให้นมแม่ผู้หญิงก็ต้องหาสถานที่มิดชิดหลีกเลี่ยงผู้คนเพื่อให้นมลูกทั้งที่เป็นการทำหน้าที่แม่ ดังนั้นช่วงแรกที่ผู้หญิงเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้าน เป็นช่วงที่ผู้หญิงอยู่บ้านเพียงลำพังและมีหน้าที่เลี้ยงลูกเป็นหลัก การให้นมแม่ในบ้านจึงเป็นเรื่องที่ผู้หญิงสามารถทำได้ตลอดเวลา เนื่องจากเป็นพื้นที่ส่วนตัว แต่เมื่อครบกำหนดการลาคลอด 3 เดือนผู้หญิงเริ่มออกมาทำงานนอกบ้าน และมีการพบปะกับผู้คนต่างๆ รวมถึงเดินทางไปไหนมาไหนมากขึ้น ส่งผลต่อการให้นมแม่ของผู้หญิงไม่มีความสะดวกทั้งในเรื่องเวลา สถานที่ ความสะอาด และสิ่งแวดล้อมต่างๆรอบข้าง ดังนั้นจึงเป็นอีกสาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงตัดสินใจสิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

Copyright by Mahidol University

"นมผงมันชงง่าย เดี๋ยวนี้ไม่ต้องใช้น้ำอุ่นแล้วก็ได้ น้ำเปล่าธรรมดาก็ละลายแล้ว ง่ายจะตาย ไปไหนมาไหนก็สะดวก" กรณีที่ 6 หยก

*"พอเราจะกลับมาทำงาน แล้วถ้าให้ลูกกินนมแม่อยู่ เวลาไปไหนมาไหนจะทำยังไง ก็ต้องหิ้วลูกไปด้วยอีก ไปเปิดเต้าที่ไหนก็ลำบากเดี๋ยวใครเขาเห็น ก็เลยคิดว่าชงนมให้เป็นขวดๆแหละง่ายดี ไปซื้อของ ไปเดินเล่นก็ชงใส่ขวดไปด้วย สะดวกดี"*กรณีที่ 8 นก

3.9 คิดว่าเป็นผู้หญิงทำงาน ก็ต้องให้ลูกกินนมผสม

ภาพของผู้หญิงที่ต้องออกมาทำงานนอกบ้านในปัจจุบันมีให้เห็นมากขึ้น จนนายทุนบริษัทนมผสมนำมาเป็นจุดเด่นในการสร้างโฆษณาชักจูงให้ผู้หญิงสนใจหาซื้อนมผสมของตน ด้วยการนำดารา นักแสดงที่เป็นแม่อยู่ในวัยทำงาน ซึ่งบ่งบอกถึงความทันสมัย ต้องการความเร่งรีบในการทำงานในแต่ละวัน จนไม่มีเวลาให้ลูกกินนมแม่ ก็ต้องให้นมผสมที่มีคุณค่าเทียบเท่านมแม่ทดแทน ดังนั้นแรงงานหญิงที่ต้องทำงานจึงรู้สึกคล้อยตามภาพที่นายทุนสร้างขึ้น และคิดว่าตนเองก็คือผู้หญิงทำงานคนหนึ่งซึ่งไม่มีเวลามานั่งอยู่บ้านเลี้ยงลูกเหมือนสมัยก่อน ดังนั้นในความเป็นผู้หญิงสมัยใหม่แรงงานหญิงจึงต้องเลี้ยงลูกด้วยนมผสม

"น้อยว่าเดี๋ยวนี้ ผู้หญิงก็ทำงานนอกบ้านเยอะนะ ดารงดาราเค้าก็ไม่มาให้ลูกดูดเต้านมหรอก เค้าก็ให้กินนมกระป๋องทั้งนั้นแหละสมัยนี้" กรณีที่ 7 น้อย

"ถ้าอยู่บ้านแบบสมัยก่อนก็ให้นมแม่ได้สิ แต่เดี๋ยวนี้ผู้หญิงวัยเรามันก็ต้องทำงานน่ะ ก็ให้นมชงนั่นแหละ ไม่มีเวลามาอุ้มดูดเต้าเช้าเย็น เดี๋ยวไปทำงานสายกันพอดีกลับมาก็เหนื่อยแล้ว สาวโรงงานเดี๋ยวนี้เค้าก็ให้ลูกกินนมผงกันทั้งนั้น" กรณีที่ 9 ยุพิน

3.10ได้รับแจกนมผสมก่อนออกจากโรงพยาบาล

แม้ในหลายโรงพยาบาลที่อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐ จะมีการส่งเสริมนโยบายให้ผู้หญิงหลังคลอดทุกคนต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แต่ในทางปฏิบัติยังมีบางโรงพยาบาลที่ไม่ได้เคร่งครัดในนโยบายดังกล่าว เช่นโรงพยาบาลเอกชน คลินิกฝากครรภ์ ซึ่งสถานบริการสุขภาพเหล่านี้มีการแจกนมผสมให้กับผู้หญิงตั้งแต่มาฝากครรภ์ หรือแม้กระทั่งหลังคลอดก่อนออกจากโรงพยาบาล แม้ผู้หญิงจะยังไม่ได้ตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมผสมในขณะนั้น แต่นมผสมแจกฟรีที่ผู้หญิงได้รับก็ส่งผลต่อความเป็นไปได้ที่ผู้หญิงจะเลือกใช้นมผสมยี่ห้อนั้น นับได้ว่าเป็นกลไกการตลาดที่นายทุนตั้งใจ

Copyright by Mahidol University

จะเข้าถึงกลุ่มผู้หญิงเหล่านี้ ซึ่งทางโรงพยาบาลเอกชนหรือคลินิกดังกล่าว ก็มักจะได้รับผลประโยชน์จากนายทุนเช่นเดียวกัน ในอีกด้านก็แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานภายใต้นโยบายของรัฐก็ไม่ได้มีความเคร่งครัดในการทำงานและยังไม่ได้ให้การสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ดีเท่าที่ควร

"ตอนฝากท้องตรงที่นั่งรอพบหมอมีของแจกด้วย ก่อนกลับพยาบาลที่จ่ายยาในเคาเตอร์คลินิกให้ทำแบบสอบถาม แล้วก็มีของแจกเป็นซองนมผงเล็กๆสักครึ่งโหลกับขวดนมและขวดน้ำเล็กๆ ลายน่ารัก หนูก็ได้มา 2 ขวดคู่กันเอาไว้ชงนมให้ลูก" กรณีที่ 6 หยก

3.11 ความรู้สึกของผู้หญิง

ในตัวตนของผู้หญิงกลุ่มนี้ ถูกอำนาจอุดมการณ์ต่างๆครอบงำและกระทำกับผู้หญิงจนสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานถึง 3 เดือนจนกระทั่งต้องหยุดเลี้ยงเมื่อกลับไปทำงาน ความรู้สึกของกลุ่มนี้ จึงเกิดความขัดแย้งกับอำนาจและอุดมการณ์ต่างๆที่ครอบงำอยู่เนื่องจากระยะเวลาที่ครอบงำให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเกิดขึ้นเพราะความอยากเลี้ยงของผู้หญิงเองแต่ด้วยอุดมการณ์และนโยบายนมแม่ที่กดทับก็สะท้อนให้เห็นว่า ความรู้สึกของผู้หญิงเองก็ไม่ได้คล้อยตามหรือเห็นด้วยกับรูปแบบหรือวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เป็นการบังคับแต่อย่างใด

3.11.1 เบื่อหน่าย ที่ต้องให้นมแม่อยู่บ้าน

ผู้หญิงหยุดทำงานเป็นเวลานานถึง 3 เดือนเพื่อเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพราะผู้หญิงผูกติดอยู่กับความเชื่อในสังคมกับการคุณค่าและคาดหวังในการทำหน้าที่แม่ที่ดีอยู่ตลอดเวลา บางครั้งผู้หญิงมีความรู้สึกว่าตนเองต้องทำงานบ้านหลายๆอย่างให้กับคนอื่นๆในบ้าน อดหลับอดนอน คอยสังเกตและดูแลความสุขสบายของลูกจนไม่มีเวลาดูแลตัวเอง ขาดสังคมกับเพื่อนฝูง เพราะต้องทุ่มเทเวลาทั้งหมดให้กับการเลี้ยงลูกอยู่ที่บ้านจนไม่มีเวลาดูแลตัวเอง การเงินในครอบครัวก็ต้องดูแลใช้จ่ายให้ประหยัดมากขึ้น ไม่ได้ใช้จ่ายเงินเพื่อตอบสนองความสุขส่วนตัวของตนเองเช่นแต่ก่อน และเมื่อสิ้นสุดกำหนดลาคลอดตนเองจะได้มีชีวิตเป็นของตัวเอง มีเวลาทำงานหารายได้ แม้การทำหน้าที่แม่จะยังคงอยู่เช่นการส่งเสียเลี้ยงดู การดูแลด้านอื่นๆ แต่บทบาทก็ในการให้นมแม่ก็หายไปและชีวิตก็ไม่ต้องจำกัดอยู่แต่การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นความคิดดังกล่าวจึงเป็นตัวตนของผู้หญิงที่ขัดแย้งกับอุดมการณ์ความเป็นแม่ แต่ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความรู้สึกของผู้หญิงจริงๆ

Copyright by Mahidol University

"โอ๊ย จะให้เรามาเป็นแม่บ้านเฉิ่มเบ๊อะ มันก็ไม่ใช่นะ อยู่ที่บ้านมันไม่มีอะไรทำมีแต่เลี้ยงลูกกับทำนา ไม่เอาหรอก น้อยว่ามันน่าเบื่อ อย่างทำนาก็ทำแต่เล็กจนโตแล้ว บางปีก็ขายได้บางปีก็ขายไม่ได้ ส่วนลูกก็ให้แม่เลี้ยงให้ เดี๋ยวส่งเงินไปให้ มาทำงานโรงงานอย่างน้อยก็ไม่ตากแดดตากลมนะ มีเงินเดือนแน่นอนด้วย" กรณีที่ 7 น้อย

3.11.2 คิดว่า 3 เดือน ก็น่าจะให้นมแม่พอแล้ว

ผู้หญิงทราบดีว่านมแม่มีประโยชน์ต่อสุขภาพและร่างกายลูกอย่างไรบ้าง ตลอดระยะเวลา 3 เดือนผู้หญิงจึงพยายามเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเต็มที่ เพราะคิดว่าอย่างไรก็ตามเมื่อครบ 3 เดือนแล้ว ตนเองก็ต้องกลับไปทำงานอย่างแน่นอน เนื่องจากเรื่องงานสำคัญกว่า ขณะเดียวกันสามารถหาคนที่ไว้ใจให้ช่วยเลี้ยงลูกแทนได้ แม้ทางโรงพยาบาลจะบอกให้ผู้หญิงเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้นานที่สุดหรืออย่างน้อยก็ควรเลี้ยงให้ถึง 6 เดือนก็ตาม แต่ผู้หญิงส่วนหนึ่งคิดว่าการให้ลูกกินนมแม่ถึง 3 เดือนเป็นระยะเวลาที่น่าจะเพียงพอแล้วกับการเจริญเติบโตและสามารถให้นมผสมทดแทนได้ ไม่เช่นนั้นทางกฎหมายคงไม่ให้นายจ้างอนุญาตให้แรงงานหญิงหยุดงานลาคลอดได้เพียงเท่านั้น และตัวผู้หญิงเองก็คิดว่าหากตนเองต้องหยุดงานนานกว่านั้นเพื่อให้นมลูก ก็ไม่ต้องการ เพราะจะทำให้ขาดรายได้ภายในครอบครัว ซึ่งคิดว่ามีความสำคัญและจำเป็นมากกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

"ก็ถือว่านานแล้วนะ 3 เดือนน่ะ แล้วเราก็ไม่ได้มีฐานะร่ำรวยอะไรจะได้มานั่งอยู่บ้านให้นมแม่เฉยๆก็ต้องไปทำงานบ้าง ไม่งั้นก็ตกงาน ตอนนั้นก็คิดว่าก็พอแล้วล่ะ ซื้อนมกระป๋องให้ก็ได้ ใครๆเขาก็เลี้ยงกัน แล้วเถ้าแก่ก็ให้ลาเท่านี้จะให้ทำยังไง ที่ไหนๆเค้าก็ให้ลาเท่านี้ทั้งนั้นแหละ" กรณีที่ 5 มิ

"ก็เค้าให้หยุดเท่านี้ ก็ลาเท่านี้แหละ ตั้ง 3 เดือนแล้วนะ พอเหอะ จะได้ไปทำมาหากินอย่างอื่น ลูกก็แข็งแรงดี ไม่เห็นป่วยเป็นอะไร ก็น่าจะหยุดได้ ก็ให้นมชงเอาละกัน" กรณีที่ 6 หยก

3.11.3 ถ้าไม่มีน้ำนม ก็ไม่น่าจะบังคับกัน

ความรู้สึกของผู้หญิงส่วนหนึ่งที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นเวลานานถึง 3 เดือน และเริ่มมีปริมาณน้ำนมน้อยลงเรื่อยๆกว่าช่วงแรกที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่โรงพยาบาลและออกจากโรงพยาบาลมาใหม่ๆ ดังนั้นเมื่อน้ำนมน้อยลงจนผู้หญิงรู้สึกได้ว่าเวลาที่ลูกดูดแล้วไม่มีน้ำนม

Copyright by Mahidol University

ออกมาจะรู้สึกเจ็บปวดมากเพราะลูกจะพยายามดูดแรงขึ้นและนานขึ้นเพื่อให้น้ำนมหลั่งออกมาให้ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้หลายๆครั้ง ผู้หญิงก็ทนกับความเจ็บปวดไม่ไหว จนคิดว่าอย่างไรก็ตามภายใน 3 เดือนนี้ก็ต้องสิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างแน่นอน แม้จะถูกสังคมและคนรอบข้างที่เคยมีประสบการณ์การให้นมแม่ บอกให้กินสมุนไพรบำรุงน้ำนมต่างๆนานา รวมถึงเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้านที่มีน้ำนมมากกว่าและสามารถให้นมลูกได้เป็นระยะเวลานานหลายเดือน แต่ผู้หญิงก็ยังไม่สามารถทำได้ ตรงกันข้ามกลับยิ่งกดดัน เกิดความรู้สึกต่อต้าน ไม่เห็นด้วย และขัดแย้งกับบุคคลที่มุ่งแต่บังคับ สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างจริงจังมากเกินไป จนไม่สนใจผู้หญิงที่ไม่มีน้ำนมเลย และคิดว่าถึงแม้แม่จะให้นมแม่ไม่ได้แต่การให้นมผสมก็น่าจะทดแทนได้ เพื่อที่ผู้หญิงจะได้เอาเวลาไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัวซึ่งคิดว่าก็เป็นการทำหน้าที่แม่อย่างหนึ่งเช่นกัน

“ก็รู้นะว่านมแม่มันดี แต่ว่าพอให้ได้แป๊บเดียวมันก็เริ่มแห้ง ไม่ไหลแล้ว คนรอบข้างนี่ชอบวุ่นวายเหลือเกิน บอกว่าหนูทำไม่ถูก ไม่บำรุง มีลูกตอนเด็กเลี้ยงลูกไม่เป็น บอกว่าต้องให้ลูกดูดๆจนมีน้ำนมไหล ก็มันไม่มีจะให้ทำไง แล้วหนูจะไปทำงานแล้วด้วย ก็มาว่าอีกว่าไม่รักลูกเลย หนูก็เลยไม่สนใจ ให้นมชงเลย ซื้อแพงๆให้กินเลย ใครจะทำไมล่ะ” กรณีที่ 6 หยก

3.11.4 หมอไม่เข้าใจ

ผู้หญิงที่ได้รับการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างจริงจังในโรงพยาบาล จะรู้สึกว่าตนเองถูกคาดหวังอย่างมากจากเจ้าหน้าที่ให้ทำหน้าที่แม่ เพราะการที่ผู้หญิงสามารถให้นมแม่ได้ก็เป็นการบ่งบอกว่าแพทย์และพยาบาลก็ทำงานสำเร็จตามเป้าหมายของนโยบาย แต่กลับไม่รู้ว่าวิธีการดังกล่าวเป็นการสร้างความกดดันให้กับผู้หญิง และทำให้สังคมมองผู้หญิงที่ไม่สามารถให้นมแม่ได้ในแง่ลบ โดยที่แพทย์และพยาบาลไม่เคยเข้าใจเลยว่าชีวิตของผู้หญิงมีอุปสรรคอย่างไรบ้าง จนไม่สามารถให้นมแม่ได้ ผู้หญิงบางคนทำงานจนเหนื่อย ผู้หญิงบางคนเลี้ยงลูกคนเดียวพร้อมๆกับทำงานบ้านและมีภาระอื่นๆอีก ผู้หญิงบางคนไม่มีเงินและยังมีหนี้สินอีก ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำหรับผู้หญิงเหล่านี้ถูกมองเป็นเรื่องรอง เมื่อเทียบกับความเดือดร้อนด้านอื่นๆในชีวิตที่ต้องเผชิญ แต่แพทย์และพยาบาลกลับมองว่าผู้หญิงไม่มีความตั้งใจ ไม่ใส่ใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และไม่เห็นความสำคัญของลูก

“หมอเค้าก็พูดได้สิเค้าไม่ได้มาเป็นอย่างเรา ลองมาหาเช้ากินค่ำดูสิจะมีเวลาเลี้ยงไหม เวลาหนูพาลูกไปฉีดวัคซีน เค้าเห็นเอานมขวดให้ลูกดูด ก็ว่าทำไมไม่ให้กินนมแม่ล่ะ อะไรตัวแค่นี้กินนมชงแล้ว เราก็ได้แต่ยิ้มๆ ” กรณีที่ 5 มิ

Copyright by Mahidol University

“พยาบาลไม่เข้าใจอะไรเลย วันๆเอาแต่ดุอยู่นั่นแหละ ไม่รู้ว่าชีวิตเรามันมีภาระอะไรบ้าง ไม่ใช่คุณนายนี่ จะได้นั่งนอนอยู่บ้านเลี้ยงลูกเฉยๆ” กรณีที่ 7 น้อย

จะเห็นได้ว่าประสบการณ์ของผู้หญิงที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในกลุ่มที่ 3 นี้ สามารถให้นมแม่ได้นานถึง 3 เดือนจนครบเวลาที่ลาคลอดตามกำหนด แม้จะเป็นประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่นานที่สุดของแรงงานหญิง แต่ช่วงประสบการณ์ระหว่างที่มีการให้นมแม่ก็มีปัญหาต่างๆ ภาระความรับผิดชอบต่างเข้ามารบกวน และเป็นอุปสรรคต่อการให้นมแม่ตลอดเวลา แต่ด้วยความคิดความเชื่อที่อยู่ภายใต้อุดมการณ์การแพทย์ที่สนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก็ทำให้ผู้หญิงพยายามที่จะให้นมแม่อย่างเต็มที่ในช่วงเวลา 3 เดือน เพื่อจะเป็นแม่ที่ดี เท่าที่ตนเองได้รับโอกาส แต่สุดท้ายเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาก็ต้องกลับเข้าสู่ชีวิตการเป็นแรงงาน ทำมาหากิน และหารายได้มาดูเลี้ยงครอบครัวและสมาชิกคนอื่นๆให้มีความอยู่รอด การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จึงกลายเป็นช่วงประสบการณ์สั้นๆช่วงหนึ่งในชีวิตเท่านั้น

โดยรวม ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงทั้ง 3 รูปแบบประกอบด้วยประสบการณ์ 2 ช่วงหลักๆคือช่วงของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาลที่แรงงานหญิงทุกคนสามารถให้นมแม่ได้ และช่วงเวลาที่แรงงานหญิงออกจากโรงพยาบาลแล้วไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ซึ่งจากประสบการณ์ของผู้หญิงทั้งหมดที่ทำการศึกษาพบว่าในกลุ่มที่1 สิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทันที กลุ่มที่ 2 สิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 1 เดือน และกลุ่มที่ 3 สิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 3 เดือน แรงงานหญิงทั้ง 3 กลุ่มถูกอำนาจต่างๆจากระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ไม่ว่าจะเป็นอำนาจเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล นโยบายรัฐ ภาวะเศรษฐกิจ งานนายจ้าง นายทุนบริษัทนมผสม รวมทั้งอุดมการณ์ต่างๆที่มีอยู่ในสังคมก็เช่นกัน เช่น อุดมการณ์ความเป็นแม่ที่ดี อุดมการณ์ลูกสาวที่ดี อุดมการณ์ภรรยาที่ดี หรือแม้แต่การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เองก็เป็นอุดมการณ์อย่างหนึ่งที่เข้ามาครอบงำ เข้ามากำหนด กดขี่ บังคับในกระบวนการตัดสินใจทั้งการเลี้ยงและการหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิง

แรงงานหญิงทั้ง 3 กลุ่ม มีเงื่อนไขที่ทำให้หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่างกันออกไป โดยหลักๆพบว่าแรงงานหญิงในกลุ่มที่ 1 ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้เนื่องจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่ถูกสามีซึ่งติดยาเสพติด ติดเหล้า ทุบตี ทำร้ายร่างกาย ข่มขู่ให้ได้รับความหวาดกลัวจนต้องหลบหนีเพื่อเอาตัวรอดซึ่งส่งผลต่อการใช้ชีวิตที่ยากลำบากและไม่พร้อมที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ส่วนแรงงานหญิงในกลุ่มที่ 2 พบว่าสาเหตุหลักๆที่ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 1 เดือนเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเรื่องหนี้สินที่เข้ามารุมเร้าทั้งที่เป็นหนี้สินที่แรงงานหญิงก่อขึ้นเอง และหนี้สินของพ่อแม่ที่ผู้หญิงเองต้องร่วมรับผิดชอบรวมถึงรายได้ที่น้อยและภาระค่าใช้จ่าย

Copyright by Mahidol University

สูง ซึ่งเป็นแรงกดดันให้ผู้หญิงกลุ่มนี้ ต้องกลับเข้ามาสู่ระบบการเป็นแรงงานเพื่อหาเงินมาชดใช้หนี้สินดังกล่าว และสุดท้ายแรงงานหญิงในกลุ่มที่ 3 ซึ่งเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้นานที่สุดคือสามารถให้นมแม่ได้ถึง 3 เดือน พบว่าแม้จะมีปัญหาและเงื่อนไขต่างๆเข้ามาในชีวิตเช่นปัญหาเรื่องงาน เรื่องเงิน แต่แรงงานหญิงในกลุ่มนี้ก็มีอุดมการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เหนียวแน่น โดยมีการชะลอหรือมีเวลาในการจัดการปัญหาต่างๆได้ซึ่งไม่ใช่ปัญหาที่รุนแรงหรือเร่งรัด จนพยายามให้นมแม่ได้นานที่สุด แต่ถึงอย่างไรด้วยเงื่อนไขเรื่องงานที่จำกัดด้วยระยะเวลาการลาคลอดเพียง 3 เดือน ก็ทำให้สุดท้ายแรงงานหญิงในกลุ่มนี้ก็ต้องสิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และกลับไปทำงานในที่สุด

อย่างไรก็ตาม แรงงานหญิงทั้งหมดควรมีสิทธิในการที่จะตัดสินใจได้ว่าตนเองจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือไม่ และไม่ว่าผู้หญิงเหล่านี้จะตัดสินใจอย่างไร หน่วยงานต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแม่ที่เป็นแรงงานหญิงก็ควรมีส่วนร่วมในการหาทางออกและให้การสนับสนุนอย่างจริงใจ ด้วยการหามาตรการต่างๆรองรับ และหากแรงงานหญิงเหล่านี้ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ฝ่ายที่สนับสนุนและส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ก็ไม่ควรเข้ามากำหนดกฎเกณฑ์ คัดค้าน หรือพยายามชักจูงโน้มน้าวหรือแม้กระทั่งกล่าวโทษกับผู้หญิงเหล่านี้ ว่าเป็นแม่ที่ไม่รักลูก หรือเป็นสาเหตุที่ทำให้ลูกเจ็บป่วยเพราะไม่ได้ให้ลูกกินนมแม่ ซึ่งเป็นการสร้างความทุกข์และรู้สึกผิดให้กับผู้หญิงอย่างมาก ทั้งที่ในความเป็นจริง เงื่อนไขต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตของผู้หญิงก็ไม่ได้เอื้ออำนวยให้ผู้หญิงทุกคนที่เป็นแม่จะสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ทุกคน

Copyright by Mahidol University

บทที่ 5
สรุป อภิปราย ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องอำนาจระหว่างหญิงชายกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงพบว่า ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงมีความสัมพันธ์กับระบบทุนนิยมและชายเป็นใหญ่ โดยอำนาจของระบบดังกล่าวได้เข้ามากระทำกับชีวิตแรงงานหญิงในทุกๆ ด้านทั้งการตัดสินใจเลี้ยงและไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งจะผู้วิจัยจะได้สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะในประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

5.1 สรุป

จากผลการศึกษา ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงทั้ง 10 ราย พบว่าแรงงานหญิงทั้งหมดสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ในช่วงหลังคลอดที่อยู่ในโรงพยาบาล แต่เมื่อออกจากโรงพยาบาลแรงงานหญิงก็ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยมีช่วงระยะเวลาหยุดแตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล กลุ่มที่ 2 หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 1 เดือน และกลุ่มที่ 3 หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 3 เดือน ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้สรุปคำตอบที่ได้จากผลการศึกษา จากคำถามการวิจัยว่าประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงเป็นอย่างไร และทำไมจึงเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้ ด้วยสาเหตุ เงื่อนไข และความกดดันในชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

1.การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาลของแรงงานหญิง เกิดขึ้นเพราะการควบคุม บีบบังคับด้วยนโยบายในโรงพยาบาล

รูปแบบและวิธีการการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่โรงพยาบาลใช้ คือการทำตามนโยบายสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยให้ผู้หญิงทำทุกวิถีทางจนสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ เริ่มตั้งแต่การให้ข้อมูลเรื่องประโยชน์นมแม่เพื่อผู้หญิงให้เตรียมตัวเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่ช่วงตั้งครรภ์ การห้ามไม่ให้ป้อนนมผสม ห้ามไม่ให้ดูดนมจากขวดนม การให้ดูดนมแม่ทุก 3 ช.ม. หากไม่มีน้ำนมมากพอ ก็ต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้น้ำนมหลั่งออกมาให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นการนวดคลึง บีบเค้น

Copyright by Mahidol University

ประคบด้วยความร้อน หรือปั๊มนมด้วยเครื่องปั๊มจนกระทั่งน้ำนมหลั่งออกมาเพียงพอ นอกจากนี้ในโรงพยาบาลยังมีการควบคุมกิจกรรมต่างๆ โดยให้ผู้หญิงอยู่กับลูกตลอดเวลา เพื่อให้มีหน้าที่เลี้ยงลูกอย่างเดียวโดยสร้าง

บรรยากาศ โน้มน้าวให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ว่าจะเป็นการติดรูปภาพแม่กับลูก ท่าทางการให้นมแม่ ประโยชน์ของนมแม่ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทางโรงพยาบาลไม่ได้สนใจหรือคำนึงถึงแรงงานหญิงว่าจะมีความเต็มใจหรือไม่ หรือมีเงื่อนไขทางสังคมที่ไม่พร้อมอย่างไร โรงพยาบาลสนใจแต่เพียงการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายเท่านั้น

ดังนั้นจึงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงทั้ง 3 กลุ่ม จึงเป็นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เกิดขึ้นเพราะถูกบังคับด้วยนโยบายของรัฐที่เคร่งครัดในโรงพยาบาลที่ต้องการให้เด็กทารกทุกคนที่เกิดมาได้กินนมแม่ ซึ่งในแง่ของสารอาหารก็อาจมองว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่การกระทำดังกล่าวกลับไม่คำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้หญิงที่ควรจะได้ตัดสินใจ ว่าจะสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้หรือไม่ หรือเลี้ยงได้นานเท่าไหร่ เพราะแรงงานหญิงแต่ละคนต่างก็มีเงื่อนไขชีวิตที่เป็นข้อจำกัดภาวะบีบคั้น ให้มีความจำเป็นต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แตกต่างกัน แต่โรงพยาบาลกลับมองว่าผู้หญิงกลุ่มนี้เป็นแม่ห่วงสวย ไม่รักลูก ไม่ใส่ใจลูก ขี้เกียจและไม่มีความอดทนจึงไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ตามที่โรงพยาบาลสนับสนุน

2. เมื่อออกจากโรงพยาบาล ผู้หญิงไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ด้วยเหตุผลหลักๆ ดังนี้

2.1 ถูกกระทำความรุนแรงจากสามี จนสร้างความหวาดกลัวและคุกคามชีวิต

ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น เป็นความรุนแรงที่ผู้หญิงถูกกระทำจากสามีที่ให้อำนาจทุบตี ทำร้ายร่างกาย ข่มขู่ให้หวาดกลัว บังคับเอาเงินและทรัพย์สิน ความรุนแรงนี้ไม่ได้เกิดขึ้นในช่วงของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แต่เป็นผลของการถูกกระทำมาตลอดช่วงชีวิตคู่ของผู้หญิงก่อนจะมีลูกด้วยซ้ำ ทำให้ต้องคอยหลบหนีสามีอยู่เสมอเพื่อความปลอดภัยของตนเองและลูกในท้อง แม้กระทั่งช่วงใกล้คลอดก็ยังถูกทำร้ายบริเวณท้องจนได้รับความเจ็บปวด ปัญหาดังกล่าวมีความรุนแรงที่ส่งผลกระทบกับชีวิตของผู้หญิงหนักที่สุด จนทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงต้องสิ้นสุดลงทันทีที่ออกจากโรงพยาบาลซึ่งผู้หญิงที่มีปัญหาดังกล่าวคือแรงงานหญิงในกลุ่มที่ 1 แม้ว่าจากผลการวิจัยจะพบผู้หญิงในกลุ่มนี้เพียง 1 ราย แต่ก็สะท้อนให้เห็นปัญหาได้ชัดเจนว่า ผลจากความรุนแรงได้ตามคุกคามชีวิตหลังคลอดให้ผู้หญิงรู้สึกหวาดกลัว เป็นทุกข์ ขาดที่พึ่ง โดดเดี่ยว ไม่มีความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิต ดังนั้นเมื่อออกจากโรงพยาบาลผู้หญิงจึงยังคงต้องการ

Copyright by Mahidol University

หลบหนีเพื่อเอาตัวรอด ทำให้การใช้ชีวิตเป็นไปด้วยความยากลำบากและตัดสินใจที่จะไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งการตัดสินใจนี้ก็เป็นการตัดสินใจภายใต้ภาวะบีบคั้นและความกดดันของชีวิตที่ไม่มีทางเลือก ซึ่งไม่ได้มาจากตัวผู้หญิงเอง

2.2 ปัญหาเศรษฐกิจ เช่น หนี้สินเร่งรัด ภาระค่าใช้จ่ายสูง รายได้ไม่เพียงพอ ผลักดันให้ผู้หญิงต้องกลับเข้าสู่กระบวนการแรงงาน

ปัญหาเศรษฐกิจ เป็นปัญหาที่ผู้วิจัยพบว่าเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้แรงงานหญิงในกลุ่มที่ 2 ต้องตัดสินใจสิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 1 เดือน แรงงานหญิงในกลุ่มนี้มีความพยายามที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่ในโรงพยาบาลและยังคงให้นมแม่ต่อเนื่องที่บ้านเป็นระยะเวลาหนึ่ง แต่ในที่สุดผู้หญิงในกลุ่มนี้ก็ต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยเหตุผลหลักคือปัญหาเศรษฐกิจโดยเฉพาะเรื่องหนี้สินที่เร่งรัด ทำให้ต้องกลับเข้าสู่การเป็นแรงงานเพื่อหาเงินมาชำระหนี้สินดังกล่าวให้เร็วที่สุด ทั้งเป็นหนี้สินที่ผู้หญิงกู้ยืมมาเองเพื่อใช้จ่ายสำหรับคนในบ้าน เช่น หนี้สินจากการผ่อนรถจักรยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ นอกจากนี้ยังมีหนี้สินจากพ่อแม่ที่ผู้หญิงต้องร่วมรับผิดชอบในฐานะลูกสาว เช่น หนี้กู้ยืมธนาคาร หนี้ค่าทำนา ซึ่งเป็นจำนวนที่มาก โดยสาเหตุที่แรงงานหญิงเหล่านี้ต้องมีปัญหาเศรษฐกิจดังกล่าว เพราะส่วนใหญ่แรงงานหญิงได้ค่าจ้างเป็นรายวันซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอน และมีพื้นฐานฐานะครอบครัวที่ยากจนอยู่แล้ว ดังนั้นรายได้ที่หามาแต่ละครั้งก็มักไม่เพียงพอ จนบางครั้งต้องขอเบิกเงินล่วงหน้าจากนายจ้างมาก่อนแล้วจึงทำงานชดใช้ เมื่อเป็นเช่นนี้หนี้สินต่างๆจึงพอกพูนขึ้นเรื่อยๆ และเมื่อต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านก็ยิ่งทำให้ไม่มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว ในที่สุดแรงงานหญิงในกลุ่มที่ 2 จึงต้องกลับมาทำงานและตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 1 เดือน

2.3 กฎหมายให้แรงงานหญิงลาคลอดได้เพียง 3 เดือน

ความจำเป็นที่ต้องกลับไปทำงานเมื่อครบกำหนดลาคลอด เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้แรงงานหญิงในกลุ่มที่ 3 ต้องสิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายในเวลา 3 เดือน แรงงานหญิงในกลุ่มนี้เป็นแรงงานหญิงที่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานที่สุด โดยแทบไม่มีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขชีวิตที่บีบบังคับหรือเร่งรัด กดดัน ให้ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างรวดเร็วเช่นกลุ่มอื่นๆ เนื่องจากส่วนหนึ่งแรงงานหญิงกลุ่มนี้มีทรัพยากรสนับสนุนค่อนข้างดี เช่น มีคนในครอบครัวช่วยดูแลเลี้ยงลูก มีหนี้สินเล็กน้อย และส่วนใหญ่เป็นแรงงานในระบบที่ได้รับเงินเดือนแน่นอน และมีกฎหมายแรงงานรองรับการลาคลอดชัดเจน จึงค่อนข้างมีตัวตนในการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้นานกว่ากลุ่มอื่นๆ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นตัวตนที่ตัดสินใจภายใต้การครอบงำของนโยบายรัฐที่สนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นระยะเวลานาน ดังนั้นสาเหตุหลักๆเพียงเรื่องเดียวที่ทำให้แรงงานหญิงในกลุ่มนี้ต้องสิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก็คือระยะเวลาที่ลาคลอดเลี้ยงลูกครบ

Copyright by Mahidol University

กำหนด 3 เดือน ความจำเป็นดังกล่าวทำให้ท้ายที่สุดผู้หญิงก็ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เช่นเดียวกับแรงงานหญิงกลุ่มอื่นๆ

3. เหตุผลอื่นๆในโครงสร้างชีวิตของผู้หญิง ที่ทำให้ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

จากผลการวิจัย พบว่าแรงงานหญิงทั้ง 10 รายซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มนอกจากจะถูกกดดันด้วยอำนาจทุนนิยมชายเป็นใหญ่ในเรื่องความรุนแรง เศรษฐกิจ และเรื่องงาน อันเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้หญิงต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะเวลาที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้เห็นอำนาจในระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ที่เข้ามากระทำกับชีวิตผู้หญิงชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัยยังได้พบว่ามีสาเหตุอื่นๆอีกที่เป็นอำนาจและอุดมการณ์ที่เข้ามาร่วมกดขี่และกระทำในชีวิตผู้หญิงแต่ละคน และส่งผลกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จนทำให้ต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อีกเช่นกัน

3.1 ผู้หญิงต้องรับภาระทั้งทำงานบ้านและเลี้ยงลูกคนเดียว

ตลอดเวลาที่ผู้หญิงต้องออกจากโรงพยาบาลมาอยู่บ้านเพื่อเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การภาระต่างๆที่เกิดขึ้นถูกผลักให้ต้องรับผิดชอบของผู้หญิงอย่างสิ้นเชิง โดยต้องเลี้ยงลูกไปพร้อมๆกับทำงานบ้านอื่นๆไปด้วย โดยที่สามีไม่ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบหรือช่วยเหลือเนื่องจากออกไปทำงานนอกบ้าน หน้าที่ต่างๆจึงตกอยู่ที่ผู้หญิงเพียงฝ่ายเดียว ทั้งเลี้ยงลูก ทำอาหาร ทำความสะอาดบ้าน ซักเสื้อผ้า โดยเฉพาะในครอบครัวที่ไม่มีญาติหรือบุคคลอื่นช่วยดูแลลูก ผู้หญิงจะต้องทำทุกอย่างตลอดทั้งวันจนแทบไม่มีเวลาพักผ่อน เช่น ขณะซักผ้าต้องมีเปลลูกอยู่ข้างๆ หรือระหว่างกวาดบ้านถ้าลูกงอแงก็ต้องอุ้มลูกปลอบโยนไปด้วย และหากผู้หญิงต้องการพักผ่อนก็ต้องเป็นเวลาที่ลูกนอนหลับแล้ว หรือหากจะทำงานบ้านก็ต้องเงียบที่สุดเพราะหากเสียงดังลูกอาจตื่นมางอแงได้ ดังนั้นการเลี้ยงลูกจึงไม่ได้มีแค่การอุ้มป้อนนมจากเต้าเท่านั้น แต่เป็นการดูแลความสุขสบาย การขับถ่าย หลับนอน ปลอบโยนหรือแม้แต่การเล่นกับลูกก็เป็นบทบาทหน้าที่ของผู้เป็นแม่ที่ต้องดูแลเช่นกัน ซึ่งถือเป็นความกดดันอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงต้องเหน็ดเหนื่อยกับภาระเหล่านี้จนเป็นอุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3.2 อำนาจการตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นของสามีและแม่สามี

การที่ครอบครัวปลูกฝังให้เพศหญิงมีความอ่อนโยน อ่อนน้อม ให้เกียรติและเคารพต่อสามี ทำให้ผู้หญิงถูกจำกัด ปิดกั้นในการตัดสินใจหรือแสดงความต้องการของตนเอง แม้แต่ตัดสินใจหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งในผลการวิจัยพบว่าผู้หญิงต้องบอกหรือปรึกษาหารือกับสามีก่อนเสมอและสามีก็ต้องการให้ทำงานมากกว่าอยู่บ้านเลี้ยงลูก ส่วนในครอบครัวของผู้หญิงที่อาศัยอยู่กับครอบครัวสามี แม่สามีก็จะเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการเลี้ยงลูก ไม่ว่าจะเป็นการ

Copyright by Mahidol University

ออกความเห็นหรือบอกให้ผู้หญิงทำสิ่งต่างๆตามที่ตนต้องการแม้กระทั่งบอกให้กลับไปทำงาน แม้ผู้หญิงจะรู้สึกขัดแย้ง แต่ในฐานะลูกสะใภ้ก็ไม่กล้าต่อรองหรือฝ่าฝืนกับแม่สามี ดังนั้นเมื่อสามีและแม่สามีบอกให้กลับไปทำงานและหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ผู้หญิงก็ต้องทำตาม เนื่องจากไม่มีอำนาจตัดสินใจเอง

3.3 งานของแรงงานหญิงเป็นงานหนัก มีฝุ่นและสารพิษ ค่าจ้างน้อยจนต้องทำล่วงเวลา จนแทบไม่ได้พัก

จากผลการศึกษา งานที่แรงงานหญิงทำ ทั้งแรงงานในระบบและนอกระบบล้วนเป็นงานที่หนัก ไม่มีเครื่องทุ่นแรง แรงงานหญิงต้องทำงานทั้งวันแทบไม่มีเวลาพักจนเลิกงานดึกดื่นและส่งผลต่อสุขภาพร่างกาย เช่น ปวดหลัง ปวดเอว ขาบวม เป็นต้น โดยเฉพาะช่วงที่นายจ้างอ้างว่ามีงานเร่งก็ต้องทำงานล่วงเวลาโดยที่ไม่ทราบล่วงหน้า นอกจากนี้งานที่ทำยังเป็นงานที่มีฝุ่นละออง สิ่งสกปรก ชื้นแฉะ และมีสารพิษที่เป็นอันตราย แต่ก็ต้องทำแม้จะมีค่าจ้างน้อยก็ตาม ความกดดันดังกล่าวทำให้ผู้หญิงยิ่งต้องทำงานหนักมากขึ้น เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นสาเหตุให้ไม่มีเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3.4 นายจ้างกดดันให้กลับมาทำงานตามต้องการ

การทำงานของแรงงานหญิง เป็นชนชั้นที่อยู่ภายใต้การควบคุมของนายจ้าง ซึ่งมักใช้อำนาจกดดันผู้หญิงที่หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านให้กลับมาทำงานในเวลาที่ตนเองกำหนดอีกด้วย จากผลการศึกษาพบว่าวิธีการกดดันที่นายจางใช้คือ การข่มขู่ว่าจะจ้างคนใหม่ ขู่ว่าไม่ให้เงินชดเชย ไม่ขึ้นค่าแรง ลดเบี้ยขยัน หรือให้ไปทำแผนกอื่น ซึ่งแรงงานหญิงไม่กล้าต่อรองในที่สุดก็ต้องจำยอมกลับมาทำงาน ในขณะที่นายจ้างบางราย ก็อาศัยความคุ้นเคยทำให้แรงงานหญิงนึกถึงบุญคุณ รู้สึกเกรงใจ จนไม่กล้าหยุดงานนานๆเพื่อเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้าน สุดท้ายต้องกลับไปทำงาน ดังนั้นการตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต้องสิ้นสุดลงภายใต้ภาวะบีบคั้นในเรื่องต่างๆเหล่านี้

3.5 ไม่มีสวัสดิการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

แม้รัฐจะออกนโยบายสนับสนุนให้สถานประกอบการหรือโรงงานจัดบริเวณหรือห้องบีบนมให้สำหรับแรงงานหญิงที่ให้นมแม่อยู่และต้องการให้นมแม่ต่อเมื่อกลับมาทำงาน แต่จากผลการศึกษาพบว่าสถานประกอบการหรือโรงงานที่แรงงานหญิงทำงานอยู่บางแห่งไม่มีการจัดห้องบีบน้ำนมให้สำหรับแรงงานหญิงที่ต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ บางแห่งใช้ห้องพยาบาลเป็นสถานที่บีบน้ำนมซึ่งไม่เป็นส่วนตัว หลายๆแห่งไม่มีตู้เย็นให้เก็บน้ำนมที่บีบ หรือแม้แต่ทัศนคติเกี่ยวกับการบีบนมแม่ก็ถูสร้างอคติกับนายจ้างที่มองว่าการบีบนมแม่ทำให้เสียเวลาทำงาน ดังนั้นผู้หญิงที่บีบนมจะต้องทำงานชดเชยตอนเย็นเป็นต้น นอกจากนี้เพื่อนร่วมงานเองก็มองว่าการ

Copyright by Mahidol University

บีบนมแม่เป็นการสร้างภาระให้กับเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆที่ต้องทำงานแทนในช่วงที่แรงงานหญิงไปบีบน้ำนมอีกด้วย เพื่อต้องการหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว ผู้หญิงจึงต้องตัดสินใจไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อเมื่อกลับมาทำงาน

3.6 การโฆษณาของบริษัทนมผสมแข่งขันกันโฆษณา ชักจูง โน้มน้าวให้ผู้หญิงเลี้ยงลูกด้วยนมผสม

การโฆษณานมผสมที่นำภาพเด็กซึ่งมีสุขภาพดี แข็งแรง ทำให้ผู้หญิงเกิดแรงจูงใจและคล้อยตามในนมผสมชนิดนั้นๆและเชื่อว่าเป็นนมที่มีประโยชน์กับลูกเหมือนนมแม่ แม้จะมีราคาแพงก็ต้องหาซื้อมา เพราะอยากให้ลูกของตนเองแข็งแรงเช่นนั้น กลไกการโฆษณาของบริษัทนมผสมยังมีรูปแบบอื่นๆอีก เช่น แจกนมบำรุงแม่ ยี่ห้อเดียวกับนมผสมเด็ก หรือแจกนมผงเด็กที่มีซองขนาดเล็กพกพาสะดวก ง่ายต่อการใช้ การเข้าไปในโรงพยาบาลเอกชนและคลินิกต่างๆที่มีการฝากครรภ์เพื่อให้ความเกี่ยวกับแม่และเด็กแต่แฝงการโฆษณาเอาไว้ นอกจากนี้ยังสร้างภาพของการเป็นผู้หญิงยุคใหม่ที่ต้องทำงานนอกบ้านซึ่งไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ก็ต้องให้นมผสมเท่านั้น

3.7 การเป็นภรรยาที่ดีและลูกสาวที่ดี ต้องเพื่อสามี และพ่อแม่

ในบทบาทภรรยา ผู้หญิงถูกทำให้เชื่อว่าจะต้องให้ความสุขกับสามีโดยการมีเพศสัมพันธ์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการใช้ชีวิตคู่ และจากผลการศึกษาพบว่าผู้หญิงไม่กล้าปฏิเสธสามีในเรื่องนี้เนื่องจากกลัวว่าสามีจะไม่พึงพอใจตน ทั้งที่ในช่วงของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ซึ่งการเล้าโลมจะมีการหลั่งน้ำนมได้ง่ายและผู้หญิงเองก็ไม่มีความต้องการ นอกจากเรื่องเพศสัมพันธ์แล้วการเป็นภรรยาที่ดียังหมายถึงการช่วยสามีทำมาหากินเพื่อหารายได้มาแบ่งเบาภาระต่างๆในครอบครัว จึงทำให้ผู้หญิงต้องออกมาทำงานนอกบ้านโดยที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ในด้านครอบครัวผู้หญิงถือว่าเป็นผู้รับภาระต่างๆในการดูแลพ่อแม่เป็นหลัก เนื่องจากถูกมองว่าเป็นเพศที่อ่อนโยนนุ่มนวล แม้ในช่วงของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่ผลการศึกษาพบว่าผู้หญิงมักจะมีแม่ของตนเองหรือแม่สามีมาช่วยเลี้ยงลูกให้ แต่แทนที่จะเป็นการแบ่งเบาภาระ ผู้หญิงกลับต้องดูแลเอาใจใส่ทั้งเรื่องที่อยู่อาศัย อาหารการกิน สุขภาพ ความเจ็บป่วยของแม่เพิ่มขึ้นมาด้วย และยังรวมถึงการทำงานส่งเงินให้พ่อแม่ที่บ้านต่างจังหวัดเพื่อให้มีความเป็นอยู่สบาย การช่วยแบ่งเบาภาระหนี้สิน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมและผู้ชายล้วนผลักภาระให้กับผู้หญิง และแม้แต่ผู้หญิงก็ไม่อาจปฏิเสธได้ ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถูกลดความสำคัญลงเรื่อยๆ จนกระทั่งผู้หญิงต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่สุด

Copyright by Mahidol University

3.8 สังคมชื่นชมผู้หญิงที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และอคติกับผู้หญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

จากผลการศึกษาพบว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กลายเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมและถูกทำให้เป็นมาตรฐานของสังคม ซึ่งหากแม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ก็จะได้รับการชื่นชม ยกย่องว่าเป็นแม่ที่ดี รักลูก ห่วงสุขภาพลูก ส่วนแม่ที่ไม่ได้ให้นมแม่ก็จะถูกมองจากสังคมในทางตรงกันข้าม เช่น เป็นแม่ที่ไม่รักลูก ไม่มีความอดทนและไม่พยายามมากพอในการให้นมแม่ แต่เนื่องจากแม่ที่เป็นแรงงานหญิงเป็นแม่ที่มีเงื่อนไขชีวิตที่ถูกบีบบังคับ กดดัน ด้วยอำนาจของระบบต่างๆซึ่งไม่ได้มีประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นไปในมาตรฐานที่สังคมกำหนดไว้ จึงไม่ได้รับการยกย่อง ชื่นชมและให้คุณค่า ทำให้แรงงานหญิงรู้สึกว่าตนเองไม่มีตัวตน ด้อยคุณค่า และเมื่อลูกเจ็บป่วยไม่สบายก็มักถูกตั้งอคติและกล่าวหาจากสังคมว่าเป็นเพราะไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยที่ไม่ถามเหตุผลว่ามีความจำเป็นอย่างไร จนผู้หญิงเกิดความรู้สึกต่อต้านและไม่เห็นด้วยกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่จริงจังและเคร่งครัดเกินไป

3.9 ความรู้สึกของผู้หญิง

ความรู้สึกในการต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงานหญิงทั้ง 3 กลุ่มมีความแตกต่างกัน ในกลุ่มที่ต้องตัดสินใจหยุดอย่างรวดเร็ว เช่นในแรงงานหญิงกลุ่มแรกเป็นการตัดสินใจที่มีอุดมการณ์ความเป็นแม่และอุดมการณ์นมแม่ครอบงำอยู่ ทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสิ่งที่ดี เมื่อไม่สามารถให้นมแม่ได้ ผู้หญิงจะรู้สึกผิดที่ตนเองไม่ได้ให้ลูกกินนมแม่ เสียใจที่ไม่ได้ทำหน้าที่แม่ ในกลุ่มที่2 ซึ่งมีความพยายามเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในช่วงระยะเวลาหนึ่งแต่เมื่อมีความจำเป็นต้องหยุดไป ทำให้เลี้ยงด้วยนมแม่ได้ในระยะเวลาสั้นๆเท่านั้น ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจึงเป็นความเสียดายที่ต้องบีบน้ำนมทิ้งเวลามีอาการคัดเต้านมระหว่างที่ไปทำงาน แลเป็นความกดดันที่ไม่รู้จะตอบสังคมอย่างไร ส่วนในแรงงานหญิงกลุ่มสุดท้ายที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานที่สุด รู้สึกว่าตนเองได้ทำหน้าที่แม่อย่างเต็มที่แล้ว จนรู้สึกว่าตนเองก็ต้องการสังคม เพื่อนฝูง ต้องการมีเวลาดูแลตนเอง เพราะคิดว่า 3 เดือนก็น่าจะให้นมแม่เพียงพอแล้ว ดังนั้นความรู้สึกของผู้หญิงที่เกิดขึ้นจึงเป็นความรู้สึกที่อยู่ภายใต้อำนาจและอุดมการณ์ที่เข้ามาครอบงำในตัวตนของผู้หญิง และตัวของผู้หญิงมีความเชื่อในอุดมการณ์และยอมตกอยู่ใต้อำนาจและอุดมการณ์นั้นๆที่ครอบงำมากน้อยเพียงใด

Copyright by Mahidol University

5.2 อภิปรายผล

1. จากภาพของสังคม ที่มองว่าผู้หญิงที่ไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นผู้หญิงสมัยใหม่ มักง่าย ไม่รักลูก แต่จากผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงโดยเฉพาะแรงงานหญิงนั้น ไม่ได้เป็นการตัดสินใจที่มาจากตัวตนของผู้หญิงเองแม้แต่น้อย แต่เป็นเพราะอำนาจต่างๆที่อยู่ทั้งในระบบทุนนิยมและชายเป็นใหญ่ที่ร่วมกันเข้ามากดขี่ เอาเปรียบและกระทำและกดดันโครงสร้างชีวิตของผู้หญิงในทุกๆด้าน ทั้งที่เป็นชีวิตส่วนตัว เช่น ความรุนแรงในครอบครัวที่ถูกสามีเป็นผู้กระทำ ปัญหาเศรษฐกิจ เช่น รายได้น้อย ค่าใช้จ่ายมาก หนี้สินพอกพูน ชีวิตการทำงาน เช่น ภาระงานหนัก ทำงานล่วงเวลาจนดึกดื่น นายจ้างกดดันเอาเปรียบ รวมถึงการไม่กล้าตัดสินใจภายในครอบครัว การต้องการช่วยสามีทำงาน การหาเงินมาเลี้ยงดูพ่อแม่ตามความคาดหวัง หรือแม้การโฆษณาของบริษัทนมผสม อิทธิพลของอำนาจที่มากมายเหล่านี้ บีบบังคับการตัดสินใจ และผลักดันให้แรงงานหญิงมีช่วงระยะเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงช่วงสั้นๆ ต้องพาตัวเองกลับเข้าสู่การเป็นแรงงานของนายทุนที่ต้องถูกเอาเปรียบ ขูดรีด ด้วยรูปแบบต่างๆดังกล่าวข้างต้นและต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่สุด โดยการตัดสินใจนี้ที่ไม่ได้เป็นการตัดสินใจที่มาจากความเต็มใจหรือความต้องการของผู้หญิงอย่างแท้จริง

2. การที่แรงงานหญิงสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ในช่วงแรกที่อยู่ในโรงพยาบาลก่อนที่จะตัดสินใจหยุดนั้น เป็นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ไม่ได้เกิดจากความต้องการในตัวตนของผู้หญิงเอง แต่เป็นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพราะถูกโรงพยาบาลบังคับ ซึ่งวิธีการบังคับ ของโรงพยาบาล เป็นวิธีคิดที่มาจากระบบชายเป็นใหญ่เป็นหลัก ที่แทรกซึมเข้ามาในนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และโรงพยาบาล โดยการใช้อำนาจกระทำกับร่างกายผู้หญิง เห็นได้จากการที่โรงพยาบาลเข้ามาสร้างเงื่อนไขกฎเกณฑ์ขึ้นมาบังคับ กดดัน ควบคุม และจัดการกับร่างกายผู้หญิงในรูปแบบวิธีการต่างๆ โดยไม่ตระหนักต่อสิทธิร่างกายและไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้เลือก ได้ตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตของตนเอง แม้โรงพยาบาลจะมีองค์ความรู้ทางการแพทย์แต่ก็เป็นความรู้ที่มีระบบชายเป็นใหญ่แทรกซึมอยู่ ทั้งหมดจึงเป็นการกระทำของโรงพยาบาลที่ละเมิดสิทธิผู้หญิงอย่างเห็นได้ชัด ในขณะเดียวที่ตัวของผู้หญิง ก็ตกอยู่ภายใต้อุดมการณ์ความเป็นแม่ที่ดีและอุดมการณ์นมแม่ ที่เชื่อว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คือสิ่งที่ดีที่สุด ดังนั้นทั้งอำนาจชายเป็นใหญ่ในโรงพยาบาล อุดมการณ์ความเป็นแม่ และอุดมการณ์นมแม่ ต่างก็ร่วมกันทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้กลายเป็นสิ่งที่ถูกต้อง มีคุณค่า มีความสำคัญมากกว่าเป็นเรื่องของสารอาหาร และจำเป็นที่ผู้เป็นแม่ทุกคนต้องทำให้ได้ และการที่เจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลสนับสนุนนโยบายนี้ก็ไม่ใช่การบังคับเพราะถือว่าเจ้าหน้าที่เองก็ได้ทำในสิ่งที่ถูกต้องและสำคัญเช่นกัน ทำให้แรงงานหญิงไม่กล้าจะปฏิเสธการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และไม่เพียงแต่ตัวผู้หญิงที่ถูกครอบงำเท่านั้น แต่ความคิดความเชื่อนี้ยังครอบงำไปยัง

Copyright by Mahidol University

ผู้คนทั้งสังคมอย่างเหนียวแน่น ดังนั้นผู้หญิงจึงไม่กล้าปฏิเสธ และต้องยอมถูกกระทำภายใต้อำนาจชายเป็นใหญ่ดังกล่าวอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง

สิ่งที่เห็นได้จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่าสังคมไม่มีความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ โดยเฉพาะแรงงานหญิงที่ต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กลับถูกโรงพยาบาลซึ่งมีวิธีคิดแบบชายเป็นใหญ่รับเอานโยบายมา กดขี่ บังคับและกระทำกับร่างกายผู้หญิงทุกวิถีทางเพื่อให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่สุด เพราะความที่แรงงานหญิงเหล่านี้อยู่ในเพศหญิงซึ่งถูกมองว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ ต้องยอมและเชื่อฟัง และเป็นแรงงานซึ่งอยู่ในชนชั้นที่ด้อยกว่า จึงไม่มีอำนาจในการหลีกเลี่ยง โต้ตอบหรือปฏิเสธโรงพยาบาลได้ นอกจากนี้โรงพยาบาลยังสามารถสร้างความชอบธรรมจากการบังคับและกดขี่ ให้สังคมมองว่าเป็นเรื่องปกติ เป็นเรื่องที่ดีและถูกต้อง โดยใช้นโยบายจากรัฐที่สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เข้ามารองรับและควบคุม

3. ปัจจุบันนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับด้านสาธารณสุขและสุขภาพ ถูกครอบงำด้วยอำนาจของอุดมการณ์ทางการแพทย์ แม้แต่การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก็ถูกทำให้เป็นการแพทย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยมีการตั้งองค์กรเข้ามาควบคุมดูแล ออกนโยบายในการบริหารจัดการเบ็ดเสร็จ เห็นได้จากแนวคิดบันไดสิบขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่นาน 6 เดือน ซึ่งได้เผยแพร่ไปยังชุมชน โรงพยาบาล หน่วยงานด้านสารณสุขต่างๆ ตามหลักการขององค์การอนามัยโลก เพื่อให้แพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องให้คำแนะนำแก่แม่และให้ปฏิบัติตามอย่างจริงจัง โดยเริ่มตั้งแต่ช่วงที่ผู้หญิงตั้งครรภ์ หลังคลอดและออกจากโรงพยาบาล โดยเจตนาเพื่อสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้เป็นไปตามตามเป้าหมายภายใต้อำนาจนโยบายของตนเองเท่านั้น และนโยบายนี้ยังผู้ติดกับอุดมการณ์ความเป็นแม่ที่ขัดเกลาให้ผู้หญิงซึ่งเป็นผู้ตั้งครรภ์ ให้กำเนิด และยังต้องรับผิดชอบดูแลเลี้ยงลูกตลอดไป โดยเฉพาะการให้นมแม่จึงจะเป็นการทำหน้าที่แม่ที่สมบูรณ์ แต่เมื่อผู้หญิงต้องดูแลเลี้ยงลูกเอง การดำรงชีวิตจริงในสังคมกลับไม่ได้มีเพียงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ความจำเป็นต่างๆทำให้ในที่สุดผู้หญิงก็ต้องสิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ดังนั้นนโยบายรัฐจากหน่วยงานที่สนับสนุนการให้นมแม่ จึงเป็นนโยบายที่บังคับและมุ่งเน้นผลสำเร็จปลายทางที่ตนเองพอใจและได้ผลประโยชน์ เพื่อสร้างอำนาจให้กับตน แต่ไม่สนใจวิธีการที่ลงมากระทำกับชีวิตผู้หญิงซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้หญิงควรมีสิทธิเลือกที่จะตัดสินใจให้นมแม่หรือไม่ และเมื่อผู้หญิงตัดสินใจตรงกันข้าม รัฐก็ปฏิเสธความรับผิดชอบในการหามาตรการรองรับ โดยกล่าวโทษว่าเป็นเพราะผู้หญิงไม่ทำตามนโยบายที่รัฐสนับสนุนเอง

4. ระบบชายเป็นใหญ่ให้อำนาจกับเพศชายในการเป็นผู้นำ ผู้ปกครองภายในบ้าน และมีอำนาจในการตัดสินใจและเป็นเจ้าของในเนื้อตัวร่างกายของภรรยา แม้กระทั่งการกระทำความ

Copyright by Mahidol University

รุนแรงที่ผู้ชายต้องการระบายอารมณ์ ด่าทอ ทุบตีทำร้าย ผู้หญิงหรือภรรยาก็ต้องจำยอม ไม่กล้าบอกใคร ซึ่งความรุนแรงระหว่างสามีภรรยาที่เกิดขึ้น มักถูกมองข้ามและปกปิดด้วยความคิดที่ว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว ดังนั้นเมื่อผู้หญิงถูกกระทำจึงไม่มีบุคคลอื่นเข้ามาให้ความช่วยเหลือ จนผู้หญิงเกิดความรู้สึกกดดัน ขาดที่พึ่งจนต้องหาทางออกด้วยตนเอง แต่ระดับของความรุนแรงที่ถูกกระทำมาตลอดก็สะสมเป็นความเจ็บปวด ความทุกข์ และความหวาดกลัวให้กับผู้หญิง ซึ่งแทนที่หลังคลอดผู้หญิงจะได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แต่กลับต้องมาหนีเอาชีวิตรอดเพื่อความปลอดภัยของตนเองและต้องการปกป้องลูก ทำให้ช่วงชีวิตของผู้หญิงที่ต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สิ้นสุดลงอย่างรวดเร็ว

จะเห็นว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเพียงหนึ่งเดียว แต่กลับสร้างความทุกข์ที่ยิ่งใหญ่ในการดำเนินชีวิตและการตัดสินใจของผู้หญิงให้ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทันที เนื่องจากความรุนแรงดังกล่าว เป็นการคุกคามที่หนักหนาสาหัสและละเมิดสิทธิของผู้หญิงทั้งในเนื้อตัวร่างกายและสภาพจิตใจ จนส่งผลกระทบต่อโครงสร้างชีวิตในด้านอื่นๆ

5. ปัจจุบันการเติบโตทางเศรษฐกิจของสังคมบริโภคนิยมและทุนนิยม ทำให้ผู้คนต้องออกมาแข่งขันกันทำมาหากินในรูปแบบต่างๆเพื่อความอยู่รอดมากขึ้น แม้กระทั่งผู้หญิงเองที่ตกเป็นเครื่องมือของนายทุนต้องออกมาทำงานนอกบ้านเป็นแรงงานให้นายจ้างขูดรีด กดขี่ เอาเปรียบ ใช้งานหนัก บังคับให้ทำงานล่วงเวลา แต่ให้ค่าจ้างน้อย เพื่อแลกกับรายได้เลี้ยงปากท้องคนในครอบครัว นอกจากนี้ระบบทุนนิยมยังสร้างสังคมที่มีความต้องการ ความทะเยอทะยาน ในปัจจัยต่างๆที่สะดวกสบาย ทันสมัยเหมือนครอบครัวอื่นๆจนนำมาซึ่งการใช้จ่ายเงินเกินรายได้ที่หามา และมีหนี้สินพอกพูนตามมาอย่างไม่สิ้นสุด ประกอบกับส่วนหนึ่งแรงงานหญิงมาจากพื้นฐานครอบครัวที่ยากจน ซึ่งมีภาระหนี้สินผูกพันจากครอบครัวเดิมที่ผู้หญิงเองไม่ได้ก่อขึ้น แต่ก็ต้องร่วมรับผิดชอบเพราะผู้หญิงถูกคาดหวังจากคนในครอบครัวให้เป็นผู้มีหน้าที่ดูแลพ่อแม่ จนกลายเป็นแรงกดดันและบีบบังคับให้ต้องก้าวเข้าสู่ชีวิตการเป็นแรงงาน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว

6. ผลการศึกษาครั้งนี้ในแรงงานหญิงที่มีประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แตกต่างไปจากแนวคิดอื่นๆที่ผู้วิจัยทำการทบทวนวรรณกรรม ในแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทั้ง 6 แนวคิด คือ ด้านโภชนาการที่กล่าวถึงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ว่าเป็นการให้สารอาหารแก่ทารก ด้านการแพทย์ที่เห็นว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คือสิ่งที่ดีที่สุด ด้านจิตวิทยา ที่บอกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นการแสดงออกถึงความรักที่แม่มีต่อลูก ด้านความเชื่อที่กล่าวว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คือหน้าที่แม่ที่สมบูรณ์ ด้านสิทธิในทางกฎหมาย ที่เห็นว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก็เป็นสิ่งที่ภาครัฐให้การสนับสนุน และสุดท้ายแนวคิดด้านผู้หญิงอย่าง แนวคิดด้านสตรีนิยมสายหลังทันสมัยที่มองว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงเป็นวาทกรรมอย่างหนึ่งของสังคม

Copyright by Mahidol University

เพราะแนวคิดทั้ง 6 แนวคิดนี้ไม่ได้พูดถึงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมิติของผู้หญิงที่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ในช่วงสั้นๆและไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้จนต้องตัดสินใจหยุด ซึ่งทั้ง 2 สถานการณ์ในช่วงประสบการณ์ที่ต่อเนื่องกัน เป็นประสบการณ์ที่ผู้หญิงต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจระหว่างหญิงชายที่มาจากระบบซึ่งมีการกดขี่ และบีบบังคับชีวิตผู้หญิงอย่างระบบทุนนิยมและชายเป็นใหญ่ ให้ต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยเฉพาะแรงงานหญิงที่หาเช้ากินค่ำ นอกจากนี้อุดมการณ์ต่างๆ ในชีวิตดังที่กล่าวไว้ในผลการศึกษา ก็เป็นสิ่งที่ครอบงำแนวทางการใช้ชีวิตและทางออกในการตัดสินใจ ให้ต้องจำนนกับเงื่อนไขต่างๆโดยที่การตัดสินใจนั้น ไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณแต่อย่างใด แต่เป็นการตัดสินใจที่เกิดขึ้นเพราะอำนาจที่กระทำ จนกระทั่งผู้หญิงไม่มีความเป็นตัวตน ไม่มีอำนาจที่จะต่อสู้ เรียกร้อง ฝ่าฝืน หรือแม้แต่ตัดสินใจได้ด้วยตนเอง

5.3 ข้อเสนอแนะงานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่นำเสนอชีวิตแรงงานหญิงที่ถูกกระทำจากอำนาจต่างๆ เพื่อเป็นตัวสะท้อนให้เห็นความยากลำบากของการใช้ชีวิตในสภาพจริงของสังคมที่เป็นอยู่ และเห็นถึงการเข้ามาของระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ที่สร้างปัญหาให้กับสังคมอย่างไรบ้างจนเกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. โรงพยาบาลต้องให้ความสำคัญกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่ไม่ใช่เพียงการออกนโยบายเพื่อมาบังคับหรือให้มีกฎหมายควบคุม ควรมีการปรับทัศนคติของคนทำงานในด้านนี้และคนในสังคม โดยไม่มองว่าผู้หญิงที่ไม่ได้ให้นมแม่คือผู้ที่ทำผิดไปจากสังคม แต่ให้มีทางเลือกกับผู้หญิงในหลายรูปแบบ และไม่ควรมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง และโรงพยาบาลเองต้องไม่บังคับหรือควบคุมผู้หญิงหลังคลอดให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเคร่งครัดเกินไป ควรศึกษารายละเอียดชีวิตของผู้หญิงที่เข้ามารับการบริการคลอดในโรงพยาบาลด้วยว่า แต่ละคนมีเงื่อนไขและความจำเป็นในชีวิตอย่างไรบ้างที่ไม่สามารถจะทำตามกฎเกณฑ์ของโรงพยาบาลได้เสมอไป

2. ในด้านนโยบายรัฐควรส่งเสริมบทบาทและอำนาจการตัดสินใจให้กับผู้หญิงโดยเริ่มสนับสนุนการให้ทรัพยากรต่างๆกับชีวิตผู้หญิง โดยเฉพาะแรงงานหญิง ตั้งแต่การขจัดความยากจนให้โอกาสเข้าถึงการศึกษาตั้งแต่วัยเด็กส่งเสริมอาชีพโดยฝึกอบรมในวัยเริ่มเข้าสู่แรงงาน ให้ทางเลือกประกอบอาชีพต่างๆ ไม่กีดกันโอกาสก้าวหน้า สนับสนุนการให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในเรื่อง

Copyright by Mahidol University

อื่นๆ เพื่อปลูกฝังให้กล้าแสดงความคิดเห็นและให้มีอำนาจในการตัดสินใจที่จะเลือก และสร้างโอกาสในชีวิตที่ดีที่เหมาะสมลงตัวกับการดำเนินชีวิตของผู้หญิงเอง

3. รัฐควรเข้าไปมีบทบาทในสหภาพแรงงานในเชิงรุกอย่างจริงจัง ให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาแรงงานหญิงที่ถูกกดขี่ เอาเปรียบจากนายจ้าง ทั้งเรื่องการทำงานที่หนัก และค่าจ้างที่ไม่เป็นธรรม รวมทั้งรักษาสิทธิสวัสดิการต่างๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การลาหยุดเพื่อเลี้ยงลูก เงินชดเชยและการประกันตำแหน่งงานและค่าจ้างเมื่อลาคลอดให้กับแรงงานหญิง ทั้งแรงงานในและนอกระบบ

4. เมื่อรัฐให้นโยบายสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นาน 6 เดือน ก็ควรมีการผลักดันให้วันลาคลอดของผู้หญิงมีความสอดคล้องกันเป็นเวลา 6 เดือนด้วย โดยไม่ให้นายจ้างมีช่องทางหรือเงื่อนไขชักจูงหรือบีบบังคับให้แรงงานหญิงต้องกลับเข้ามาทำงานก่อนกำหนดได้ รวมถึงให้มีการลาคลอดของผู้ชายที่เป็นแรงงานชายซึ่งไม่ใช่ข้าราชการสามารถลาคลอดช่วยแรงงานหญิงเลี้ยงลูกได้เพื่อลดภาระในการที่ผู้หญิงต้องทั้งทำงานและเลี้ยงลูก และเมื่อรัฐมีความต้องการสนับสนุนให้แรงงานหญิงที่ทำงานได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อ ก็ควรหามาตรการให้สถานประกอบหรือโรงงานของนายจ้างทั้งในระบบและนอกระบบ มีการจัดสถานที่หรือบริเวณที่เหมาะสม รวมทั้งอำนวยความสะดวกเรื่องเวลากับแรงงานหญิงในการบีบน้ำนมระหว่างเวลาทำงาน โดยที่นายจ้างและเพื่อนร่วมงานไม่มีอคติกับแรงงานหญิงกลุ่มนี้

5. ส่งเสริมและเผยแพร่ ทัศนคติ ค่านิยมเรื่องการเคารพในความเสมอภาคระหว่างเพศหญิงและเพศชายให้กับคนในสังคม รวมถึงการเคารพและให้เกียรติความเป็นคนระหว่างชนชั้น ลดแนวคิดในการแบ่งแยกโดยใช้เพศและชนชั้นเป็นเกณฑ์ ซึ่งเป็นที่มาของการกดขี่ ขูดรีด เอาเปรียบและทำให้เพศหญิงตกอยู่ภายใต้อำนาจระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่

6. สร้างอุดมการณ์ใหม่ ขจัดอุดมการณ์เก่าที่เป็นการกดขี่และครอบงำเพศหญิงรวมทั้งขัดเกลา หล่อหลอมการอบรมเลี้ยงดูลูกให้เติบโตมาด้วยทัศนคติที่ไม่แบ่งแยก เอาเปรียบ เคารพและให้เกียรติในความเป็นเพศหญิงชายที่ความเสมอภาคเท่าเทียมกันในหลายๆบทบาท รวมทั้งการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ปรับเปลี่ยนทัศนคติเรื่องงานในบ้าน งานนอกบ้าน รวมทั้งการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ว่าไม่ได้เป็นงานสำหรับผู้หญิงเท่านั้น

7. สำหรับตัวตนของผู้หญิงเองกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้น ควรเป็นเรื่องที่ผู้หญิงต้องกล้าตัดสินใจได้ โดยไม่อยู่ภายใต้การถูกครอบงำของอำนาจบางอย่าง และผู้หญิงเองต้องรู้ว่าตัวตนต้องการเลือกอย่างไร และหากเป็นภาวะที่ต้องตัดสินใจ ผู้หญิงก็ต้องเรียนรู้และหาวิธีพูดคุย ต่อรองให้ผู้ชายเข้ามีส่วนรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลลูก และในขณะเดียวกันผู้ชายก็ต้องได้รับการ

Copyright by Mahidol University

ปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องการมีส่วนรับผิดชอบในการดูแลเลี้ยงลูกเช่นเดียวกันโดยไม่ผลักภาระให้เป็นของฝ่ายหญิงเพียงผู้เดียว

8. ปลูกฝังทัศนคติใหม่เกี่ยวกับสินค้าในยุคบริโภคนิยมที่นายทุนอาศัยความเชื่อของผู้คนในการหาผลประโยชน์ โดยเฉพาะนมผสมที่แข่งขันกันโฆษณา ชักจูง โน้มน้าว จิตใจให้เชื่อว่านมผสมที่แพงต้องเป็นนมผสมที่ดีและเหมือนนมแม่ นอกจากนี้ควรมีมาตรการที่เข้มงวดในโรงพยาบาลหรือสถาบันสุขภาพ ที่ไม่ให้นายทุนเข้ามาหาผลประโยชน์ด้วยการแจกสินค้าหรือของแถมที่เกี่ยวกับนมผสมผ่านสถาบันดังกล่าว แต่ควรปลูกจิตสำนึกให้ผู้หญิงที่เป็นแม่รู้ว่าต้องซื้อนมผสมเมื่อมีความจำเป็นต้องใช้ และต้องเลือกซื้อตามกำลังความสามารถโดยไม่จำเป็นต้องเป็นสินค้าที่มีราคาแพงเสมอไป เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของนายทุน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ทำในกลุ่มผู้หญิงทำงานกลุ่มอื่นๆที่ไม่ใช่แรงงานหญิง เช่น กลุ่มข้าราชการหญิง กลุ่มพนักงานบริษัทอื่นๆ เป็นต้น

2. เพิ่มกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้น เพื่อให้มีข้อมูลด้านประสบการณ์และเห็นความหลากหลายของเงื่อนไขที่ผู้หญิงถูกกระทำได้กว้างขึ้น

3. ทำในกลุ่มแรงงานหญิงกลุ่มเดิมที่ทำการศึกษา แต่ศึกษารายละเอียดให้ลึกและต่อเนื่องถึงประสบการณ์ความทุกข์ของผู้หญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

Copyright by Mahidol University

อำนาจระหว่างหญิงชายกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง
THE GENDER POWER AND BREASTFEEDING EXPERIENCES AMONG WOMEN WORKERS

วลัยพร วงศ์สอน 5136342 SHMS/M

ศศ.ม. (สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : นาถฤดี เด่นดวง M.A. (MEDICAL AND HEALTH SOCIAL SCIENCES), สุพจน์ เด่นดวง, Ph.D. (HEALTH SOCIOLOGY), มัลลิกา มัติโก, Ph.D.

บทสรุปแบบสมบูรณ์

1.ความสำคัญของปัญหา

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นนโยบายหลักที่เคร่งครัดอย่างหนึ่งของรัฐในด้านสาธารณสุขที่ต้องการสนับสนุนให้ทารกทุกคนที่เกิดมาได้กินนมแม่อย่างน้อย 6 เดือน เนื่องจากเชื่อว่ามีสารอาหารต่างๆและภูมิคุ้มกันที่จำเป็นต่อร่างกายทารก นโยบายดังกล่าวมีผู้หญิงบางส่วนที่มีความพร้อมและสามารถทำได้ แต่มีผู้หญิงอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งไม่มีความพร้อมและมีเงื่อนไข ความจำเป็นที่ไม่สามารถทำตามนโยบายดังกล่าวได้อย่างเช่น แรงงานหญิง ที่ต้องสิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนเวลาที่รัฐสนับสนุน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็ถูกรัฐมองข้ามไป เพราะผู้หญิงในกลุ่มนี้ไม่มีอำนาจต่อรอง ขาดโอกาสต่างๆในสังคมทำให้ไม่ได้รับความสนใจจากภาครัฐเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น

ข้อมูลการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในประเทศไทย จากกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ที่สำรวจปี 2006 พบว่ามีทารกที่ได้รับนมแม่อย่างเดียวในช่วง 3 เดือนแรกร้อยละ 7.6 ลดลงเหลือร้อยละ 5.4 เมื่อเด็กอายุ 5 เดือน และในปี พ.ศ. 2552 พบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนในเด็กอายุ 0-5 เดือนลดลงเป็นร้อยละ 29.6 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2551 ซึ่งมีร้อยละ 43.32 (สำนักสารนิเทศ กระทรวงสาธารณสุข : 2552) นอกจากนี้ยังมีการทำรายงานการวิจัย ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความคิดและพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ : กรณีศึกษาแม่ที่มีลูกอายุแรกเกิดถึง 1 ปีในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทยร่วมกับ ABAC Poll เมื่อ พ.ศ.

Copyright by Mahidol University

2549 พบว่า แม่ร้อยละ 96.4 รู้ว่านมแม่ดีกว่านมผสม แต่ปัญหาที่ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คือ แม่ต้องทำงานคิดเป็นร้อยละ 44

การที่แรงงานหญิงกลับไปทำงานและหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้ถูกมองว่าเป็นแม่ที่ไม่ทำตามนโยบายรัฐสนับสนุน เป็นแม่ที่ไม่ดี ขี้เกียจเลี้ยงลูก ไม่รักลูก และไม่มีความอดทนพยายามในการทำหน้าที่แม่อย่างสมบูรณ์ ซึ่งทำให้เกิดความกดดันและเป็นทุกข์อย่างมาก แต่สังคมและรัฐเองก็มองข้ามแรงงานหญิงเหล่านี้ไป และยังคงสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้กับผู้หญิงทุกคน

ปัจจุบันมีผู้หญิงที่เป็นแรงงานในสังคมไทยเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ส่วนหนึ่งเนื่องจากมีประชากรหญิงมากกว่าประชากรชาย โดยสถานภาพการทำงานของแรงงานหญิงในปัจจุบัน มีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างภาครัฐร้อยละ 42.93 ลูกจ้างภาคเอกชนร้อยละ 45.48 ทำงานส่วนตัวร้อยละ 37.57 และทำงานให้ครอบครัวโดยไม่ได้รับค่าจ้างร้อยละ 64.59 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ: สำรวจสภาวะการทำงานของประชากร ปี 2550)

ผู้วิจัยมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นท่ามกลางจำนวนแรงงานหญิงที่มากขึ้นในการจ้างงานต่างๆ และพบว่ารัฐยังต้องการให้ผู้หญิงทุกคนเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ขณะเดียวกันการหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก็ถูกมองเป็นเรื่องที่ผิด แม้ในด้านสารอาหารนมแม่จะเหมาะกับทารกมากที่สุด แต่รัฐก็ควรให้โอกาสผู้หญิงตัดสินใจโดยที่ไม่เข้าไปควบคุม บังคับ หรือจัดการ ผู้วิจัยจึงต้องการเปิดเผยประสบการณ์ดังกล่าว ผ่านการอธิบายด้วยแนวคิดเรื่องอำนาจระหว่างหญิงชาย ภายใต้ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ในแนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยม เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงของปัญหาที่แรงงานหญิงถูกกระทำด้วยอำนาจต่างๆและถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์ที่มีอยู่ในสังคม จนเกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศอย่างไร จึงทำให้ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ อีกทั้งผู้วิจัยยังต้องการค้นหาทางออกที่เหมาะสมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้กับแรงงานหญิง ให้สามารถมีสิทธิในการเลือกและตัดสินใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ด้วยตนเองต่อไป

2. คำถามการวิจัย

ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงเป็นอย่างไร และทำไมแรงงานหญิงจึงหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

1.เพื่อศึกษาประสบการณ์ของแรงงานหญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

Copyright by Mahidol University

2.เพื่อศึกษาประสบการณ์ของแรงงานหญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับอำนาจระหว่างหญิงชายภายใต้ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ผ่านโครงสร้างต่างๆในชีวิตผู้หญิง

4. กรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดจากอำนาจระหว่างหญิงชาย ภายใต้ระบบทุนนิยมและระบบชายเป็นใหญ่ ในแนวคิดสตรีนิยมสายสังคมนิยม ที่ให้ความสำคัญกับผู้หญิงและเน้นการวิเคราะห์ชีวิตผู้หญิงเพื่อให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายที่เกิดขึ้น ซึ่งเชื่อว่าอำนาจดังกล่าวมีที่มาจากระบบทุนนิยมในสังคมที่สร้างความไม่เท่าเทียม ทำให้ชีวิตแรงงานหญิงถูกกดขี่และเอาเปรียบจากนายจ้างจนไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ขณะเดียวกันระบบชายเป็นใหญ่ในโรงพยาบาลก็บังคับจัดการร่างกายผู้หญิง ให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยไม่มีโอกาสตัดสินใจด้วยตนเอง ทั้งนี้ระบบทุนนิยมและชายเป็นใหญ่ต่างก็ทำงานร่วมกันในการกดขี่และควบคุมชีวิตผู้หญิงให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำทั้งชีวิตการเป็นแรงงาน ชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัว และแม้กระทั่งนโยบายรัฐก็เข้ามากระทำกับชีวิตผู้หญิงเช่นกัน

5. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งมีเกณฑ์ดังนี้คือ เป็นแม่ที่เป็นแรงงานหญิง ซึ่งทำงานอยู่ในสถานประกอบการ ธุรกิจของนายจ้าง และร้านอาหารทั้งแรงงานในระบบและนอกระบบ เป็นแม่ที่หลังคลอดลูกแล้วทั้งแม่และลูกไม่มีความเจ็บป่วย หรือภาวะแทรกซ้อนให้ต้องงดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นแม่ที่คลอดลูกแล้วเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่ในโรงพยาบาลและต่อเนื่องที่บ้านเป็นระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้วกลับไปทำงานตามเดิม โดยระยะเวลาที่หยุดเป็นระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ตั้งแต่หลังคลอดไปจนถึงลูกอายุไม่เกิน 6 เดือน ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างต้องเป็นแรงงานหญิงที่มีความสมัครใจทั้งหมด 10 ราย และมีเวลาเข้าร่วมการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกและตรงกับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษามากที่สุด

ผู้วิจัยเข้าหากลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ย่านอุตสาหกรรม โรงงาน หรือสถานที่ที่แรงงานหญิงทำงานหรือพักอยู่ใกล้เคียงเพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) อุปกรณ์บันทึกข้อมูล และตัวผู้วิจัย ซึ่งอุปกรณ์บันทึกข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง และบันทึกงานภาคสนาม (Field note)

Copyright by Mahidol University

ในการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลไปในคราวเดียวกัน ตลอดระยะเวลาของการศึกษา โดนนำข้อมูลที่ได้ในแต่ละครั้งจากการสัมภาษณ์ สังเกต บันทึกย่อ บันทึกเทป และบันทึกงานภาคสนาม (Field note) นำมาทำการจัดระเบียบข้อมูล โดยเขียนขยายความ เรียบเรียง จัดประเภท แยกหมวดหมู่ แยกออกเป็นหัวข้อย่อยต่างๆ โดยให้รหัสและชื่อกำกับเอาไว้(Coding) เพื่อให้ง่ายต่อการนำข้อมูลในหัวข้อย่อยเหล่านั้น มารวมกันใหม่ (Reassembling data) เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นกลุ่ม (clustering) ซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูล และจะนำเสนอโนลักษณะเชิงพรรณนา (Descriptive)

6. ผลการศึกษา

จากผลการศึกษาแรงงานหญิงทั้งหมด 10 ราย เป็นแรงงานหญิงอายุระหว่าง 19-40 ปี ทำงานเป็น แรงงานในโรงงานเย็บกระสอบ 2 ราย โรงงานเย็บรองเท้า 1 ราย โรงงานทำกล่องกระดาษ 1 ราย โรงงานประกอบชิ้นส่วนอิเลคทรอนิกส์ 1 ราย โรงงานประกอบเลนส์กล้อง 1 ราย คัดแยกผักผลไม้ในซุปเปอร์มาร์เกต 1 ราย รับจ้างร้านอาหาร 1 ราย รับจ้างเย็บผ้ากับเถ้าแก่ 1 ราย และรับจ้างเย็บธงกับเถ้าแก่อีก 1 ราย ผลการศึกษาพบว่าประสบการณ์หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงเป็นดังนี้

6.1 รูปแบบการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาล

แรงงานหญิงทั้งหมดสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่อยู่ในโรงพยาบาล แต่ระยะเวลาของประสบการณ์ที่ให้นมแม่มีเวลาสั้นยาวแตกต่างกัน โดยสาเหตุที่แรงงานหญิงทุกคนสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาลได้ พบว่า โรงพยาบาลได้นำนโยบายของรัฐที่ต้องการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เข้ามาจัดการ บังคับ และควบคุมผู้หญิงด้วยวิธีการต่างๆตั้งแต่ผู้หญิงเริ่มตั้งครรภ์ โดยให้เตรียมตัวกินอาหารที่ดีบำรุงน้ำนม ให้รีบแก้ไขเต้านมที่ผิดปกติที่จะทำให้ลูกดูดนมได้ไม่ดี จนกระทั่งหลังคลอดในโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ก็ให้ผู้หญิงพยายามให้ลูกดูดนมแม่เต็มที่ ไม่ให้กินนมผสม ไม่ให้ดูดนมจากขวดนม ให้ดูดนมแม่ทุก 3 ช.ม. ให้นวดคลึง บีบเค้น ประคบด้วยความร้อน หรือปั๊มนมด้วยเครื่องปั๊มเพื่อให้น้ำนมหลั่ง ให้ทำทุกวิถีทางเพื่อให้มีน้ำนมหลั่งออกมาเพียงพอ รวมทั้งให้ผู้หญิงอยู่กับลูกตลอดเวลา ซึ่งผู้หญิงทุกคนต้องทำตามและไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ในขณะเดียวกันพบว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เอง ก็เป็นอุดมการณ์อย่างหนึ่งในสังคมที่ครอบงำชีวิตผู้หญิงให้ตกอยู่ภายใต้ความเชื่อที่ว่า นมแม่ดีที่สุด และการทำหน้าที่แม่ที่ดีก็คือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ดังนั้นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เกิดขึ้นในโรงพยาบาล จึงเป็นสิ่งที่ผู้หญิงไม่สามารถปฏิเสธได้

Copyright by Mahidol University

และเป็นการตัดสินใจที่เกิดขึ้นภายใต้การถูกบังคับ จัดการ จากโรงพยาบาล และการครอบงำจากอุดมการณ์นมแม่นั่นเอง และเมื่อผู้หญิงออกจากโรงพยาบาลต้องเผชิญปัญหา ข้อจำกัดและเงื่อนไขต่างๆในชีวิต และไม่ได้อยู่ภายใต้การครอบงำหรืออำนาจของโรงพยาบาลอีก จึงทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่เป็นไปตามรูปแบบที่โรงพยาบาลกำหนด จนในที่สุดผู้หญิงต้องสิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะเวลาที่แตกต่างกัน

"พยาบาลบอกว่าให้ลูกกินนมจากเต้าอย่างเดียว แล้วก็ไม่ต้องให้นมผสมเลยนะ แต่พอออกจากโรงพยาบาลเท่านั้นแหละ ลูกต้องไปอยู่กับป้า พี่ก็ให้กินนมผสมเลย มันจำเป็น" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

"ตอนแรกก็ทำเหมือนตอนอยู่โรงพยาบาล เว้นให้ดูดนมสัก 3 ชั่วโมงครั้ง แต่หลังๆมันไม่ได้ โห มันดูดเก่งมาก แทบจะทุกชั่วโมง ไอ้เราก็ยุ่ง ก็พอลูกอายุประมาณเกือบๆเดือนน่ะค่ะ ก็เลยเลิกนมแม่ไป ไม่ไหว ให้นมชงแทน" กรณีที่ 2 อิ่ม

6.2 รูปแบบการหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ส่วนสำคัญของผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า หลังจากที่ผู้หญิงทุกคนได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาลแล้ว ท้ายที่สุดประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงทุกรายก็ต้องสิ้นสุดลง ด้วยระยะเวลาและเหตุผลแตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้วิจัยสามารถแบ่งกลุ่มแรงงานหญิงทั้ง 10 ราย ตามโครงสร้างชีวิตที่เผชิญปัญหาที่ถูกกดดันจนต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สิ้นสุดทันทีเมื่อออกจากโรงพยาบาล

แรงงานหญิงกลุ่มนี้มีประสบการณ์เลี้ยงลูกด้วยนมแม่สั้นที่สุด และสิ้นสุดทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล เนื่องจากพบปัญหาและความกดดันที่รุนแรงจนต้องตัดสินใจอย่างรวดเร็ว

ต้องคอยหลบหนีสามี เพราะถูกทำร้ายร่างกาย

ผู้หญิงถูกสามีที่ติดยาบ้า ตบตี ทำร้ายร่างกาย ข่มขู่เอาเงิน แม้ใกล้คลอดก็ยังถูกเตะต่อย และบีบบริเวณท้องบ่อยครั้ง ทำให้ได้รับความหวาดกลัว เจ็บปวด ทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจ จนต้องหลบหนีบ่อยครั้ง หลังคลอดผู้หญิงให้นมแม่เฉพาะอยู่ในโรงพยาบาล เมื่อออกจากโรงพยาบาลก็ต้องหยุดให้นมแม่ เนื่องจากยังต้องการหลบหนีสามี ทำให้ต้องย้ายที่อยู่ไปเรื่อยๆและอยู่แบบหลบๆซ่อนๆ

"มารู้ว่าแฟนติดยาบ้า ก็เลยจะเลิก มันไม่ยอม ตอนนั้นถูกซ้อมแทบทุกวัน เราก็กลัวมันจะฆ่าเอาน่ะ ถ้าเมายามาทำไง กลัวมาก ก็ไม่กล้าบอกใคร เลยออกมาจากงานหนีกลับบ้าน คลอดแล้วก็ยังต้องหนี ไม่รู้ต้องหนีไปอีกนานเท่าไหร่" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

Copyright by Mahidol University

ถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียว

ผู้หญิงที่มีปัญหาชีวิตคู่จนต้องแยกทางกับสามี ต้องหนีออกมาใช้ชีวิตตามลำพังคนเดียว แต่กลายเป็นว่าผู้หญิงต้องรับภาระเองทุกอย่าง แม้ในโรงพยาบาลผู้หญิงจะได้รับการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเต็มที่ แต่เมื่อจะออกจากโรงพยาบาลแล้ว ลำพังตัวคนเดียวก็ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ จึงตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล

"มีผัวก็เป็นขี้ยา ก็หย่าเลย ตัดสินใจเองนี่แหละ คนแรกก็หย่ามาแล้ว หย่าอีกจะเป็นไรไป ตอนนี้เหลือตัวคนเดียวก็ลุ่มๆดอนๆเอาตัวเองให้รอดก็ยากไหนจะลูกอีก จะเลี้ยงได้ยังไง" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

ไม่มีเงินติดตัว

เมื่อผู้หญิงคลอดลูกและต้องใช้เงินไปจำนวนหนึ่ง ทำให้ไม่มีเงินเก็บเหลือติดตัว มีเพียงเงินที่ให้พ่อแม่เพื่อดูแลครอบครัวในด้านต่างๆเท่านั้น ทำให้ชีวิตผู้หญิงแย่ลงอย่างมาก เพราะการเลี้ยงลูกหนึ่งคน ไม่ได้มีเพียงการให้ลูกกินนมแม่เท่านั้น แต่ยังต้องใช้จ่ายอื่นๆที่เกี่ยวกับเด็ก เมื่อผู้หญิงไม่มีเงิน จึงเป็นภาวะกดดันให้ต้องหารายได้ ทำให้ผู้หญิงไม่คิดที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เมื่อออกจากโรงพยาบาล

"ผัวเอาเงินไปทีละเล็กทีละน้อยจนหมด พอคลอดลูกแล้วไม่มีเงินเหลือซักบาท ก็ต้องรีบกลับไปทำงาน จะให้มานอนอยู่บ้านเลี้ยงลูกเฉยๆไม่ได้ ไม่งั้นลำบากกันทุกคน" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

มีภาระต้องส่งเสียลูกอีก 2 คน

ผู้หญิงมีภาระต้องส่งเสียลูกอีกทั้ง 2 คน ซึ่งอยู่ในวัยเรียนทั้งคู่ โดยเงินที่ส่งเสียไป ใช้เป็นค่าเทอม ค่าสมุดหนังสือ และให้ลูกไปโรงเรียนโดยสามีคนแรกไม่ยื่นมือมารับผิดชอบ ผู้หญิงเป็นฝ่ายดิ้นรนหาเงินเองเพื่อเลี้ยงดูลูกทั้ง 2 คนตามลำพังอยู่ตลอด ภาวะกดดันดังกล่าวทำให้ผู้หญิงไม่สามารถที่จะหยุดหาเงินได้ ทำให้ความคิดในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงสิ้นสุดลงทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล

"ตอนนั้นพี่ว่าพี่ไม่ไหวแน่ๆ มีลูกอีก 2 คนจะให้อยู่ให้กินกันยังไงกำลังไปโรงเรียนทั้งคู่ ไม่รู้เวรกรรมอะไรผัวทิ้งไปหมด มืดแปดด้าน ก็ดีที่ป้าเอาคนเล็กไปเลี้ยงให้" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

นอกจากนี้ชีวิตผู้หญิงยังถูกกดดันในเรื่องของงาน ที่กลัวว่านายจ้างจะไล่ออกหากหลังคลอดแล้วไม่รีบกลับไปทำงาน และงานที่แรงงานหญิงกลุ่มนี้ทำยังเป็นงานที่หนัก ไม่มีเครื่องทุ่นแรง ได้เงินเดือนน้อย ต้องทำงานล่วงเวลาเพิ่ม ทั้งที่ร่างกายอ่อนเพลียและไม่มีแรง จึงกลายเป็นอุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างยิ่ง

Copyright by Mahidol University

งานหนัก ไม่มีเครื่องทุ่นแรง

งานที่ผู้หญิงในกลุ่มนี้ทำคือแรงงานในซุปเปอร์มาร์เกต ซึ่งอยู่ในแผนกคัดแยกผักผลไม้ งานที่ทำเป็นงานหนัก ไม่มีเครื่องทุ่นแรง ผู้หญิงจะต้องยกตะกร้าผักและผลไม้เอง จัดเรียงสิ่งของเอง ล้างและคัดแยกผัก ผลไม้จำนวนมากทุกๆวันตั้งแต่เช้ามืด อยู่กับน้ำที่สกปรกจากการชะล้าง และขยะที่เป็นเศษผักผลไม้ งานเหล่านี้ใช้แรงกายล้วนๆ ทำให้อ่อนล้า เป็นอุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

"ต้องทำเองทุกอย่างทั้งยกตะกร้าผัก ล้าง หั่น แพ็ค ใช้สองมือนี่แหละ ทำทั้งวันใส่ถุงมือตลอดจนมือจะเปื่อยอยู่แล้ว" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

นายจ้างขู่ว่าจะไล่ออก

ในช่วงที่ผู้หญิงตัดสินใจหลบหนีสามีกลับไปคลอดลูกที่ภูมิลำเนาอย่างกะทันหัน ทำให้ออกจากงานโดยไม่ได้แจ้งให้นายจ้างทราบล่วงหน้า เมื่อหลังคลอดผู้หญิงได้ติดต่อกลับไปขอทำงาน นายจ้างจึงกดดันด้วยการขู่ให้กลับมาทำงานเร็วที่สุดไม่เช่นนั้นจะถูกไล่ออก ทำให้ผู้หญิงต้องรีบตัดสินใจกลับมาทำงาน

"รู้นะว่าผิดระเบียบที่ทำงาน ไงก็ต้องถูกไล่ออก ก็เลยต้องรีบกลับไปเนี่ยแหละ ตอนนั้นโทรไปขอโทษหัวหน้าเขาอารมณ์เสียใหญ่เลยบอกให้รีบกลับไปถ้าไม่อยากถูกไล่ออก กลัวเขาไล่ออก ก็เลยต้องรีบกลับไปทำงาน" กรณีที่ 1 เจี๊ยบ

จะเห็นได้ว่าชีวิตแรงงานหญิงกลุ่มนี้ล้วนมีปัญหาหนักๆที่กดดันมากมายจากทุกด้านทั้งชีวิตส่วนตัวและเรื่องงาน การอยู่ตัวคนเดียวที่ต้องรับผิดชอบดูแลคนโดยเฉพาะปัญหาความรุนแรงจากสามีจนต้องหลบหนีเอาตัวรอด ทำให้การหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เกิดขึ้นรวดเร็วกว่าแรงงานหญิงกลุ่มอื่น

กลุ่มที่ 2 ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีระยะเวลา สิ้นสุดภายใน 1 เดือน

ในแรงงานหญิงกลุ่มที่ 2 หลังจากเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาลและสามารถให้นมแม่ได้เกือบ 1 เดือน แต่สุดท้ายผู้หญิงต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ด้วยปัญหาและเงื่อนไขชีวิต ดังนี้

หยุดเลี้ยงลูก แล้วทำให้ไม่มีรายได้

รายได้ของแรงงานหญิงกลุ่มนี้เป็นค่าจ้างรายวัน เมื่อผู้หญิงต้องหยุดงานและเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านทำให้ไม่มีรายได้ใดๆ ต้องขอพึ่งเงินจากสามีฝ่ายเดียวซึ่งไม่เพียงพอ เมื่อตนเองไม่มีรายได้ก็ทำให้ครอบครัวลำบาก จนเป็นแรงผลักดันให้ต้องกลับไปทำงานและหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่สุด

Copyright by Mahidol University

“ก็มันไม่มีเงินนี่ไง พอหยุดงานก็ขาดเงินเลย ก็มันได้ค่าจ้างรายวัน ถึงต้องกลับมาทำงานเร็ว ส่วนแฟนเค้าอยู่ร้านซ่อมรถหน้าปากซอย ถ้ามีคนจะเข้าซอยก็ขับมอเตอร์ไซค์รับจ้างด้วย ได้มาก็เล็กๆน้อยๆ ไอ้เราจะพึ่งแฟนตลอดก็ไม่ได้” กรณีที่ 3 ดา

เบิกเงินนายจ้างมาล่วงหน้า ต้องทำงานชดใช้หนี้

เมื่อเงินไม่พอใช้ในบ้าน ผู้หญิงต้องเป็นผู้รับผิดชอบหาเงินมา แม้จะต้องขอเบิกค่าจ้างล่วงหน้าจากนายจ้างมาใช้ก่อนก็ตาม โดยมีสัญญาว่าต้องทำงานชดใช้ในเวลาที่กำหนด ดังนั้นหลังคลอดแล้วแรงงานหญิงจึงต้องทำงานชดใช้หนี้ให้นายจ้าง ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงต้องสิ้นสุดลงในเวลาอันรวดเร็ว

“คลอดได้แป๊บเดียว พอไหวก็ไปทำงานเลย เบิกเงินเถ้าแก่มาล่วงหน้ามาตั้งครึ่งเดือนก็ต้องรีบไปทำงานใช้หนี้เขา จะมามัวนอนเลี้ยงลูกสบายๆคงไม่ได้” กรณีที่ 3 ดา

มีภาระหนี้สินเร่งรัด

จากรายได้ที่น้อยนิดของแรงงานหญิง ทำให้ต้องกู้ยืมเงินทั้งจากเพื่อนบ้าน คนใกล้ชิด หรือแม้แต่การกู้เงินนอกระบบซึ่งทำให้ได้เงินรวดเร็ว แต่ผลที่ตามมาคือดอกเบี้ยที่สูงมากและการเร่งรัดติดตามหนี้สิน ซึ่งผู้หญิงก็ต้องพยายามหาเงินมาใช้หนี้ในเวลาที่จำกัด ทำให้มีความเครียด เป็นทุกข์ ทั้งหนี้สินที่เป็นของตนเองและของพ่อแม่ และการหยุดอยู่บ้านเพื่อเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ยิ่งทำให้รายได้หายไป ดังนั้นในระยะเวลาไม่ถึง 1 เดือน ผู้หญิงก็ต้องตัดสินใจกลับไปทำงานเพื่อหาเงินมาชดใช้หนี้สินดังกล่าว

“พอมีลูกแล้วมันก็เริ่มมีค่าใช้จ่ายเพิ่ม ไหนจะมีมอเตอร์ไซค์ที่ยังผ่อนไม่หมด แล้วก็หนี้ของพ่อที่ไปยืมเจ้าของร้านมาเป็นหมื่น ก็ต้องทำงานหาเงินไปใช้หนี้ก่อน เงินทองหายากนะพี่” กรณีที่ 2 อิ่ม

สามีและแม่สามีต้องการให้กลับมาทำงาน

ขณะที่ผู้หญิงเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านและยังไม่ได้ไปทำงาน ฝ่ายสามีต้องเป็นผู้ออกไปทำงานนอกบ้านคนเดียว เนื่องจากไม่สามารถหยุดงานได้ เมื่อสามีหรือแม่สามีเห็นว่าผู้หญิงมีร่างกายแข็งแรงดีแล้ว จึงบอกให้เริ่มกลับมาทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว แม้ผู้หญิงจะรู้สึกว่าตนเองยังต้องการพักผ่อนเลี้ยงลูกอยู่บ้าน แต่ด้วยการตัดสินใจจากสามีและแม่สามี ก็ไม่กล้าขัดแย้งและยินยอมกลับมาทำงาน

“แฟนก็บอกว่าถ้าหนูแข็งแรงดีแล้ว มาช่วยกันทำงานก็ดี เดี๋ยวเงินไม่พอ ให้หนูหย่านมหนูยังไงก็ได้ คิดไปคิดมาก็จริงอย่างแฟนว่า ก็เลยมาทำงาน แล้วให้พี่สาวเลี้ยงลูกให้” กรณีที่ 2 อิ่ม

Copyright by Mahidol University

"แม่แฟนเค้าบอกว่าจะเลี้ยงหลานเอง เค้าว่าเราทำไม่เป็น เค้าบอกว่าให้พี่ไปทำงานซะ อยู่บ้านก็ไม่ได้ทำอะไร ทำอะไรไม่เป็นสักอย่าง ไปทำมาหากินนู่น เดี๋ยวเค้าจะเลี้ยงให้เอง พี่ก็ไม่รู้จะทำอะไร เกะกะเค้าเปล่าๆ เลยต้องไปทำงาน" กรณีที่ 4 เปิ้ล

ความสุขของสามี เป็นหน้าที่ของภรรยา

ในฐานะภรรยา ผู้หญิงมีความรู้สึกว่าการให้ความสุขกับสามีโดยการมีเพศสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญ และเมื่อสามีแสดงความต้องการ ผู้หญิงก็ไม่กล้าปฏิเสธเนื่องจากกลัวว่าสามีจะไม่พึงพอใจตน ทั้งที่ในช่วงของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะมีการหลั่งน้ำนมได้ง่าย ดังนั้นเวลาที่สามีเล้าโลมบริเวณเต้านมจึงเกิดการหลั่งน้ำนม ซึ่งรบกวนการมีเพศสัมพันธ์และผู้หญิงก็อดไม่ได้ที่จะรู้สึกว่าการให้นมแม่เป็นอุปสรรคในการมีเพศสัมพันธ์ ต่างจากการให้ลูกกินนมผสมที่จะไม่เกิดปัญหาเช่นนี้

"เขา(สามี)ก็ถามหนูว่าลูกดูดนมแล้วมีนมออกมา แล้วถ้าเขาดูดจะมีนมไหลไหม เขาลองดูดเบาๆ มันก็ไหลจริงๆนะ เขาก็พูดว่าไม่มีอารมณ์หรอก ก็ไม่รู้ว่าเขาจะคิดยังไง" กรณีที่ 2 อิ่ม

เป็นลูกสาว ต้องดูแลพ่อแม่

สังคมมองว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนโยน นุ่มนวล เหมาะที่จะมีหน้าที่เป็นผู้ดูแลพ่อแม่ยามแก่เฒ่า และการที่ผู้หญิงเลี้ยงลูกคนเดียวไม่ไหวจึงต้องให้แม่มาช่วยเลี้ยงลูกให้ ผู้หญิงก็ต้องดูแลแม่ด้วยทั้งเรื่องที่อยู่ อาหาร สุขภาพ ความเจ็บป่วย เหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมและผู้ชายล้วนผลักภาระให้กับผู้หญิง ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงทำได้ไม่เต็มที่ แม้ผู้หญิงจะพยายามแต่ก็ทำได้เพียง 1 เดือนเท่านั้น

"ก็ดูทั้งหมดเลย อยากให้แม่มาอยู่ช่วยเลี้ยงหลานกลายเป็นว่าเราก็ต้องดูแกด้วย ไหนจะหยูกยา อาหารการกิน แต่ละคนก็มีภาระ พี่เป็นลูกสาวคนเดียวก็เลยพามาอยู่ด้วย ให้มาอยู่เลี้ยงหลานจะได้ไม่เหงา แต่เราก็ต้องคอยดูแลแกด้วย" กรณีที่ 3 ดา

เห็นได้ว่าแรงงานหญิงกลุ่มนี้ต้องเผชิญปัญหาหนักโดยเฉพาะเรื่องหนี้สินหลายด้านที่เร่งรัดเข้ามาเป็นอันดับแรก จนบีบบังคับให้ต้องกลับไปทำงาน รวมทั้งอุดมการณ์ต่างๆที่ครอบงำให้ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นอกจากนี้ยังมียังมีปัญหาเรื่องงานที่เป็นภาระหนักของผู้หญิงอีกเช่นกัน

งานหนัก ทำทั้งวัน ไม่มีเวลาพัก

งานที่แรงงานหญิงทำ เป็นงานที่แทบไม่มีเวลาพัก เนื่องจากนายจ้างมักใช้ให้ทำงานทั้งวัน สิ่งเหล่านี้ก็ทำให้เกิดความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า พักผ่อนน้อย น้ำนมก็เริ่มไม่ไหล และสุดท้ายก็ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่สุด

"ไอ้เหนื่อยมันก็เหนื่อย คือมันยุ่งตลอดเลย ทั้งเสิร์ฟ ทั้งจดออร์เดอร์ คนเยอะทั้งชั้นบน ชั้นล่าง แล้วก็ช่วยแม่ครัวเขาเดินหยิบนู่นหยิบนี่ ล้างผัก ล้างจาน เหมือนจะว่างแต่ก็ไม่ได้อยู่เฉย

Copyright by Mahidol University

ช่วงรอลูกค้าก็ทำงานอื่นไปพลาง ๆ จะเริ่มว่างก็ตอนที่ลูกค้าจะกลับแล้ว ตอนดึกๆ 3-4 ทุ่มแหละแล้วจะเอาเวลาที่ไหนดูลูกล่ะ" กรณีที่ 2 อิ่ม

ทำงานเกินหน้าที่ เกินเวลา แต่ได้ค่าจ้างเพิ่มเล็กน้อย

แรงงานหญิงต้องทำงานเกินหน้าที่หลายอย่างตามที่นายจ้างสั่งซึ่งส่วนใหญ่เป็นเวลาหลังเลิกงาน เช่น ขอให้ช่วยทำความสะอาดพื้น ช่วยเก็บของ หรือช่วยทำความสะอาดบ้าน แต่ละครั้งจะได้ค่าแรงเพิ่มมาเล็กน้อยแต่ก็ไม่กล้าเรียกร้อง แม้จะเป็นเงินที่เพิ่มมาเล็กน้อยแต่ก็จำเป็นต้องทำ

"แล้วแต่เค้า(เถ้าแก่)จะให้ทำ บางทีก็งานบ้านเล็กๆน้อยๆเถ้าแก่เค้าไม่มีเวลาดู ใครจะกล้าขัดล่ะก็ทำๆไป ถ้าเค้าใจดี ก็ได้ทิปนะ นิดหน่อยก็ยังดี" กรณีที่ 2 ดา

สถานที่บีบน้ำนมไม่เป็นส่วนตัว

สถานที่ให้ผู้หญิงบีบน้ำนมในโรงงานเป็นห้องพยาบาล มีม่านกั้น ซึ่งบางครั้งมีแรงงานชายเข้ามาใช้บริการ ทำให้ไม่เป็นส่วนตัว และไม่มีตู้เย็นให้แรงงานหญิงได้เก็บนมบีบ มีเพียงตู้เย็นสำหรับแช่น้ำและอาหารของเจ้าหน้าที่คนอื่นๆ

"เห็นเพื่อนเขาเคยไปบีบที่ห้องพยาบาล ต้องเอาผ้าห่มคลุมหลังไว้ หันหน้าเข้ามุม ใจก็ระแวงว่าจะมีผู้ชายเข้ามานอนห้องพยาบาลรึเปล่า ทำได้ไม่กี่วันก็เลิก มันไม่สะดวก" กรณีที่ 4 เปิ้ล

กลุ่มที่ 3 ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีระยะเวลา สิ้นสุดภายใน 3 เดือน

ในกลุ่มประสบการณ์กลุ่มที่ 3 แรงงานหญิงสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้นานที่สุด แต่สุดท้ายก็ต้องหยุดเลี้ยงด้วยข้อจำกัด เงื่อนไข และภาวะกดดันต่างๆในชีวิต ดังนี้

ปรึกษาสามีแล้ว สามีบอกให้หยุดเลี้ยง

เมื่อสิ้นสุดกำหนดลาคลอดและต้องไปทำงาน ผู้หญิงกลุ่มที่ 3 มักรู้สึกลังเล ไม่แน่ใจว่าระหว่างเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อหรือหยุดเลี้ยงแล้วกลับไปทำงาน ซึ่งบุคคลที่เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากในการตัดสินใจครั้งนี้คือสามี และเมื่อผู้หญิงไม่กล้าตัดสินใจเองและหลังจากปรึกษาสามีแล้ว สามีต้องการให้หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้หญิงก็ต้องเชื่อและยอมทำตาม

"ก็ช่วงนั้นลูกอายุจะ 3 เดือนแล้ว ก็ปรึกษากับแฟนว่าลาครบแล้ว อยากกลับมาทำงาน เค้าว่ายังไง เพราะแฟนเค้ากลับมาก่อนตั้งนานแล้ว เค้าก็บอกว่าถ้าไม่มีอะไรแล้วก็ให้หย่านม แล้วก็กลับมาทำงานด้วยกัน ก็เลยมา" กรณีที่ 7 น้อย

เกรงใจครอบครัวสามี

ผู้หญิงที่ลาคลอด 3 เดือนและต้องไปอาศัยอยู่กับครอบครัวของฝ่ายสามีจนกว่าจะกลับมาทำงาน ก็รู้สึกเกรงใจที่ตนเองและลูกต้องมาอาศัยอยู่ด้วยเป็นเวลานาน และต้องทำตัวเป็น

Copyright by Mahidol University

สะใภ้ที่ดีตลอดเวลา เมื่อครบกำหนด 3 เดือนที่ต้องไปทำงาน ผู้หญิงจึงตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้วกลับมาทำงานโดยอาศัยอยู่กับสามีตามลำพัง

"พอหลังคลอดก็ไปอยู่บ้านกับแม่แฟน แต่แฟนลางานได้ไม่นาน ก็กลับมาทำงานก่อน นกก็เลี้ยงลูกอยู่บ้านกับพ่อแม่แฟน ทำตัวไม่ถูก เกรงใจพ่อแม่เค้า ก็ช่วยเค้าทำงานบ้าน ไม่กล้าตื่นสาย ตอนนั้นไม่อยากอยู่นาน อยากกลับมาทำงานเร็วๆ" กรณีที่ 8 นก

ค้างหนี้สินต้องผ่อนชำระ

หนี้สินของแรงงานหญิงในกลุ่มนี้ เป็นหนี้สินที่ต้องผ่อนชำระทั้งในระบบและนอกระบบ ซึ่งเกิดจากผู้หญิงกู้ยืมมาเองโดยสามีไม่มีส่วนรู้เห็น แม้ไม่ใช่หนี้สินเร่งรัดมาก แต่ก็ค้างผ่อนชำระ ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงจึงไม่สามารถจะดำเนินต่อไปได้เมื่อครบ 3 เดือน เนื่องจากผู้หญิงต้องกลับมาทำงานเพื่อหารายได้

"ตอนลาคลอดเงินเดือนหายไปเกือบครึ่ง มีแต่เงินของแฟน ตอนนั้นก็มีผ่อนเครื่องซักผ้า ผ่อนรถมอเตอร์ไซค์ รวมๆก็สามพันแล้วก็ค่าห้องเช่าอีกสองพัน ค่าใช้จ่ายเดือนหนึ่งๆ ก็ปาเข้าไปห้าพันแล้ว ไหนจะเลี้ยงลูกอีก ลาคลอดครบ ก็ต้องกลับไปทำงาน" กรณีที่ 8 นก

ต้องจ่ายค่าทำนาให้พ่อแม่

ผู้หญิงที่เข้ามาทำงานเป็นแรงงานหรือลูกจ้าง ส่วนใหญ่มีฐานะครอบครัวที่ยากจน เมื่อลูกสาวไม่อยู่ช่วยเป็นแรงงานทำไร่นา ก็ต้องไปทานและนำเงินที่ได้ส่งมารับผิดชอบชดเชยแรงงานของตน ดังนั้นผู้หญิงในกลุ่มนี้จึงมีภาระของครอบครัวให้ต้องกลับมาทำงานเมื่อครบกำหนด 3 เดือน

"ตอนที่น้อยคลอดกลับมาอยู่ที่บ้าน ก็เป็นฤดูทำนาอีก พ่อกับแม่เขาเคยทำของเขาทุกปี ปีนี้ทำไม่ไหวก็เลยต้องจ้างเขาทำ ทั้งค่าพันธุ์ข้าว ค่าปุ๋ย ค่ายา ค่าจ้างคน จ้างรถ มันมาพอดีกันอีก ก็ต้องมาทำงานหาเงินไปให้พอเหมือนทุกๆปี" กรณีที่ 7 น้อย

รายได้จากสามีคนเดียวไม่เพียงพอ

ผู้หญิงที่หยุดอยู่บ้านตลอดระยะเวลา 3 เดือนเพื่อให้นมแม่ ทำให้ไม่มีรายได้เป็นของตัวเอง ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายรอรับเงินจากสามีในแต่ละเดือนเพื่อนำไปใช้จ่าย ชำระหนี้สิน และบางส่วนต้องส่งเสียให้ที่บ้าน เมื่อมีรายได้จากสามีคนเดียว ทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่าตนเองจะต้องกลับมาทำงาน เพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ดังนั้นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จึงสิ้นสุดลงเมื่อครบกำหนดวันลาคลอด และผู้หญิงก็ต้องการกลับมาทำงานหารายได้ช่วยสามีอีกทาง

"บางเดือนก็พอ บางเดือนก็โทรไปขอกับแฟนเพิ่ม อย่างถ้าเดือนไหนพาลูกไปฉีดวัคซีน หรือเดือนไหนซื้อแพมเพิร์สเยอะ ก็จะให้ส่งเงินให้อีก แต่รายได้ขับแท็กซี่จากแฟนคนเดียวมันก็ไม่พอกินหรอก" กรณีที่ 9 แก้ว

Copyright by Mahidol University

นโยบายรัฐ สนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานถึง 6 เดือน

รัฐมีนโยบายสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 6 เดือน แม้ไม่ใช่การบังคับ แต่นำมาใช้ในโรงพยาบาลจนกลายเป็นนโยบายหลัก และระยะเวลาดังกล่าวไม่สอดคล้องกับกฎหมายที่ให้ผู้หญิงลาคลอดได้เพียง 3 เดือน แม้รัฐจะพยายามหาทางออกให้ผู้หญิงที่ต้องกลับไปทำงานบีบน้ำนมระหว่างที่ไปทำงาน แต่ก็มีผู้หญิงเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ทำได้ ส่วนผู้หญิงที่เป็นแรงงานหรือลูกจ้างระดับล่างกลับไม่ได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมจากนายจ้างแต่อย่างใด

" ก็โรงงานเค้าให้ลาแค่ 3 เดือนนั่นแหละ แล้วจะไปเลี้ยงลูกนานๆแบบที่หมอเค้าว่าก็ไม่ได้ ถูกไล่ออกกันพอดี หมอบอกว่างั้นคุณก็บีบน้ำนมเก็บไว้สิ คิดในใจว่า แหม พอมาทำงานแล้วมันมีเวลาที่ไหนล่ะ" กรณีที่ 7 น้อย

แรงงานหญิงในกลุ่มที่ 3 นี้เป็นแรงงานหญิงที่พยายามเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานที่สุด แต่ต้องเผชิญภาวะกดดันในระยะเวลาที่ต้องกลับไปทำงานตามกำหนดลาคลอดได้เพียง 3 เดือนเป็นหลัก และยังมีภาวะกดดันในเรื่องอื่นๆ ดังเช่น

ทำงานบ้านคนเดียวทุกอย่างตลอด 3 เดือน

เมื่อผู้หญิงออกจากโรงพยาบาลมาอยู่บ้าน ต้องดูแลรับผิดชอบงานภายบ้านทุกอย่าง เนื่องจากสามีไม่สามารถหยุดงานมาช่วยได้ และบางครั้งสามีก็ทำงานล่วงเวลา ผู้หญิงจึงต้องรับภาระการดูแลบ้านไว้ทั้งหมด ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตลอด 3 เดือนเป็นไปด้วยความยากลำบาก

"เหนื่อยมาก ไม่ได้หลับไม่ได้นอน เลี้ยงลูกที่บ้านก็วุ่นวาย ลูกอยากกินตอนไหนก็กิน บางทีกวาดบ้านไปอุ้มลูกไป บางทีเอาลูกไปไว้ในเปลแล้วลากเปลไปไว้ข้างๆตัวเวลาซักผ้า แล้วก็ถ้าลูกตื่นขึ้นมาก็ไกวเปลไปด้วย ถ้าร้องมากก็ต้องล้างมือมาให้นม เป็นอย่างนี้ตลอด" กรณีที่ 6 หยก

นั่งทำงานตลอด จนมีปัญหาสุขภาพ

แรงงานหญิงมักมีปัญหาสุขภาพ เช่น ปวดหลัง ปวดไหล่ ปวดนิ้ว โดยเฉพาะช่วงที่มีการเร่งทำงานล่วงเวลา ผู้หญิงต้องนั่งทำงานเป็นนาน 12-15 ชั่วโมงในแต่ละวัน อาการเจ็บป่วยดังกล่าวส่งผลให้ความอยากในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลดลง

"ขาบวม ปวด ตอนยังไม่ท้องก็เป็น คือเรานั่งอยู่กับไลน์ตลอดทั้งวัน กลับมาบ้านเวลานอนต้องเอาหมอนหนุนมันก็หายเป็นอย่างนี้ตลอด ถ้ากลับจากโรงงานแล้วยังต้องมาดูลูก มาให้ลูกดูดเต้าอีก ก็ไม่อยากแล้วล่ะ ไม่ใช่ว่าขี้เกียจนะ แต่ถ้าไม่ต้องให้จะดีกว่า" กรณีที่ 9 แก้ว

ทำงานเกี่ยวกับสารพิษ ไม่อยากให้ลูกกินนมแม่

การทำงานในโรงงานที่เกี่ยวข้องกับสารเคมี ร่างกายและเสื้อผ้าของผู้หญิงจะสัมผัสทั้งสารพิษและสารเคมีต่างๆตลอดเวลา เมื่อกลับมาทำงานผู้หญิงก็กังวลว่าร่างกาย อาจมีสิ่งปนเปื้อนผ่านน้ำนมเข้าไป จึงไม่ต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

Copyright by Mahidol University

*"หน้าที่เราก็คือเอาวงจรที่เค้าบัดกรีแล้วออกมาดูว่ามัน บัดกรีหลุดรึเปล่า เขม่าที่บัดกรีเยอะไปรึเปล่า แล้วก็เช็ดทำความสะอาดวงจรพวกนี้แหละ เสื้อผ้าเราก็เลยต้องแยกซักเพราะมันจะมีผงตะกั่วปนอยู่ ก็เลยไม่อยากให้ลูกกินนมแม่อีก กลัวตะกั่วมันจะปนๆเข้าไปในน้ำนม"*กรณีที่ 8 นก

นอกจากนี้ที่โรงงานของแรงงานหญิงในกลุ่มนี้ก็ไม่มีสถานที่ให้บีบน้ำนม เพราะนายจ้างมักมองว่าการบีบน้ำนมเป็นการอู้งาน และเพื่อนร่วมงานก็มองว่าเป็นภาระที่ต้องดูแลทำงานแทนช่วงที่แรงงานหญิงบีบน้ำนม และหากแรงงานหญิงต้องการบีบน้ำนมต้องทำงานชดเชยหลังเลิกงานอีกด้วย

คิดว่านมผสมดี

การสร้างสื่อโฆษณานมผสมในสังคมที่นำเด็กซึ่งมีสุขภาพดี แข็งแรง มาโฆษณาเพื่อบ่งบอกถึงพัฒนาการของเด็กที่กินนมผสมซึ่งมีการเติมสารต่างๆลงไป ทำให้ผู้หญิงเชื่อว่านมผสมมีสารอาหารที่มีประโยชน์เหมือนนมแม่ มีความสะดวก ชงง่าย และยังได้รับแจกจากโรงพยาบาลหรือคลินิกบางแห่ง ทำให้ผู้หญิงก็มีความเชื่อถือว่านมผสมเป็นนมที่ดีไม่แตกต่างจากนมแม่ และอยากให้ลูกของตนเองได้กินนมผสมแบบนั้น แม้ต้องซื้อหาด้วยราคาแพงก็ตาม

"ก็คิดว่าต้องเลือกนมที่ดีที่สุด ก็จะกลับไปทำงานแล้วจะส่งเงินมาให้ที่บ้านเองให้แม่เลี้ยงลูกให้ดี ให้อิ่ม ให้นมที่ดีที่สุดที่เค้าว่ามี ดีเอชเอ แพงสุดเลยนะ แต่เราก็สู้ คนขายเค้าว่าดีสุดแล้ว เค้าว่ามันเหมือนๆนมแม่" กรณีที่ 6 หยก

6.3 ความรู้สึกของผู้หญิง

เมื่อผู้หญิงถูกอำนาจจากระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่เข้ามากระทำ ในตัวผู้หญิงเองก็มีความรู้สึกต่างๆ เกิดขึ้นโดยความรู้สึกของผู้หญิงในแต่ละกลุ่มก็แตกต่างกันออกไป โดยในกลุ่มที่ 1 ตัวแรงงานหญิงถูกครอบงำด้วยระบบชายเป็นใหญ่ในโรงพยาบาลด้วยรูปแบบการให้นมแม่อย่างเข้มงวด และบอกว่านมแม่คือสิ่งที่ดีที่สุด ดังนั้นเมื่อผู้หญิงมีปัญหาชีวิตจนต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จึงเกิดความรู้สึกผิด เสียใจ ทุกข์ใจดังเช่นกรณีของเจี๊ยบ

"บอกไม่ถูกนะ ตอนอยู่โรงพยาบาลพี่ก็ร้องไห้อุ้มลูก ขอโทษลูกที่ทำให้เกิดมาตอนที่ลำบากแบบนี้ พ่อก็ไม่มี แล้วแม่ก็ไม่ได้เลี้ยงเอง ก็รู้สึกผิด" กรณีที่1 เจี๊ยบ

ในแรงงานหญิงกลุ่มที่ 2 ที่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ในระยะเวลาสั้นๆเพียง 1 เดือน เมื่อมีภาระต่างๆต้องรับผิดชอบให้ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และจำเป็นต้องกลับไปทำงาน จึงเกิดความรู้สึกเสียดายนมแม่ เนื่องจากคิดว่าตนเองก็เคยสามารถทำได้ระยะหนึ่งแต่ตอนนี้ทำไม่ได้แล้ว

Copyright by Mahidol University

“แรกๆที่หย่านมแล้วต้องทำงานต้องบีบนมทิ้งบ่อยๆเพราะมันคัด เสียดายน้ำนมที่ไม่ได้ให้ลูกกิน คิดว่าลูกน่าจะได้กินนานกว่านี้ กังวลว่าลูกจะเป็นอะไรรึเปล่า คิดอยู่นั่นแหละ” กรณีที่ 4 เปิ้ล

ส่วนในแรงงานหญิงกลุ่มที่ 3 ซึ่งเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้นานที่สุด โดยแรงงานหญิงกลุ่มนี้ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่บ้าน เลี้ยงลูกตลอดระยะเวลา 3 เดือน โดยมีภาระหลักคือการให้นมแม่ ดังนั้นเมื่อครบระยะเวลา 3 เดือนที่ผู้หญิงต้องกลับไปทำงาน จึงรู้สึกว่าตนเองได้ทำหน้าที่แม่อย่างเต็มที่แล้ว

เบื่อหน่าย ที่ต้องอยู่บ้านให้นมแม่

ช่วงที่ผู้หญิงหยุดทำงาน 3 เดือนเพื่อเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ต้องอดหลับอดนอน จนไม่มีเวลาดูแลตัวเอง ขาดสังคมกับเพื่อนฝูง เพราะต้องทุ่มเทเวลาทั้งหมดให้กับการเลี้ยงลูกอยู่ที่บ้านทำให้ผู้หญิงเกิดความเบื่อหน่าย และอยากมีชีวิตเป็นของตัวเอง ความคิดดังกล่าวจึงเป็นตัวตนของผู้หญิงที่ขัดแย้งกับอุดมการณ์ความเป็นแม่ แต่ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความรู้สึกของผู้หญิงอย่างแท้จริง

“โอ๊ย จะให้เรามาเป็นแม่บ้านเฉิ่มเบ๊อะ มันก็ไม่ใช่นะ อยู่ที่บ้านมันไม่มีอะไรทำมีแต่เลี้ยงลูกกับทำนา ไม่เอาหรอก น้อยว่ามันน่าเบื่อ” กรณีที่ 7 น้อย

นอกจากนี้ยังมีเสียงสะท้อนของผู้หญิงที่เกิดจากการที่โรงพยาบาลเข้ามาบังคับจัดการการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งผู้หญิงต้องทำตามทั้งๆที่ความรู้สึกในตัวตนรู้สึกขัดแย้ง

หมอไม่เข้าใจ

ผู้หญิงที่ได้รับการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างจริงจังในโรงพยาบาล จะรู้สึกว่าตนเองถูกคาดหวังอย่างมากให้ทำหน้าที่แม่ แต่วิธีการดังกล่าวเป็นการสร้างความกดดันให้กับผู้หญิง โดยที่แพทย์และพยาบาลไม่เคยเข้าใจเลยว่าชีวิตของผู้หญิงมีอุปสรรคอย่างไรบ้าง ผู้หญิงบางคนทำงานจนเหนื่อย ผู้หญิงบางคนเลี้ยงลูกคนเดียวพร้อมๆกับทำงานบ้านและมีภาระอื่นๆอีก ผู้หญิงบางคนไม่มีเงินและยังมีหนี้สินอีก ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำหรับผู้หญิงเหล่านี้ถูกมองเป็นเรื่องรอง เมื่อเทียบกับความเดือดร้อนด้านอื่นๆในชีวิตที่ต้องเผชิญ แต่แพทย์และพยาบาลกลับมองว่าผู้หญิงไม่มีความตั้งใจ ไม่ และไม่ใส่ใจการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

“หมอเค้าก็พูดได้สิเค้าไม่ได้มาเป็นอย่างเรา ลองมาหาเช้ากินค่ำดูสิจะมีเวลาเลี้ยงไหม เวลาหนูพาลูกไปฉีดวัคซีน เค้าเห็นเอานมขวดให้ลูกดูด ก็ว่าทำไมไม่ให้กินนมแม่ล่ะ อะไรตัวแค่นี้กินนมชงแล้ว เราก็ได้แต่ยิ้มๆ ” กรณีที่ 5 มิ

“พยาบาลไม่เข้าใจอะไรเลย วันๆเอาแต่ดุอยู่นั่นแหละ ไม่รู้ว่าชีวิตเรามันมีภาระอะไรบ้าง ไม่ใช่คุณนายนี่ จะได้นั่งนอนอยู่บ้านเลี้ยงลูกเฉยๆ” กรณีที่ 7 น้อย

Copyright by Mahidol University

จะเห็นได้ว่าจากภาพรวมของรูปแบบการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาล จนถึงการหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงทั้ง 3 กลุ่ม ที่ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะเวลาแตกต่างกัน เนื่องจากระดับความรุนแรงของปัญหาและภาวะบีบคั้นแตกต่างกัน รวมถึงตัวตนของผู้หญิงในการประคับประคองชีวิตตนเองให้ต่อสู้กับปัญหาต่างๆที่กดดันได้มากน้อยเพียงใด

แรงงานหญิงทั้ง 3 กลุ่มล้วนมีภาระรับผิดชอบในชีวิตครอบครัว มีปัญหาเรื่องงาน เรื่องเงิน อุดมการณ์ต่างๆที่ครอบงำและกดดันทั้งสิ้น และล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้แรงงานหญิงต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทั้งหมด แต่ในกลุ่มที่ 1 ต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทันที เนื่องจากมีปัญหาความรุนแรงที่ถูกสามีทำร้ายเข้ามาซ้ำเติมชีวิตจนไม่มีทางเลือกและต้องตัดสินใจอย่างรวดเร็ว ส่วนกลุ่มที่ 2 ก็มีปัญหาในชีวิตบีบคั้นเช่นเดียวกัน แม้จะพยายามให้นมแม่แต่ปัญหาหนี้สินที่เร่งรัดและจำกัดด้วยเวลาที่ต้องชดใช้หนี้ ทำให้ผู้หญิงต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายในเวลา 1 เดือนเพื่อรีบหารายได้ และสุดท้ายคือ แรงงานหญิงกลุ่มที่ 3 ซึ่งเป็นแรงงานหญิงที่ถูกบีบคั้นด้วยปัญหามากมายไม่ต่างจากกลุ่มที่ 1 และ 2 แต่ด้วยข้อจำกัดในการลาคลอดได้ 3 เดือน ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้แรงงานหญิงในกลุ่มนี้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้นานกว่ากลุ่มอื่นๆ แม้ว่าท้ายที่สุดต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เช่นกัน

7.สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

1.การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาลของแรงงานหญิง เกิดขึ้นเพราะการควบคุม บีบบังคับด้วยนโยบายในโรงพยาบาล โดยรูปแบบและวิธีการการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่โรงพยาบาลใช้ควบคุมผู้หญิงทุกวิถีทางจนสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ดังนั้นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะถูกบังคับด้วยนโยบายของรัฐที่เคร่งครัดในโรงพยาบาล ซึ่งไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้หญิงที่ควรตัดสินใจ ว่าจะสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้หรือไม่

2. ผู้หญิงถูกกระทำความรุนแรงจากสามี จนเกิดความหวาดกลัวและคุกคามชีวิต เนื่องจาก เป็นความรุนแรงที่ถูกกระทำจากสามีซึ่งทุบตี ทำร้ายร่างกาย ทำให้ผู้หญิงต้องคอยหลบหนีอยู่เสมอเพื่อความปลอดภัยของตนเองและลูก ปัญหาดังกล่าวมีความรุนแรงกับชีวิตผู้หญิงหนักที่สุดจนทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงต้องตัดสินใจหยุดทันทีที่ออกจากโรงพยาบาล ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวเป็นการตัดสินใจภายใต้ภาวะบีบคั้นและความกดดันของชีวิตที่ไม่มีทางเลือก ซึ่งไม่ได้มาจากตัวผู้หญิงเอง

Copyright by Mahidol University

3. ปัญหาเรื่องหนี้สินที่เร่งรัด ทำให้ผู้หญิงต้องรีบกลับเข้าสู่การเป็นแรงงานเพื่อหาเงินมาชำระให้ทันเวลา ทั้งหนี้สินที่กู้ยืมมาใช้จ่ายในบ้าน และหนี้สินจากพ่อแม่ที่ผู้หญิงต้องร่วมรับผิดชอบ โดยสาเหตุที่แรงงานหญิงเหล่านี้มีปัญหา เนื่องจากส่วนใหญ่แรงงานหญิงมีพื้นฐานครอบครัวยากจน ดังนั้นรายได้ที่หามามักไม่เพียงพอ หนี้สินต่างๆจึงพอกพูนขึ้น และเมื่อต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านก็ยิ่งทำให้ไม่มีรายได้ ในที่สุดแรงงานหญิงต้องทำงานและตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายใน 1 เดือน

4. ความจำเป็นที่ต้องกลับไปทำงานเมื่อครบกำหนดลาคลอด เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แรงงานหญิงต้องสิ้นสุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายในเวลา 3 เดือน ซึ่งสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้นานที่สุด โดยแทบไม่มีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขชีวิตที่บีบบังคับหรือเร่งรัด ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากมีทรัพยากรสนับสนุน เช่น มีคนในครอบครัวช่วยดูแล จึงสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้นานกว่ากลุ่มอื่นๆ แต่ระยะเวลาที่ครบกำหนด 3 เดือน ก็เป็นข้อจำกัดที่ทำให้ผู้หญิงต้องหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เช่นเดียวกัน

5. ผู้หญิงต้องรับภาระทำงานบ้านและเลี้ยงลูกคนเดียว โดยตลอดเวลาที่ผู้หญิงต้องออกจากโรงพยาบาลมาอยู่บ้านเพื่อเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้หญิงต้องเลี้ยงลูกไปพร้อมๆกับทำงานบ้านอื่นๆ โดยทำทุกอย่างตลอดทั้งวันจนแทบไม่มีเวลาพักผ่อน เมื่อการเลี้ยงลูกก็ไม่ได้มีเพียงการอุ้มป้อนนมจากเต้าเท่านั้น แต่ยังต้องดูแลความสุขสบายอื่นๆ ซึ่งทำให้ผู้หญิงต้องเหน็ดเหนื่อยกับภาระเหล่านี้จนเป็นอุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

6. งานของแรงงานหญิงเป็นงานหนัก ไม่มีเครื่องทุ่นแรง มีฝุ่นละอองและสารพิษ ได้ค่าจ้างน้อย จนต้องทำงานล่วงเวลา กลับบ้านไม่เป็นเวลา ไม่ได้พักผ่อน ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อสุขภาพร่างกาย ให้ปวดเมื่อย และรู้สึกเหน็ดเหนื่อย บางครั้งต้องทำงานเพิ่มเพื่อหารายได้พิเศษ ทำให้กลับบ้านดึกดื่น ซึ่งเป็นสาเหตุให้ไม่มีเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

7. นายจ้างกดดันให้แรงงานหญิงกลับมาทำงานตามต้องการ เนื่องจากแรงงานหญิงเป็นชนชั้นที่อยู่ภายใต้การควบคุมของนายจ้าง ที่สามารถใช้อำนาจกดดันให้กลับมาทำงานในเวลาที่ตนเองกำหนด โดยกดดันที่นายจ้างใช้คือ การข่มขู่ว่าจะจ้างคนใหม่ ขู่ว่าไม่ให้เงินชดเชย ไม่ขึ้นค่าแรง ลดเบี้ยขยัน หรือให้ไปทำแผนกอื่น ซึ่งแรงงานหญิงไม่กล้าต่อรอง ในขณะที่นายจ้างบางรายก็อาศัยความคุ้นเคยทำให้แรงงานหญิงนึกถึงบุญคุณ ไม่กล้าหยุดงานเป็นเวลานาน

8. สถานประกอบการไม่มีการจัดบริเวณหรือห้องบีบนมให้สำหรับแรงงานหญิง บางแห่งใช้ห้องพยาบาลที่ไม่เป็นส่วนตัว หลายๆแห่งไม่มีตู้เย็นให้เก็บน้ำนมที่บีบ หรือแม้แต่ทัศนคติเกี่ยวกับการบีบนมแม่ก็ถูกนายจ้างมองว่าเสียเวลาทำงาน นอกจากนี้เพื่อนร่วมงานเองก็มองว่าการ

Copyright by Mahidol University

บีบนมแม่เป็นการสร้างภาระให้กับเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆที่ต้องทำงานแทนในช่วงที่แรงงานหญิงไปบีบน้ำนมอีกด้วย

9. สังคมครอบครัวไทยขัดเกลาให้ผู้หญิงมีความเคารพต่อสามี ทำให้ผู้หญิงไม่กล้าตัดสินใจ แม้แต่การตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งผู้หญิงต้องบอกหรือปรึกษากับสามีก่อน และเมื่อสามีก็ต้องการให้หยุดผู้หญิงก็ต้องทำตาม รวมทั้งแม่สามีที่เข้ามามีบทบาทในการเลี้ยงลูก และการออกความเห็นให้ผู้หญิงกลับไปทำงาน แม้จะรู้สึกขัดแย้งแต่ในฐานะลูกสะใภ้ก็ไม่กล้าต่อรอง ดังนั้นเมื่อสามีและแม่สามีบอกให้กลับไปทำงานและหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ผู้หญิงก็ต้องทำตาม

10. การโฆษณานมผสมด้วยภาพเด็กที่มีสุขภาพดี ภาพผู้หญิงวัยทำงานที่คล่องแคล่ว การแจกนมบำรุงแม่ยี่ห้อเดียวกับนมผสมเด็ก หรือแจกนมผงที่มีซองขนาดเล็กพกพาสะดวก ง่ายต่อการใช้ การเข้าไปในโรงพยาบาลเอกชนและคลินิกต่างๆที่มีการฝากครรภ์ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับแม่และเด็กแต่แฝงการโฆษณาเอาไว้ ล้วนทำให้ผู้หญิงเกิดแรงจูงใจและคล้อยตามในนมผสมนั้นๆ และเชื่อว่าเป็นนมที่มีประโยชน์กับลูกเหมือนนมแม่ แม้จะมีราคาแพงก็ต้องหาซื้อมา เพื่อให้ลูกของตนเองแข็งแรงเช่นนั้น

11. การเป็นภรรยาที่ดีและลูกสาวที่ดี ต้องทำเพื่อสามีและพ่อแม่ โดยในบทบาทภรรยาที่ดี ผู้หญิงถูกทำให้เชื่อว่าจะต้องปรนนิบัติสามี ให้ความสุขโดยการมีเพศสัมพันธ์ และต้องรู้จักช่วยสามีทำมาหากิน ดังนั้นเพื่อทำหน้าที่ภรรยาที่ดี จึงต้องยุติการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลง ส่วนในบทบาทลูกสาว ผู้หญิงเป็นผู้รับภาระต่างๆในการดูแลพ่อแม่เป็นหลัก และรวมถึงการส่งเงินให้พ่อแม่ที่บ้านต่างจังหวัดเพื่อให้มีความเป็นอยู่สบาย ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถูกลดความสำคัญลงเรื่อยๆ จนกระทั่งผู้หญิงต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่สุด

12. สังคมชื่นชมผู้หญิงที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และอคติกับผู้หญิงที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้เนื่องจากการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถูกทำให้เป็นมาตรฐานของสังคม ซึ่งหากแม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ก็จะได้รับการชื่นชม ยกย่องว่าเป็นแม่ที่ดี รักลูก ส่วนแม่ที่ไม่ได้ให้นมแม่ก็จะถูกมองจากสังคมในทางตรงกันข้าม เช่น เป็นแม่ที่ไม่รักลูก และเมื่อลูกเจ็บป่วยไม่สบายก็มักถูกตั้งอคติและกล่าวหาจากสังคมว่าเป็นเพราะไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยที่ไม่ถามเหตุผลว่ามีความจำเป็นอย่างไร จนผู้หญิงเกิดความรู้สึกต่อต้านและไม่เห็นด้วยกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่จริงจังและเคร่งครัดเกินไป

13. ในการตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงทั้ง 3 กลุ่ม ไม่ใช่ตัวตนของผู้หญิงทั้งหมดเพราะในการตัดสินใจนั้นก็มีอำนาจและอุดมการณ์ต่างๆในสังคมครอบงำอยู่ ดังนั้นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจึงเป็นความรู้สึกที่แบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านที่หนึ่งผู้หญิงจะรู้สึกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสิ่งที่ดี เมื่อไม่สามารถให้นมแม่ได้ ผู้หญิงจะรู้สึกผิด เสียใจ เสียดายและโทษตนเอง

Copyright by Mahidol University

ด้านที่สอง ผู้หญิงจะรู้สึกว่าการหยุดเลี้ยงลูกไม่ใช่เรื่องเลวร้าย เพราะผู้หญิงมีความจำเป็นและภาระอื่นๆ เช่น เรื่องงาน เรื่องครอบครัวที่ต้องดูแล ซึ่งโรงพยาบาลก็ไม่ควรบังคับด้วยวิธีการต่างๆ

อภิปรายผล

1. การตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้หญิงโดยเฉพาะแรงงานหญิงนั้น ไม่ได้เป็นการตัดสินใจที่มาจากตัวตนของผู้หญิง แต่เป็นเพราะอำนาจต่างๆที่อยู่ทั้งในระบบทุนนิยมและชายเป็นใหญ่ที่ร่วมกันเข้ามากดขี่ เอาเปรียบและกระทำและกดดันโครงสร้างชีวิตของผู้หญิงในทุกๆด้าน จนต้องพาตัวเองกลับเข้าสู่การเป็นแรงงานของนายทุนที่ต้องถูกเอาเปรียบ ขูดรีด ด้วยรูปแบบต่างๆ และต้องตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่สุด

2. การที่แรงงานหญิงสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ในช่วงแรกที่อยู่ในโรงพยาบาลก่อนที่จะตัดสินใจหยุดนั้น เป็นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ไม่ได้เกิดจากความต้องการในตัวตนของผู้หญิงเอง แต่เป็นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพราะถูกโรงพยาบาลบังคับแบบระบบชายเป็นใหญ่ ที่แทรกซึมเข้ามาในนโยบายของโรงพยาบาล โดยไม่ตระหนักต่อสิทธิร่างกายและไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้เลือก ได้ตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตของตนเอง

3. ปัจจุบันนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับด้านสาธารณสุข ถูกครอบงำด้วยอำนาจของอุดมการณ์การแพทย์ แม้แต่การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก็ถูกทำให้เป็นการแพทย์ โดยเจตนาเพื่อสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้เป็นไปตามตามเป้าหมาย ดังนั้นนโยบายเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จึงเป็นนโยบายที่สร้างอำนาจให้กับการแพทย์โดยแท้ ไม่สนใจชีวิตผู้หญิงซึ่งมีสิทธิในการตัดสินใจว่าสามารถให้นมแม่หรือไม่ และเมื่อผู้หญิงตัดสินใจตรงกันข้าม รัฐก็ปฏิเสธความรับผิดชอบในการหามาตรการรองรับ โดยกล่าวโทษว่าเป็นเพราะผู้หญิงไม่ทำตามนโยบายที่รัฐสนับสนุนเอง

4. ระบบชายเป็นใหญ่ให้อำนาจกับเพศชายในการเป็นผู้นำ และมีอำนาจในการตัดสินใจและเป็นเจ้าของในเนื้อตัวร่างกายของภรรยา แม้กระทั่งการกระทำความรุนแรงระหว่างสามีภรรยาที่เกิดขึ้น มักถูกมองข้ามและปกปิดด้วยความคิดที่ว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว ดังนั้นเมื่อผู้หญิงถูกกระทำจึงไม่มีบุคคลอื่นเข้ามาให้ความช่วยเหลือ จนผู้หญิงขาดที่พึ่ง ต้องหาทางออกด้วยตนเอง ทำให้ช่วงชีวิตของผู้หญิงที่ต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สิ้นสุดลงอย่างรวดเร็ว

5. ปัจจุบันการเติบโตทางเศรษฐกิจของสังคม ทำให้ผู้คนออกมาทำมาหากินในรูปแบบต่างๆเพื่อความอยู่รอดมากขึ้น แรงงานหญิงต้องตกเป็นเครื่องมือของนายทุนให้กดขี่ ขูดรีด เอาเปรียบ นอกจากนี้ระบบทุนนิยมยังสร้างสังคมที่มีความต้องการ ความทะเยอทะยาน ในปัจจัยต่างๆ เกิดการใช้จ่ายเงินเกินรายได้ที่หามา และมีหนี้สินพอกพูนไม่สิ้นสุด กลายเป็นแรงกดดันและบีบบังคับให้ต้องก้าวเข้าสู่ชีวิตการเป็นแรงงาน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว

Copyright by Mahidol University

6. ผลการศึกษาประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงครั้งนี้ แตกต่างไปจากแนวคิดอื่นๆที่ทำการทบทวนวรรณกรรมทั้ง 6 แนวคิด คือ ด้านโภชนาการ ด้านการแพทย์ ด้านจิตวิทยา ด้านความเชื่อ ด้านสิทธิในทางกฎหมาย และแนวคิดด้านผู้หญิงอย่างแนวคิดด้านสตรีนิยมสายหลังทันสมัย เพราะแนวคิดทั้ง 6 แนวคิดนี้ไม่ได้พูดถึงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมิติของผู้หญิงที่ถูกกระทำจากระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่จนไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

ข้อเสนอแนะงานวิจัย

1. รัฐควรส่งเสริมบทบาทและอำนาจการตัดสินใจให้กับผู้หญิง ตั้งแต่วัยเด็ก สนับสนุนการให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในเรื่องอื่นๆ เพื่อปลูกฝังให้กล้าแสดงความคิดเห็นและให้มีอำนาจในการตัดสินใจ

2. รัฐควรเข้าไปมีบทบาทในสหภาพแรงงานในเชิงรุกอย่างจริงจัง ให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาแรงงานหญิงที่ถูกกดขี่ เอาเปรียบจากนายจ้าง โดยเฉพาะสวัสดิการด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3. โรงพยาบาลและรัฐต้องให้ความสำคัญกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่ไม่ใช่เพียงการออกนโยบายเพื่อมาบังคับหรือให้มีกฎหมายควบคุมหรือเคร่งครัดเกินไป ควรปรับทัศนคติของคนทำงานในด้านนี้ โดยไม่มองว่าผู้หญิงที่ไม่ได้ให้นมแม่คือผู้ที่ทำผิดไปจากสังคมและให้ทางเลือกกับผู้หญิงในหลายรูปแบบ ควรศึกษารายละเอียดชีวิตของผู้หญิงด้วยว่า แต่ละคนมีเงื่อนไขและความจำเป็นในชีวิตอย่างไรบ้างที่ไม่สามารถจะทำตามกฎเกณฑ์ของโรงพยาบาลได้เสมอไป

4. เมื่อรัฐให้นโยบายสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นาน 6 เดือน ก็ควรผลักดันให้วันลาคลอดของผู้หญิงมีความสอดคล้องกันเป็นเวลา 6 เดือนด้วย โดยไม่ให้นายจ้างมีช่องทางบีบบังคับให้แรงงานหญิงกลับเข้ามาทำงานก่อนกำหนดได้ รวมถึงให้มีการลาคลอดของผู้ชายที่เป็นแรงงานชาย เพื่อลดภาระในการที่ผู้หญิงต้องทั้งทำงานและเลี้ยงลูก

5. ส่งเสริมและเผยแพร่ ทัศนคติ ค่านิยมเรื่องการเคารพในความเสมอภาคระหว่างเพศหญิงและชายให้กับคนในสังคม รวมถึงให้เกียรติความเป็นคนระหว่างชนชั้น ลดแนวคิดในการแบ่งแยกโดยใช้เพศและชนชั้นเป็นเกณฑ์ ซึ่งเป็นที่มาของให้เพศหญิงตกอยู่ภายใต้อำนาจระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่

6. สร้างอุดมการณ์ใหม่ ขจัดอุดมการณ์เก่าที่เป็นการกดขี่และครอบงำเพศหญิงรวมทั้งขัดเกลา หล่อหลอมการอบรมเลี้ยงดูลูกให้เติบโตมาด้วยทัศนคติที่ไม่แบ่งแยก เอาเปรียบ เคารพและให้เกียรติในความเป็นเพศหญิงชายที่ความเสมอภาคเท่าเทียมกันในหลายๆบทบาท รวมทั้งปรับเปลี่ยนทัศนคติเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ว่าไม่ได้เป็นงานสำหรับผู้หญิงเท่านั้น

Copyright by Mahidol University

7. ผู้หญิงต้องกล้าตัดสินใจโดยไม่อยู่ภายใต้การถูกครอบงำของอำนาจบางอย่าง และผู้หญิงเองต้องรู้ว่าตัวตนต้องการเลือกอย่างไร และหากเป็นภาวะที่ต้องตัดสินใจ ผู้หญิงก็ต้องเรียนรู้และหาทางให้ผู้ชายเข้ามีส่วนรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลลูก และในขณะเดียวกันผู้ชายก็ต้องได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องการมีส่วนรับผิดชอบในการดูแลเลี้ยงลูก โดยไม่ผลักภาระให้ฝ่ายหญิงเพียงผู้เดียว

8. ปลูกฝังทัศนคติใหม่เกี่ยวกับสินค้าในยุคบริโภคนิยม โดยเฉพาะนมผสมที่แข่งขันกันโฆษณา ชักจูง โน้มน้าว จิตใจให้เชื่อว่านมผสมที่แพงต้องเป็นนมผสมที่ดีและเหมือนนมแม่ นอกจากนี้ควรปลูกจิตสำนึกให้ผู้หญิงที่เป็นแม่รู้ว่าควรซื้อนมผสมเมื่อมีความจำเป็นต้องใช้ และต้องเลือกซื้อตามกำลังความสามารถโดยไม่จำเป็นต้องเป็นสินค้าที่มีราคาแพงเสมอไป เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของนายทุน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ทำในกลุ่มผู้หญิงทำงานกลุ่มอื่นๆที่ไม่ใช่แรงงานหญิง เช่น กลุ่มข้าราชการหญิง กลุ่มพนักงานบริษัทอื่นๆ เป็นต้น

2. เพิ่มกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้น เพื่อให้มีข้อมูลด้านประสบการณ์และเห็นความหลากหลายของเงื่อนไขที่ผู้หญิงถูกกระทำได้กว้างขึ้น

3. ทำในกลุ่มแรงงานหญิงกลุ่มเดิมที่ทำการศึกษา แต่ศึกษารายละเอียดให้ลึกและต่อเนื่องถึงประสบการณ์ความทุกข์ของผู้หญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

Copyright by Mahidol University

THE GENDER POWER AND BREASTFEEDING EXPERIENCES AMONG WOMEN WORKERS

WALAIPORN WONGSORN 5136342 SHMS/M

M.A. (MEDICAL AND HEALTH SOCIAL SCIENCES)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: NARTRUEDEE DENDOUNG, M.A. (MEDICAL AND HEALTH SOCIAL SCIENCES), SUPHOT DENDOUNG, PH.D. (HEALTH SOCIOLOGY), MALLIKA MATTIKO, PH.D. (HEALTH SOCIOLOGY)

EXTENDED SUMMARY

1. Rationale

One of the Thai state's strict public health policies is that all newborns must be breastfed for at least 6 months. This policy is based on the understanding that breast milk contains nutrients and immunity-boosting substances necessary for the newborn's body. Some women are able to follow this policy, but due to their life circumstances, many others are not. Many women workers, for example, face the necessity of discontinuing breastfeeding earlier than the state has recommended. However, the state neglects these problems as such women lack negotiation power and societal opportunities.

A survey by the United Nations Children's Fund (UNICEF) on breastfeeding conducted in 2006 found that 7.6 per cent of children in Thailand were exclusively breastfed during their first 3 months while 5.4 per cent received only breast milk in their first 5 months. According to another investigation on exclusive breastfeeding for up to 6 month old babies, the rate of exclusive breastfeeding for babies aged 0-5 months had gone down from 43.32 per cent in 2008 to 29.6 per cent in 2009 (Bureau of Information, Ministry of Public Health: 2009). A survey on obstacles to breastfeeding-related behaviors and thoughts among mothers with babies

Copyright by Mahidol University

under the age of 1 year in Bangkok was also conducted by ABAC Poll and the Thai Breastfeeding Center in 2009; this study found that 96.4 per cent of mothers knew breast milk was better than substitutes, but 44 per cent stated they had had to discontinue breastfeeding because they had to return to work.

Women workers who return to work and discontinue breastfeeding tend to be seen as women who defy state policy, as bad mothers, as too lazy to care for their children, as mothers who don't love their children, or as lacking patience to fulfill their motherly obligations. These perceptions cause much pressure and suffering, but society and the state continue to neglect these women workers and to insist on universal breastfeeding.

The number of women workers in Thailand keeps increasing. One reason is that the female population is larger than the male population. According to a labor force survey, 42.93 per cent of women stated they were employed on the public sector, 45.48 per cent said they worked on the private sector, 37.57 per cent said they were self-employed and 64.59 per cent did unpaid house work for their families – many had more than one kind of work role (National Statistical Office of Thailand: Report of the Labor Force Survey 2007)

The researcher sees these problems among the increasing number of women workers engaged in a variety of occupations, and also notes that the state continues to insist on universal breastfeeding, while those who discontinue it are portrayed as wrongdoers. Though it is true that breast milk is in nutritional terms best for newborns, the state should let women make their own decisions rather than control, coerce and attempt to manage them. With these considerations in mind, the researcher wishes to publicize women's experiences of these issues and explain them through the socialist feminist concept of gender power in patriarchal capitalism, in order to find out facts about the problems women workers face when subjected to the exercise of various kinds of power and while dominated by hegemonic ideology. A particular concern is how gender inequality reaches the point that women become unable to breastfeed. The researcher also wishes to find appropriate solutions on the issue of breastfeeding among women workers, so that they can exercise their rights and make their own breastfeeding decisions.

Copyright by Mahidol University

2. Research question

What kinds of breastfeeding experiences do women workers have, and why do they discontinue breastfeeding?

3. Research objectives

1. To study the experiences of women workers who cannot breastfeed.

2. To study the experiences of women workers who cannot breastfeed, in the context of gender power under patriarchal capitalism, exercised through various structures in women's lives.

4. Conceptual framework

The conceptual framework of this study builds upon the socialist feminist concept of gender power in patriarchal capitalism, which gives importance to women and emphasizes the analysis of their lives for elucidating inequalities between women and men. It is believed that such power has its roots in the capitalist system that builds inequalities in society, oppressing and exploiting women workers to the point they cannot breastfeed. On the other hand, the patriarchal system in the maternity ward attempts to manage women's bodies to coerce them to breastfeed, rather than let them make the decision by themselves. Capitalism and patriarchy operate together to oppress women and dominate their lives, whether as women workers or in their private lives, family lives, as mothers, daughters, or as wives. Women's lives are thus violated against by both economic problems and state policy.

5. Method

In this qualitative study, purposive sampling was used. The inclusion criteria were as follows. Participants had to be mothers working within enterprises owned by others, for example factories or restaurants. Both informal and formal sector workers could be recruited. For the mother to be recruited as a participant, both the

Copyright by Mahidol University

mother and the child had to have been free of illness and complications that would have necessitated the discontinuation of breastfeeding. Participants had to be mothers who had started breastfeeding in the maternity ward, possibly continued it for a period of time at home, and then decided to discontinue it to return to work, at any time from immediately after delivery to up to 6 months. The 10 participants recruited also had to be willing to participate and have enough time to give interviews so that in-depth data could be gained in accordance with the research objectives.

The researcher sought participants in industrial areas, factories, and generally where women workers either work or reside. In this research process, the tools used were in-depth interviews, audio recording equipment, field note taking equipment, and the researcher herself. The researcher collected and analyzed the data in parallel throughout the research process. This meant that after each interview, the data gained, whether in the form of summarized notes, the audio recording or observations, were organized into themes and coded for ease of reassembling and clustering the data later, and for facilitating the analysis and description of the data.

6. Findings

The 10 women workers recruited into the study were 19-40 years old. Two worked as seamstresses in a sack factory. There was one participant each from a shoe factory, a factory producing cardboard boxes, an electronics component factory, and a camera lens assembly plant. One sorted vegetables and fruit in a supermarket. One worked in a restaurant. Two worked as seamstresses for informal sector small-time entrepreneurs, one of them sowing flags. The experiences they had about discontinuing breastfeeding are shared below.

6.1 Patterns of breastfeeding in the maternity ward

All of the women studied were able to breastfeed in the maternity ward. However, the period of time they continued it varied. Breastfeeding was done in the maternity ward as each hospital implemented the state policy of using various means to encourage, manage and also coerce women to do so. These measures had been implemented from early on in the course of their pregnancy, when the women had

Copyright by Mahidol University

been told to eat nutritious foods so as to increase the quality of their breast milk; in case their breasts had irregularities that could impede breastfeeding, they had been told to have an operation to correct the condition. After delivery, the maternity ward officials had also done their utmost to make sure the women there breastfed. Breast milk substitutes were not available, and feeding from a bottle was forbidden. The women had been told to breastfeed every three hours, and to massage their breasts, wrap them with warm, moist cloth, to use a mechanical pump, or to use any other means to make sure they were able to produce breast milk in sufficient quantity. They had been told to be with their children non-stop. The women had been unable to refuse these measures. Breastfeeding has thus become an ideology dominating women, who are force-fed the ideas that breast milk is best and that it is the mother's responsibility to provide it. Breastfeeding in the maternity ward was not a choice but mandated by hospital regulations and imposed on the women as an ideology. However, having left the maternity ward and re-encountered the circumstances of their everyday lives, the women were no longer under the hospital's power. Breastfeeding after this point no longer followed the patterns espoused by the hospital, and was eventually discontinued:

"The nurse told me to only feed my baby straight from the breast, no need to give any formula. But having left the hospital, so much so for that. My baby had to go stay with my aunt, who had to give the baby formula. It was necessary." Case 1 (Chiap)

"At first I did like I had done in the hospital, letting the baby suck every three hours, but a bit later, that wouldn't do anymore, oh no. My baby wanted it all the time, almost every hour. But I was busy, and so when my baby was about a month old, I had to stop breastfeeding. I couldn't take it anymore. I gave the baby formula instead." Case 2 (Im)

6.2. Patterns of discontinuing breastfeeding

An important finding was that having breastfed their babies in the hospital, all the women workers studied had had to discontinue it for various reasons after a period of time that differed from case to case. The 10 women workers can be

Copyright by Mahidol University

categorized into three main groups, based on the structure of their lives and the pressure that forced them to discontinue breastfeeding.

Group 1. Experiences of discontinuing breastfeeding upon leaving the maternity ward

The women in this group had had to discontinue breastfeeding after the shortest period of time, straight out of the maternity ward, as the severity of the problems and pressure they faced had forced them to make quick decisions.

Fleeing a violent husband

One woman's husband, addicted to *ya ba* (amphetamine pills), had hit her and threatened to take her money. Even close to delivery, he had hit, kicked and grabbed her stomach, frightening her and making her suffer physical and psychological pain, to the point that she had often had to flee and hide from him. After delivery, she only ever breastfed in the maternity ward. After leaving the hospital, she had had to discontinue, because she still had to hide from her husband and so had to move from place to place:

"When I found out my husband was hooked on ya ba, I wanted to leave, but he wouldn't have it. Back then I was hit almost every day. I was afraid he'd kill me. If he came back high, what could I do? I was so scared. I didn't dare to tell anyone. I left my work and went back to my parents. Even when I'd given birth, I still had to flee. Don't know how long I'll have to keep on fleeing." Case 1 (Chiap)

Abandonment

The same woman who had problems in her couple life to the point she had had to separate with her husband and start a new life alone, faced that she then had to bear the burden of everything by herself. Though in the maternity ward she had been strongly encouraged to breastfeed, alone she was unable to do so, and so had to decide to discontinue breastfeeding as soon as she had left the hospital:

"My husband was a junkie, so I left him. It was my own decision. My first husband I had already divorced. If I did it again, what would happen? Now I'm all

Copyright by Mahidol University

alone, struggling to survive, so how could I possibly care for my child?" Case 1 (Chiap)

Having no money left

In this woman's experience, having given birth, which had incurred her costs, she had no money left. She only had enough to give to her parents to take care of the family. This marred her life, because breastfeeding is not the only concern in taking care of a newborn. There are also costs that have to be covered. Having no money put great pressure on her to earn some, which meant that breastfeeding was not an option after leaving the hospital:

"My husband had taken the money, little by little, until there wasn't any left. After I'd given birth, I didn't have a baht to my name. So I had to return to work as soon as possible. It wasn't possible to stay at home and just take care of my child. Had I done so, we all would've been in dire straits." Case 1 (Chiap)

Having 2 more children to care for

This woman also had to care for two more children, both of whom were already in school. The money she sent for them was spent on semester fees, books, notebooks, and commuting to school. Her first husband did not bear his responsibility, and so she alone had to be the one to make ends meet to also care for these two children. This pressure meant she couldn't stop working for money and so had to discontinue breastfeeding after leaving the hospital:

"Back then I felt I wasn't going to make it. I had two other kids – how could we all live together and find something to eat? Both of them were in school. I really don't know what bad karma I've got, with my husbands leaving us like this. Dark in all eight directions. But at least it was good that auntie helped out by taking the smallest one to care for." Case 1 (Chiap)

She also faced pressure from work, being afraid her employer would fire her if she didn't go back to work as soon as possible after delivery. The work that women in this group did was very hard, there were no labor-saving devices, the salaries were low and being expected to work overtime was common even if one was exhausted. This was a clear obstacle on breastfeeding.

Copyright by Mahidol University

Heavy work, no labor-saving devices

The work women in this group did was work at a supermarket. Their job was to prepare fresh produce. This was heavy work as there were no labor-saving devices. The women had to lift heavy produce crates, arrange the produce on the shelves, clean and check great quantities of vegetables and fruit every day from before dawn. They had to spend their time with water dirty from washing the vegetables, and with the leftovers from cleaning all the produce. This work was physically very exhausting and thus an obstacle on breastfeeding:

"I've got to do all of it by myself – lift the veggie crates, clean, cut and pack the veg, using these two hands. I work and have to wear gloves all day – my hands are all wrinkled up". Case 1 (Chiap)

Threats from the employer to fire one

After the woman in this case had decided to flee her husband to her home town, she had had to leave her work without informing her employer in advance. When she contacted the employer after delivery on the issue of returning to work, the employer threatened her that she should return to work immediately or be fired. This meant she had to make a quick decision:

"Sure I know it was against the regulations of my workplace. I thought I'd be fired for sure. So I had to hurry back. I phoned my boss to say sorry, but the boss was really annoyed and said that I had to hurry back or otherwise lose my job. I was so afraid I'd get fired, and had to rush back. Case 1 (Chiap)

The lives of the women workers in this group are clearly burdened with severe problems on all sides, including their private lives and employment – having to fend for themselves and their dependants without help from others, or, in particular, violence from husbands forcing them to escape in order to survive – and these problems led to earlier discontinuation of breastfeeding among this group of women workers than among the other groups.

Copyright by Mahidol University

Group 2. Experiences of discontinuing breastfeeding within one month of leaving the maternity ward

This second group of women workers were able to breastfeed in the maternity ward and afterwards for almost one month, but then had to discontinue it due to various problems and circumstances, as follows.

Going on maternity leave means having no income

The women workers in this group were paid a daily wage. This meant that if they were to take time off work to breastfeed their child, they would have no income and would have to rely on their husbands' support, which would not be enough. For these women, to have no income would mean making life very difficult for their families. This put pressure to them to return to work and thus discontinue breastfeeding.

"Well, there's no money, you see. You stop working so you don't have money. The work's paid day by day, so you've soon got to return to work. My boyfriend's working in a motorbike repair shop by the mouth of the alley, and if there are people coming into the alley, he'll give them a motorbike taxi service. He doesn't earn much, so I can't rely on him all the time. Case 3 (Da)

Having to work for a salary paid in advance

When the household doesn't have enough money, women have to bear the responsibility for finding some, even by asking for an advance payment, which comes with the agreement one must work to compensate for the sum already paid within a set time period. Thus, having used this method, some women workers had to return to work soon after delivery to compensate for the advance payment they had received. This also meant early discontinuation of breastfeeding:

"Very soon after giving birth, as soon as I could manage to – I'd asked my boss for half a month's salary in advance, so I had to hurry back to work to pay back. Hardly an option to stay at home and take it easy with the baby." Case 3 (Da)

Burden of debts to be paid back urgently

The very low salaries of women workers often make it necessary to take out loans from neighbors, friends or even loan sharks. Such loans provide a fast access

Copyright by Mahidol University

to cash, but interest rates can be very high and paying back is therefore an urgent matter. Women with such loans need to do their utmost to find money to pay back as soon as possible, which is of course very stressful. Some women not only have to pay back their own loans, but also help their parents to pay back theirs. Again, for these women, maternity leaves are unpaid, and so mean being without an income. For example, in this case, within less than one month, this woman worker had to return to work to pay back such loans:

"Having a child means having more things to pay for. Like, even the motorbike I haven't yet paid in full. And then the loans my dad took from the shop owner, over ten thousand. So, I had to work to pay back the loans first. Money's hard to come by." Case 2 (Im)

The husband and his mother requested one would return to work

When a woman worker cares for and breastfeeds her baby at home, before returning to work, it is the husband alone who will need to work outside the house, because it is not possible for both to take time off work. In some cases, the husband or the mother-in-law saw that the woman had regained her physical strength and told her to return to work in order to contribute to the family's income. Though the woman herself felt she would like to go on caring for her baby at home, she didn't dare to resist her husband's or mother-in-law's decision:

"My boyfriend said to me that if I've regained my strength, I should help out with the work – otherwise we might run out of money – and wean the baby. I didn't mind, either way, and having thought about it a bit, really, what my boyfriend said was true, so I came back to work, and let my big sister care for the baby." Case 2 (Im)

"My boyfriend's mother told me she'd take care of her grandchild by herself, saying I didn't know how to do it. She told me to go back to work–if I was at home I wasn't doing anything, because I didn't know how to do anything! So I should go out and work, and she'd care for the kid. I didn't know what to do, didn't want to get on her way. So I got back to work." Case 4 (Poen)

Copyright by Mahidol University

The husband's happiness is the wife's responsibility

One woman felt that as a wife, providing sexual satisfaction to her husband was an important matter, and if he was in the mood, she would not dare to refuse having sex with him, being afraid the husband would be dissatisfied, despite the fact that while breastfeeding, breasts give out milk easily. In this woman's case, when her husband caressed her breasts, milk burst out of them, which disturbed their sex, and she herself couldn't help feeling this. If she would feed her baby with breast milk substitute, this problem wouldn't occur:

"He (the husband) asked me that when the baby sucks, milk comes out of my breasts, so if he would try it, would there also be milk? So he tried to suck, gently, and milk did come out. He said he wasn't really in the mood, so I don't know what he thought of it." Case 2 (Im)

As a daughter, a woman must care for her parents

Society views women as "the fairer sex" and as suited for the care of elderly parents. In one woman's case, when she felt she couldn't manage caring for her baby alone, her mother had to join in and help out. But she herself then had to care for her mother, too, in terms of giving her a place to stay and help her to take care of her health. Society expects women to take sole responsibility over such matters. In this case, it interfered with breastfeeding, which the woman tried to carry on doing, but managed to do so for only one month:

"Overall, I wanted my mother to come stay over and help care for her grandchild. But the way it turned out was that I was in fact taking care of her, too. Be it medicines, food… We all have our responsibilities. I'm the only daughter so I thought she should come stay with us, help care for her grandchild, so she wouldn't feel lonely. But I had to care for her, too." Case 3 (Da)

This highlights how women workers in this group face serious problems, especially loans that have to be paid back urgently, which puts pressure on these women to return to work, as well as hegemonic ideologies that also act as a deterrent to breastfeeding. The heavy work burden of these women is also a concern.

Copyright by Mahidol University

Heavy work, long hours, no time to rest

The work these women do allows them almost no time to rest, as their employers expect long hours. This makes these women very tired and exhausted, sometimes to the point breastfeeding is no longer an option:

"Tired? Obviously. You're always busy. Serving, taking orders – lots of people both upstairs and downstairs – bringing all sorts of things for the cook, cleaning veggies, washing dishes… It looks like you're not doing anything but actually you are. While waiting for customers, you still have to do other things. The pace only slows down when the customers are about to go home, pretty late, like nine, ten p.m. So, when am I supposed to care for my baby?" Case 2 (Im)

Having to work overtime with minimal compensation

The scope of the work many women workers do extends beyond their supposed primary responsibilities, based on what their employers ask them to do. This work usually needs to be done after regular work hours, such as cleaning the floor, putting things where they belong, or even cleaning the employer's house. Each time, the compensation is minimal but they dare not ask for more:

"Up to what he (the owner) asks me to do. Sometimes it's little things around the house – he's not got time to take care of them. Who'd dare to say no? So I just have to do it. If he's feeling generous, he will give a tip. Every little helps…" Case 2 (Da)

Place for pumping and bottling breast milk not private

In one woman's experience, the only place where she could pump and bottle her breast milk in the factory was the factory clinic room. Sometimes, male workers came to use the services, so it was not private. There was no refrigerator for her to keep the milk, just a communal one for cooling water and storing other workers' foods:

"A friend of mine has pumped in the clinic room. She'd take a blanket to cover herself and sit facing the corner. She had to worry all the time that men would come into the room and so she only managed to do it for a couple of days. It wasn't convenient." Case 4 (Poen)

Copyright by Mahidol University

Group 3. Experiences of discontinuing breastfeeding within three months of leaving the maternity ward

The women workers in the third group had been able to carry on breastfeeding for the longest time, but eventually had also needed to discontinue it due to their circumstances.

Husband told one to get back to work

By the end of the maternity leave, women in this group were feeling undecided about going back to work or carrying on breastfeeding for some more time. A person who proved influential in making the decision was sometimes the husband. If a woman couldn't reach a decision by herself and consulted her husband, and if the husband told her to stop breastfeeding, she had no option but to do so:

"By that time, my baby was almost 3 months old. I asked my boyfriend that when my maternity leave was over, should I get back to work or what, because he'd already gone back to work a long time ago. He said that if there wasn't any particular problem, I should wean the baby and get back to work with him. So I came back." Case 7 (Noi)

Feeling one doesn't want to impose oneself on the husband's family

One woman who had taken a three month maternity leave and had to go stay with her husband's family until she got back to work, felt she didn't want to impose herself on his family by staying with them for too long. She also felt that while staying with them, she constantly had to fulfill the role expectations of a good daughter-in-law. So, when the three months were up, she decided to stop breastfeeding, return to stay with her husband, and get back to work:

"After starting the maternity leave, I went to stay with my boyfriend's mother. But he couldn't stop working for a long time so I had to stay with just his parents. I really didn't know how I should behave. I was afraid of imposing myself on them, so I helped with the housework, didn't dare to get up late… Back then, I didn't want to stay with them for too long–I wanted to get back to work soon." Case 8 (Nok)

Copyright by Mahidol University

Having debts to pay back

Some women in this group had debts that had to be paid back, little by little, taken both from formal financial institutions and from other sources. In one case, the woman herself had taken out a loan without the knowledge of her husband. Though paying back these debts was not particularly urgent, regular payments still needed to be made, and this made breastfeeding beyond three months unfeasible in one case, because the woman had to return to work in order to once more have a reasonable income:

"When I got on the maternity leave, almost half of the income disappeared. There was just the money my boyfriend brought in. At that time, I was paying installments for a washing machine and a motorbike. Those two together added up to some three thousand, and with the rent, two thousand, that's five thousand already for one month. So, what about caring for the baby? When the maternity leave was over, I had to get back to work." Case 8 (Nok)

Having to help parents with farming costs

Mostly, women who work as laborers come from poor families. When a daughter with such a background is unable to help her family on the rice fields, she will need to work in order to find the money to hire someone else to do her share of the work on the fields. For some women, this becomes the reason they have to return to work after 3 months:

"Before I gave birth, I went back home. It happened to be the rice planting season. My parents always used to do the planting by themselves. This time it was too much for them, so we had to hire people to do it. So, there was the cost of the seeds, the fertilizers, the insecticides, and the cost of hiring people and getting them there. The two just happened to take place at the same time. So, I had to come back to work so we could get it done like on other years." Case 7 (Noi)

The husband's income alone was insufficient

Women workers who stay at home for a full three month maternity leave in order to breastfeed will have no income of their own and so will need to depend on their husbands' income alone, while some still have to pay back debts and help their

Copyright by Mahidol University

parents financially. Faced with having to rely only on their husband's income makes some women feel they have to return to work in order to bear their share of the responsibility for covering the costs. This means that for them, breastfeeding will end together with the three month maternity leave, as women themselves want to return to work in order to help their husband to feed the family:

"On some months, I had enough to spend; on others I had to call my boyfriend to ask for more. Like if on some month I had to take my baby for a vaccine jab or buy a lot of Pampers, I'd ask him for a bit more. But his income from driving the taxi, it wasn't enough, really." Case 9 (Kaew)

State policy encourages breastfeeding for at least six months

The Thai state has a policy of encouraging breastfeeding for at least six months. It is not a mandatory policy, but as implemented in hospitals, it is the main policy. Yet, the time period specified by this policy does not match the legislation only allowing women workers a three month maternity leave. Though the state has tried to find ways to enable women to pump and store their breast milk while working, only some women are really able to do so. Women workers on the lower social strata receive no support from their employers:

"Well, at the factory they only give you three months. So, to take time for caring for your baby like the doctor recommended, it's not an option. You'd simply get fired. The doctor said, 'then you need to pump and store the milk'. Oh, come on now, when you're working, when exactly could you possibly do that?" Case 7 (Noi)

The women workers in this third group made an effort to breastfeed as long as possible, but they, too, faced the pressing realities that forced them to return to work, mostly by three months after delivery. They also faced some other specific stressors.

Having to do all the housework for three months

These women workers found that having come home from the maternity ward, they had to do all the housework as their husbands were unable to take time off work to help care for the baby. Sometimes their husbands had to work overtime, and

Copyright by Mahidol University

so the burden of housework fell on the woman alone. This made exclusive breastfeeding for three months a difficult task indeed:

"…so tired, hardly got any sleep at all. After I came home to care for the baby, that alone made me busy enough. Whenever the baby wanted milk, I had to give it. Sometimes, I'd be sweeping the floor while carrying the baby. Sometimes, I'd put the baby into a hammock while washing clothes, and if the baby woke up I'd rock the hammock. But if the baby cried a lot, I'd have to wash my hands and let the baby suck some more milk. It was like this, all the time." Case 6 (Yok)

Too much work resulting in health problems

Many women workers have health problems like back pain, shoulder pain, or pain in the fingers, especially when they have to work overtime. Some women work 12-15 hours a day. Such painful symptoms reduce women's readiness to breastfeed:

"My legs got swollen and ached. It had already started before the pregnancy. See, I have to sit by the line all the time. When I came home I'd use a pillow for supporting my back, so it got better. But I've had it for a long time. So, when I came back from the factory, if I had to start caring for the baby, let the baby suck my breast on top of all that, I didn't really feel like doing it. It's not that I'm lazy, but if we could do without, would be better." Case 9 (Yok)

Working with dangerous chemicals making one unwilling to breastfeed

Working in a factory with chemicals made one woman worry that the poisonous chemicals her body and clothes were exposed to would seep into her body and enter her baby through breast milk. This made her unwilling to breastfeed:

"My job is to check the welded circuits and see if the weldings are still in place and if they're too sooty or not, and to make sure in general that the circuits are clean. My clothes have to be washed separately because they've got lead powder on them. That's why I didn't want my baby to have my milk any longer; I was afraid the lead might have seeped into my milk." Case 8 (Nok)

The factories of women workers also tend not to have appropriate spaces for pumping and storing breast milk, because their employers often view that doing so

Copyright by Mahidol University

is a form of work avoidance, while their colleagues regret having to do extra work during the time spent pumping the milk. Women workers may also be asked to work overtime afterwards to compensate for the time lost while pumping milk.

Thinking "formula" is good for one's baby

Advertisements for breast milk substitutes, portraying healthy and strong babies to suggest that these products fortified with various ingredients are good for the baby's development, make some women believe that "formula" is just as nutritious as breast milk, while it's more convenient and also easy to blend. Some hospitals and clinics provide free samples. Thus, some women believe such substitutes are no different from breast milk, and want to feed their babies with such products, even if they are expensive:

"Well, I think you need to choose the best milk there is. I'll soon need to get back to work and will send money to my mother to take good care of the baby so the baby won't go hungry. Give the milk they say is the best, the one they say has DHA, the most expensive one. I will do what it takes to get it. The vendor said it's the best, said it's just like breast milk." Case 6 (Yok)

6.3 How women feel about it all

How women in the three different groups felt when subjected to the rule of patriarchal capitalism varied from group to group. Women workers in the first group were deeply influenced by the patriarchal hegemony that they faced in the maternity ward in the form of strict measures to make women breastfeed and to make them believe it is best thing they can do. Faced with life circumstances that made breastfeeding unfeasible, they felt sad, believing they themselves were to blame, like Chiap:

"I don't know how to say it. When I was in the hospital, I cried when I held my baby. I asked my baby to forgive me for giving it birth when I was in such dire straits, without a father around, and with myself unable to care for it by myself. I felt I'd done wrong." Case 1 (Chiap)

In the second group of women, who were able to continue breastfeeding for no longer than one month, because they had to resume their work responsibilities,

Copyright by Mahidol University

some felt it was a pity they had to waste their breast milk, because they had been able to breastfeed for a while but then had to discontinue it:

"When I was first weaning the baby and returning to work, I had to pump out milk from my breasts because they felt tight. What a shame I couldn't give the milk to the baby. The baby should've had the chance to get it longer than this. I felt anxious for my baby – would the baby be alright? That was what I felt." Case 4 (Poen)

Women in the third group, who were able to breastfeed for the longest time, generally stayed at home and breastfed their babies for a full three months, during which their main duty was simply breastfeeding. When they returned to work at the end of the three months, they felt they had fully carried out their motherly duties.

Boredom about having to stay at home and breastfeed

The women who took out a three-month maternity leave in order to breastfeed found that breastfeeding meant sleepless nights and very little time to take care for themselves. They missed the company of their friends because they had to stay at home to breastfeed. Some felt bored because of this and wanted to have a life of their own. While this thought conflicts with dominant motherhood ideology, it was nevertheless a true reflection of how they really felt:

"I'm not cut out to be a passive housewife. At home, there's nothing to do. Just caring for the baby and planting rice. Not for me, thanks. I think it's boring." Case 7 (Noi)

Some women also reflected the conflict they felt between their own feelings and the maternity ward's efforts to coerce them to breastfeed.

Doctors who don't understand

Women who were forcefully encouraged to breastfeed at the maternity ward felt that doctors and nurses put pressure on them to fulfill their motherly duties while completely failing to understand the obstacles they faced in their lives. The work some women did was very exhausting. Some women were taking care for their baby alone, while also having to do all the housework and other responsibilities on top of that. Some had no money but plenty of debts. These daily pressures made breastfeeding a secondary issue in these women's lives. Yet, doctors and nurses

Copyright by Mahidol University

viewed them as women who didn't make an effort and weren't committed to breastfeeding:

"It's easy for the doctors to speak – they're not like us. They should try out the life of living from hand to mouth and see how much time they would have for breastfeeding. When I took my baby for a vaccine jab, they saw me take out a milk bottle for the baby, and asked me why I didn't breastfeed, like, 'such a small baby and already getting formula'. All I could do was smile." Case 5 (Mi)

"The nurses really didn't get it. Every day, they'd just blame me. They didn't know what responsibilities I've got in my life. I'm not exactly a high society lady, so just how likely is it that I'm going to stay at home just to care for my baby?" Case 7 (Noi)

Overall, these experiences reflect patterns of breastfeeding in the maternity ward and patterns of discontinuing it after a variable period of time across the three groups of women workers, depending on how severe problems and pressures they faced. They also reflect differences in how well these women were able to keep their lives from falling apart and overcome the difficulties they faced.

The women workers in each of the three groups struggled with familial duties, work-related problems, lack of money, and oppressive dominant ideologies. In all cases, these factors made the women studied to discontinue breastfeeding. However, in the first group, it had to happen immediately because the violence they faced from their husbands forced them to make quick decisions. Women in the second group also had pressing problems; though they made an effort to continue breastfeeding, the urgency of regaining their income to pay back loans forced them to discontinue breastfeeding within one month. Finally, women in the third group also faced pressing problems like the women in the two other groups. However, due to their three-month maternity leave, they were able to continue breastfeeding longer than women in the other groups, even though they, too, eventually had to discontinue it.

Copyright by Mahidol University

7. Conclusion, discussion and recommendations

Conclusion

1. Breastfeeding was enforced in the maternity ward by hospital policy, which was implemented by controlling and coercing the women with whatever means necessary to make sure breastfeeding continued. Thus, the women workers studied breastfed their babies in the maternity ward because hospital policy forced them to do so, without any consideration for the right they should have had to make their own breastfeeding decisions.

2. Some women faced violence from their husbands, which frightened them and threatened their lives. Their husbands battered them to the extent they constantly had to be on the run for their own safety as well as that of their child. This was the most severe problem encountered by women and forced them to discontinue breastfeeding as soon as they were out of the maternity ward. The decision to do so was made under pressing circumstances beyond these women's control, and due to their lack of alternatives.

3. Debts that urgently had to be paid back forced some women to resume their role as workers as soon as possible to regain their income and pay back their debts on time. Such debts included both debts taken to finance consumption in their own household and debts taken by their parents, which some women had to help pay back. Most women workers came from poor families and had insufficient incomes. This made their debts accumulate. When they had to take time off work to breastfeed at home, they were left without an income. This forced some women to return to work and discontinue breastfeeding within one month.

4. The short duration of the maternity leave was a reason that forced some women to return to work and stop breastfeeding within three months. There were women who were able to continue breastfeeding for this length of time and who faced hardly any urgent problems or life circumstances that could have forced them to discontinue breastfeeding. One reason for this might be that they had support, such as family members who were able to help out. Thus, they were able to breastfeed longer than the women in the other two groups, but at the end of the three months of their maternity leave, they, too, had to discontinue breastfeeding.

Copyright by Mahidol University

5. Some women had to care for their baby and do all the housework without any help for the entire duration they took off work to breastfeed. The relentless double duties of childcare and housework meant that some women hardly had any time to rest at all. Childcare duties are not limited to breastfeeding but cover whatever needs to be done to ensure the baby's welfare. Together, these duties made some women so tired it became an obstacle on breastfeeding.

6. The work some women workers do is physically strenuous. There may be no labor-saving devices; their working environment may be dusty and involve contact with poisonous chemicals. The salaries they receive are minimal and force them to work overtime. Thus, the time they return home is irregular and they get too little rest. These issues result in physical health problems – pains, aches and physical exhaustion. Often, additional work is necessary to meet a cash crunch, which means coming home very late. All these together make many women unable to breastfeed.

7. Some employers exert pressure on women workers on maternity leave to return to work. Because women workers belong to a social class that is under the control of their employers, employers have the power to exert such pressure. This pressure often takes the form of threats of hiring someone else to do the work, not paying due compensation, freezing the worker's salary, cutting the worker's bonus, or transferring the worker to another department. Many women workers dare not attempt to negotiate the matter; many also feel they have a debt of gratitude to their employer. Thus, they will not dare to stay off work for a long period of time.

8. Many workplaces do not have appropriate spaces for women workers to pump and store their milk. In some, occupational clinic rooms are available but are not private. Many do not have refrigerators to store the milk. Employers also view that the time spent pumping and storing milk is time off work, as do co-workers who face a double workload while their co-worker is busy pumping and storing breast milk.

9. Thai family values socialize women to show respect to their husbands. This makes some women hesitant to make their own decisions, even on matters like the discontinuation of breastfeeding. They feel they need to tell or consult their husband first, and when the husband also wants the woman to stop breastfeeding, the woman will have no other option than to do so. The mother-in-law, who is sometimes involved in childcare, may also voice her opinion that it is time for the woman to

Copyright by Mahidol University

return to work. In such cases, even if the woman feels unhappy about the matter, as a daughter-in-law, she will not dare to attempt negotiating the issue. Thus, if both the husband and the mother-in-law tell a woman to return to work and stop breastfeeding, she will have to do so.

10. Breast milk substitute advertisements portraying healthy babies and smart-looking working age women; the sale of fortified milk products purported to help mothers regain their strength using the same brand name as the breast milk substitute; and the distribution of free, convenient pocket-size samples of breast milk substitute powder to some private clinics and hospitals that have maternity wards, purportedly to provide information about mothers and babies but in fact acting as advertisement, all play their part in enticing women to use that company's breast milk substitute and to believe it is as nutritious and beneficial to their baby as breast milk. When women believe such a product will help to make their baby as strong as the babies portrayed in the advertisements, even a high price will not deter use of the product.

11. As wives and daughters, women are expected to obey their husbands and parents. Women are socialized into believing that as wives, they must serve their husbands, whether by giving them sexual pleasure or by working for an income. Thus, to fulfill these duties of a wife, women may find out they must stop breastfeeding. On the other hand, as daughters, women bear primary responsibility for looking after their parents, which often includes sending regular payments to parents living upcountry. The importance given to breastfeeding fades to insignificance and women thus need to discontinue it if conflicting duties must come first.

12. Society praises women who breastfeed, and has prejudice against those who are not able to do so, because breastfeeding has been made into a societal norm. So, mothers who are able to breastfeed are celebrated as good, loving mothers, where as those who aren't, are seen in the opposite way, for example as mothers who don't love their children. Furthermore, if the child of a mother who was unable to breastfeed falls ill, society will rush to blame the mother that it was her fault because she did not breastfeed. No one seems interested to ask what circumstances and necessities limit new mothers' choices. All this makes some women feel opposed to strict adherence to breastfeeding.

Copyright by Mahidol University

13. The breastfeeding decisions of women in all three groups were not freely made by the women themselves, but were influenced by various kinds of power and hegemonic ideologies. Two kinds of emotional reactions followed. Some women agreed that breastfeeding is a good thing, and when they were unable to do so, they felt wrong, sad, and blamed themselves. Others felt that discontinuing breastfeeding was not such an evil thing to do because it was a necessity and they had other responsibilities, such as work and their families they had to care for. Thus, hospitals should not attempt to enforce breastfeeding.

Discussion

1. When a woman–especially a woman worker–makes the decision to discontinue breastfeeding, it is not her own, freely-made decision, but is influenced by various kinds of power in the capitalist system and patriarchy, which together oppress and exploit women and put pressure on their lives on all fronts. These together mean that women in these situations may not have any other option but to resume their role as exploited workers and stop breastfeeding.

2. The fact that women workers are able to breastfeed in the hospital's maternity ward before deciding to discontinue breastfeeding does not result from their own, freely-made decision, but from patriarchal coercion on part of the hospital, which is in-built in hospital policies. Such policies do not consider women's rights to their own bodies or respect their free decision-making over their own lives.

3. Current state public health policies are dominated by the power and ideology of the medical profession, and so even breastfeeding has become a medical matter. The intention is to reach targets set for breastfeeding, but the results are bolstering the power of the medical profession and disregarding the lives of women themselves, who should have the right to decide whether they are able to breastfeed or not. When women decide they are not able to breastfeed, the state denies its responsibility in enacting measures that would enable women to do so, and instead chooses to blame the women for not following the state's purportedly supportive policy.

4. Patriarchy endows men with the power of leadership, which extends to making decisions over the bodies of their wives. Even violence between husbands and

Copyright by Mahidol University

wives tends to be hidden from the public view with the argument that it is a private family matter. Thus, when women are victimized, they often find that they are alone and without assistance in seeking a solution to the problem. For some, this results in a very swift discontinuation of breastfeeding.

5. Economic growth forces an increasing number of people to become wage earners of various kinds in order to survive. Women workers are exploited and oppressed by capitalists. The capitalist economy also creates additional needs that have to be met through consumption, and when workers' salaries are not sufficient to meet those consumption needs, they face accumulating debts. This creates additional pressure to work in order to support one's family.

6. The results of this study on the breastfeeding experiences of women workers differ from those reported by studies using the six other perspectives identified in this study's literature review, namely the nutritionist, medical, psychological, belief-based, legal rights and other woman-focused perspectives, such as postmodern feminist perspectives. None of these perspectives address discontinuation of breastfeeding resulting from the oppression of women by patriarchal capitalism.

General recommendations

1. The state should empower women to make their own decisions from an early age and support women's participation in various matters to socialize them to dare to express their opinions and have the power to make their own decisions.

2. The state should take a proactive role in encouraging labor unions to focus on the problems of women workers oppressed by their employers, and especially so regarding welfare provisions related to breastfeeding.

3. The government and the state must focus on breastfeeding, but not by issuing policies or legislation coercing women to breastfeed. The attitudes of the people working on these issues need to change: Women who do not breastfeed must not be viewed as wrongdoers. Instead, women need to be given alternatives. Careful study is needed of the details of the circumstances of women's lives that make them unable to follow hospital policies.

Copyright by Mahidol University

4. Given that the Thai state encourages women to breastfeed for at least six months, maternity leave should also be given for six months. Measures are also needed to ensure that employers won't be able to pressure women to return to work before the end of their maternity leave. Male workers should also receive paternity leave to ease the burden of new mothers, both housework and caring for their babies.

5. Attitudes and values respecting the equality of men and women, and equality of different social classes, should be propagated in society to reduce inequality related to gender and social class, because it is these inequalities that put women under yoke of patriarchal capitalism.

6. Build new ideologies and eradicate old ones that oppress and dominate women. Children need to be socialized to hold non-divisive, non-oppressive attitudes that respect equality between men and women in all matters. Revise attitudes that view breastfeeding solely as women's duty.

7. Women must dare to make their own decisions without being dominated by various kinds of power. Women also need to learn what they themselves really want. When making decisions, women need to find ways to ensure men bear their share of responsibility in childcare matters. Men themselves need to be inculcated in bearing their share of childcare responsibilities, rather than expecting women to do it all alone.

8. New attitudes need to be built regarding consumer goods, and especially so regarding breast milk substitutes that are currently engaged in fierce competition through advertisements and other means to make women believe that expensive substitutes are equal to breast milk. Women need to be informed that breast milk substitutes are something to be bought when necessary, but should be obtained at a price one is able to afford, rather than going automatically for the more expensive ones, to avoid becoming a victim of capitalists.

Recommendations for future research

1. Extend the research to other groups of women, such as women civil servants and corporate employees.

2. Increase the sample size to gain more diversity in women's experiences of their life circumstances and the ways in which they are violated against.

Copyright by Mahidol University

3. Study the same group of women workers in a more detailed fashion to fully portray the suffering they encounter when unable to breastfeed.

Copyright by Mahidol University

บรรณานุกรม

กุสุมา ชูศิลป์, กรรณิการ์ บางสายน้อย, ศิริพัฒนา ศิริธนารัตกุล. (2547). **เลี้ยงลูกด้วยนมแม่.** กรุงเทพฯ: แพลนพับลิชชิ่ง

จเด็จ เชาวน์วิไล. (2550). **เส้นทางชีวิตผู้หญิงในเมือง.** มูลนิธิเพื่อนหญิง,กรุงเทพฯ

จิรา ขอบคุณ, ภัทรภร สฤษชสมบัติ และนฤมล ขุริรัง. (2553). **ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวครบ 6 เดือน**. การประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง กำลังคนด้านสุขภาพกับการบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ 2-4 มิถุนายน 2553

นภัส ศิริสัมพันธ์ กอร์ดอน. (2549). **ภาคเศรษฐกิจนอกระบบ: ทางออกของผู้หญิงยากจนและด้อยโอกาส.** สถาบันวิจัยสังคม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นันทิรา ขำภิบาล. (2530). **นโยบายเกี่ยวกับผู้หญิงไทยในสมัยสร้างชาติของจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481-2487).** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(ประวัติศาสตร์)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นาถฤดี เด่นดวง. (2550). **ความสัมพันธ์หญิงชายกับการพัฒนา**. (เอกสารโครงการสัมมนา เรื่อง การสร้างความตระหนักด้านมิติหญิงชาย เพื่อสนับสนุนการทำงานอย่างมีบูรณาการ, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล)

นาถฤดี เด่นดวง. (2551). **คู่มือสร้างองค์ความรู้สิทธิการเจริญพันธุ์.** สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรุงเทพฯ.

นาถฤดี เด่นดวง. (2552). **อำนาจและความขัดแย้งบนร่างกายผู้หญิง สิทธิการเจริญพันธุ์และเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นหญิง:แนวคิดสตรีนิยม**. กรุงเทพฯ: เอ พี กราฟิกดีไซน์และการพิมพ์.

บุษกร กาศมณี. (2548). **อุดมการณ์ความเป็นแม่:การศึกษาเปรียบเทียบการประกอบสร้างอุดมการณ์ความเป็นแม่ จาก หนังสือ Mrs. Beeton's Book of Household Management และการสร้างความเป็นแม่ ที่ปรากฏในนโยบายเกี่ยวกับผู้หญิงของจอมพล ป. พิบูลสงคราม**, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต (สตรีศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright by Mahidol University

ปารีณา ศรีวนิชย์. (2550). **สิทธิแม่ทำงานกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่**. สำนักงานสร้างเสริมสุขภาพแห่งชาติ (สสส.). ศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

ปรียาภรณ์ หาญเวียง. (2552). **ข้อดีของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่.** สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2552 จาก http://sompreawzaa.exteen.com/page-12

พิกุล สมเชื้อ. (2551). **ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่กับความเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรหญิง: กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

มัลลิกา มัติโก และคณะ. (2540). **อนามัยเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย: ภาพสะท้อนจากงานวิจัย.** กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์

ยุวนาถ ทิฐิคำฉาย. (2552). **ระบบชายเป็นใหญ่กับประสบการณ์ในการทำแท้งหลากวิธีของวัยรุ่นหญิง.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

ยศ สันติสมบัติ. (2537). **มนุษย์กับวัฒนธรรม.** มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์

รัจรี นพเกตุ. (2542). **มนุษย์ : จิตวิทยาทางเพศ.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). ภาควิชาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพรึก

วชิราภรณ์ ฤทธิ์สมบูรณ์. (2551). **สถิติการใช้บริการ "มุมนมแม่" ในสถานประกอบกิจการ.** ศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2552 จาก http://mothercorner.com/index.php?topic=2484.0;wap2

วันทนีย์ วาสิกสิน และสุนีย์ เหมะประสิทธิ์. (2545). **สังคมไทยคาดหวังอย่างไรกับผู้หญิง.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). **ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่20.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คบไฟ

วารุณี ภูริสนสิทธิ์. (2550). **ความเป็นเพศ (GENDER).** สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2553 จาก http://www.midnightuniv/newpage91.htm

วิระดา สมสวัสดิ์. (2546). **ผู้ชายในปริมณฑลสตรีศึกษาและสตรีนิยม: กฎหมายครอบครัว**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ

วีระพัฒน์ เงาธรรมทรรศน์. (2550). **ความรู้ ความเชื่อ เกี่ยวกับ นมแม่ ทางภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย**. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2554 จาก http://www.gotoknow.org/blogs/posts/132351

Copyright by Mahidol University

ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์. (2545). **เทคนิค IQ EQ AQ 3Q เพื่อความสำเร็จ.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). สถาบันสร้างสรรค์ศักยภาพสมองครีเอตีฟเบรน. กรุงเทพฯ.

ศิราภรณ์ สวัสดิวร, กรรณิการ์ บางสายน้อย. (2550). **ทำไม 6 เดือนแรกให้ลูกกินนมแม่อย่างเดียว.** ศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ

สุพจน์ เด่นดวง. (2551). **การเจ็บป่วยและสาเหตุของการเกิดโรคหรือการเจ็บป่วยในทางสังคมศาสตร์.** (เอกสารประกอบคำสอนสุขภาพและสังคม: ภาคที่1 มหาวิทยาลัยมหิดล)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). **สรุปผลที่สำคัญการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ. 2554**. สำนักงานสถิติแห่งชาติ.สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2555 จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/download/files/lfsSum54.pdf

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). **ข้อมูลจากผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ปี 2550.** สำนักงานสถิติแห่งชาติ.สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2552 จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/theme_2-2-1-50.html

สำนักสารนิเทศ. (2551). **อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 0-5 เดือนในประเทศไทย**. สำนักสารนิเทศ กระทรวงสาธารณสุข.

ภาษาอังกฤษ

Burn, Sh.M. (2005). **Women across cultures: a global perspective**. 2nd edition. California Polytechnic State University

Chancer, L.S.,Watkins.B.X. (2006). **Gender, Race, and Class**, Blackweel publishing Ltd.Australia.

Chase,S.E., Rogers,M.F. (2001). **Mother & Children : Feminist Analyses and Personal Narratives.** USA

Harding,S. (2004). **The Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual and Political Controversies.** New York and London. Taylor and Francis group.

Hausman, B.L. (2003). **Mother's Milk: Breastfeeding Controversies in American Culture** .USA. Taylor and Francis group

Hausman, B.L. (2004). **The Feminist Politics of Breastfeeding Australian Feminist Studies**, Vol. 19 No 45 , Taylor and Francis group

Copyright by Mahidol University

Hooks, B. (2000). **Feminism is for Everybody : Passionate Politics**. Cambridge: South End Press.

Jatiya,Murali. (2009). **Working Mother: How much working How much mother and Where is the Womanhood? In Some Issue in womenstudies and Other Essays**. p.63-79

Milk Composition & Preservation.(2010). Retrieved September 10, 2010 from http:// hpe4.anamai.moph.go.th/hpe/bf/composition.php

Neifert. (1999). **Early assessment of the breastfeeding infant.** Retrieved January 10, 2011 from http:// www.breastfeedingbasics.org

Newcombe P. (1994). **Anatomy & Physiology: Hormones involved in breast development and breastfeeding.** Retrieved January 10, 2011 from http://www.breastfeedingbasics.org

Newton. (1992). **Anatomy & Physiology: Hormones involved in breast development and breastfeeding** Retrieved January 24, 2011 from http://www.breastfeedingbasics.org/cgibin/deliver.cgi/content/Anatomy/physiology.html

O'Reilly,A. (2004). **From Motherhood to Mothering: The Legacy of Adrienne Rich's of Woman**. Born State University of New York press.

Ritzer, G. (2007). **Modern Sociological Theory**. University of Maryland

Smith,D.E. (1974). **The Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual and Political Controversies.** New York and London. Taylor and Francis group. P.21

Terry, G. (2007). **Woman's Right.** Oxfam, British

Word, M.C. (1996). **A world full of women" Needham Heights**. A Simon & Schuster Company.

World Health Organization: Infant and Child Nutrition. (2002). **Global Strategy on Infant and Young Child Feeding 55th World Health Assembly.** Retrieved September 17, 2011 from http://www.who.int/gb

Copyright by Mahidol University

ภาคผนวก

Copyright by Mahidol University

ภาคผนวก ก
แนวคำถามในการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

เป็นข้อมูลที่มีการซักถามเรื่องทั่วไป เกี่ยวกับแรงงานหญิงได้แก่ อายุ สถานภาพ การศึกษา ภูมิลำเนา ลักษณะอาชีพ การย้ายถิ่นที่อยู่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนบุตรทั้งหมด จำนวนบุตรที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รายได้ ภาระหนี้สินและเศรษฐกิจในครอบครัว

ส่วนที่2 ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแรงงานหญิงที่มีประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยผู้วิจัยได้ให้ผู้ถูกวิจัยเล่าถึงประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เริ่มตั้งแต่ช่วงที่ตั้งครรภ์ ว่ามีวิธีคิดและการรับรู้ สนใจ และเตรียมตัวอย่างไร ช่วงหลังคลอดที่ต้องอยู่โรงพยาบาลเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นอย่างไร ช่วงที่ออกจากโรงพยาบาลเลี้ยงลูกและให้นมแม่ที่บ้านเป็นอย่างไร และช่วงที่ตัดสินใจยุติการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และกลับไปทำงานมีการคิดและตัดสินใจอย่างไร และทำไมจึงตัดสินใจเช่นนั้น ภาระงานเข้ามาส่งผลอย่างไรซึ่งเนื้อหาคำถามทั้งหมดได้ครอบคลุมโครงสร้างชีวิตของผู้หญิงในด้านงานการผลิต เจริญพันธุ์ เพศสัมพันธ์ การขัดเกลาทางสังคม และด้านสิทธิ ภายใต้แนวคิดสตรีนิยมในเนื้อหาทุนนิยมชายเป็นใหญ่ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามย่อยเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดครอบคลุม ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคำถามเรื่องงานการผลิต

2.2 แนวคำถามเรื่องเจริญพันธุ์

2.3 แนวคำถามเรื่องเพศสัมพันธ์

2.4 แนวคำถามเรื่องการขัดเกลาทางสังคม

2.5 แนวคำถามเรื่องอุดมการณ์ความเป็นแม่/เมีย/ลูกสาว

2.6 แนวคำถามเรื่องอุดมการณ์การแพทย์/นมแม่/นมผสม

2.7 แนวคำถามด้านนโยบายรัฐ

2.8 แนวคำถามเรื่องปัญหาเศรษฐกิจ

2.9 แนวคำถามด้านประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

Copyright by Mahidol University

ช่วงที่ 1 แรงงานหญิงได้รับการขัดเกลา หล่อหลอม ให้เตรียมตัวเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่ตั้งครรภ์

ช่วงที่ 2 หลังคลอดและเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่โรงพยาบาล

ช่วงที่ 3 ออกจากโรงพยาบาลแล้วกลับมาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านเป็นระยะเวลาแตกต่างกัน

ช่วงที่ 4 ตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้วยเหตุผลและเงื่อนไขความจำเป็นที่แตกต่างกัน

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

2.1 แนวคำถามเรื่องงานการผลิต

ในแนวคำถามเรื่องงานการผลิต แบ่งออกเป็นงานในบ้านและงานนอกบ้านดังนี้

- **งานในบ้าน**
  - ในครอบครัวคุณ สมาชิกในบ้าน ใครมีหน้าที่หรือความรับผิดชอบอะไรบ้าง
  - นอกจากคุณแล้ว สมาชิกในบ้านมีใครบ้างที่ช่วยแบ่งเบาภาระในการดูแลลูกในระหว่างที่คุณทำงานบ้าน และช่วยแบ่งเบาอย่างไร
  - ในแต่ละวัน ภาระงานต่างๆในบ้านของคุณเริ่มต้นขึ้นและสิ้นสุดลงเมื่อไร
  - คุณสามารถจัดสรรหรือแบ่งเวลาการให้นมลูกของคุณในแต่ละวัน ให้มีช่วงเวลาที่แน่นอนตายตัวได้หรือไม่ อย่างไร
  - คุณรู้สึกหรือไม่ว่าทุกครั้งที่คุณกำลังจะให้นมลูก คุณต้องทำงานบ้านอื่นๆให้เสร็จเรียบร้อยก่อน เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
  - ในขณะที่คุณกำลังทำงานต่างๆในบ้านแล้วลูกร้องหิวนม คุณมีวิธีจัดการอย่างไร ส่งผลต่องานบ้านอื่นๆที่ทำค้างอยู่อย่างไร
  - ในระหว่างที่คุณเลี้ยงลูกด้วยนมแม่พร้อมกับทำงานบ้านต่างๆ ในแต่ละวัน คุณรู้สึกเหนื่อยบ้างหรือไม่ อย่างไร
  - เวลาที่คุณต้องทำงานบ้านตลอดทั้งวัน ในขณะที่คุณเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้คุณมีน้ำนมเพียงพอสำหรับลูกในการดูดทุกๆครั้งหรือไม่ อย่างไร
  - เมื่อนมจากเต้านมไม่เพียงพอสำหรับลูก คุณมีวิธีการจัดหานมอื่นทดแทนอย่างไร
  - เวลาในการพักผ่อนจากการทำงานบ้านของคุณมักจะเป็นเวลาที่ลูกหลับหรือไม่ เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
  - ในระหว่างที่คุณว่างเว้นจากงานการทำงานบ้านและกำลังพักผ่อน คุณเคยต้องตื่นมาให้นมลูกอยู่บ่อยครั้งหรือไม่ เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

Copyright by Mahidol University

- เวลาที่ลูกร้องไห้งอแง คุณเพียงคนเดียวหรือไม่ที่สามารถทำให้ลูกเงียบสงบ หรือหลับพักผ่อนได้
- คุณเคยรู้สึกบ้างหรือไม่ว่าคุณ เหนื่อย ท้อ และมีความยากลำบากในการที่ต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไปพร้อมๆกับทำงานบ้าน
- คุณคิดว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานบ้านของคุณอย่างไร

- **งานนอกบ้าน**
  - คุณคิดว่า จำเป็นไหมที่ผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้านมากขึ้น อย่างไร
  - ในช่วงที่ต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คุณทำงานควบคู่ไปด้วยหรือไม่ อย่างไร
  - นายจ้างสนับสนุนและอนุญาตให้คุณสามารถนำลูกไปเลี้ยงที่ทำงานได้หรือไม่ อย่างไร
  - จากลักษณะงานของคุณ ในขณะที่ทำงานคุณสามารถนำลูกไปเลี้ยงที่ทำงานด้วยได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
  - ในที่ทำงานของคุณ มีสถานที่พักผ่อนสำหรับแม่ลูกอ่อนและให้คุณบีบเก็บน้ำนมเพื่อเลี้ยงลูกหรือไม่ อย่างไร
  - ในขณะที่คุณทำงาน คุณสามารถหยุดพักได้ทันทีขณะนั้นเมื่อคุณมีอาการคัดเต้านมและต้องการบีบน้ำนมหรือไม่ อย่างไร
  - ในระหว่างทำงาน เมื่อคุณคัดเต้านมและต้องการบีบน้ำนม คุณมีเพื่อนร่วมงานที่สามารถทำงานให้แทนก่อนเสมอทุกครั้งหรือไม่
  - คุณมีเพื่อนร่วมงานที่ยินดีและเต็มใจ สามารถช่วยเลี้ยงลูกยังที่ทำงานหรือไม่ อย่างไร
  - นายจ้างยินยอมหรือผ่อนผันให้คุณทำงานน้อยกว่าปกติและพักผ่อนได้นาน เนื่องจากเห็นว่าคุณอยู่ในช่วงให้นมลูกหรือไม่ อย่างไร
  - หากคุณต้องการหยุดพักเพื่อบีบน้ำนมหรือพักผ่อนจนเลยเวลาทำงาน นายจ้างของคุณไม่มีนโยบายหักเงินค่าจ้างหรือพิจารณาการทำงานใช่หรือไม่ อย่างไร
  - การที่คุณทำงานหนักในแต่ละวัน ส่งผลให้การหลั่งของน้ำนมเป็นอย่างไร และเมื่อกลับบ้านคุณมีน้ำนมเต็มเต้าสำหรับให้ลูกดูดได้เลยหรือไม่ เมื่อคุณมีน้ำนมลดลงคุณทำอย่างไร
  - คุณรู้สึกว่าต้องทำงานให้มากขึ้นหรือทำงานล่วงเวลาหรือไม่ เพื่อชดเชยช่วงเวลาที่หยุดงานไปคลอดลูก และการทำงานมากขึ้นของคุณ ทำให้คุณเหนื่อยมากขึ้นหรือพักผ่อนน้อยลงอย่างไร

Copyright by Mahidol University

- เวลาที่คุณทำงานคุณอาจถูกเรียกหรือถูกไว้วานให้เข้าช่วยเหลือสายงานอื่น หรือตำแหน่งอื่นที่ขาดคนอยู่อย่างไร
- คุณรู้สึกว่าต้องรีบกลับมารับผิดชอบงาน เพราะกลัวว่านายจ้างอาจไม่เก็บรักษาตำแหน่งงานเดิมไว้ให้ใช่หรือไม่
- คุณคิดว่างานที่ทำอยู่เป็นอย่างไร หนักหรือไม่ และส่งผลกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างไร
- คุณคิดว่าแต่ละวันที่ทำงานคุณมีเวลาพักผ่อนนานหรือไม่ ส่วนใหญ่เวลาพักคุณทำอะไร
- คุณเคยเจ็บป่วยหรือมีปัญหาสุขภาพจากปัญหาการทำงานที่ทำอยู่หรือไม่ อย่างไร
- งานที่ทำอยู่มีการทำงานล่วงเวลาหรือไม่ ทำตอนไหน อย่างไร
- คุณคิดว่า ตนเองสามารถทำงานล่วงเวลาได้บ่อยครั้ง ในช่วงที่มีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือไม่ อย่างไร
- คุณคิดว่าในช่วงที่อยู่บ้านเลี้ยงลูก ค่าจ้างที่ได้จากการทำงานจากสามีเพียงคนเดียวเพียงพอกับค่าใช้จ่ายในบ้านหรือไม่ อย่างไร
- ค่าจ้างจากนายจ้างเพียงพอ โดยที่ไม่ต้องทำงานล่วงเวลาหรือไม่ อย่างไร

2.2 แนวคำถามเรื่องการเจริญพันธุ์

- ระหว่างคุณกับสามี ใครเป็นผู้เลือกหรือตัดสินใจว่าจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานเท่าไหร่ เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
- หากคุณตัดสินใจเองที่จะหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คุณปรึกษาใครก่อนหรือไม่
- เหตุใดคุณจึงต้องปรึกษาสามีหรือบุคคลอื่นในการตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- คุณเคยได้ยินคำกล่าวที่ว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ก็เหมือนการคุมกำเนิดไปในตัวหรือไม่ คุณคิดอย่างไร
- คุณคิดอย่างไรกับความเชื่อที่บอกว่า การทำหมันในผู้ชายจะทำให้ผู้ชายทำงานหนักไม่ได้ ดังนั้นผู้หญิงควรเป็นคนทำหมันหรือคุมกำเนิดเอง
- คุณทราบหรือไม่ว่ารูปแบบการคุมกำเนิดในวิธีต่างๆ มีผลต่อร่างกายในหลายๆด้าน รวมทั้งการหลั่งน้ำนมของคุณอย่างไรบ้าง
- ภายหลังการคุมกำเนิดแบบต่างๆ การหลั่งของน้ำนมคุณลดลงหรือไม่ อย่างไร
- เมื่อคุณพบว่าน้ำนมไม่ไหล คุณหยุดใช้ยาคุมกำเนิดหรือไม่ เพราะเหตุใด
- คุณให้ความสำคัญกับการคุมกำเนิดมากกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือไม่ อย่างไร

Copyright by Mahidol University

2.3 แนวคำถามเรื่องเพศสัมพันธ์

- คุณดูแลรักษาทรวดทรงของตนเองอย่างไร โดยเฉพาะเต้านม และเหตุใดคุณถึงต้องดูแลเช่นนั้น
- หลังคลอดลูกแล้วคุณยังคงดูแลระวังเรื่องความสวยงามเต่งตึงของเต้านมเช่นเดิมหรือไม่ เพราะเหตุใด
- คุณคิดว่าเต้านมของผู้หญิงนอกจากให้นมกับลูกแล้ว ยังมีหน้าที่อะไรอีกบ้างในด้านเพศสัมพันธ์
- คุณถูกเปรียบเทียบเรื่องความเต่งตึงของเต้านมจากสามีหรือไม่อย่างไร ระหว่างก่อนและหลังการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- สามีคุณเคยทักท้วงหรือตำหนิเรื่องการหย่อนยานของเต้านมจากการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือไม่ อย่างไร
- คุณคิดอย่างไรหากสามีทักท้วงเรื่องขนาดและรูปร่างของเต้านมที่เปลี่ยนไป
- คุณรู้สึกสูญเสียความมั่นใจในการมีเพศสัมพันธ์กับสามี จนไม่อยากเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือไม่ อย่างไร
- คุณเคยรู้สึกว่าไม่อยากให้ลูกดูดนมจากเต้า เพราะกลัวว่าสามีจะไม่พึงพอใจเรื่องเต้านมหย่อนยานบ้างหรือไม่
- ระหว่างที่มีการเล้าโลม ด้วยการสัมผัสเต้านมจากสามีขณะมีเพศสัมพันธ์ ทำให้มีน้ำนมไหลออกมารบกวนการมีเพศสัมพันธ์หรือไม่ อย่างไร หากเป็นเช่นนั้นคุณและสามีรู้สึกอย่างไร

2.4 แนวคำถามเรื่องการขัดเกลาทางสังคม

- คุณคิดว่าค่านิยมหรือการปลูกฝังในสังคมไทยให้ผู้หญิงหรือผู้ชายเป็นผู้เลี้ยงลูก มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
- ช่วงที่คุณตั้งครรภ์ นอกจากแพทย์และพยาบาลแล้ว คุณได้รับการแนะนำหรือสอนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากใครอีกบ้าง เขาสอนหรือแนะนำอย่างไร
- เมื่ออยู่ในโรงพยาบาลมีค่านิยมในเรื่องการเป็นผู้ป่วยที่ดีให้คุณปฏิบัติตัวตามคำแนะนำของแพทย์และพยาบาลอย่างไรบ้าง
- ขณะอยู่ในโรงพยาบาลช่วงหลังคลอด คุณถูกสังคมในโรงพยาบาลคาดหวังหรือปลูกฝังการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างไร

Copyright by Mahidol University

- เมื่อคุณกลับมาที่บ้าน คุณกลับถูกสังคมรอบข้างคาดหวังให้คุณต้องทำหน้าที่บทบาทต่างๆนอกเหนือจากการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ใช่หรือไม่ อย่างไร
- คนที่อาศัยในบ้านกับคุณ เช่น พ่อ แม่ สามี คาดหวังให้คุณเป็นแม่บ้านที่ต้องดูแลบ้านอย่างไร
- คนในสังคมที่ทำงานของคุณ เช่น นายจ้างและเพื่อนร่วมงาน คาดหวังให้คุณทำงานเป็นอย่างไร
- สังคมชีวิตแรงงานของคุณปลูกฝังและคาดหวังให้คุณใช้ชีวิตในที่ทำงานอย่างไรบ้าง
- ผลจากอิทธิพลของสังคมและการถ่ายทอดค่านิยมต่างๆ ส่งผลกระทบต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของคุณอย่างไร

2.5 แนวคำถามเรื่องอุดมการณ์ความเป็นแม่/เมีย/ลูกสาว

- **ความเป็นแม่ที่ดี**

- คุณคิดอย่างไรกับคำว่าแม่ที่ดี
- คุณคิดอย่างไรกับคำว่าแม่มีหน้าที่สำคัญในการเลี้ยงลูก
- คุณคิดอย่างไรกับการที่บอกว่าแม่ที่ดีต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- คุณคิดว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คือการทำหน้าที่แม่ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร
- คุณคิดว่าแม่ที่ไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นแม่แบบใด
- คุณคิดว่าลูกที่ถูกเลี้ยงด้วยนมแม่ กับไม่ได้เลี้ยงด้วยนมแม่มีความแตกต่างกันอย่างไร
- คุณคิดว่ามีความสำคัญหรือจำเป็นมากแค่ไหน ที่ต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- คุณรู้สึกอย่างไรกับการที่สังคมสนับสนุนให้มีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- คุณตั้งใจหรือวางแผนการเลี้ยงลูกไว้อย่างไร และทำได้ตามที่วางแผนหรือไม่
- ถ้าคุณเลือกได้ คุณต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือไม่ เพราะเหตุใด

- **ความเป็นเมียที่ดี**

- คุณคิดว่าเมียที่ดีเป็นอย่างไร
- คุณคิดว่าการปรนนิบัติสามีหมายถึงการทำอะไรบ้าง
- คุณคิดว่าการเป็นเมียที่ดี มีความจำเป็นมากน้อยอย่างไร
- คุณคิดว่าการเป็นเมียที่ดี มีตัวอย่างหรือได้รับการหล่อหลอมจากอะไร
- คุณคิดว่าการทำให้สามีพอใจในเพศสัมพันธ์ เป็นการทำหน้าที่เมียที่ดีด้วยหรือไม่
- คุณคิดว่าการที่คุณเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้คุณถูกมองว่าเป็นเมียที่ดีหรือไม่

Copyright by Mahidol University

- คุณคิดว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นอุปสรรคหรือขัดต่อต่อการทำหน้าที่เมียที่ดีในด้านต่างๆหรือไม่ อย่างไร

- **ความเป็นลูกสาวที่ดี**

- คุณคิดอย่างไรกับคำว่า ตอบแทนพระคุณพ่อแม่
- คุณคิดว่าคนที่ควรเป็นผู้ดูแลพ่อ แม่ เมื่อแก่เฒ่า คือใคร เพราะเหตุใดจึงเป็นผู้นั้น
- คุณคิดว่าคุณจะสามารถดูแลพ่อ แม่ได้อย่างไร
- คุณคิดว่าลูกชายสามารถดูแลพ่อแม่ได้เช่นเดียวกับลูกสาวหรือไม่ อย่างไร
- คุณคิดว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ในการดูแลพ่อแม่เมื่อแก่เฒ่าระหว่างลูกสาวกับลูกชาย
- คุณคิดว่าถ้าต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไปพร้อมๆกับการดูแลพ่อแม่หรือผู้สูงอายุ เป็นภาระหรือไม่ อย่างไร

2.6 แนวคำถามเรื่องอุดมการณ์การแพทย์/นมแม่/นมผสม

- คุณคิดว่าแพทย์มีส่วนร่วมอย่างไรในการตัดสินใจการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของคุณ
- คุณรู้สึกอย่างไรเมื่อแพทย์ตรวจเต้านมเพื่อหาสาเหตุความผิดปกติของเต้านมคุณในการเตรียมตัวเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- คุณคิดอย่างไรที่วงการแพทย์บอกว่า นมแม่ดีที่สุด
- คิดอย่างไรที่ว่านมแม่เป็นเหมือนยารักษาโรค เป็นวัคซีนหยดแรกของลูก
- คุณทราบได้อย่างไรว่านมแม่มีประโยชน์
- คุณคิดว่าการที่คุณเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีผลกับสุขภาพร่างกายคุณอย่างไรบ้าง
- คุณคิดว่าจำเป็นหรือไม่ที่ต้องเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จนครบตามที่วงการแพทย์สนับสนุน คือ

  ช่วง 6 เดือนแรก เพราะเหตุใด
- คุณคิดว่าถ้าไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่เลย หรือถ้าหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนเวลาที่แพทย์สนับสนุนคือช่วงเวลา 6 เดือน จะส่งผลกับตัวลูกและตัวคุณหรือไม่ อย่างไร
- คุณคิดว่าคำสั่งหรือคำแนะนำของแพทย์ ใช้ได้จริงเฉพาะในพื้นที่โรงพยาบาลหรือไม่
- คุณสามารถนำเอาคำแนะนำของแพทย์มาปฏิบัติตามที่บ้านได้อย่างเคร่งครัดหรือไม่
- คุณคิดว่านมผสมมีความจำเป็นต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคุณมากน้อยเพียงใด
- คุณคิดอย่างไรกับการที่มีการผลิตนมผสมเข้ามาใช้ทดแทนน้ำนมแม่
- คุณคิดว่าการที่ใช้นมผสมเลี้ยงลูก สำหรับคุณแล้ว ควรเริ่มต้นและสิ้นสุดเมื่อใด

Copyright by Mahidol University

- คุณคิดว่าถ้าคุณจะซื้อนมผสม คุณจะเลือกแบบไหน เพราะอะไร
- คิดว่าบริษัทที่โฆษณานมผสมในปัจจุบันเป็นอย่างไร น่าเชื่อถือหรือไม่ เพราะเหตุใด
- คุณคิดว่าถ้าลูกคุณกินนมผสม จะส่งผลอย่างไรบ้างกับสุขภาพคุณ
- คุณกังวลว่าลูกมีโอกาสเจ็บป่วยไม่สบายจากการกินนมผสมหรือไม่ อย่างไร

2.7 แนวคำถามด้านนโยบายรัฐ

- คุณทราบหรือไม่ว่ารัฐ สนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานเท่าไหร่
- คุณคิดว่าตนเองจะสามารถเลี้ยงลูกตามที่รัฐสนับสนุนหรือไม่ อย่างไร
- คุณทราบเห็นด้วยกับการที่แพทย์และพยาบาลนำลูกมาให้โอบกอดตั้งแต่อยู่ในห้องคลอดหรือไม่ อย่างไร
- คุณเห็นด้วยกับการติดตามดูแลของแพทย์และพยาบาลในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือไม่อย่างไร
- คุณเชื่อและทำตามนโยบายของโรงพยาบาลอย่างไรบ้าง
- คุณรู้สึกอย่างไรกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาล
- คุณคิดว่าเมื่อกลับบ้าน คุณจะสามารถให้นมแม่ได้เหมือนกับที่อยู่โรงพยาบาลหรือไม่
- คุณคิดว่าที่โรงงานของคุณ ทำตามนโยบายสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือไม่อย่างไรบ้าง
- คุณคิดว่านโยบายให้เงินชดเชยช่วงที่ลาคลอด เพียงพอหรือไม่ อย่างไร
- ที่โรงงานของคุณมีนโยบายให้สามีลาคลอดช่วยคุณเลี้ยงลูกหรือไม่ อย่างไร

2.8 แนวคำถามด้านภาวะเศรษฐกิจ

- ในครอบครัวมีภาระค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง
- ค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนมีเงินออมเหลือเก็บหรือไม่ อย่างไร
- นอกเหนือจากค่าใช้จ่ายปัจจุบันในบ้านแล้ว คุณมีภาระหนี้สินอะไรบ้างที่ต้องรับผิดชอบ
- สาเหตุที่เป็นหนี้เพราะตัวคุณไปกู้ยืมเองนั้น สามีรับรู้และช่วยรับผิดชอบอย่างไรบ้าง
- เงินที่กู้ยืมมาส่วนใหญ่ ใช้จ่ายไปเพื่อใคร อย่างไร
- นอกจากหนี้สินที่บ้านแล้ว คุณต้องรับภาระแทนพ่อแม่ด้วยหรือไม่ อย่างไร
- เหตุใดคุณต้องรับภาระหนี้สินของครอบครัวทั้งหมด
- คุณคิดว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นการประหยัดค่านมผสมหรือไม่ อย่างไร

Copyright by Mahidol University

- ทำไมถึงยอมทำงานหาเงินแล้วซื้อนมผสม ทั้งที่นมแม่ประหยัดกว่า
- การอยู่บ้านเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ส่งผลต่อการเงินของครอบครัวอย่างไรบ้าง

2.9 แนวคำถามด้านประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ช่วงที่1 แรงงานหญิงได้รับการขัดเกลา หล่อหลอม ให้เตรียมตัวเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่ตั้งครรภ์

- คุณรับรู้ข้อมูลเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ว่าเป็นอย่างไร และรู้สึกอย่างไร
- คุณตระเตรียม วางแผนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไว้อย่างไร มีใครร่วมคิดหรือไม่
- เมื่อคุณไปฝากครรภ์ คุณได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างไร
- นอกจากแพทย์และพยาบาลคุณได้รับคำแนะนำการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากใครบ้าง
- คุณปรึกษา หรือแสวงหาแหล่งข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเองหรือไม่ จากแหล่งใด และเพราะเหตุใด จึงเป็นเช่นนั้น
- คุณทราบหรือไม่ว่าโรงพยาบาลสนับสนุนให้เลี้ยงลูกนานเท่าไหร่
- คุณคิดอย่างไรกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นาน 6 เดือนตามที่นโยบายสาธารณสุขสนับสนุน
- คุณคิดว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ควรเริ่มต้นขึ้นเมื่อใดและสิ้นสุดเมื่อใด

ช่วงที่ 2 หลังคลอดและเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่โรงพยาบาล

- ตอนที่คุณคลอดแพทย์นำลูกมาให้ดูดน้ำนมที่เต้านมคุณเลยหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ตอนอยู่ที่โรงพยาบาลคุณได้ให้นมแม่บ่อยแค่ไหน
- ในขณะที่อยู่โรงพยาบาลช่วงเวลากลางวันและกลางคืน คุณมีการให้นมลูกอย่างไร
- คุณสามารถให้นมลูกได้ทุกครั้งที่ลูกร้องหรือไม่
- แพทย์และพยาบาลชมเชยการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของคุณว่าอย่างไร
- ตอนที่คุณต้องให้นมแม่ที่โรงพยาบาล มีเจ้าหน้าที่แพทย์และพยาบาลแนะนำว่าอย่างไร
- คุณทำตามที่แพทย์และพยาบาลแนะนำหรือไม่ เพราะเหตุใด
- คุณได้นอนพักผ่อนและได้รับประทานอาหารตามเวลาจากทางโรงพยาบาลจัดให้หรือไม่
- ระหว่างที่อยู่โรงพยาบาลพยาบาลดูแลความสุขสบายของคุณอย่างไร
- ระหว่างที่อยู่โรงพยาบาล คุณมีปัญหาหรือความยุ่งยาก ลำบากใจเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือไม่ อย่างไร
- เมื่อคุณพบปัญหา หรือมีข้อข้องใจในการให้นมลูก แพทย์และพยาบาลช่วยเหลือแก้ไขให้คุณอย่างไร

Copyright by Mahidol University

ช่วงที่ 3 ออกจากโรงพยาบาลแล้วกลับมาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่บ้านเป็นระยะเวลาแตกต่างกัน

- เมื่อออกจากโรงพยาบาล และกลับมาอยู่บ้าน คุณให้ลูกกินนมจากเต้าตนเองต่อเนื่องจากในโรงพยาบาลเลยหรือไม่
- เมื่อกลับมาอยู่บ้านคุณได้นอนพักผ่อนเต็มที่เหมือนที่โรงพยาบาลหรือไม่
- เมื่อกลับมาอยู่บ้านคุณมีน้ำนมลดลงหรือไม่
- เมื่ออยู่บ้านคุณเลี้ยงลูกเองหรือไม่ มีญาติหรือเพื่อนบ้านช่วยเหลือหรือไม่ อย่างไร
- สามีมีส่วนช่วยเลี้ยงดูลูกอย่างไรบ้าง
- เมื่ออยู่บ้านคุณต้องเลี้ยงลูก แล้วต้องดูแลงานบ้านอย่างอื่นๆด้วยหรือไม่
- เมื่อกลับถึงบ้านคุณจัดการความเป็นอยู่ในบ้านอย่างไรบ้าง
- หลังคลอดลูก การใช้จ่ายเงินภายในบ้านเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
- คุณคิดว่าการที่คุณอยู่บ้านเลี้ยงลูก ส่งผลต่อรายได้ของครอบครัวหรือไม่อย่างไร
- ระหว่างที่เลี้ยงลูกที่บ้าน คุณเป็นกังวลใจเรื่องงานที่ทำหรือไม่ เพราะเหตุใด
- คุณเริ่มใช้นมผสมร่วมในการเลี้ยงลูกเมื่อไหร่ เพราะเหตุใดจึงใช้
- คุณคิดว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นภาระหรือความยุ่งยากหรือไม่ อย่างไร
- คุณคิดการทำงานและรายได้เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างไร

ช่วงที่ 4 ตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้วยเหตุผลและเงื่อนไขความจำเป็นที่แตกต่างกัน

- คุณตัดสินใจหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เมื่อใด เพราะสาเหตุใด
- การตัดสินใจหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นการตัดสินใจที่เป็นไปตามที่คุณวางแผนไว้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- เมื่อคุณตัดสินใจหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นการตัดสินใจของคุณเอง หรือมีใครช่วยคิดตัดสินใจ
- คุณรู้สึกอย่างไรกับการตัดสินใจหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อะไรที่ทำให้รู้สึกเช่นนั้น
- สำหรับตัวคุณแล้ว คุณคิดว่าระหว่างการหยุดงานเลี้ยงลูกที่บ้านกับการกลับไปทำงานต่อ อย่างไหนสำคัญกว่ากัน เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น
- สำหรับตัวคุณแล้ว คุณคิดว่าคุณได้ตัดสินใจถูกหรือผิด เพราะอะไรจึงคิดเช่นนั้น
- คุณคาดหวังอะไรจากการตัดสินใจของคุณ
- คุณต้องการให้หัวหน้าหรือผู้จัดการในที่ทำงานคุณเข้ามาดูแล หรือทำอะไรที่เป็นการช่วยเหลือคุณบ้าง
- นอกจากคนในที่ทำงานแล้ว คุณต้องการให้ใครเข้ามาให้ความสนใจหรือดูแลเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับคุณอีก

Copyright by Mahidol University

ภาคผนวก ข

การรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน

COA.No.2012/244.2607

Documentary Proof of The Committee for Research Ethics (Social Sciences)

Title of Project:	The Gender Power and Breastfeeding Experience of Woman Labour (Thesis for Master Degree)
Principal Investigator:	Miss Walaiporn Mungsorn
Name of Institution:	Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University
Approval includes:	1) MU-SSIRB Submission Form version received date 24 July 2012 2) Participant Information Sheet version date 24 July 2012 3) Informed Consent Form version date 29 June 2012 4) In-depth interview received date 29 June 2012

The Committee for Research Ethics (Social Sciences) is in full compliance with International Guidelines of Human Research Protection such as Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guidelines and the International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice (ICH-GCP)

Date of Approval: 26 July 2012

Date of Expiration: 25 July 2013

Signature of Chairman: .....

(Assoc. Prof. Pichet Kalampakorn)

Signature of Head of the Institute: .....

(Assoc. Prof. Dr.Wanlee Chirawong)

Dean of Faculty of Social Sciences and Humanities

Office of the Committee for Research Ethics (Social Sciences), Faculty of Social Sciences and Humanities,
Mahidol University, Phuttamonthon Sai 4 Rd., Salaya, Phuttamonthon District, Nakhon Pathom 73170, Tel.(662) 441 9080 Fax.(662) 441 9001

Copyright by Mahidol University

ภาคผนวก ค

หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ

หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. .....

ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่.....

ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์ .....

ขอแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยเรื่อง "**อำนาจต่อรองระหว่างหญิงชายกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง**"

โดยข้าพเจ้าได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยรวมถึงรายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ที่จะดำเนินการปฏิบัติ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของการวิจัยและความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการวิจัย รวมทั้งแนวทางป้องกันและแก้ไขจากเหตุการณ์ดังกล่าว โดยอ่านข้อความที่ระบุรายละเอียดในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตลอด อีกทั้งยังได้รับคำอธิบายและคลายข้อสงสัยจากหัวหน้าโครงการวิจัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้

ข้าพเจ้าได้ทราบถึงสิทธิที่ข้าพเจ้าจะได้รับข้อมูลเพิ่มเติมทั้งทางด้านประโยชน์และโทษจากการเข้าร่วมการวิจัย และสามารถถอนตัวหรือยุติการเข้าร่วมการวิจัยได้ทุกเมื่อ โดยจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อข้าพเจ้าที่จะได้รับในอนาคต และยินยอมให้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลส่วนตัวของข้าพเจ้าที่ได้รับจากการวิจัย แต่จะไม่เผยแพร่ต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล โดยจะนำเสนอเป็นข้อมูลโดยรวมจากการวิจัยเท่านั้น

หากข้าพเจ้ามีข้อข้องใจที่จะสอบถามเกี่ยวข้องกับการวิจัย ข้าพเจ้าสามารถติดต่อไปยัง น.ส.วลัยพร วงศ์สอน หมายเลขโทรศัพท์ 089-4164645 ได้ตลอดเวลา

หากข้าพเจ้า ได้รับการปฏิบัติไม่ตรงตามที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย ข้าพเจ้าสามารถติดต่อกับประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ หรือคุณหทัยได้ที่สำนักงานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล อาคารมหิดลานุสรณ์ ชั้น 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 โทรศัพท์ 0 2441 9180 โทรสาร 0 2441 9181

ข้าพเจ้ามีความเข้าใจข้อความในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และหนังสือแสดงเจตนายินยอมนี้โดยตลอดแล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้

ลงชื่อ.....ผู้เข้าร่วมวิจัย

(.....) วันที่.....

ลงชื่อ.....ผู้ให้ข้อมูลและขอความยินยอม

(.....) วันที่.....

Informed Consent form version 29 June 2012

Copyright by Mahidol University

ภาคผนวก ง
เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมวิจัย

เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย

(Participant Information Sheet)

ในเอกสารนี้อาจมีข้อความที่ท่านอ่านแล้วยังไม่เข้าใจ โปรดสอบถามจากหัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้แทนให้ช่วยอธิบายจนแน่ใจและเข้าใจดี ท่านจะได้รับเอกสารนี้ 1 ฉบับ หากกลับไปอ่านที่บ้านแล้วนึกขึ้นได้ภายหลังที่จะปรึกษาหารือกับเพื่อนร่วมงานหรือผู้อื่นที่ท่านต้องการปรึกษา เพื่อช่วยในการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย

ชื่อโครงการ อำนาจระหว่างหญิงชายกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง

ชื่อผู้วิจัย นางสาววลัยพร วงศ์สอน

สถานที่วิจัย พื้นที่ท่าเรือกลางกรม โรงงานอาหารทะเล แหล่งที่แรงงานหญิงทำงานหรือพักอยู่ใกล้เคียง

สถานที่ทำงานและหมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อได้ทั้งในและนอกเวลาราชการ

นางสาววลัยพร วงศ์สอน สาขาวิชาสังคมและสุขภาพ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม หมายเลขโทรศัพท์ 089-4164645

โครงการวิจัยนี้ทำขึ้นเพื่อศึกษาประสบการณ์ของแรงงานหญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ และเพื่อศึกษาประสบการณ์ของแรงงานหญิงที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับอำนาจระหว่างหญิงชายภายใต้ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ ผ่านโครงสร้างต่าง ๆ ในชีวิตผู้หญิง ซึ่งจะมีประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับคือ 1) เพื่อให้ผู้หญิงได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้สึกนึกคิด จนทำให้ทราบถึงประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง และความทุกข์ยากลำบากที่เป็นอุปสรรคให้ต้องหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลง 2) เพื่อให้สังคมรับทราบถึงอำนาจระหว่างเพศภาพใต้ระบบทุนนิยมชายเป็นใหญ่ ที่เข้ามามีผลกระทบและส่งผลต่อประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงอย่างไรบ้าง 3) เป็นการเปิดมุมมองและเพิ่มความเข้าใจ ในประเด็นความไม่เท่าเทียมกันทางเพศในมิติระหว่างเพศหญิงและเพศชาย โดยใช้การถอดบทเรียนผ่านประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของชีวิตแรงงานหญิง 4) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดสรรสวัสดิการของหน่วยงานต่าง ๆ หรือปรับปรุงนโยบายด้านสุขภาพสำหรับแรงงานหญิงทั้งในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และด้านอื่น ๆ มากขึ้น และ 5) เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุน และสามารถนำไปใช้ต่อยอดในแนวทางการพัฒนาวิจัยเกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องในประเด็นทางด้านผู้หญิง

ท่านได้รับเชิญให้เข้าร่วมการวิจัยนี้เพราะท่านเป็นผู้มีความเหมาะสมตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้ 1) เป็นแม่ที่หลังคลอดลูกแล้วทั้งแม่และลูกไม่มีความผิดปกติ หรือภาวะแทรกซ้อน ให้สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 2) เป็นแม่ที่เป็นแรงงานหญิง ซึ่งทำงานอยู่ในสถานประกอบการ ห้างร้านต่างๆ ทั้งที่เป็นแรงงานในระบบและนอกระบบ 3) เป็นแม่ที่หลังคลอดแล้วเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตั้งแต่อยู่โรงพยาบาลต่อเนื่องเป็นระยะเวลาหนึ่ง และ 4) เป็นแม่ที่ตัดสินใจหยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้วกลับไปทำงานตามเดิม โดยระยะเวลาที่หยุดในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ตั้งแต่หลังคลอดไปจนถึงลูกอายุไม่เกิน 6 เดือน ระยะเวลาที่จะทำวิจัยทั้งสิ้น 3 เดือน

หากท่านตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยแล้ว จะมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้คือ

ผู้วิจัยจะขอนัดวัน เวลา และสถานที่ที่ท่านสะดวกเพื่อดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับ "*อำนาจระหว่างหญิงชายกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิง*" โดยการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแรงงานหญิงมีแนวคำถาม 2 ส่วน ได้แก่

รับรองโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล รหัสโครงการ MU-SSIRB 2012/144.2607 วันที่ 26 ก.ค. 2555

Copyright by Mahidol University

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามที่ให้เล่าประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เริ่มตั้งแต่ช่วงที่ตั้งครรภ์ ว่ามีวิธีคิดและการรับรู้ สนใจ และเตรียมตัวอย่างไร ช่วงหลังคลอดที่ต้องอยู่โรงพยาบาลเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นอย่างไร ช่วงที่ออกจากโรงพยาบาลเลี้ยงลูกและให้นมแม่ที่บ้านเป็นอย่างไร และช่วงที่ตัดสินใจยุติการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และกลับไปทำงานมีการคิดและตัดสินใจอย่างไร และทำไมจึงตัดสินใจเช่นนั้น

ทั้งนี้ใช้เวลาในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้เข้าร่วมการวิจัยที่ต้องการจะให้ข้อมูล หากข้อมูลที่ได้ยังไม่ครอบคลุมเนื้อหาการวิจัย ผู้วิจัยอาจต้องขออนุญาตติดต่อสัมภาษณ์ในครั้งถัดไป และอาจมีการติดตามเยี่ยมที่บ้าน

ในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะขออนุญาตบันทึกเสียง และจดบันทึกข้อมูล โดยผู้วิจัยจะใช้รหัสแทนชื่อและข้อมูลส่วนตัวของท่าน ผู้วิจัยจะดำเนินการทำลายข้อมูลทั้งหมด ตลอดจนข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับของท่านภายหลังเสร็จสิ้นการวิจัย

ความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อเข้าร่วมการวิจัย ท่านอาจรู้สึกอึดอัด หรืออาจรู้สึกไม่สบายใจอยู่บ้างกับบางคำถาม ท่านมีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบคำถามเหล่านั้นได้ รวมถึงท่านมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากโครงการนี้เมื่อใดก็ได้ โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อท่านแต่ประการใด

หากท่านมีข้อข้องใจที่จะสอบถามเกี่ยวข้องกับการวิจัย ท่านสามารถติดต่อไปยัง นางสาววลัยพร วงศ์สอน หมายเลขโทรศัพท์ 089-4164645 ได้ตลอดเวลา

หากมีข้อมูลเพิ่มเติมทั้งด้านประโยชน์และโทษที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแจ้งให้ทราบโดยรวดเร็วไม่ปิดบัง

ข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าร่วมการวิจัยจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล แต่จะรายงานผลการวิจัยเป็นข้อมูลส่วนรวม ข้อมูลของผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นรายบุคคลอาจมีคณะบุคคลบางกลุ่มเข้ามาตรวจสอบได้ เช่น ผู้ให้ทุนวิจัย, สถาบัน หรือองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ตรวจสอบ, คณะกรรมการจริยธรรมฯ เป็นต้น

การเข้าร่วมวิจัยนี้ ท่านจะไม่ได้รับค่าตอบแทนและไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการพิจารณารับรองจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ถนนพุทธมณฑล สาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 หมายเลขโทรศัพท์ 02-441 9180 โทรสาร 02-441 9181 หากท่านได้รับการปฏิบัติไม่ตรงตามที่ระบุไว้ ท่านสามารถติดต่อกับประธานคณะกรรมการฯ หรือผู้แทน ได้ตามสถานที่และหมายเลขโทรศัพท์ข้างต้น

ข้าพเจ้าได้อ่านรายละเอียดในเอกสารนี้ครบถ้วนแล้ว

ลงชื่อ.....ผู้เข้าร่วมวิจัย

(.....)

วันที่ ...../...../.....

รับรองโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน
สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
รหัสโครงการ MU-SSIRB 2012/244.2607
วันที่ 26 ก.ค. 2555

Participant Information sheet version date 24 July 2012

Copyright by Mahidol University

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นามสกุล	นางสาววลัยพร วงศ์สอน
วัน เดือน ปีเกิด	18 มกราคม 2525
สถานที่เกิด	จังหวัดร้อยเอ็ด ประเทศไทย
ประวัติการศึกษา	มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2544-2548 พยาบาลศาสตรบัณฑิต
ประวัติการทำงาน	พยาบาลวิชาชีพ, พ.ศ. 2548-2555 งานการพยาบาลศัลยศาสตร์ฯ หอผู้ป่วยศัลยศาสตร์กุมาร โรงพยาบาลศิริราช
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 49 ม. 3 ต. เมืองทุ่ง อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
โทรศัพท์	089-416-4645
E-mail Address	up2udoits@hotmail.com

Copyright by Mahidol University